SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER

37

NORSKE LYTTER- OG SEERVANER

RADIO LISTENING AND TELEVISION VIEWING IN NORWAY

Av/By
SIGURD HØST

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1979

NORSKE LYTTER-
OG
SEERVANER

SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER NR. 37

NORSKE LYTTER-
OG
SEERVANER

RADIO LISTENING AND TELEVISION VIEWING IN NORWAY

Av/By
SIGURD HØST

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1979

ISBN 82-537-0931-5

FORORD

Denne publikasjonen gir en oversikt over den norske befolkningens lytter- og seervaner i perioden 1953 - 1974. Resultatene gjelder hele den voksne befolkningen, bortsett fra omtalen av forskjeller i radio- og fjernsynsbruken mellom personer med og uten fjernsyn.

Grunnlaget for framstillingen er statistikk som er utarbeidd for Norsk rikskringkasting i den aktuelle perioden, først av private institutter, fra 1967 av Statistisk Sentralbyrå.

Arbeidet med publikasjonen ble hovedsakelig utført mens forfatteren hadde forskningsstipend fra Norsk rikskringkastings kontaktutvalg med samfunnsforskningen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 26. januar 1979

Petter Jakob Bjerve

PREFACE

This publication gives an overview of how the norwegians used radio and television in the period 1953-1974. Except for the presentation of differences among persons with and without television in the home, the results are a description of the radio and television usage of the whole adult population.

The presentation is based on data collected on behalf of the Norwegian Broadcasting Corporation, first by private market research institutes, from 1967 onwards by the Central Bureau of Statistics.

The work with this publication has mainly been financed by a research grant to the author from the Norwegian Broadcasting Company.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 26 January 1979

Petter Jakob Bjerve

INNHOLD

		Side
1.	Radio og fjernsyn i Norge	9
1.1.	Innledning	9
1.2.	Radioens utvikling	10
1.3.	Fjernsynets utvikling	15
1.4.	Radioens og fjernsynets programtilbud og kringkastingens målsetting	24
2.	Norsk rikskringkastings lytter- og seerundersøkelser	28
2.1.	Innledning	28
2.2.	De enkelte undersøkelser 1953 - 1965	29
2.3.	Lytter- og seerundersøkelsene 1967 - 1974	30
2.4.	Andre radio- og fjernsynsundersøkelser utført av Statistisk Sentralbyrå 1969 - 1974	32
2.5.	Bruken av lytter- og seerundersøkelsene	34
3.	Radiolyttingen i 1953/54	36
3.1.	Innledning	36
3.2.	Omfanget av radiolyttingen på hverdager	38
3.3.	Oppslutningen om faste poster på hverdager	41
3.4.	Oppslutningen om enkeltprogrammer og serieprogrammer på hverdager	47
3.5.	Radiolyttingen på lørdager	64
3.6.	Radiolyttingen på søndager	66
3.7.	Oppsummering	66
4.	Utviklingen i radiolyttingen fra 1953/54 til 1974	68
4.1.	Innledning	68
4.2.	Utviklingen i samlet radiolytting på hverdager	69
4.3.	Utviklingen i lytting til faste poster sendt på hverdager	72
4.4.	Utviklingen i lytting til enkelt- og serieprogrammer sendt på hverdager	81
4.5.	Radiolyttingen på lørdager	100
4.6.	Radiolyttingen på søndager	106
4.7.	Oppsummering	109
5.	Fjernsynsseingen 1967 - 1974	112
5.1.	Innledning	112
5.2.	Omfanget av fjernsynsseingen på hverdager	116
5.3.	Oppslutningen om de enkelte programposter sendt på hverdager	120
5.4.	Fjernsynsseingen på lørdager og søndager	150
5.5.	Oppsummering	162

Side

6. Bruk av utenlandsk radio og fjernsyn 167

6.1. Innledning 167

6.2. Utenlandsk radio 168

6.3. Utenlandsk fjernsyn 171

7. Forholdet mellom innføringen av fjernsynet og endringer i lyttervanene 176

7.1. Innledning 176

7.2. Omfanget av radiolyttingen på hverdager 182

7.3. Lytting til faste poster blant personer med og uten fjernsyn 187

7.4. Lytting til enkelt- og serieprogrammer blant personer med og uten fjernsyn 190

7.5. Årsaker til endringer i radiolyttingen 196

7.6. Oppsummering og vurdering 201

Sammendrag på engelsk 206

Litteratur 211

Utkommet i serien SØS 214

Standardtegn i tabeller

.	Tall kan ikke forekomme
..	Oppgave mangler
-	Null
0	Mindre enn 0,5 av den brukte enhet
0,0	Mindre enn 0,05 av den brukte enhet

CONTENTS

Page

1. Radio and television in Norway 9
   1.1. Introduction 9
   1.2. The development of radio 10
   1.3. The development of television 15
   1.4. Programming in radio and television and the goals of the Norwegian Broadcasting Corporation 24

2. The audience surveys of the Norwegian Broadcasting Corporation . 28
   2.1. Introduction 28
   2.2. The various surveys 1953 - 1965 29
   2.3. Audience surveys 1967 - 1974 30
   2.4. Special radio and television surveys made by the Central Bureau of Statistics 1969 - 1974 32
   2.5. The use of radio and television surveys 34

3. Radio listening in 1953/54 36
   3.1. Introduction 36
   3.2. Radio listening on weekdays 38
   3.3. Audience sizes for regular programmes sent on weekdays ... 41
   3.4. Audience sizes for non-regular programmes sent on weekdays .. 47
   3.5. Radio listening on Saturdays 64
   3.6. Radio listening on Sundays 66
   3.7. Summary 66

4. Changes in radio listening from 1953/54 to 1974 68
   4.1. Introduction 68
   4.2. Changes in total listening on weekdays 69
   4.3. Changes in listening to regular programmes sent on weekdays 72
   4.4. Changes in listening to non-regular programmes sent on weekdays 81
   4.5. Radio listening on Saturdays 100
   4.6. Radio listening on Sundays 106
   4.7. Summary 109

5. Television viewing 1967 - 1974 112
   5.1. Introduction 112
   5.2. Television viewing on weekdays 116
   5.3. Audience sizes for different programmes sent on weekdays . 120
   5.4. Television viewing on Saturdays and Sundays 150
   5.5. Summary 162

Page

6. Use of foreign radio and television 167

6.1. Introduction 167

6.2. Foreign radio 168

6.3. Foreign television 171

7. The relationship between the introduction of television and changes in the use of radio 176

7.1. Introduction 176

7.2. Radio listening on weekdays 182

7.3. Listening to regular programmes among persons with and without television 187

7.4. Listening to non-regular programmes among persons with and without television 190

7.5. Causes of changes in radio usage 196

7.6. Summary and discussion 201

Summary in English 206

References 211

Issued in the series Social Economic Studies (SES) 214

Explanation of Symbols in Tables

. Category not applicable

.. Data not available

- Nil

0 Less than 0.5 of unit employed

0,0 Less than 0.05 of unit employed

1. RADIO OG FJERNSYN I NORGE

1.1. Innledning

For å kunne studere hvordan befolkningen bruker radioen og fjernsynet, og hvordan lytter- og seervanene har endret seg over tid, er det nødvendig å vite noe om hvilket programtilbud den samme befolkningen har hatt til sin disposisjon. Det er også nødvendig å vite litt om hvor mange og hvem det er som til enhver tid har kunnet bruke de to mediene. I dette kapitlet vil vi derfor peke på noen hovedtrekk ved utviklingen av etermedienes potensielle publikum og radioens og fjernsynets programtilbud. Beskrivelsen er ført fram til 1973 eller 1974, som er de siste årene som dekkes av denne framstillingen. Årsaken til at grensen settes akkurat i 1974, er at det fra 1. januar 1975 ble foretatt omfattende endringer i radioens og fjernsynets sendeskjemaer, med flyttingen av Dagsrevyen fra kl. 2000 til kl. 1930 som den viktigste. Disse endringene er ellers nærmere beskrevet av Mathisen (1975) og Høst (1976).

I likhet med de fleste andre europeiske land har Norge et statlig radio- og fjernsynsselskap, Norsk rikskringkasting. Selskapet har helt siden starten i 1933 hatt monopol på å drive radio- og fjernsynssendinger, dette i motsetning til f.eks. Storbritannia der det i 1955 ble innført privat fjernsyn ved siden av det statsdrevne BBC. Et annet forhold som skiller NRK fra de øvrige vesteuropeiske kringkastingsselskaper er at det foreløpig sendes bare ett program så vel i radio som i fjernsyn. I Sverige, som også har et statlig monopolselskap, er det til sammenlikning tre programmer eller kanaler i radioen og to i fjernsynet.

Dette særtrekket ved norsk kringkasting vil naturlig nok sette sitt preg på lytter- og seervanene. Ved at mulighetene til å skifte kanal forsvinner (som vi skal se seinere er bruken av utenlandsk radio og fjernsyn nokså beskjeden), blir den som liker å høre radio eller se fjernsyn nødt til å ta stilling til alle programposter, og ikke bare velge ut de som umiddelbart virker mest tiltrekkende. Dette gjør at NRK, i større grad enn mange andre kringkastingsstasjoner, kan nå ut til et bredt publikum også med mer seriøse og "tunge" programmer.

Systemet med bare en kanal i radio og fjernsyn fører videre til at publikums lytter-og seervaner blir relativt oversiktlige, og dermed også overkommelige å beskrive. En slipper å ta hensyn til konkurransen mellom kanalene, eller til brudd i vanene som skyldes opprettelse av nye kanaler eller omfattende omlegginger av eksisterende kanaler. Oppmerksomheten kan i stedet konsentreres om de stabile trekk i lytter- og seeratferden, og om de mindre detaljene i utviklingen som lett ville forsvunnet blant større programomlegginger.

1.2. Radioens utvikling

Da NRK startet virksomheten 1. juli 1933, overtok selskapet samtidig fire private kringkastingsselskaper som alt hadde vært i drift noen år. Disse første kringkastingsselskapene nådde imidlertid ikke ut til noen særlig stor del av befolkningen, ved årsskiftet 1932/1933 var det således ikke mer enn 123 406 registrerte lisenser. Opprettelsen av NRK ble heller ikke fulgt av noen umiddelbar økning i lisenstallet, det var først i den siste delen av 30-årene at radioen begynte å få et stort publikum (jfr. figur 1, side 11). 1. januar 1940 var lisenstallet 423 470. Hvis vi går ut fra at hver lisens dekket 3,5 personer, vil dette si at om lag 50 prosent av befolkningen hadde anledning til å høre radio i hjemmet på dette tidspunktet.

Den videre utbredelsen av radioen ble avbrutt og utsatt som følge av krigen. Under den tyske okkupasjonen sank tallet på lisenser til et lavmål på ca. 13 000 i 1942-45. Det ble derfor først i slutten av 40-årene og begynnelsen av 50-årene vi fikk den utviklingen som gjorde radioen til et virkelig landsomfattende massemedium. Våren 1947 var lisenstallet kommet opp på det samme nivået som det hadde vært på ved utbruddet av krigen. Snaue tre år seinere, ved årsskiftet 1949/50, var lisenstallet 737 082. Dette tilsvarer en dekningsprosent på 80.

Noen år seinere, da den første lytterundersøkelsen ble gjennomført i 1953-54, var det hele 93 prosent som oppgav at de hadde radio i hjemmet (Norsk Rikskringkasting 1955, s. 9). Heller ikke dette representerte noen øvre grense - tallet på lyttere har fortsatt å stige slik at vi i 60-årene kan regne med at praktisk talt alle har hatt anledning til å høre radio i hjemmet. Ved Statistisk Sentralbyrås lytter- og seerundersøkelser fra 1970 var det således 98 prosent av de spurte som sa de hadde radio. De 98 prosentene fordelte seg på 55 prosent som sa at husholdningen hadde en radiomottaker, 34 prosent som sa at den hadde to mottakere og 9 prosent som sa den hadde tre eller flere mottakere. 1 prosent hadde ikke radio, 1 prosent svarte ikke på spørsmålet.

Samtidig med økningen i lyttertallet har det foregått en sterk, men noe ujamn økning av radioens sendetid, slik det er vist i tabell 1, side 12. Årsaken til at tabellen begynner med 1935/36, er at dette var det første året med en oversiktlig programstatistikk. I 1934, som var det første året NRK stod for hele programtilbudet i radio, var den samlede sendetiden 3 092 timer. Dette tilsvarer en daglig sendetid på om lag 8,5 timer. Da den første lytterundersøkelsen ble foretatt i 1953/54, var den årlige sendetiden (utenom annonsering) steget til 4 225 timer, dvs. om lag 11,6 timer pr. dag. Utover i 50-årene, av mange regnet som radioens storhetstid, var det bare små endringer i omfanget av sendingene.

Figur 1. Registrerte radio- og fjernsynslisenser[1] *Registered licences for radio and television*[1]

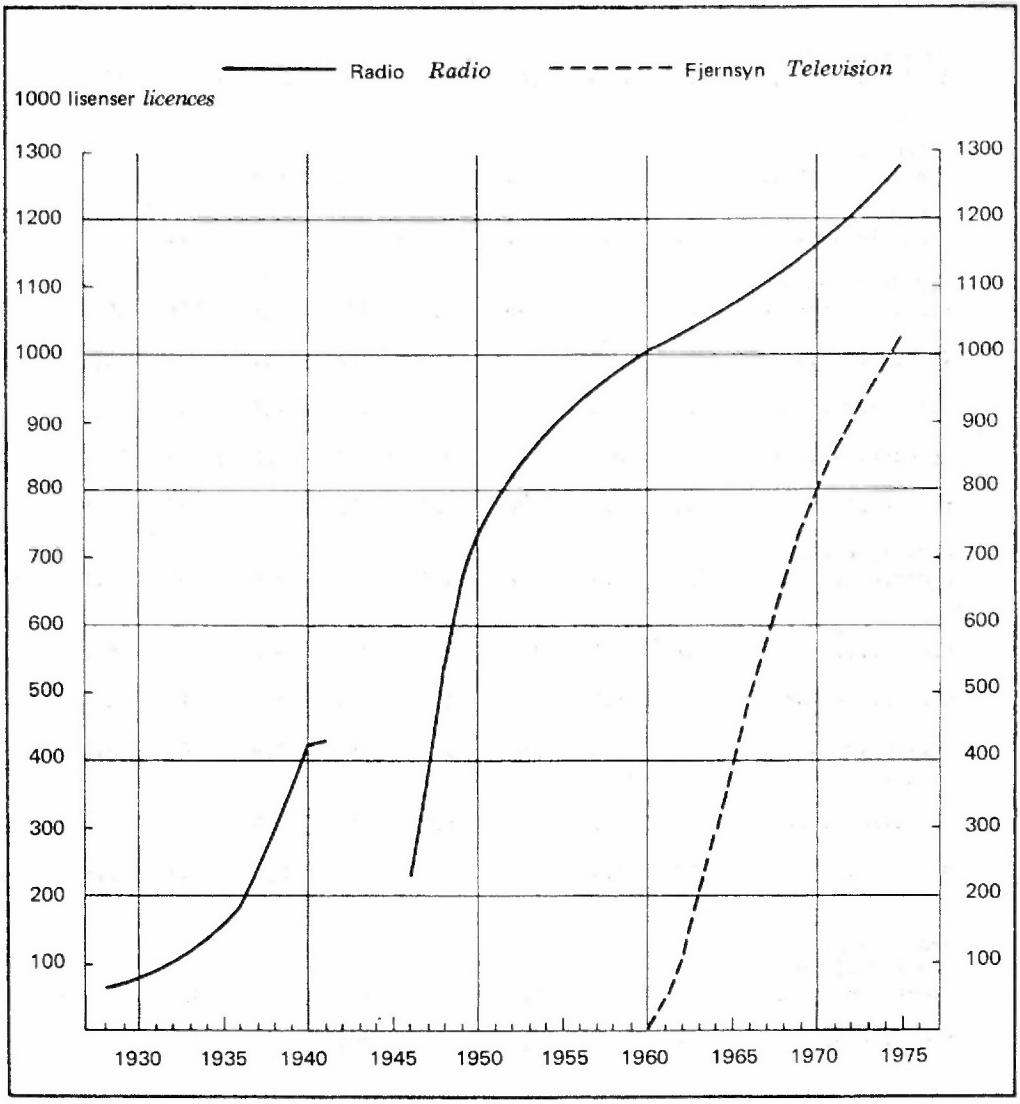

1) Pr. 1. januar hvert år.
1) Per 1 January.

Tabell 1. Sendetid i radio. 1935 - 1973[1)]

Programtype	1935/36[2)] Timer *Hours*	1935/36[2)] Pst. *P.c.*	1953/54 Timer	1953/54 Pst.	1961 Timer	1961 Pst.	1965 Timer	1965 Pst.
I alt	3 313	100,0	4 225	100,0	4 398	100,0	5 026	100,0
Musikk og sang i alt	1 470	44,3	1 989	47,1	1 776	40,4	1 831	36,4
Av dette								
Underholdningsmusikk ..	..	..	..	..	..	..	..	..
Annen musikk	..	..	..	..	..	..	..	..
Foredrag, undervisning, samtale	487[2)]	14,7	386	9,1	437	9,9	516	10,3
Idrett	..	..	94	2,2	120	2,7	146	2,9
Opplesing	..	..	73	1,7	108	2,5	149	3,0
Nyheter, aktuelt	610[2)]	18,4	855	20,2	1 109	25,2	1 125	22,4
Hørespill, teater	85	2,6	70	1,7	73	1,7	90	1,8
Gudstjenester, andakter	226	6,8	196	4,7	198	4,5	209	4,1
Barn og ungdom	57	1,7	194	4,6	221	5,0	327	6,5
Skolekringkasting	49	1,5	99	2,3	104	2,4	114	2,3
Underholdning ..	82	2,5	153	3,6	218	4,9	461	9,2
Av dette								
Musikk	..	..	79	1,9	111	2,5	218	4,3
Diverse	247	7,5	116	2,8	34	0,8	58	1,1
Sendetid pr. dag for riksprogrammet	9,1		11,6		12,1		13,8	
Annonsering	-		222		229		257	
Lokalprogrammer Oslo	-		-		122		202	
Lokalprogrammer Trondheim	-		-		87		189	

1) Kilde: Meldinger om virksomheten i Norsk rikskringkasting. 2) I 1935 - 1936 er programklassifiseringen noe forskjellig fra den som brukes i dag. Dette har bl.a. ført til at det i kategorien Foredrag, undervisning og samtale også er tatt med Opplesing, og at Idrett inngår i Nyheter, aktuelt.

Hours of radio broadcasting. 1935 - 1973[1)]

1967		1969		1971		1973		Type of programme
Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.	
5 699	100,0	5 969	100,0	6 019	100,0	6 025	100,0	*Total*
1 950	34,4	1 778	29,8	1 809	30,1	1 780	29,5	*Music and song, total*
								Of which
958	16,8	792	13,3	848	14,1	754	12,5	*Light music*
893	15,7	866	14,5	834	13,9	900	14,9	*Other kinds of music*
604	10,6	663	10,6	560	9,3	522	8,7	*Lectures, instructions and discussions*
166	2,9	178	3,0	201	3,3	157	2,6	*Sports*
163	2,9	133	2,2	130	2,2	96	1,6	*Readings*
1 215	21,3	1 307	21,9	1 346	22,4	1 204	20,0	*News*
122	2,1	127	2,1	99	1,6	116	1,9	*Drama*
232	4,1	278	4,2	249	4,1	241	4,0	*Divine services*
417	7,3	556	9,3	597	9,9	607	10,1	*Programmes for children and youth*
120	2,1	141	2,4	131	2,2	105	1,7	*Programmes for schools*
540	9,5	700	11,7	706	11,7	831	13,8	*Entertainment*
								Of which
272	4,6	252	5,9	359	6,0	440	7,3	*Music*
170	2,9	140	2,3	191	3,2	366	6,1	*Miscellaneous programmes*
15,6		16,4		16,5		16,5		*Hours per day for the national programme*
255		244		228		232		*Announcing*
254		349		366		371		*Local programmes Oslo*
253		354		392		347		*Local programmes Trondheim*

1) Source: Norwegian Broadcasting Corporation. 2) The categorization of programmes used in 1935/36 is somewhat different from the categorization in use today. Some consequences are that Readings is included in the category Lectures, instructions and discussions, and that Sports is included in the News category.

Den daglige sendetiden var derfor ikke steget til mer enn om lag 12 timer da fjernsynet startet opp i 1960. Parallelt med innføringen av fjernsynet begynte imidlertid en rask utvidelse og "fylling av huller" i radioens sendeskjema. Denne prosessen nådde en foreløpig slutt i 1968 - 1969. Fra denne tiden har det vært sendt radioprogram over riksnettet i om lag 16,5 av døgnets 24 timer. I tillegg til dette kommer så 0,6 timers annonsering og om lag en times lokalsendinger, slik at samlet daglig sendetid blir nokså nær 18 timer.

I tabell 1 er det også tatt med en oversikt over hvorledes sendetiden har vært fordelt på de ulike hovedgrupper av programmer. Selv om inndelingen bare gir et grovt bilde av programvirksomheten i det enkelte år, og utvalget av år er for lite til å gi noe fullstendig bilde, er det likevel enkelte trekk, særlig av utviklingen i 60-årene, som kommer nokså tydelig fram. De viktigste endringene har vært:

1. De rene musikkprogrammene, som i 1953/54 utgjorde 47,1 prosent av samlet sendetid, har etter hvert blitt et noe mindre dominerende innslag i programvirksomheten. Dette er skjedd ved at timetallet for disse sendingene har holdt seg noenlunde konstant i radioens sterke ekspansjonsperiode i 60-årene. Etter at denne ekspansjonsperiode var avsluttet har den relative andelen av de rene musikkprogrammene stabilisert seg på om lag 30 prosent. Stagnasjonen for de rene musikksendingene er bare delvis oppveiet av økningen i tiden som er brukt til musikkinnslag i andre programtyper. Den samlede andelen av sendetiden som er brukt til musikk har alt i alt gått ned fra 52,1 prosent i 1953/54 til 43,4 prosent i 1973.

2. Det har vært en markert økning i tiden som er brukt til barne- og ungdomsprogrammer, fra 57 timer (1,7 prosent av samlet sendetid) i 1935/36 til 607 timer (10,1 prosent) i 1973. Denne økningen, som betyr at det nå sendes mer barne- og ungdomsstoff i løpet av en dag enn det tidligere kom i løpet av en uke, har hovedsakelig funnet sted i forbindelse med utvidelsen av sendetiden i 60-årene.

3. Parallelt med utvidelsen av barne- og ungdomsprogrammene har det vært en sterk vekst i omfanget av underholdningsprogrammene, fra 82 timer (2,5 prosent) brukt til det som ble kalt "tidtrøyte- og moroprogram" i 1935/36 til 831 timer (13,8 prosent) underholdning i 1973.

Blant de resterende programtypene finner vi de største endringene for nyheter og aktuelt. Disse programmene stod for 20,2 prosent av sendetiden i

1953/54. Det skjedde så en rask økning i timetallet fram til 1961, som gjorde at andelen av samlet sendetid dette året var så høy som 25,2 prosent. Deretter har utviklingen vært preget av en svak absolutt økning fram til 1971, og en liten nedgang i 1973. Andelen av samlet seertid er med dette blitt redusert til 20,0 prosent, altså svært nær det den var i 1953/54.

For de andre 6 programkategoriene (utenom Diverse) har andelen av sendetiden høyst endret seg med 0,7 prosentpoeng fra 1953/54 til 1973, til tross for at den daglige sendetiden som før nevnt økte fra 11,6 til 16,5 timer.

Når vi ser bort fra den relative reduksjonen av musikkinslagene og økningen av underholdningsprogrammer og barne- og ungdomsprogrammer, har altså sammensetningen av radioprogrammet holdt seg påfallende konstant fra 1953/54 til i dag.

1.3. Fjernsynets utvikling

1.3.1. Spredningen av fjernsynet

Mens radioen har vært en del av den daglige virkelighet for praktisk talt hver eneste nordmann i de siste 20-25 år, er fjernsynet et nytt medium som ennå ikke er helt ferdig med innføringsfasen. I og med at innføringen av fjernsynet skjedde omtrent samtidig med at vi her i landet begynte å få et miljø for massekommunikasjonsforskning, er utviklingen på mottakersiden bedre kartlagt enn hva som var tilfelle for radioens vedkommende. I dette avsnittet skal vi bare ta for oss de viktigste trekkene i utbredelsesprosessen. For en mer inngående beskrivelse vises til arbeider av Torsvik (1966, 1967a), Østbye (1972) og Høst (1974).

Fjernsynet startet sine regulære sendinger i august 1960, etter at det i noen år hadde vært drevet prøvesendinger i mindre målestokk. Sammenliknet med andre land var Norge seint ute med å ta det nye mediet i bruk. Foregangslandene USA og Storbritannia startet opp regulære sendinger i 1946. For våre nordiske granneland var startårene 1954 (Danmark), 1956 (Sverige) og 1958 (Finnland). Til tross for dette var det ikke utpreget mange som lå klar i startgropa da sendingene startet, lisenstallet var således ikke høyere enn vel 18 000 ved utgangen av 1. halvår 1960. Etter en viss nøling de første par årene, som likevel ikke kan sammenliknes med den utpreget seine starten radioen hadde 30 år tidligere, fulgte så en periode med meget rask vekst i lisenstallet (se figur 1). Ved utgangen av 1962 var det utstedt litt over 200 000 lisenser, den halve millionen ble passert i første halvår 1966, og lisens nr. 750 000 ble registrert tidlig på nyåret 1969. Ved utgangen av 1973 var det i alt 979 268 betalende seere, og 6 784 frilisenser.

Tabell 2. Personer med tilgang til fjernsyn i boligen. 1963 - 1974. Prosent[1)]

	Mai 1963 *May 1963*	Desember 1963 *December 1963*	Desember 1964 *December 1964*	April 1965 *April 1965*	Oktober 1965 *October 1965*	April 1967 *April 1967*	Sept./oktober 1968 *Sept./October 1968*
Alle personer	23	27	40	49	56	62	68
Kjønn							
Menn	24	25	44	51	56	62	68
Kvinner	23	29	39	48	55	62	68
Alder							
15-24 år	..	..	..	48	52	64	65
25-44 "	..	..	..	53	59	67	74
45-64 "	..	..	..	48	58	64	73
65-79 "	..	..	..	33	32	48	49
Inntekt							
Lav	9	12	19	29	33	..	51
Under middels	..	..	..	..	..	..	61
Over middels	23	22	38	53	57	..	79
Høy	37	43	55	70	78	..	90
Utdanning							
Folkeskolenivå ...	..	..	..	..	..	59	65
Ungdomsskolenivå .	..	..	..	..	..	..	67
Realskolenivå	..	..	..	..	..	74	74
Gymnasnivå	..	..	..	..	..	68	80
Bosetting							
Spredtbygd	14	16	26	34	40	53	59
Tettbygd	34	39	57	60	64	68	76
Oslo	36	48	63	..	..	80	..
Handelsfelt							
Østre	29	33	48	62	65	63	71
Vestre	29	23	35	39	51	60	68
Midtre	11	15	37	..	..	61	62
Nordre	1	0	3	..	..	39	55

1)Resultater fra intervjuundersøkelser utført av Norsk Gallup A/S og Statistisk Sentralbyrå.

Persons with access to television in the home. 1963 - 1974. Per cent[1)]

Feb-ruar 1969 *Feb-ruary 1969*	Juni/ august 1970 *June/ August 1970*	Feb-ruar 1971 *Feb-ruary 1971*	Feb-ruar 1972 *Feb-ruary 1972*	Nov. 1972/ Feb. 1973 *Nov. 1972/ Feb. 1973*	April 1974 *April 1974*	
72	76	79	86	87	88	*All persons*
						Sex
73	79	77	86	88	88	*Males*
70	74	81	86	86	88	*Females*
						Age
75	79	81	86	88	92	*15-24 years*
76	79	82	88	89	90	*25-44 "*
73	78	82	87	88	88	*45-64 "*
57	63	66	75	80	81	*65-79 "*
						Income
..	..	..	77	..	..	*Low*
..	..	..	81	..	..	*Below average*
..	..	..	90	..	..	*Above average*
..	..	..	94	..	..	*High*
						Education
68	73	75	83	84)		*Primary school, lower stage level*
68	76	79	87	88)	88	*Primary school, upper stage level*
31	81	85	88	88)		*Secondary school, lower stage*
82	83	79	85	89	88	*Secondary school, upper stage*
						Type of area
63	69	73	81	83	85	*Sparsely populated*
78	83	85	90	91	91	*Densely populated*
84	87	86	89	87	88	*Oslo*
						Trade region
76	78	81	86	88	89	*Eastern*
66	72	76	83	84	88	*Western*
72	76	75	89	91	90	*Middle*
62	74	79	84	85	83	*Northern*

1) Results from interview surveys made by Norsk Gallup A/S and the Central Bureau of Statistics.

Intervjuundersøkelser fra omtrent samme tidspunkt gav som resultat at 88 prosent av befolkningen hadde fjernsyn i boligen (se tabell 2, side 16). Dette betyr at fjernsynet nå befinner seg på samme stadium i utbredelsesprosessen som radioen var på rett etter 1950.

Både sammenlikningen med radioen og opplysningene om tilveksten i lisenstallet tilsier at utbredelsen av fjernsynet i 1974 ikke representerer noen øvre grense. Selv om økningen i tallet på fjernsynslisenser er betydelig lavere enn i årene 1962 - 1965, var den likevel markert større enn veksten i tallet på radiolisenser. (I 1972 var nettotilgangen 31 076 for radio, 55 416 for fjernsyn.) Det er imidlertid ikke rimelig å anta at fjernsynet vil nå fullt så høyt som radioen i dekningstall. I Sverige, som ligger en god del foran Norge i utviklingen, og som har den høyeste fjernsynstettheten i Europa, var det således 6 prosent som ikke hadde fjernsyn i hjemmet i 1972. For en del av disse er det sannsynlig at det ikke var stram økonomi eller dårlige mottakerforhold som holdt dem borte fra fjernsynet, men derimot en viss motvilje mot å få et fjernsynsapparat inn i stua (Wachtmeister 1972, s. 141-143).

Hvis vi ser nærmere på spredningen av fjernsynet her i landet, finner vi at det så langt fra var tilfeldig hvem som ble tidlige og seine fjernsynseiere. Som det går fram av tabell 2, har tilgangen til fjernsyn tvert om vært svært forskjellig for personer i forskjellige befolkningsgrupper. Årsakene til ulikhetene ligger først og fremst i måten fjernsynet ble utbygget på, og det faktum at et fjernsynsapparat har representert og fremdeles representerer en forholdsvis stor investering for mange husholdninger.

I de første årene etter at fjernsynssendingene startet, ser det ut til at selve utbyggingen av sendere og omformere var den faktor som hadde størst betydning for om en familie skaffet seg fjernsyn eller ikke (se Østbye 1972, Høst 1974; tendensen avspeiles også i forskjellene etter geografiske kjennemerker i tabell 2). Disse forskjellene er en følge av at den enkelte fjernsynssender bare kan nå fram til et forholdsvis begrenset omland: i et langstrakt, kupert og relativt spredtbygd land som Norge tar det derfor tid å bygge ut de fjernsynssendere og omformere som er nødvendige for at befolkningen skal få tilfredsstillende seerforhold. Etter at fjernsynet fra sin start i de sentrale deler av Sør-Norge var kommet fram til store deler av Nord-Norge i løpet av 1965/66, fikk husholdningenes bosted imidlertid mindre betydning for når fjernsynsapparatetble anskaffet.

Ved siden av de geografiske forskjellene som henger sammen med fjernsynsutbyggingen, var det først og fremst forskjeller i økonomiske ressurser som skilte tidligere fra seinere fjernsynskjøpere. Betydningen av denne faktoren går klart fram av tabell 3, som viser resultatene fra

Statistisk Sentralbyrås boligundersøkelse fra oktober 1967. For at resultatene ikke skal være for mye påvirket av at personer med god økonomi ofte er bosatt i sentrale strøk der fjernsynet ble tidligst utbygd, er sammenhengen mellom inntekt og tilgang til fjernsyn regnet ut separat for personer bosatt i tettbygde og spredtbygde strøk.

Tabell 3. Husholdninger etter tilgang til fjernsyn i boligen i 1967. Prosent[1] *Households by access to television in 1967. Per cent* [1]

	I alt *Total*	Eier fjernsyn *Owns television*	Tilgang til fjernsyn i huset *Access to television in the home*	Ikke tilgang til fjernsyn i huset *No access to television in the home*	Tallet på personer *Number of persons*
Alle personer *All persons*	100	58	3	39	2 815
Spredtbygd strøk *Sparsely populated area*	100	47	3	50	1 224
Inntekt *Income* 0- 9 000 kr ..	100	25	5	70	392
" " 10 000-19 900 " ..	100	45	4	51	443
" " 20 000-29 900 " ..	100	66	-	34	269
" " 30 000 og over *and over* ...	100	81	-	19	120
Tettbygd strøk *Densely populated area*	100	67	3	30	1 588
Inntekt 0- 9 000 kr	100	37	4	59	257
" 10 000-19 900 "	100	60	5	35	385
" 20 000-29 900 "	100	74	2	24	531
" 30 000 og over	100	85	-	15	415

1) Kilde: Boligundersøkelsen 1967.
1) Source: Housing Survey 1967.

Som vi ser var det nærmest brutale forskjeller i tilgangen til fjernsyn blant husholdninger med ulik inntekt, dette gjelder for bosatte i både tettbygde og spredtbygde strøk.

I tillegg til forskjellene etter bosetting og inntekt viser tabell 2 at det også har vært forskjeller mellom grupper med ulik utdanning og alder. Disse forskjellene er til dels en følge av faktorene geografi og økonomi - personer med høyere utdanning har gjerne god økonomi og er ofte bosatt i sentrale strøk, mens det blant de eldste er en

overrepresentasjon av personer med lav inntekt bosatt i periferien. Andre undersøkelser (se Høst 1974) har videre vist at fjernsynsdekningen var markert høyere for etablerte husholdninger, altså ektepar med barn i skolealder, enn for mindre etablerte husholdninger som ugifte med egen husholdning, før gifte, eller unge ektepar uten barn.

Mens den første delen av fjernsynets spredningsprosess har vært preget av til dels store forskjeller mellom befolkningsgruppene, har den siste delen og da særlig 70-årene vært preget av at disse forskjellene etter hvert er blitt betydelig redusert. Årsaken til dette må dels være at fjernsynsutbyggingen nå er kommet så langt at bare noen få prosent av befolkningen ikke har tilfredsstillende seerforhold på hjemstedet[1)], dels at kjøpet av et fjernsynsapparat er blitt mulig for flere og flere på grunn av at prisen har holdt seg noenlunde konstant fra 1960, samtidig som det har vært en sterk økning i såvel nominell som reell kjøpekraft. Utjamningen av forskjeller mellom befolkningsgruppene er samtidig forutsetningen for den sterke økningen i lisenstallet; en fjernsynsdekning som nærmer seg 100 prosent er ikke mulig hvis store grupper har markert dårligere adgang til fjernsyn enn resten av befolkningen.

1.3.2. Utviklingen av programtilbudet

Fjernsynets utbyggings- og etableringsfase i 60-årene og begynnelsen av 70-årene har ikke bare vært preget av en sterk utbygging av sendernettet og en tilsvarende økning i lisenstallet. Også på programsiden har det vært en rask ekspansjon.

I 1961, det første hele året med ordinære fjernsynssendinger, var samlet sendetid 800 timer eller om lag 2,2 timer i gjennomsnitt pr. dag. De tilsvarende tall for 1973 var henholdsvis 2 282 og 6,3 timer, altså nesten det tredobbelte (se tabell 4, side 22). Med unntak av et markert sprang fra 800 timer i 1961 til 1 030 timer i 1962, har økningen i sendetiden vært nokså jamt fordelt over hele perioden.

---

1) Anslagene for hvor langt senderutbyggingen er kommet har variert noe. I NRK's årsmelding for 1970 het det at 3,71 mill. nordmenn (95,4 prosent av befolkningen) var dekket av de eksisterende senderanlegg. I årsmeldingen for 1972 vises det til en ajourført oversikt fra Teledirektoratet, som anslår at det ved årsskiftet 1973/74 vil være om lag 7 prosent av befolkningen som er helt uten eller har mangelfull fjernsynsmottaking der de bor.

Når det gjelder sammensetningen av programtilbudet, viser tabell 4 at utviklingen først og fremst er preget av større endringer fra år til år enn det vi fant for radioprogrammet i samme tidsrom. For de fleste programtypene danner disse endringene ikke noe bestemt mønster, de er i stedet mer tilfeldige variasjoner omkring et nokså stabilt underliggende nivå. Det mest utpregede unntaket fra denne manglende systematikk i endringene finner vi for idrettssendingenes vedkommende. For disse sendingene er det markerte topper i år med olympiske leker (1964, 1968, 1972), og mindre topper i år med mange verdensmesterskap (1962, 1966, 1970). Sendetidene for skolefjernsynet viser også en noenlunde jamn tendens, med økning fra 73 timer (4,7 prosent av sendetiden) i 1967 til 180 timer (7,6 prosent) i 1972.

Hovedinntrykket av tabellen blir altså at publikum ut gjennom 60-årene og begynnelsen av 70-årene er blitt tilbudt stadig mer fjernsyn, men at selve sammensetningen av programvirksomheten har holdt seg noenlunde konstant. I hvilken grad det har vært en bedring av kvaliteten på det enkelte program er et annet spørsmål, som statistikken over sendetiden naturlig nok ikke kan gi noen opplysninger om.

Tabell 4. Sendetid i fjernsynet.[1] 1961 - 1972

Programtype	1961[2]		1965[2]		1967		1968	
	Timer *Hours*	Pst. *P.c.*	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.
I alt	800	100,0	1 326	100,0	1 544	100,0	1 718	100,0
Musikk	(39)[3]	..	50	3,8	53	3,5	67	3,9
Opplysning, reportasje	215	26,8	383	28,9	355	23,0	361	21,0
Idrett	138	17,1	179	13,5	150	9,7	292	17,0
Nyheter, aktuelt	86	10,8	248	18,7	258	16,7	289	16,9
Teater	72	9,1	58	4,4	63	4,1	72	4,2
Religiøse sendinger	(10)[3]	..	..	..	32	2,0	37	2,2
Barne- og ungdomsprogrammer	106	13,2	145	10,9	170	11,0	149	8,7
Skolekringkasting	..	..	..	..	73	4,7	82	4,7
Underholdning ..	95	11,9	128	9,7	132	8,6	114	6,6
Annonsering	..	..	19	1,4	29	1,9	35	2,0
Film	88	11,1	116	8,7	229	14,8	220	12,8
Sendetid pr. dag	2,2	.	3,6	.	4,2	.	4,7	.

1) Kilde: Meldinger om virksomheten i NRK 1961 - 1972. På grunn av omlegging av programstatistikken er det ikke tatt med tall for 1973.
2) Tallene for 1961 og 1965 er ikke helt sammenliknbare med tallene fra seinere år. 3) Tiden brukt til musikk og religiøse program er også fordelt på de øvrige kategoriene.

Hours of television broadcasting.[1] *1961 - 1972*

1969		1970		1971		1972		*Type of programme*
Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.	
1 778	100,0	1 998	100,0	2 057	100,0	2 386	100,0	*Total*
76	4,4	73	3,6	74	3,6	95	4,0	*Music*
443	24,9	451	22,4	440	21,4	453	19,0	*Information*
179	10,1	262	13,0	230	11,2	409	17,1	*Sports*
306	17,0	282	14,1	369	17,9	376	15,8	*News*
66	3,8	62	3,1	60	2,9	79	3,3	*Drama*
31	1,7	34	1,8	37	1,8	42	1,7	*Divine services*
166	9,4	205	10,2	189	9,2	199	8,3	*Programmes for children and youth*
103	5,8	138	7,0	143	7,0	180	7,6	*Programmes for schools*
143	8,0	181	9,1	171	8,3	177	7,4	*Entertainment*
31	1,7	40	2,1	39	1,9	52	2,2	*Announcing*
234	13,2	270	13,6	305	14,8	324	13,6	*Films*
4,9	.	5,5	.	5,6	.	6,5	.	*Hours per day*

1) Source: Norwegian Broadcasting Corporation. Because of changes in the programme statistics, data for 1973 are not included. 2) The results from 1961 and 1965 are not wholly comparable with the results from later years. 3) The time used for music and divine services is also counted under other categories.

1.4. Radioens og fjernsynets programtilbud og kringkastingens målsetting

I de foregående avsnittene har vi gitt en kort oversikt over hva slags programmer kringkastingen har tilbudt det norske folk fra starten og fram til i dag. Dette tilbudet og eventuelle endringer i omfang og sammensetning, er selvsagt ikke uttrykk for tilfeldigheter. Det som sendes i eteren må heller oppfattes som resultatet av en langvarig arbeids- og avgjørelsesprosess. Viktige elementer i denne prosessen må være politiske myndigheters og kringkastingsledelsens vurdering av kringkastingens oppgaver og muligheter, kostnader og andre praktiske problemer knyttet til produksjonen av forskjellige typer programmer, og ønsker hos det lyttende og seende publikum.

Det mest representative uttrykket for hvordan kringkastingen selv oppfattet sine oppgaver i den perioden vi er mest interessert i, finner vi i daværende kringkastingssjef Hans Jakob Ustvedts foredrag om "Kringkastingens målsetting, dens oppgaver og plass i samfunnet". (Ustvedt 1969.) Foredraget ble holdt som innledning ved Kringkastingsrådets møte 30/1-69, altså i siste del av Ustvedts sjefsperiode som varte fra 1962 til 1972.

Om selve grunnlaget for arbeidet med programpolitikken het det: "Vi står til allmennhetens tjeneste, men nødvendigvis på den paradoksale måten at vi ikke kan la dem som skaffer oss våre inntekter bestemme hva de skal få for pengene. Vi har riktignok ikke rett til suverent å se bort fra ønsker, behov, krav fra våre oppdragsgivere. Det føres stadig en stort sett ørkesløs diskusjon om hvor langt vi er forpliktet til å komme lytternes og seernes ønsker i møte, og ingen har kunnet finne en enkel formel for dette. Sikkert er at vi i kringkastingen selv må vurdere disse ønsker og ut fra et kulturelt og sosialt ansvar treffe bestemmelsene, veiledet og hjulpet ved uttalelser i Storting, Kringkastingsråd, Programutvalg, i presse og på annen måte. Vi kommer ikke utenom en viss paternalisme. Vi er, og må være, en slags formyndere, så ubehagelig det enn kan lyde". (Ustvedt 1969, s. 16-17.)

Utfallet av denne avgjørelsesprosessen i kringkastingen er blant annet en nokså eksplisitt rangering av de tre tradisjonelle kringkastingsoppgavene informasjon, opplysning og underholdning. Etter at noen trekk ved et samfunn i rask og aksellererende utvikling er skissert, ble det framhevet at: "(...) vår viktigste oppgave i radio og fjernsyn kommer inn nettopp her. Menneskene trenger for å kunne mestre en så overveldende komplisert situasjon som forandrer seg så raskt, all den hjelp de kan få. Og noe hjelp burde radio og fjernsyn, godt utnyttet, kunne yte her. Holder dette stikk, er vi etter mitt syn inne på det som kan kalles viktigere enn alt annet. Gjennom vesentlig og engasjerende informasjon og orientering,

gjennom formidling av et vidt spektrum av opplevelser kan kringkastingen gi materiale og impulser til selvstendig tenking og handling". (Ustvedt 1969, s. 16.)

Hovedvekten legges altså på informasjon og opplysning, supplert med undervisning og formidling av opplevelser og impulser av menneskelig og kunstnerisk art. Dette i motsetning til "land hvor den alminnelige oppfatning er at fjernsyn primært og overveiende bør være et underholdningsmedium, og (...) fjernsynsselskaper som langt på vei bøyer seg for dette syn". Når det gjelder underholdningen het det at den også hadde sin viktige oppgave, at det eksisterte et krav om økt innslag av underholdningsprogrammer, men at kringkastingen ikke var innstilt på vesentlige endringer.

Et viktig trekk ved foredraget er det ellers at radioen og fjernsynet i de aller fleste sammenhenger ble behandlet under ett. De store forskjellene mellom de to mediene, både på sendetiden og i de inntrykkene publikum stilles overfor, har altså ikke ført til at det er utviklet et dobbelt sett av målsettinger og prioriteringer.

Et grovt inntrykk av hvordan de prioriteringene som er nevnt foran har satt sitt preg på det faktiske programtilbudet, får vi gjennom oppstillingen i tabell 5. Her er det gitt en oversikt over hvorledes radioens og fjernsynets sendetid var fordelt på de forskjellige programkategoriene i 1972. Dette året var det siste med Ustvedt som kringkastingssjef, og det er samtidig det siste med noenlunde sammenliknbar programstatistikk for radio og fjernsyn. Tallene i tabellen tilsvarer de vi finner i tabellene 1 og 4, med det unntak at tiden brukt til radioannonsering nå er tatt med i beregningen av prosentvis sendetid i radio.

Som mål for prioriteringen av underholdningsoppgaven vil vi for radioens vedkommende bruke sendetiden for programkategoriene underholdningsmusikk, underholdning, idrett og barne- og ungdomsprogrammer. Resultatet blir da en underholdningsandel på 38 prosent av sendetiden i 1972. Samme år sto de underholdningspregete kategoriene underholdning, barne- og ungdomsprogrammer, idrett og seriefilmer for 41 prosent av sendetiden i fjernsynet. I 1970 og 1971, uten olympiske leker, var prosentene henholdsvis 40 og 38.

Anslagene over er selvsagt svært grove. Det må likevel være lov å si at de viser at det er en rimelig god overensstemmelse mellom teori og praksis, mellom programerklæring og faktisk programtilbud. Underholdningen utgjør nok et viktig innslag i programvirksomheten, men i motsetning til hva som er tilfelle i mange andre land har den altså ikke noen dominerende posisjon.

Tabell 5. Sendetid for radio og fjernsyn i 1972, etter programtype
Broadcasting hours for radio and television in 1972, by type of programme

Radio *Radio*			Fjernsyn *Television*			Prosentdifferanse, radio – fjernsyn *Difference of percentages, radio – television*
Programtype *Type of programme*	Timer *Hours*	Pst. *P.c.*	Programtype *Type of programme*	Timer *Hours*	Pst. *P.c.*	
I alt *Total* ...	6 275	100,0	I alt *Total* ...	2 386	100,0	0,0
Musikk og sang *Music and song* .	1 857	29,6	Musikk *Music* ..	95	4,0	25,6
Foredrag, undervisning, samtale *Lectures, instructions and discussions*	560	8,9	Opplysning, reportasje *Information*	453	19,0	-10,1
Idrett *Sports* .	200	3,2	Idrett *Sports* .	409	17,1	-13,9
Opplesning *Readings*	116	1,9		..	..	1,9
Nyheter, aktuelt *News*	1 311	20,9	Nyheter, aktuelt *News*	376	15,8	5,1
Høre spill, teater *Drama*	118	1,9	Teater *Drama* ..	79	3,3	-1,4
Gudstjenester, andakter *Divine services*	251	4,0	Religiøse sendinger *Divine services*	42	1,7	2,3
Barn og ungdom *Programmes for children and youth*	605	9,6	Barne- og ungdomsprogrammer *Programmes for children and youth*	199	8,3	1,3
Skolekringkasting *Programmes for schools*	108	1,7	Skolefjernsyn *Programmes for schools*	180	7,6	-5,9
Underholdning *Entertainment* ..	737	11,7	Underholdning *Entertainment* ..	177	7,4	4,3
	.	.	Film *Films*	324	13,6	-13,6
Diverse *Miscellaneous*	182	2,9		..	..	2,9
Annonsering *Announcing*	231	3,7	Annonsering *Announcing*	52	2,2	1,5

Tallene for underholdningsandelen viser også at den grunnleggende prioriteringen er noenlunde den samme for de to mediene. Når vi går over til å se på de enkelte programtyper, vil vi imidlertid finne klare forskjeller. Forskjellen er størst for kategorien musikk, som er en hjørnestein i radioens virksomhet, samtidig som den bare står for 4 prosent av fjernsynets programtilbud. Radioen har også noe større innslag av nyheter

og aktuelt, underholdning, "diverse" og religiøse sendinger enn fjernsynet. Fjernsynets overvekt faller hovedsakelig på de tre kategoriene film (ikke uventet!), opplysning, reportasje og idrett. Den siste forskjellen er riktignok spesielt høy i 1972 på grunn av de olympiske lekene, året før var den til sammenlikning bare 8,0 prosent. Vi ser videre at skolekringkastingen både absolutt og relativt er mer viktig for fjernsynet enn for radioen.

De forskjellene vi finner mellom mediene ser stort sett ut til å være en naturlig tilpasning ut fra medienes egenart. Fjernsynet med dets visuelle muligheter står således fram som det naturlige medium for opplysning og opplæring, det gir rikere inntrykk fra idrettskonkurranser, og det har selvsagt et monopol på filmkategorien. Radioen har på tilsvarende måte fortrinn som medium for musikk eller raske nyheter, og prioriterer derfor disse programtypene høyt.

Den endringen i radioens programtilbud som vi har omtalt tidligere, og som stort sett fant sted i Ustvedts sjefstid, er ikke behandlet eksplisitt i foredraget på kringkastingsrådsmøtet. Utviklingen kan heller ikke sees som en naturlig følge av den prioriteringen som er trukket opp der. Nedgangen i musikkinnslagene kunne nok i og for seg vært en konsekvens av at informasjon og opplysning ble prioritert høyt, da måtte imidlertid ikke mye av den innsparte sendetiden blitt brukt til verbal underholdning. Utviklingen kan heller ikke forklares ved at de to mediene etter hvert har kommet fram til en arbeidsdeling som innebærer at de utnytter sine spesielle fortrinn. De endringene som har skjedd for radioens vedkommende, en økning i underholdnings- og barne- og ungdomsprogrammene og en relativ nedgang for musikkprogrammene, har nemlig ført til at forskjellen mellom de to mediene er blitt mindre enn den var i utgangspunktet. Med nyopprettet fjernsynsavdeling i en etablert radioinstitusjon, ville det vært vel så naturlig om fjernsynet startet med et programtilbud som liknet radioens, for så seinere å utvikle sin egenart. I stedet ser det altså ut til at fjernsynet relativt raskt fant sin linje, og at radioen f.eks. når det gjaldt barne- og ungdomsprogrammer eller verbal underholdning har beveget seg i retning av den prioritering fjernsynet kom fram til.

2. NORSK RIKSKRINGKASTINGS LYTTER- OG SEERUNDERSØKELSER

2.1. Innledning

I de fleste vestlige land har opplysninger om størrelsen av de enkelte radio- og fjernsynsprogrammers publikum lenge vært et kontinuerlig bindeledd mellom kringkastingsorganisasjonene og deres publikum. I USA, med sitt utall av kommersielle kringkastingsselskaper, er målene for publikumsstørrelsen (ratings) blitt avgjørende for annonseinntektene og dermed for selskapenes økonomiske muligheter. Målinger av publikumsstørrelser og publikumsreaksjoner er samtidig blitt en egen næringsvei, med et stort antall selskaper som anvender et bredt utvalg av målemetoder. [1)]

I Storbritannia har BBC, som utgjør et forbilde for statlige kringkastingsselskaper i mange land, foretatt daglige publikumsundersøkelser fra 1939. I Sverige, også et aktuelt utgangspunkt for sammenlikninger, har det vært en kraftig økning i omfanget av publikumsundersøkelsene, fra den første kartleggingen av enkelte programdager i mars/april 1943 til dagens forskningsorganisasjon, som kartla oppslutningen om fjernsynsprogrammene i 300 dager pr. år i perioden 1969-1971 og nå dekker noe over 100 dager pr. år.

Her i landet finnes ikke noe tilsvarende system for kontinuerlig registrering av publikums reaksjoner. NRK har i stedet satset på enkeltstående og gjerne nokså omfangsrike undersøkelser. Disse undersøkelsene ble til å begynne med foretatt med lange og ujamne mellomrom, men har i perioden fra 1967 til 1977 fulgt en regelmessig rutine med undersøkelser som dekker en uke hvert år.

Selv om en kunne ønsket seg flere undersøkelser, særlig fra årene før 1967, gir det materialet som tross alt finnes, en ganske god oversikt over lytter- og seervanene og hvordan de har utviklet seg over tid. Siden vi i resten av framstillingen vil bygge på disse undersøkelsene, kan det være på sin plass med en liten presentasjon av dette materialet. Av hensyn til dem som måtte være interessert i å bruke andre data fra undersøkelsene enn de som tas med i denne framstillingen, er de enkelte undersøkelsene fram til 1974 beskrevet forholdsvis detaljert. Når vi ser bort fra Anita Werners (1972) beskrivelse av undersøkelsene fra og med 1967, finnes det nemlig ingen systematisk oversikt over de norske lytter- og seerundersøkelsene.

---

1) For en oversikt over de viktigste selskapene og deres metoder, se U.S. Congress (1963).

2.2. De enkelte undersøkelser 1953 - 1965

2.2.1. Lytterundersøkelsen 1953/54

Den første norske lytterundersøkelsen ble foretatt i 1953/54 av Norsk Gallup A/S etter oppdrag fra NRK. Undersøkelsen dekket i alt 28 programdager i tidsrommet 1. august 1953 til 8. mars 1954, og omfattet intervjuer med et representativt utvalg på 8 064 personer over 16 år. Av disse var det 591 som ikke hadde radio i hjemmet og dermed falt utenfor undersøkelsen. Spørsmålene dekket følgende områder:

1. Hvilke programposter intervjupersonen hadde lyttet til dagen før intervjudagen, og om lyttingen skjedde "tilfeldig" eller som resultat av et bevisst valg.
2. Hvilke programmer intervjupersonen hadde anledning til å høre undersøkelsesdagen.
3. Lytterforhold, forekomst av radiostøy osv.
4. Vaner i forbindelse med radiolytting, dvs. om lyttingen foregikk sammen med andre aktiviteter, hvor lenge radioen vanligvis stod på om kvelden osv.
5. Lytting til utenlandske radiostasjoner.
6. Døgnrytme.
7. Barn og ungdoms lytting.

Både når det gjelder størrelsen av utvalget, antallet undersøkelsesdager og omfanget av problemstillingene, må det være lov å si at dette var en virkelig stort anlagt undersøkelse.

De viktigste resultatene fra undersøkelsen er publisert i boken "Publikums lyttervaner. Resultatet av Norsk rikskringkastings undersøkelser august 1953 - mars 1954". Denne boken representerer imidlertid ikke noen uttømmende analyse av materialet. Med sine 68 små sider, hvorav noe over halvparten utgjøres av tabeller og spørreskjema, må den heller karakteriseres som en tabellrapport med et utvidet forord.

2.2.2. Lytterundersøkelsen høsten 1957

NRK's neste lytterundersøkelse ble foretatt høsten 1957 i tilknytning til programmene foran stortingsvalget den 7. november. Undersøkelsen, som ble gjennomført av Fakta, dekket foruten selve valgdagen også programdagene 17. oktober og 11. november. I tillegg til registreringen av lytterprosenter, var det også tatt med en del spørsmål om interessen for valgprogrammer. Hovedresultatene fra undersøkelsen er gjengitt i Programbladet nr. 1-7 1958.

2.2.3. Lytterundersøkelsen mai - september 1961

Opplegget for denne undersøkelsen var i store trekk det samme som for lytterundersøkelsen 1953/54, og igjen var det Norsk Gallup A/S som stod for datainnsamlingen. I alt ble om lag 8 000 personer med radio (men uten fjernsyn) intervjuet om 29 programdager i periodene 15. mai - 21. juni og 15. august - 30. september. Også i denne undersøkelsen ble det stilt en del tilleggsspørsmål om ulike sider ved radiolyttingen, en del av dem er de samme som ble stilt ved undersøkelsen i 1953/54. Etter det vi kjenner til, er resultatene fra undersøkelsen ikke offentliggjort.

2.2.4. Enkeltspørsmål 1963 - 1965

I årene 1963 - 1965 satset NRK nokså sterkt på å skaffe opplysninger om sitt publikum gjennom spørsmål stilt ved Gallups ordinære månedsundersøkelser. Spørsmålene i 1963 spente over en lang rekke emner, fra tilgang til fjernsyn til ønsker om radioteaterrepriser eller språkundervisning i fjernsynet. I 1964 var oppmerksomheten i større grad rettet mot hyppigheten av lytting til forskjellige faste poster i radio.

2.2.5. Undersøkelser av to programdager i 1965

I 1965 gjennomførte NRK ved hjelp av Norsk Gallup A/S undersøkelser av radiolyttingen og fjernsynsseingen på to dager, tirsdag 27. april og onsdag 13. oktober. Hver undersøkelse omfattet intervjuer med litt over 2 000 personer med radio i leiligheten. I motsetning til de tidligere større gallupundersøkelsene ble det denne gangen ikke stilt spørsmål ut over registreringen av lytter- og seeratferd og bakgrunnskjennemerker.

Resultatene fra disse undersøkelsene finnes i form av tabell- og kommentarrapporter fra Norsk Gallup A/S, men er ikke offentliggjort eller videre bearbeidd.

2.3. Lytter- og seerundersøkelsene 1967 - 1974

Da Statistisk Sentralbyrås kontor for intervjuundersøkelser ble opprettet i 1967, overtok det arbeidet med kartleggingen av radioens og fjernsynets publikum. Samtidig ble det etablert en relativt fast rutine, med årlige undersøkelser som alle følger noenlunde samme opplegg. Til hver undersøkelse blir det trukket et landsomfattende utvalg av personer i alderen 15-79 år. Utvalgsstørrelsen har ved de fleste undersøkelsene vært omkring 2 800. Med et frafall som i de siste årene er steget til noe over 25 prosent, bygger altså den enkelte undersøkelse på intervjuer med om lag 2 000 personer.

Intervjupersonene blir på forhånd fordelt på flere, som regel sju, forskjellige skjematyper som er laget slik at de til sammen skal dekke sju programdager. Disse programdagene er enten sammenhengende eller fordelt på to perioder i samme årstid. Systemet med skjematyper går ellers best fram av figur 2 nedenfor. Med dette systemet blir altså om lag 700 personer trukket ut til å gi opplysninger om radio- og fjernsynsbruken på dagene mandag-lørdag, mens utvalget for søndag er på 1 050. Tallet på gjennomførte intervjuer er vanligvis omkring 500 for hverdager og 750 for søndager.

Figur 2. Oversikt over skjematypene i en vanlig lytter- og seerundersøkelse *Questionnaires used in an ordinary radio and television survey*

Skjematype/ intervjudag *Questionnaire/ day of interviewing*	Tallet på intervjupersoner *Number of respondents*	Intervjuer pr. programdag *Interviews per day*						
		Lørdag *Saturday*	Søndag *Sunday*	Mandag *Monday*	Tirsdag *Tuesday*	Onsdag *Wednesday*	Torsdag *Thursday*	Fredag *Friday*
Mandag *Monday* .	700	700	700					
Tirsdag *Tuesday*	350		350	350				
Onsdag *Wednesday*	350			350	350			
Torsdag *Thursday*	350				350	350		
Fredag *Friday*	350					350	350	
Lørdag A *Saturday A*	350						350	350
Lørdag B *Saturday B*	350							350
	2 800	700	1 050	700	700	700	700	700

Selve undersøkelsesperioden har variert fra år til år. Den første undersøkelsen dekket en uke i april 1967, de øvrige tidspunktene har vært september/oktober 1968, februar 1969, juni/august 1970, februar 1971, november 1972, februar 1973 og april 1974. Ved valget av undersøkelsesperiode har en i NRK først og fremst tatt sikte på å få et inntrykk av årstidsvariasjoner i lytter- og seervanene og eventuelle endringer i de samme vanene over tid. I tillegg til dette har en også sett det som en fordel om undersøkelsene kunne dekke noen spesielt interessante programposter. Dette ønsket har først og fremst ført til at

enkelte undersøkelser er plassert slik at de også har dekket overføringer fra f.eks. måneferder eller store sportsbegivenheter. Den muligheten som ligger i å fylle undersøkelsesuken med spesielle programmer som en ønsker publikums reaksjoner på, ser ut til å være nyttet i mindre grad.

Ved siden av spørsmålene om lytting og seing til de enkelte programposter, har det også vært mulig å ta med en rekke tilleggsspørsmål i de forskjellige undersøkelsene. De viktigste emnene som er dekket på denne måten har vært døgnrytme (1968), bruk av radio og fjernsyn i ferien (1970), interesse for programtyper og faste poster i radio og fjernsyn (1970 - 1974), ønsker om Dagsrevyen (1971), bruken av engelskserien Slim John (1971), holdninger til nyhetssendinger i radio og fjernsyn (1972), interesse for sport i fjernsynet (1973), og seing på svensk fjernsyn (1974). For en mer detaljert oversikt over hvilke spørsmål som er tatt med i de enkelte undersøkelser vises ellers til spørreskjemaene som er tatt med som vedlegg til de forskjellige tabellpublikasjonene. Disse publikasjonene er alle utgitt i serien Rapporter fra Kontoret for intervjuundersøkelser.

2.4. Andre radio- og fjernsynsundersøkelser utført av Statistisk Sentralbyrå 1969 - 1974

I tillegg til de årlige lytter- og seerundersøkelsene har kontoret for intervjuundersøkelser også foretatt en rekke mindre undersøkelser for NRK. Disse undersøkelsene er for det meste konsentrert om noen få bestemte programmer i radio eller fjernsyn. Nedenfor følger en kort beskrivelse av hver enkelt undersøkelse. For nærmere opplysninger om undersøkelsesopplegg og resultater vises til de tabellrapporter som er utarbeidd for de forskjellige undersøkelsene, til beskrivelsen i Anita Werners rapport til NRK's kontaktutvalg med samfunnsforskningen (Werner 1972), og til omtalen av enkelte undersøkelser i seinere kapitler i denne framstillingen.

2.4.1. Valgprogrammer

For å få en oversikt over oppslutningen om enkelte valgprogrammer i radio og fjernsyn, ble det etter oppdrag fra NRK tatt med spørsmål i Byråets intervjuundersøkelser i tilknytning til stortingsvalgene i 1969 og 1973 og kommunevalget i 1971. For hver undersøkelse har bruttoutvalget utgjort om lag 3 000 stemmeberettigede personer i alderen 20-79 år. Resultatene fra disse undersøkelsene er offentliggjort i egne tabellpublikasjoner.

2.4.2. Ungdommens radioavis

I april 1970 ble oppslutningen om Ungdommens radioavis kartlagt gjennom en mindre intervjuundersøkelse med noe over 700 personer i alderen 15-29 år. Rapporten fra undersøkelsen har til nå ikke vært offentlig tilgjengelig.

2.4.3. Fjernsynsteatret

I februar/mars 1972 ble det foretatt en mindre undersøkelse av fjernsynsteatrets publikum. Undersøkelsen dekket i alt seks forestillinger, og hadde et nettoutvalg på ca. 1 100 personer i alderen 15-79 år. I tillegg til en serie spørsmål om seingen, som tok sikte på å utfylle det bildet de reine seerprosentene kunne gi om reaksjonene på det enkelte stykke, ble det i undersøkelsen også stilt spørsmål om generell interesse for fjernsynsteater, besøk i vanlig teater, interesse for repriser og synet på utenlandske forestillinger. Som et tillegg til undersøkelsen ble det også tatt med noen spørsmål som gjaldt de tidlige morgensendingene i radio og fjernsyn fra vinterlekene i Sapporo.

2.4.4. Sommerlekene 1972

Rett etter avslutningen av sommerlekene i München ble det gjennomført en undersøkelse av publikums oppslutning om de omfattende radio- og fjernsynsreportasjene fra lekene. Sammen med enkelte spørsmål om sport i lytter- og seerundersøkelsen fra februar 1973, representerer undersøkelsen også en tillempning av et undersøkelsesopplegg utarbeidd av European Broadcasting Union (EBU). Bruttoutvalget for undersøkelsen var om lag 1 200 personer, også denne gang hentet fra aldersgruppen 15-79 år. Som et tillegg til undersøkelsen ble det stilt spørsmål om enkelte av NRK's debattprogrammer foran folkeavstemningen om EF-medlemskap.

2.4.5. Seerundersøkelse om ballettprogrammer i fjernsynet

Blant de personene som deltok i Byråets arbeidskraftundersøkelse i desember 1973 ble et utvalg stilt noen spørsmål om fjernsynets ballettprogrammer. Spørsmålene gjaldt dels faktisk seeratferd, dels interesse for forskjellige typer ballett.

2.4.6. Radio- og fjernsynsundersøkelsen julaften 1973

For å få greie på om folk i det hele tatt hørte radio og så fjernsyn julaften, ble det gjennomført en mindre intervjuundersøkelse i romjula i 1973. Opplegget var det samme som i de årlige lytter- og seerundersøkelsene, med den forskjellen at spørsmålene bare gjaldt en enkelt

programdag. Bruttoutvalget til undersøkelsen var 797 personer i alderen 15-79 år.

2.5. Bruken av lytter- og seerundersøkelsene

I innledningen til dette kapitlet ble det nevnt at de norske lytter- og seerundersøkelsene har et vesentlig mindre omfang enn tilsvarende undersøkelser i andre land. Det nåværende undersøkelsesprogrammet er likevel tilstrekkelig til å dekke NRK's eget behov for opplysninger. For årene som kommer er det til og med foreslått å redusere omfanget av de generelle lytter- og seerundersøkelsene til fordel for undersøkelser av andre sider ved befolkningens radio- og fjernsynsvaner. (NRK's kontaktutvalg med samfunnsforskningen 1977, s. 5-70.)

For å forstå hvorfor NRK på denne måten skiller seg fra de fleste andre kringkastingsselskaper, kan det være på sin plass å se litt nærmere på hvordan opplysninger om publikumsstørrelser blir brukt i de forskjellige organisasjonene.

Litt skjematisk kan en si at det er to nokså forskjellige måter å bruke slike publikumsdata på. Den ene og mest nærliggende vil være å konsentrere oppmerksomheten om publikumsstørrelsene for enkeltprogrammer. Undersøkelsene representerer da en mekanisme for å sende opplysninger fra publikum tilbake til de som er ansvarlige for utsendelsen av programmet. For at en slik kontinuerlig tilbakeføring skal ha noen misjon, må publikumstallene foreligge kort tid etter utsendelsen av programmet, og organisasjonen må være innstilt på å dra nytte av dem så snart de foreligger. Disse betingelsene er best oppfylt for kommersielle kringkastingsselskaper. For disse selskapene er publikumstallene grunnlag for forhandlinger om annonser og annonsepriser, slik at et tilfredsstillende stort publikum blir betingelsen for at selskapene skal overleve. Disse selskapene er derfor hele tiden innstilt på å modifisere programtilbudet ut fra opplysningene om publikums reaksjoner på deres egen og de konkurrerende selskapenes virksomhet.[1)]

For ikke-kommersielle selskaper vil publikumsstørrelsen vanligvis ikke ha den samme direkte betydning for programvirksomheten. Her kan verdien av løpende publikumstall vel så mye ligge i at de enkelte programmedarbeidere er sikret reaksjoner på det de har gjort, mens inntrykkene fra programarbeidet ennå er noenlunde ferske.[2)]

---

1) Denne bruken av "ratings" er f.eks. beskrevet av Green (1972), kap. 1.
2) I artikkelen "Public Service and Private World" gir Tom Burns et eksempel på at uventet lave publikumstall for et av de første innslagene i en av BBC's underholdningsserier først og fremst hadde betydning for programledernes humør. Noen endringer i opplegg ble ikke foretatt (Burns 1970).

Den andre måten å bruke lytter- og seerundersøkelsene på vil bestå i at en konsentrerer oppmerksomheten om det publikumstallene kan si om mer stabile radio- og fjernsynsvaner. Det viser seg nemlig at storparten av de lytter- og seerprosentene som kommer inn ved en regelmessig registrering, er svært like fra uke til uke og fra år til år. De programpostene som skiller seg ut ved at de trekker et spesielt stort eller et spesielt lite publikum, vil også gjerne ha kjennetegn som gjør det naturlig å vente slike reaksjoner fra lytterne og seerne. Også avvikene fra normal lytter- og seeratferd vil altså i de fleste tilfelle avspeile generelle tendenser.

Kunnskapen om de mer stabile trekkene ved publikums radio- og fjernsynsatferd vil hovedsakelig bli brukt som bakgrunnsmateriale for mer langsiktig programplanlegging: Valg av sendetider for faste poster, prioritering av forskjellige programtyper osv. I praksis viser det seg at selv så sporadiske undersøkelser som de norske, gir tilstrekkelig oversikt over de stabile trekkene i folks lytter- og seeratferd, til at de kan brukes i slik langsiktig planlegging. Ole Chr. Lagesen i radioens utenriksavdeling har beskrevet bruken på denne måten: "Lytter- og seerundersøkelsene (...) brukes internt i NRK i en kamp om sendetid og ressurser. De brukes som argument for at visse programmer, eller visse typer programstoff, bør få mer sendetid, eventuelt sendes på hva man tror er bedre sendetidspunkt". (Lagesen 1973, s. 9.)

Også i andre statseide kringkastingsselskaper, som har et langt mer omfattende system for publikumsregistrering enn NRK, viser det seg at lytter- og seertallene først og fremst brukes som grunnlag for slike mer langsiktige beslutninger. (Jfr. f.eks. Burns 1970, s. 155, Ivre 1972, s. 339-340.) Der det er flere kanaler i samme medium, kan den detaljerte utformingen av sendeskjemaene riktignok være mer komplisert og skape større behov for publikumsopplysninger enn hva som er tilfelle i NRK. Det må likevel være lov å si at når det gjelder utnyttelsen av publikumstall i planleggingsprosessen, er den prinsipielle forskjellen mellom NRK og disse andre selskapene ikke så stor som forskjellene i datainnsamlingsopplegg kanskje kunne tyde på. Forskjellen blir større for de enkelte programmedarbeidere, som i enkelte land får daglige publikumstall med alt hva dette måtte innebære av gleder og skuffelser, mens de i Norge kan arbeide i år etter år uten å få annet enn grove anslag for hvor mange som hører eller ser deres produkter.

3. RADIOLYTTINGEN I 1953/54

3.1. Innledning

Den store lytterundersøkelsen fra 1953/54 utgjør et naturlig utgangspunkt for beskrivelsen av hvorledes befolkningens lyttervaner har endret seg etter hvert som fjernsynet har gjort seg gjeldende og radioen har utvidet og endret sitt program. Den rapporten som foreligger fra undersøkelsen (Norsk Rikskringkasting 1955) er som før nevnt svært kortfattet, og gir på langt nær noen dekkende beskrivelse av datidens radiobruk. Ved siden av rapporten finnes det imidlertid et omfattende materiale i form av fullstendige tabeller for hver enkelt undersøkelsesdag. I dette kapitlet vil vi derfor benytte den muligheten dette gir til å beskrive resultatene fra undersøkelsen forholdsvis detaljert. I tillegg til å danne et utgangspunkt for registrering av endringer, kan en slik beskrivelse også ha en viss verdi som bidrag til en generell dokumentasjon av forholdene i det norske samfunn på 50-tallet. Før vi går i gang med beskrivelsen av lyttervanene, vil det imidlertid være behov for å se litt nærmere på hva radioen dengang tilbød sine lyttere.

I den generelle beskrivelsen av radioens og fjernsynets programtilbud er det allerede nevnt at sendetiden dengang utgjorde 11,6 timer i gjennomsnitt pr. dag. Dette er vesentlig mindre enn det nåværende programtilbudet, som består av om lag 16,5 timer over riksnettet og 1 time fra lokalstasjonene. Utviklingen av programvirksomheten har videre vært preget av en relativ tilbakegang for musikkprogrammene, og en sterk økning såvel absolutt som relativt for underholdnings- og barne- og ungdomsprogrammene. I og med at skillet mellom underholdningsmusikk og annen musikk ikke finnes i programstatistikken for 1953/54, kan denne statistikken imidlertid ikke gi noe klart uttrykk for om programvirksomheten sett under ett var mer eller mindre underholdningspreget dengang enn den var f.eks. i 1974.

Ser vi litt nærmere på detaljene i sendeskjemaet for henholdsvis en ordinær programdag i 1953/54 og en tilsvarende dag i 1974, vil vi finne både påfallende likheter og store ulikheter. (Jfr. oversikten over faste poster i 1953/54 i tabell 7.) Likhetene består først og fremst i at en god del faste poster hadde samme navn og samme sendetid den gang som nå. Det mest slående eksempel på denne stabiliteten er sekvensen med Værmelding og Dagsnytt kl. 0800, Andakt kl. 0815, For husmødre (nå Hverdagen) kl. 0835, og Barnetimen for de minste kl. 0840. I denne perioden er det bare nykommeren Dagens programmer kl. 0830 som representerer noen endring fra 1953/54. Av andre uendrete innslag kan nevnes Valutakurser og Været til sjøs kl. 1120 og 1125, og Værmelding og Dagsnytt kl. 2200. I tillegg

kommer en rekke programmer der det bare har skjedd mindre endringer; dette gjelder f.eks. formiddagsnyhetene med Melding om fisket som er flyttet fram en halv time og dessuten supplert med en aktueltsending, kveldens første nyhetssending som er flyttet fra kl. 1900 til kl. 1830, og mandagskveldens Ønskekonsert som nå sendes kl. 1900 mot tidligere kl. 2000.

De ulikhetene som samtidig finnes, henger for en stor del sammen med endringene i sendetiden. Mens radioprogrammet i dag begynner kl. 0600 på en hverdag og fortsetter kontinuerlig til programslutt omkring kl. 2400, begynte sendingene dengang tre kvarter seinere, sluttet en time tidligere og hadde to større pauser midt på dagen. I tiden som før gikk med til disse pausene (kl.0900 - 1120 om formiddagen, kl. 1400 - 1630 om ettermiddagen) finner vi nå i stedet populære programposter som Nitimen, Middagsstunden, Distriktsprogram og Etter skoletid.

Ut over denne utvidelsen av sendetiden må den viktigste endringen i den daglige programrutinen sies å være økningen i tallet på nyhetssendinger. I 1953/54 ble det bare sendt nyheter og værmelding fire ganger i løpet av en hverdag, kl. 0800, kl. 1300, kl. 1900 og kl. 2200. I 1973 var det 11 faste nyhetssendinger, av disse var 6 koplet sammen med vanlig værmelding. Denne økningen innebærer likevel ikke annet enn at nyhetsprogrammenes andel av sendetiden har holdt seg noenlunde konstant gjennom radioens sterke ekspansjonsperiode i 60-årene.

I tillegg til de endringene som lar seg beskrive ved hjelp av sendetider og andeler av samlet programvirksomhet, kommer så det som måtte ha funnet sted av endringer i temavalg, presentasjonsform o.l. innenfor samme programkategori. Det er fra mange hold blitt hevdet at vi har fått en bedre, ledigere og mer aktuell radio etter innføringen av fjernsynet. (Jfr. f.eks. Werenskiold 1969, s. 13, Hegtun 1975, s. 154.) Påstander av denne typen er det selvsagt vanskelig å bevise. Det er imidlertid ingen sak å finne programposter fra 1953/54, f.eks. populærvitenskapelige foredrag, som etter omtalen i Programbladet å dømme var atskillig tyngre og mer høytidelige enn dagens radio- og fjernsynsprogrammer.

Lytterundersøkelsen i 1953/54 dekket som før nevnt 28 programdager i perioden 1. august 1953 - 8. mars 1954. I løpet av disse dagene ble det sendt i alt 1 175 programposter, 868 på hverdager (unntatt lørdager), 165 på lørdager og 142 på søndager. For hver av disse programpostene er det regnet ut lytterprosenter for så vel hele utvalget som for forskjellige undergrupper. Med en slik datamengde sier det seg selv at det er behov for et system som gjør det mulig å gruppere og dermed forenkle publikumsopplysningene.

Et slikt system er allerede brukt i den opprinnelige rapporten fra undersøkelsen. Den konkrete inndelingen gjør det imidlertid nokså komplisert å foreta sammenlikninger med resultatene fra seinere undersøkelser. I den følgende framstillingen har vi derfor valgt å se bort fra grupperingene fra den opprinnelige rapporten, og i stedet behandlet resultatene på nytt etter den samme framgangsmåten som vil bli brukt ved beskrivelsen av resultatene fra de årlige undersøkelsene.

Framgangsmåten tar utgangspunkt i at faktorene sendetid (årstid, ukedag og tid på dagen), programtype, og om programposten er fast eller ikke, alle har betydning for lytteratferden. Når det gjelder kjennemerket ukedag, vil vi i de fleste sammenhenger forsøke å holde det konstant ved å konsentrere oppmerksomheten om hverdagene mandag-fredag, som på grunn av stabiliteten i lyttervanene kan behandles under ett. Siden lyttertallene for de faste postene kan brukes til en nokså detaljert beskrivelse av utviklingen over tid, vil disse postene bli behandlet separat. Det blir altså hovedsakelig for enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt på hverdager at det er behov for en systematisk inndeling etter faktorene sendetid og programtype.

3.2. Omfanget av radiolyttingen på hverdager

Den enkleste måten å beskrive omfanget av radiolyttingen på ut fra det eksisterende materialet, vil være å regne ut hvor mange programposter som gjennomsnittlig ble hørt i løpet av en dag. I tabell 6 er dette gjort for hverdagene i undersøkelsesperioden.

Som det går fram av tabellen hørte gjennomsnittslytteren noe over 9 av de 41 programpostene som ble sendt i løpet av en gjennomsnittlig hverdag. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig lytterprosent på omkring 23. Disse tallene gjelder vel å merke de 93 prosentene av befolkningen som hadde radio i boligen på undersøkelsestidspunktet. For resten av befolkningen har vi ingen opplysninger om lytteratferden.

Av de programmene som ble fulgt var om lag 3/4 faste poster. Dette tilsvarer nokså nøyaktig disse postenes andel av de sendte programmene. Målt med den gjennomsnittlige lytterprosenten finner vi altså samme publikumsoppslutning om de to hovedkategoriene av programmer. Tabellen viser videre at lytterprosentene ser ut til å variere noe etter årstiden. Når vi tar hensyn til at den relativt høye lytterprosenten for oktober/november for en stor del skyldes programmene på stortingsvalgdagen i 1953, blir resultatet at det først og fremst er periodene januar/mars som framstår som en spesielt god tid for radiolytting. Forskjellen mellom årstidene er likevel nokså beskjedne, i og med at den gjennomsnittlige lytterprosenten var 21 i august/september 1953 og 24 i januar/mars 1954.

Tabell 6. Omfanget av radiolyttingen på hverdager[1] *Radio listening on weekdays 1)*

	Hele perioden *The whole period*	August/ september *August/ September* 1953	Oktober/ november *October/ November* 1953	Desember *December* 1953	Januar/ mars *January/ March* 1954
Faste poster sendt pr. dag[2] *Regular programmes sent per day 2)*	32	31	32	32	32
Faste poster hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Regular programmes heard. Average per day*	7,1	6,5	7,0	6,8	7,9
Enkeltprogrammer og serieprogrammer *Non-regular programmes sent per day*	9	9	10	8	10
Enkeltprogrammer og serieprogrammer hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Non-regular programmes heard. Average per day*	2,2	1,8	2,5	1,9	2,4
Programposter pr. dag i alt *Number of programmes per day, total*	41	40	42	40	42
Programposter hørt ialt, Gjennomsnitt pr. dag *Number of programmes heard, total. Average per day*	9,2	8,3	9,5	8,7	10,3
Gjennomsnittlig lytterprosent *Average audience in per cent* .	23	21	23	21	24

1) Gjelder personer med radio i boligen. 2) Programmer som sendes til samme tid og med samme type innhold mandag-fredag.
1) Persons with radio in the home. 2) Programmes sent at the same time and with the same kind of content Monday-Friday.

Selv om målene for antall programmer og gjennomsnittlig lytterprosent gir et visst inntrykk av omfanget av lyttingen, har de den ulempen at de påvirkes av lengden av de programmene som sendes til enhver tid, og av forholdet mellom oppslutningen om kortere og lengre programmer. Et bedre mål vil vi derfor få ved å ta hensyn til programmenes lengde gjennom beregning av samlet lyttertid. Slike tall vil også være bedre egnet for sammenlikninger med så vel resultatene fra seinere undersøkelser, som opplysninger om bruken av andre massemedier eller underholdningstilbud. I og med at de seinere lytter- og seerundersøkelsene har februar som en slags referansemåned, blir det først og fremst aktuelt å skaffe et anslag for lyttertiden i perioden januar/mars. For å sikre at alle hverdager er likt representert, har det imidlertid vært nødvendig å supplere opplysningene fra de 7 dagene i denne perioden med tallene for enkeltprogrammer

og serieprogrammer fra 3 dager i desember. Den skjevheten vi på denne måten får inn på grunn av årstidsvariasjonen, betyr imidlertid lite i forhold til de skjevheter som kunne oppstått ved at bestemte ukedager med bestemte serieprogrammer (som f.eks. Ønskekonserten) ble over- eller underrepresentert.

Hvis vi i første omgang går ut fra at alle som sa de hørte et bestemt program, virkelig lyttet fra programmet begynte til det sluttet, gir dette en beregnet gjennomsnittlig lyttertid for de 10 aktuelle dagene på 182 minutter. Av denne tiden er 109 minutter eller om lag 60 prosent lytting på de faste postene.

Forutsetningen om at alle registrerte lyttere hørte de aktuelle programmene i sin fulle lengde, er imidlertid ikke realistisk. Dette er det tatt hensyn til ved de seinere lytter- og seerundersøkelsene, i og med at intervjupersonene blir spurt om de har fulgt det enkelte program helt eller delvis. Ved utregningen av lytter- og seertider har en gått ut fra at "delvis" lytting betyr at personen har hørt halve programmet. Denne korreksjonen har for de siste undersøkelsene ført til at anslagene for samlet lyttertid er blitt noe over 10 prosent lavere enn de ville blitt dersom en ikke hadde behandlet de som lyttet "delvis" annerledes enn resten av lytterne. Hvis vi bruker det samme forholdstallet på resultatene fra 1953/54, vil det si at vi får en korrigert lyttertid for hverdager i januar/mars 1954 på om lag 160 minutter. Dette tilsvarer at publikum i denne perioden hørte på radio i litt under en fjerdedel av sendetiden.

Sett i forhold til resten av tidsbudsjettet kan dette anslaget for samlet lyttertid virke svært høyt. 160 minutter, eller 2,7 timer, tilsvarer tross alt en sjettedel av de 16 våkne timene det er vanlig å regne med at vi har til rådighet i døgnet. Tallet blir kanskje mer rimelig når vi tar hensyn til at en stor del av radiolyttingen ikke har lagt beslag på tid som ellers ville blitt brukt til andre aktiviteter, men at den tvert imot har foregått som et akkompagnement til disse aktivitetene. Ved undersøkelsen i 1953/54 var det således 65 prosent av de spurte som sa at de som regel hadde en beskjeftigelse som f.eks. spising, søm, stopping eller strikking mens de hørte på radioen. Av disse 65 prosentene var det igjen 75 prosent (dvs. 49 prosent av hele utvalget) som sa at dette også gjaldt når de hørte andre programmer enn musikkprogrammene. Det at radiolyttingen i høy grad foregår parallelt med andre aktiviteter er også bekreftet gjennom resultatene fra en lang rekke tidsbruksundersøkelser. I industrialiserte land ser det ut til å være mest vanlig at om lag 10 prosent av radiolyttingen er såkalt primæraktivitet, mens resten foregår parallelt med andre og for utøveren mer sentrale aktiviteter. (Se Robinson og Converse 1972, Høst 1977.)

3.3. Oppslutningen om faste poster på hverdager

I 1953/54 var det i alt 32 programposter som det har vært naturlig å regne som faste innslag i hverdagens sendeskjema[1]. Som nevnt i forrige avsnitt stod disse postene for om lag 3/4 av alle programtitler og om lag 60 prosent av samlet lyttertid. Med et slikt dominerende innslag av faste poster er det naturlig å vente seg at radiolyttingen blir svært vanepreget. Publikum lærer seg fort tidene for de forskjellige faste postene, og siden den øvrige døgnrytmen gjerne er svært stabil, vil mange komme til å slå radioen på eller av til de samme tidene hver dag. De påfallende like lytterprosentene for de enkelte undersøkelsesdagene i 1953/54 bekrefter denne tankegangen, variasjonene for den enkelte post er aldri større enn det som kan forklares ved hjelp av utvalgsfeilen og årstidsvariasjonene. Det vil således ha mening å regne ut gjennomsnittlige lytterprosenter for de faste postene slik det er gjort i tabell 7.

Det mest iøynefallende trekk ved resultatene i tabellen er de store forskjellene vi finner mellom publikumsoppslutningen for de forskjellige programpostene. Gjennomsnittstallene som gjelder hele undersøkelsesperioden, varierte således fra 3-4 prosent (Valutakurser, Været til sjøs, Minemeldinger) til godt over 50 prosent (Værmelding og Dagsnytt kl. 1900). Disse variasjonene er selvsagt ikke tilfeldige, siden de går igjen fra dag til dag og fra årstid til årstid.

Av de faktorene som kan tenkes å virke inn på seerprosentene, er programtype og sendetid trolig de viktigste. I resten av dette avsnittet skal vi derfor prøve å se nærmere på virkningene av disse egenskapene ved programpostene. På grunn av at de fleste typene av faste poster bare sendes til helt bestemte tider på døgnet, er det imidlertid vanskelig å tallfeste virkningene av de to faktorene. Dette gjør at gjennomgåelsen nødvendigvis må resultere i forholdsvis grove anslag for sendetidens og programtypens betydning for lytterprosentene. Det at lytterprosentene for enkelte poster kan påvirkes av hvor mange som fulgte programmene før og etter, vil også bidra til å gjøre bildet mindre oversiktlig.

---

1) Sendeskjemaet er riktignok ikke fullt så regelmessig som oversikten gir inntrykk av. Musikk til arbeidet begynte således kl. 1135 onsdager og fredager og erstattet dermed Hus og heim; dessuten sluttet programmet av og til kl. 1225 for å gi plass for en halv times skolekringkasting før verdipapirnoteringene. Det er derfor noe skjønnspreget når vi i oversikten har tatt med Hus og heim som "fast post", mens skolekringkastingen kl. 1225 er utelatt. Oversikten i tabell 7 gir heller ikke rom for skolekringkastingen som ble sendt fredager kl. 1330 i stedet for Ettermiddagskonserten på grammofon.

Tabell 7. Gjennomsnittlige lytterprosenter for faste poster sendt på hverdager i 1953/54[1] *Average audience sizes in per cent for regular programmes sent on weekdays in 1953/54*[1]

Tidspunkt/programpost *Time/programme*	August 1953/mars 1954 *August 1953/ March 1954*	August/ september *August/ September* 1953	Oktober/ november *October/ November* 1953	Desember *December* 1953	Januar/ mars *January/ March* 1954	Tallet på programmer *Number of programmes*
0645 Værmelding *Weather forecast* .	8	8	7	8	8	21
0645 Økonomiske meldinger *Economic reports*	5	5	4	5	5	21
0700 Morgenmelodier *Music*	20	22	20	19	21	21
0720 Morgengymnastikk *Morning excercise*	9	14	10	9	9	17
0730 Morgenmelodier *Music*	28	28	28	24	30	21
0800 Værmelding *Weather forecast* .	44	46	43	42	45	21
Dagsnytt *News* ...	43	43	43	41	44	21
0815 Andakt *Sermon* ...	31	29	31	31	33	21
0835 For husmødre *For housewives* ...	24	22	23	23	27	21
0840 Barnetimen for de minste *For small children*	22	..	22	22	24	19
0900 Programoversikt *Programme overview*	9	9	9	10	11	17
1120 Valutakurser *Exchange rates* ...	3	3	3	4	2	21
1125 Været til sjøs *Maritime weather forecast*	4	3	3	3	4	21
1135 Hus og heim *Household programme*	11	9	12	12	11	13
1155 Musikk til arbeidet *Music*	27	27	27	27	27	20
1255 Verdipapirer *Stock exchange report*	9	6	9	8	10	21
1300 Værmelding *Weather forecast* .	34	33	34	32	37	21
Dagsnytt *News* ...	35	33	35	34	38	21
Melding om fisket *Fishery report* ...	14	10	13	14	19	21
Andre meldinger *Announcements*	10	7	10	11	12	21

1) Gjelder personer med radio i boligen.
1) Persons with radio in the home.

Tabell 7 (forts.). Gjennomsnittlige lytterprosenter for faste poster sendt på hverdager i 1953/54[1] *Average audience sizes in per cent for regular programmes sent on weekdays in 1953/54[1]*

Tidspunkt/programpost	August 1953/ mars 1954	August/ septem- ber 1953	Oktober/ novem- ber 1953	Desem- ber 1953	Januar/ mars 1954	Tallet på pro- grammer
1330 Grammofonkonsert *Music*	8	8	10	11	13	15
1400 Lokale meldinger *Local reports*	7	6	6	6	9	21
1630 Minemeldinger *Report of mines* ..	4	3	4	4	5	21
Kulingvarsler *Special weather forecast*	6	5	6	6	8	21
1635 Ord for dagen *Poem*	8	7	8	7	10	21
1645 Ettermiddagskonsert *Music*	19	18	19	16	21	21
1900 Værmelding *Weather forecast* .	55	51	53	52	60	21
Dagsnytt *News* ...	57	53	56	54	62	21
Aktuelt *Longer news reports*	46	38	45	45	52	21
Meldinger *Announcements*	34	27	37	33	37	21
2200 Værmelding *Weather forecast* .	38	38	33	35	41	21
Dagsnytt *News* ...	39	39	33	34	42	21
Faste poster fulgt i alt *Regular programmes heard, total*	7,1	6,5	7,0	6,8	7,8	.

1) Se note 1, side 42.
1) See note 1, page 42.

Blant de faste postene utgjør sendingene med Værmelding og Dagsnytt en enhetlig og klart avgrenset gruppe. Lyttertallene viser videre at publikum har vært svært opptatt av disse sendingene, i og med at de ble hørt av fra 34 (Værmelding kl. 1300) til 57 prosent av de spurte (Nyheter kl. 1900). Med unntak av Aktuelt og Meldinger som ble sendt i tilknytning til nyhetene kl. 1900, var det ingen andre faste poster som nådde ut til tilsvarende store deler av publikum. Sett fra lytternes synspunkt har altså nyhetssendingene utgjort hjørnesteinene i hverdagenes faste programopplegg.

En annen gruppe av faste poster som det er naturlig å behandle under ett, utgjøres av de forskjellige sendingene med lettere musikk. Disse postene kom i en mellomstilling når det gjaldt publikumsoppslutning,

med lytterprosenter som varierte mellom 19 (Ettermiddagskonsert) og 28 prosent (Morgenmelodier kl. 0730). For disse postene må det imidlertid tilføyes at musikken som regel ikke var spesielt lett sett med nåtidens øyne, den lettere delen av det klassiske repertoar utgjorde således et viktig innslag i de fleste av disse sendingene .[1)]

En tredje hovedtype av faste poster har vi i de forskjellige typer meldinger. Med unntak av meldingene i tilknytning til nyhetene kl. 1900, hadde disse programmene utpreget lave lytterprosenter. Lavest kom som før nevnt Valutakurser (3 prosent) og Været til sjøs og Minemeldinger (4 prosent), mens Meldinger om fisket i tilknytning til nyhetene kl. 1300 representerte en slags øvre grense med sine 14 prosent.

Siden disse tre programtypene er representert i hver av de tre sendeperiodene som er avgrenset av programstart/programslutt og de to sendepausene, må de markerte forskjellene i publikumsoppslutning avspeile tre forskjellige nivåer av lytterinteresse. Vi har altså et høyt nivå for nyheter, et midlere nivå for lettere musikk, og et lavt nivå for de forskjellige typer meldinger.

For de andre faste postene finner vi de høyeste lyttertallene for sendingene som kom umiddelbart etter morgennyhetene. Andakten kl. 0815 ble således hørt av 31 prosent, For husmødre kl. 0835 hadde en gjennomsnittlig lytterskare på 24 prosent, mens oppslutningen var 22 prosent for Barnetimen for de minste. Det siste tallet gjaldt vel å merke et voksent publikum, og virker kanskje rent umiddelbart svært høyt. Sett på bakgrunn av resultatene fra så vel lørdagens barnetimer, hørt av 47 prosent av den voksne befolkning i 1953/54, som seinere undersøkelser som også viser at voksne gjerne hører programposter beregnet for barn, blir det kanskje vel så overraskende at lytterprosentene varierte så lite fra uke til uke. Dette fordi undersøkelsesperioden inneholdt både nokså ordinære barnetimer, og enkelte serier med Alf Prøysen og Torbjørn Egner, som seinere er blitt en slags barneklassikere.

Av de personene som hadde hørt de faste postene etter kl. 0800 om morgenen, må vi regne med at det var en god del som først og fremst ble trukket til radioen på grunn av den foregående nyhetssendingen. Denne effekten gjør at en f.eks. ikke bør legge for mye vekt på at andakten har en noe høyere lytterprosent enn de to etterfølgende programposter. Den gjør det også vanskelig å plassere programpostene i forhold til de tre

---

1) I kringkastingens melding om virksomheten i 1953/54 blir de faste musikk-sendingene karakterisert på denne måten: Ettermiddagskonserten (...) har inneholdt både moderne og klassisk musikk, og en del av konsertene har som før vært viet underholdningsmusikken. Musikk til arbeidet består vesentlig av lett musikk med innslag av seriøs musikk. Morgenmelodier. Lett program med ca. 10 minutters innslag av seriøs musikk.

nivåene som er skissert foran. Dersom en likevel skal prøve på en karakteristikk, må det bli at interessen for disse postene ser ut til å ha ligget godt over det nivået vi fant for meldingene, og at den trolig lå på eller like under interessen for lettere musikkprogrammer.

For de øvrige faste postene lå de gjennomsnittlige lytterprosentene alle innenfor det variasjonsområdet vi fant for de forskjellige meldingsprogrammene, selv om de holdt seg godt over det minimumsnivået på 3-4 prosent som er representert ved Valutakurser, Været til sjøs og Minemeldinger. Resultatene tyder altså på at interessen for emner som praktisk informasjon (representert ved Hus og heim), opplesing (Ord for dagen) og klassisk musikk har vært nokså moderat sammenliknet med interessen for lett musikk eller nyheter.

Dersom en ønsker å få en oversikt over hvorledes sendetiden virker inn på lytterprosentene, vil den enkleste framgangsmåten rett og slett bestå i at en sammenlikner oppslutningen om like programposter sendt til forskjellig tid, eventuelt etter å ha tatt hensyn til virkningene av omkringliggende programmer. Ulempene ved framgangsmåten er at slike sammenlikninger bare kan foretas for et lite antall programposter, og at det ikke er mulig å ta særlig hensyn til at virkningen av sendetiden kan være forskjellig for de forskjellige programtypene. En må videre passe seg for å resonnere i ring ved først å karakterisere en sendetid som god fordi lytterprosentene er høye, og så forklare de høye lytterprosentene med at sendetiden var så god.

Den beste måten å unngå slike sirkelresonnementer på, vil være å supplere sammenlikningen av lytterprosentene med uavhengige mål for hva som er gode og dårlige sendetider. I og med at lytterundersøkelsen fra 1953/54 faktisk har opplysninger om potensielle lyttere til de forskjellige programpostene, vil det være naturlig å bruke disse resultatene til å karakterisere de forskjellige sendetidene.

I undersøkelsen ble potensielle lyttere definert som personer med radio i leiligheten som på det aktuelle tidspunktet "både var hjemme, inne, ikke sov og ikke hadde gjester" (Norsk Rikskringkasting 1955, s. 10). Opplysningene om hvem som oppfylte disse kravene ble samlet inn i tilknytning til hver enkelt programpost, og gjelder altså bare de periodene på dagen da radioen hadde sendinger. Resultatene fra hverdagene mandag-fredag er framstilt i figur 3. For å få et bilde av det potensielle publikum for hele dagen, og for å kunne kontrollere for virkningen av at spørsmålene i 1953/54 refererte til bestemte programposter, inneholder figuren også resultater fra lytter- og seerundersøkelsen i september/oktober 1968. Sammenlikningen mellom de to kurvene, som alt i alt er påfallende like, viser ganske riktig at det i resultatene fra 1953/54 var

Figur 3. Potensielle lyttere[1)] til forskjellige tider av døgnet på hverdager. Prosent
Potential radio listeners1) at different times of the day on weekdays. Per cent

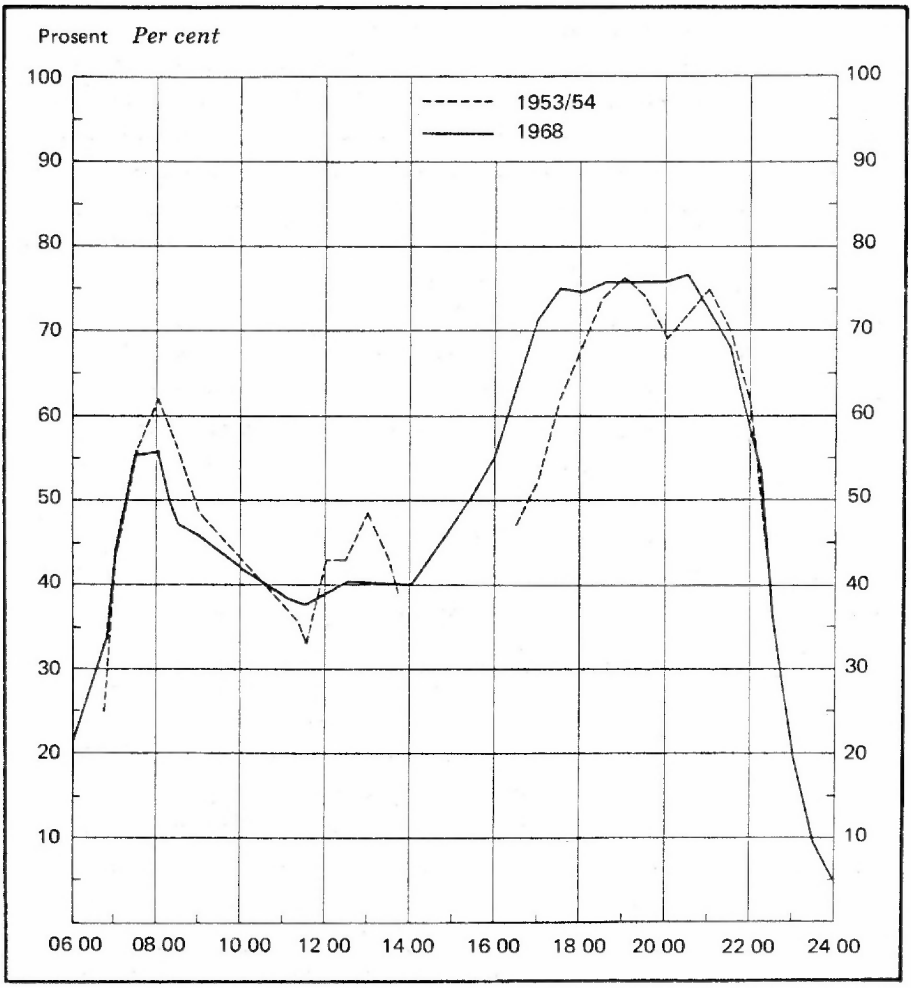

1) I 1953/54 personer 16 år og over med radio i boligen, som var våkne,i boligen og som ikke hadde gjester. I 1968 personer i alderen 15-79, som var våkne og i boligen.

1) In 1953/54 persons 16 years or older with radio in the home,who were awake, at home, and not entertaining guests. In 1968 persons 15-79 years old, who were awake and at home.

mer markerte svingninger omkring hovedtendensene enn i den siste undersøkelsen, der tallet på potensielle lyttere var basert på opplysninger om når folk var inne og våkne.

Av figuren ser vi at den gjennomsnittlige hverdag både har perioder der størrelsen på det potensielle publikum endrer seg svært raskt, og perioder der størrelsen på dette publikum holder seg mer stabilt. I de periodene der det potensielle publikum endrer seg raskest, vil opplysningene om situasjonen i det enkelte øyeblikk være et forholdsvis unøyaktig hjelpemiddel for forklaringen av lytterprosenten. Til det vil det være altfor mange som står opp/legger seg, går ut/kommer hjem eller forbereder seg på disse gjøremål i den tiden programposten sendes. Det vil derfor være av størst interesse å se på sammenhengen mellom lytterprosent og potensielt publikum i de periodene der publikumsstørrelsen er forholdsvis stabil. Grovt sett kan vi si det finnes tre slike perioder: Timen omkring kl. 0800 med et potensielt publikum på 55-60 prosent, tiden fra ca. kl. 1200 til kl. 1400 (kl. 1000-1400 i 1968) med et publikum på 40-50 prosent, og den virkelige gode sendetiden fra ca. kl. 1800 til kl. 2130 om kvelden med et potensielt publikum på mer enn 70 prosent.

For nyhetssendingene i disse periodene ser det ganske riktig ut til at variasjonene kan forklares ved hjelp av sendetiden. Forholdet mellom tallet på lyttere og det potensielle publikum var således 0,71 for Dagsnytt kl. 0800, 0,73 for Dagsnytt kl. 1300 og 0,75 for Dagsnytt kl. 1900 (Norsk Rikskringkasting 1955, s. 22). Når det gjelder de faste musikksendingene blir bildet noe mer uklart. Her var forholdstallene 0,51 for Morgenmelodier kl. 0730, 0,64 for Musikk til arbeidet, og 0,36 for Ettermiddagskonserten. Disse forskjellene, som faktisk er vel så store som de opprinnelige forskjellene mellom lytterprosentene, kan til en viss grad forklares ut fra omfanget av den lette musikken. Av de tre programposteне var det nemlig Musikk til arbeidet som hadde det største og Ettermiddagskonserten som hadde det minste innslaget av slik musikk, jfr. note 1, side 44.

For de øvrige faste postene er det ikke mulig å foreta noen skikkelig vurdering av forholdet mellom lytterprosent og tallet på potensielle lyttere. Den videre behandlingen av hvorledes sendetiden kan virke inn på publikumsstørrelsene vil derfor skje i det neste avsnittet, der vi ser på oppslutningen om enkelt- og serieprogrammene.

3.4. Oppslutningen om enkeltprogrammer og serieprogrammer på hverdager

3.4.1. Innledning

På samme måten som det ble gjort ved beregningen av samlet lyttertid, vil vi ved gjennomgåelsen av oppslutningen om enkeltprogrammer og

serieprogrammer konsentrere oppmerksomheten om resultatene fra 10 undersøkelsesdager i desember 1953/mars 1954. På disse dagene ble det sendt i alt 97 programmer utenom de vi har regnet som faste poster. I figur 4 er det gitt en oversikt over hvorledes disse programpostene har fordelt seg med hensyn til lytterprosenter.

Av figuren får vi et tydelig inntrykk av at det er stor forskjell mellom oppslutningen om de minst populære og de mest populære programpostene. Standardavviket for fordelingen er da også såpass stort som 14 prosent (jfr. tabell 8). Vi ser videre at fordelingen av lytterprosenter er forskjøvet mot venstre, altså mot de lave lytterprosentene. Dette gir seg blant annet utslag i at medianen for fordelingen (19 prosent) er en god del lavere enn den gjennomsnittlige lytterprosenten på 23. Til tross for at fordelingen er forskjøvet mot venstre var det imidlertid svært få programposter som nådde ut til mindre enn 10 prosent av lytterne, og det var ingen programmer som hadde så få lyttere som en del av de faste meldingene.

Sammenliknet med de nivåene som ble skissert i tilknytning til behandlingen av de faste postene, finner vi at storparten av lytterprosentene ligger fra den øvre delen av nivået for meldingene og opp til og med nivået for lettere musikksendinger. Relativt få av enkeltprogrammene eller serieprogrammene kom opp på nivået for nyhetssendingene når det gjaldt publikumsoppslutning. Til gjengjeld var det altså to sendinger (begge ønskekonserter) som lå i en klasse for seg med lytterprosenter på over 70.

For å systematisere beskrivelsen av i hvilken grad de forskjellige programmene nådde ut til publikum, vil vi som før nevnt inndele programmene etter kjennemerkene sendetid og programtype. Av hensyn til sammenlikningen over tid er inndelingen i kategorier den samme som er brukt også for de seinere undersøkelsene.

Inndelingen etter sendetid er nokså uproblematisk; den avspeiler bare de periodene med enkelt- og serieprogrammer som i henhold til sendeskjemaet for 1972 falt mellom omfattende innslag av faste poster. Inndelingen etter programtype utgjør i større grad en konstruksjon, den vil derfor bli nærmere forklart i tilknytning til diskusjonen av resultatene for de forskjellige programtypene.

Resultatene av klassifikasjonen av de enkelte programposter og de tilhørende lytterprosenter, er framstilt i tabell 8. For hver gruppe programmer er det tatt med opplysninger om høyeste og laveste lytterprosent, gjennomsnittlig lytterprosent, og tallet på programposter som faller i gruppen. Dersom dette tallet er 5 eller høyere, er det også

Figur 4. Lytterprosenter for 97 enkeltprogrammer og serieprogrammer[1] sendt på 10 hverdager i desember 1953 - mars 1954 *Audience sizes in per cent for 97 non-regular programmes[1] sent on 10 weekdays in December 1953 - March 1954*

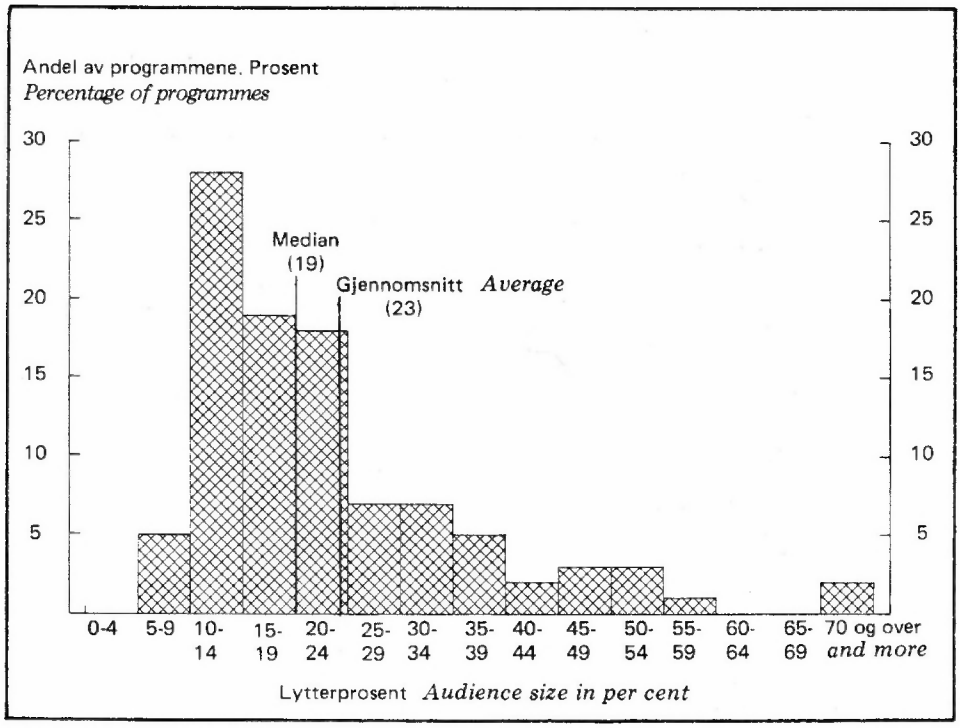

1) Se note 2, tabell 6.

1) See note 2, table 6.

Tabell 8. Lytterprosenter for enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt i løpet av 10 hverdager i desember 1953/mars 1954

		Alle programmer *All programmes*	Politisk, samf.-orient. inform. *Information on politics and society*	Undervisning *Education*	Annen informasjon *Other information*	Informasjon om kunst og kultur *Information on arts and culture*	Opplesning, radioteater *Readings, drama*
Kl. 0900-2300	Laveste og høyeste lytterprosent ...	8-76	9-41	8-20	12-31	9-23	10-49
	Gjennomsnittlig lytterprosent	23	26	13	21	15	33
	Standardavvik lytterprosent	14	10	3	6	5	18
	Tallet på sendte programmer ...	97	13	13	14	9	5
Kl. 0900-1300	Laveste og høyeste lytterprosent ...	8-32	..	8-20	..	..	..
	Gjennomsnittlig lytterprosent	17	..	14	..	..	..
	Standardavvik lytterprosent	8	..	3	..	..	..
	Tallet på sendte programmer ...	10	0	8	0	0	0
Kl. 1300-1530	Laveste og høyeste lytterprosent ...	11-14	..	11-14	..	..	..
	Gjennomsnittlig lytterprosent	13	..	13	..	..	..
	Standardavvik lytterprosent	..	..	..	..	..	..
	Tallet på sendte programmer ...	3	0	3	0	0	0
Kl. 1530-1900	Laveste og høyeste lytterprosent ...	9-39	9-23	12-12	14-20	10-17	10-19
	Gjennomsnittlig lytterprosent	18	18	12	18	14	15
	Standardavvik lytterprosent	8	7	..	..	..	..
	Tallet på sendte programmer ...	30	6	2	3	3	2

Audience sizes in per cent for non-regular programmes sent on 10 weekdays in December 1953/March 1954

Klassisk musikk *Serious music*	Underholdningsmusikk *Light music*	Sammensatte underholdningsprogrammer *Entertainment*	Idrett *Sports*	Ungdoms- og popprogrammer *Programmes for youth, pop music*	Barneprogrammer *Programmes for children*	
9-32	18-52	26-76	30-37	38-39	14-16	*Minimum and maximum audience size*
15	28	51	33	39	15	*Average audience size*
6	14	20	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
20	9	7	3	2	2	*Number of programmes*
..	..	..	30-32	..	..	*Minimum and maximum audience size*
..	..	..	31	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	0	0	2	0	0	*Number of programmes*
..	..	..	..	..	..	*Minimum and maximum audience size*
..	..	..	..	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	0	0	0	0	0	*Number of programmes*
9-24	-	25-26	..	38-39	14-16	*Minimum and maximum audience size*
15	25	26	..	39	15	*Average audience size*
5	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
7	1	2	0	2	2	*Number of programmes*

Tabell 8 (forts.). Lytterprosenter for enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt i løpet av 10 hverdager i desember 1953/mars 1954

		Alle programmer	Politisk, samf.-orient. inform.	Undervisning	Annen informasjon	Informasjon om kunst og kultur	Opplesning, radioteater
Kl. 1900-2200	Laveste og høyeste lytterprosent ...	10-76	27-41	..	12-31	12-23	42-49
	Gjennomsnittlig lytterprosent	30	34	..	22	19	47
	Standardavvik lytterprosent	16	4	..	6	..	..
	Tallet på sendte programmer ...	42	7	0	10	4	3
Kl. 2200-2300	Laveste og høyeste lytterprosent ...	9-37	..	..	..	9-10	..
	Gjennomsnittlig lytterprosent	16	..	..	19	10	..
	Standardavvik lytterprosent	8	..	..	..	..	..
	Tallet på sendte programmer ...	12	0	0	1	2	0

Audience sizes in per cent for non-regular programmes sent on 10 weekdays in December 1953/March 1954

Klassisk musikk	Underholdningsmusikk	Sammensatte underholdningsprogrammer	Idrett	Ungdoms- og popprogrammer	Barneprogrammer	
10-32	22-52	48-76	..	..	..	*Minimum and maximum audience size*
17	37	61	..	..	..	*Average audience size*
7	..	12	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
9	4	5	0	0	0	*Number of programmes*
9-12	18-20	..	..	..	..	*Minimum and maximum audience size*
10	19	..	37	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
4	4	0	1	0	0	*Number of programmes*

regnet ut standardavvik for lytterprosentene[1], altså et mål for spredningen omkring gjennomsnittet. Et lavt standardavvik betyr at lytterprosentene for programmene i en bestemt gruppe har vært svært like, mens et høyt standardavvik forteller at i hvert fallnoen lytterprosenter ligger langt unna gjennomsnittet for gruppen.

3.4.2. Virkningene av sendetiden

Inndelingen etter sendetid har i alt 5 kategorier: Fra kl. 0900 til kl. 1300, fra kl. 1300 til kl. 1530, fra kl. 1700 til kl. 1900, mellom kl. 1900 og kl. 2200, og etter kl. 2200.

Når vi skal studere hvorledes sendetiden kan virke inn på lytteratferden er det ikke nok bare å sammenlikne gjennomsnittlige lytterprosenter for de forskjellige periodene. Vi må også ta hensyn til at selve programvirksomheten kan variere, en periode kan således ha hatt en overvekt av tyngre programmer, mens en annen i større grad ble fylt med lettere stoff. I dette avsnittet vil vi derfor supplere sammenlikningen av lytterprosentene med opplysninger om hva slags programmer som ble sendt og hvilken variasjon det var i lytteratferden innenfor hver periode.

I tidsrommet fra kl. 0900 til kl. 1300 ble det på de 10 aktuelle hverdagene sendt i alt 10 programmer utenom de faste postene - 8 skolekringkastingssendinger (enten kl. 0900 eller kl. 1225), og to reportasjer fra verdensmesterskapet på ski i Falun. Lytterprosentene for skolekringskastingssendingene lå alle svært nær gjennomsnittet på 14 prosent, mens de to sportssendingene begge ble hørt av omkring 30 prosent av de spurte. Forskjellen mellom oppslutningen om de to programtypene som var representert i denne sendeperioden førte til at standardavviket omkring gjennomsnittet for hele perioden ble såpass høyt som 8.

---

1) Det empiriske standardavviket s er regnet ut etter formelen

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{N} (x_i - \bar{x})^2}{N-1}},$$

der x_i er lytterprosentene for de enkelte programposter, $\bar{x}$ er gjennomsnittlig lytterprosent, og N er tallet på programposter. Dette er vel å merke et mål for spredningen av de enkelte observasjoner, mens usikkerhetene for den gjennomsnittlige lytterprosenten blir $\frac{s}{\sqrt{N}}$.

Av postene som ble sendt mellom kl. 1300 og kl. 1530 var det bare tre, alle skolekringkastingssendinger, som vi ikke har regnet som faste poster. Lytterprosentene var svært like, den høyeste var 14 og den laveste 11. Siden disse tallene ikke avviker merkbart fra det gjennomsnittet på 14 prosent som vi fant for skoleprogrammene sendt i den første perioden, er det ingen grunn til å anta at disse to periodene var forskjellige sett fra publikums synspunkt.

Den neste perioden, fra kl. 1700 (eller rettere: etter Ettermiddagskonserten som vanligvis sluttet kl. 1745) til kl. 1900, representerte på sin side en av de viktigste sendetidene for enkelt- og serieprogrammer. I alt ble det sendt 30 slike programmer på de undersøkte dagene. Disse programmene fordelte seg på 11 av de 12 programkategoriene som er benyttet. Selv om programtilbudet sett på denne måten virker svært variert, går det likevel fram av en nærmere inspeksjon at innslaget av de seriøse programmene var nokså dominerende. Underholdningen, representert ved underholdningsmusikk, andre underholdningeprogrammer og barne- og ungdomsprogrammer, stod således bare for 7 av de 30 sendte programpostene. Den gjennomsnittlige lytterprosenten for programmene i perioden var 18, altså noe lavere enn gjennomsnittet som gjaldt hele dagen. Standardavviket omkring gjennomsnittet for perioden var på 8 prosent. Dette er betydelig lavere enn standardavviket for hele dagen, men likevel høyere enn standardavvikene for de enkelte programkategoriene som var representert i perioden. Disse resultatene betyr at vi finner de viktigste forskjellene i lytteratferd mellom forskjellige typer av programmer, og da særlig mellom underholdnings- og ungdomsprogrammene og resten av programvirksomheten, mens det stort sett er små forskjeller innen kategoriene.

Sendeperioden som ble avgrenset av nyhetene kl. 1900 og kl. 2200, inneholdt i alt 42 av de 97 enkelt- og serieprogrammene som ligger til grunn for oppstillingen i tabell 8. Til tross for at innslaget av underholdning heller ikke her var dominerende, perioden var i vel så stor grad preget av informasjon og seriøs musikk, var den gjennomsnittlige lytterprosenten så høy som 30. Spredningen omkring gjennomsnittet var også stor (16 prosent standardavvik). En nærmere inspeksjon av tabellen viser at dette både skyldes til dels store forskjeller i oppslutningen om de 7 programkategoriene som var representert i perioden, og en forholdsvis stor spredning innen enkelte av disse kategoriene.

Ved å sammenlikne resultatene for denne perioden med tilsvarende resultater fra perioden foran, blir det klart at den høye gjennomsnittlige lytterprosenten virkelig er knyttet til selve sendetiden. For alle de 7 programkategoriene som er representert i begge sendetidene, var lytterprosentene størst for perioden fra kl. 1900 til kl. 2200. Forskjellene er

riktignok nokså små for de 3 kategoriene Annen informasjon, Foredrag om kultur og Klassisk musikk, til gjengjeld er det markante forskjeller for Politiske og samfunnsorienterende programmer, Underholdningsmusikk og Annen underholdning. For kategorien Opplesing, radioteater var programmene såpass forskjellige at det ikke er aktuelt å foreta en direkte sammenlikning. En tilsvarende sammenlikning med perioden etter kl. 2200 viser også de klart høyeste lytterprosentene for tiden fra kl. 1900 til kl. 2200. Når vi også tar med at nyhetene kl. 1900 stod i særklasse blant de faste postene når det gjaldt lyttertilslutning, blir konklusjonen at tiden fra kl. 1900 til kl. 2200 var radioens desidert beste sendetid i 1953/54. Dette stemmer for øvrig godt overens med resultatene i figur 3, (side 46), den viste nettopp at radioen hadde flest potensielle lyttere i perioden fra kl. 1900 til kl. 2100.

I den siste perioden, mellom nyhetene kl. 2200 og programslutt, ble det de fleste dagene sendt bare ett program. Svært ofte var dette dansemusikk eller klassisk musikk. Lytterprosenten lå stort sett omkring 20 for dansemusikken og omkring 10 for den klassiske musikken. Av de andre programpostene var det bare en ekstrasending fra VM i Falun som skilte seg ut med en lytterprosent på hele 37. En nærmere sammenlikning med resultatene fra de to foregående sendetidene viser at denne perioden var en klart dårligere radiotid enn perioden foran, og at lytterprosentene i de fleste kategoriene også ligger noe under de tilsvarende tallene for tiden mellom kl. 1700 og kl. 1900. Forklaringen må være, som det også går tydelig fram av figur 3, at etter kl. 2200 var det en stor del av befolkningen som enten hadde lagt seg for natten eller var i ferd med å gjøre det.

3.4.3. Publikums oppslutning om forskjellige programtyper

3.4.3.1. Innledning

Hensikten med inndelingen i programtyper har først og fremst vært å komme fram til grupper av programmer som vil fungere noenlunde likt overfor publikum. I og med at det ved klassifiseringen av programmer, særlig fra eldre undersøkelser, er vanskelig å skaffe mer utfyllende opplysninger enn de ofte sparsomme beskrivelser i Programbladet, har det også vært nødvendig å lage en inndeling som ikke krevde detaljkunnskaper om den enkelte programpost. Ut fra disse hensynene har det i grunnen gitt seg selv at inndelingen måtte foretas på grunnlag av programmenes innhold. Inndelinger etter f.eks. kvalitet (hvordan den nå skulle måles) eller en nærmere beskrivelse av formen (intervju, debatt, reportasje, montasjeprogram osv.) ville vært umulig å anvende i praksis. Variasjonene i programmets form

vil imidlertid avspeiles til en viss grad når vi bruker en inndeling etter innhold, i og med at programmer som tar opp samme type emne svært ofte får omtrent samme utforming.

Siden det allerede eksisterer en innholdsgruppering for radioprogrammer, nemlig den som er brukt i NRK's egen sendestatistikk, har det vært naturlig å ta utgangspunkt i denne. De endringene som er foretatt består stort sett i at enkelte kategorier er blitt delt dersom de har vært lite homogene rent innholdsmessig, eller i at kategorier som har stått for en svært liten del av programvirksomheten er slått sammen. I tillegg til dette er programtypene forsøkt samlet til hovedkategorier etter hva slags publikum de hovedsakelig har henvendt seg til. Kategoriene er for øvrig beskrevet nærmere i tilknytning til omtalen av publikumsreaksjonene.

Ved bruken av programinndelingen har det naturlig nok vist seg at det kan være vanskelig å trekke helt klare grenser mellom enkelte av kategoriene. Når vi også legger til at opplysningene om enkelte programposter er nokså sparsomme, sier det seg selv at plasseringen av og til har vært sterkt preget av skjønn. Hovedinntrykket etter arbeidet med kodingen er likevel at det i de aller fleste tilfellene har vært liten tvil om hvor de enkelte programposter har hørt hjemme. Siden det er samme person (forfatteren selv) som har foretatt alle klassifiseringene, har det imidlertid ikke vært mulig å gi noe tallmessig uttrykk for påliteligheten eller mangel på pålitelighet av kodeoperasjonen.

Ved inndelingen av programtyper etter hovedkategorier er det først skilt mellom programtyper som hovedsakelig henvender seg til et bredt og voksent publikum, og programmer som først og fremst er beregnet på barn og ungdom. Programmene som tar sikte på det generelle publikum er dernest delt inn i hovedgruppene Informasjon, Kultur og Underholdning. Denne inndelingen er svært enkel rent begrepsmessig, og heller ikke uproblematisk å anvende i praksis. Kategoriene er likevel realiteter både i dagligtalen og i praktisk kringkastingsarbeid. NRK selv har således egne underholdningsavdelinger i radio og fjernsyn, og det finnes godt etablerte forestillinger om hva slags stoff som fortjener merkelappen "kultur".

3.4.3.2. Informative programmer

I denne hovedkategorien er tatt med alle verbalprogrammer som gir informasjon eller undervisning, med unntak av programmene med informasjon om kunst eller kunstnere. Hovedkategorien inneholder tre undergrupper: Politiske og samfunnsorienterende programmer, Undervisning og skolekringkasting og Andre informasjonsprogrammer.

Politisk og samfunnsorienterende informasjon

Kategorien politiske og samfunnsorienterende programmer spenner over et nokså vidt spektrum av emner, fra programposter om spesielle samfunnsgrupper og deres situasjon til redegjørelser for utenrikspolitiske spørsmål. Sett i forhold til de andre informasjonsprogrammene, som enten gjelder undervisning eller informasjon om alt fra egyptisk historie til stjernehimmelen i januar, blir det likevel tydelig at programmene i gruppen har mye til felles.

I løpet av de 10 utvalgte programdagene i 1953/54 ble det i alt sendt 13 programmer med informasjon om politikk eller samfunnsforhold; 6 av dem i perioden kl. 1700 - kl. 1900, og de øvrige 7 i den beste sendeperioden om kvelden. Den gjennomsnittlige lytterprosenten for de 13 postene var 26, dvs. litt over gjennomsnittet for samtlige programtyper. Spredningen omkring gjennomsnittet var såpass høy som 10 prosent, noe som først og fremst skyldes forskjellen i publikumsoppslutning mellom de to periodene. I perioden fra kl. 1900 - 2200 var det nesten påfallende hvor jamnt lytterprosentene for politiske og samfunnsorienterende programmer var fordelt omkring gjennomsnittet på 34. Ser vi bort fra innslagene i serien Økonomisk oversikt, finner vi også en tilsvarende konsentrasjon av lytterprosentene i perioden foran. Ut fra publikums reaksjoner ser det altså ut til at de politiske og samfunnsorienterende programmene, med unntak av Økonomisk oversikt, framstod som en homogen samling av programposter, som det knyttet seg en litt over gjennomsnittlig interesse til.

Undervisning

Den neste kategorien, undervisning, omfatter både de reine skolekringkastingssendingene og programmer med språkundervisning som i større grad var rettet mot et generelt publikum. De 13 undervisningsprogrammene som er kommet med i tabell 8, ble alle sendt i de tre sendeperiodene før kl. 1900. Den gjennomsnittlige lytterprosenten var 13, dette er langt mindre enn gjennomsnittet for alle programposter og tilsvarer omtrent nivået for de mest populære meldingene. Resultatene i tabell 8 viser ellers at selv om emnene og kravene til forkunnskap kan ha variert fra undervisningsprogram til undervisningsprogram, har lytteroppslutningen vært påfallende konstant. Dette gjelder både når vi sammenlikner programmer med forskjellig sendetid og programmer sendt i samme periode. Av materialet i den opprinnelige publikasjonen går det videre fram at en relativt stor del av de som faktisk hørte disse i og for seg krevende programmene, ikke hadde valgt ut programmene på forhånd (Norsk Rikskringkasting 1955, s. 33-34). Ser en disse opplysningene om publikum i

sammenheng, blir det rimelig å anta at lytterprosentene for undervisningsprogrammene ikke først og fremst gir uttrykk for hvor mange som dengang virkelig tok del i radioens undervisningstilbud. I stedet sier de noe om hvor mange som pleide å ha radioen på når det ble sendt verbale programmer de i og for seg ikke var spesielt interessert i.

A n n e n i n f o r m a s j o n

Den tredje kategorien av informasjonsprogrammer er som betegnelsen sier en samlekategori for alle informasjonsprogrammer som ikke har form av systematisk undervisning og som ikke tar opp politiske eller samfunnsvitenskapelige emner. En nærmere gjennomgåelse av programmene som falt i kategorien i 1953/54, viser at svært mange av dem var populærvitenskapelige foredrag, med titler som Stjernehimmelen i januar eller Store navn i norsk rettsvitenskap. Programmer som tok sikte på å gi lytterne kunnskap som kunne få direkte anvendelse i hverdagen var det imidlertid mindre av. Denne oppgaven var trolig overlatt de faste postene For husmødre og Hus og heim.

I løpet av de 10 undersøkte dagene i 1953/54 ble det i alt sendt 14 programmer med Annen informasjon, 3 av dem mellom kl. 1700 - 1900, 1 etter Dagsnytt kl. 2210, og resten i den gode sendetiden mellom kl. 1900 og kl. 2200. Gjennomsnittlig lytterprosent for de 14 programpostene var 21, lyttertilslutningen var altså lavere enn for de politiske og samfunnsorienterende programmene, men høyere enn for undervisningsprogrammene. Disse forskjellene mellom programtypene finner vi også når vi sammenlikner programmer sendt i samme periode på dagen. Tallene for spredningen omkring gjennomsnittene viser videre at programmene som er slått sammen i kategorien Annen informasjon, ikke har vært så alt for forskjellige når det gjelder størrelsen av det publikum de maktet å samle foran radioapparatene.

3.4.3.3. Kulturelle programmer

I denne hovedkategorien har vi prøvd å samle alle programposter som har som formål å gi publikum kunstneriske opplevelser, og dessuten programmer med bakgrunnsstoff som skal øke interessen for eller mulighetene til å få slike opplevelser. Begrepet kunstnerisk opplevelse brukes her i den konvensjonelle betydning av ordet, dvs. som den opplevelse en får ved å være oppmerksom tilskuer eller tilhører til det som vanligvis regnes som kunst. I hovedkategorien har vi tatt med tre undergrupper av programmer: Informasjon om kulturelle emner, Opplesing og Radioteater, og Klassisk (seriøs) musikk.

Informasjon om kunst og kultur

Når det gjelder programmene med informasjon om kulturelle emner, er det selvsagt litt vilkårlig at de er skilt ut som egen programtype og ikke tatt med blant programpostene med annen informasjon. Resultatene fra 1953/54 viser imidlertid at de ni programmene med kulturell informasjon gjennomgående nådde ut til en noe mindre del av publikum enn de andre informasjonsprogrammene. Den gjennomsnittlige lytterprosenten var således såpass lav som 15. Tendensen til at programmene med kulturell informasjon hadde spesielt lave lytterprosenter, finner vi igjen for alle periodene der det er mulig å foreta direkte sammenlikninger, den kan altså ikke skyldes at disse programmene har blitt sendt til spesielt uheldige sendetider.

Opplesing og Radioteater

Mens de forskjellige programmene med informasjon om kunst og kultur ble møtt med omtrent samme (beskjedne) oppslutning fra publikums side, var reaksjonene mer forskjellig for de verbale kunstinnslagene Opplesing og Radioteater. I hvert fall i 1953/54 var det et tydelig skille mellom de to programtypene. Lytterprosentene var 10 og 19 for to programmer med opplesing som ble sendt mellom kl. 1700 og kl. 1900, mens den var 42, 46 og 49 for tre radioteaterstykker som kom i perioden etter kl. 1900. Nå var riktignok to av radioteatersendingene, episoder i serien Mord for åpen mikrofon, såpass underholdningspreget at de like gjerne kunne vært regnet med blant underholdningsprogrammene. Det tredje, Ibsens Rosmersholm, skulle imidlertid være seriøst nok. Resultatene fra programdager som ikke er representert i tabell 8 bekrefter inntrykket av at radioteatret i 1953/54 kunne nå ut til et stort publikum også når stykkene ikke var spesielt preget av underholdning. Den reine opplesing så ikke ut til å ha hatt noen tilsvarende publikumsappell. Vi må imidlertid legge til at det er vanskelig å trekke sikre slutninger på grunnlag av resultatene for to programposter.

Klassisk (seriøs) musikk

Med klassisk eller seriøs musikk menes her musikk som tilhører det som ofte blir kalt den europeiske musikktradisjonen (se f.eks. Pleasants 1969). Også lettere stykker innen denne tradisjonen vil vi regne med til denne kategorien.

Av tabell 8 går det fram at det i gjennomsnitt ble sendt 2 enkelt- eller serieprogrammer med klassisk musikk på de undersøkte hverdager. I tillegg kom så de før nevnte innslagene av klassisk musikk i dagens faste musikksendinger. Publikums oppslutning om denne musikken

var jamt over nokså beskjeden, noe den gjennomsnittlige lytterprosenten på 15 og den forholdsvis lille spredningen gir et godt inntrykk av.

I den opprinnelige rapporten fra undersøkelsen ble disse lytterprosentene omtalt med liten begeistring: "Vi ser altså at konserter av de beste norske og utenlandske solister på våre fornemste musikkinstrumenter, de instrumenter som har det største antall utøvere, får det laveste lyttertall i kveldsprogrammet". (Norsk Rikskringkasting 1955, s. 25.)

Andre resultater fra undersøkelsen viste at svært få av lytterne til den klassiske musikken hadde valgt ut programmene på forhånd. Det virker derfor lite sannsynlig at disse programmene har fungert som noen kilde til kunstnerisk opplevelse for mer enn et lite mindretall av befolkningen. Blant det store publikum er det mer trolig at den klassiske musikken er blitt oppfattet som en ikke særlig underholdende form for underholdningsmusikk. Denne antakelsen stemmer for øvrig godt med resultatene for de faste musikksendingene. Som vi husker så det ut til at lytterprosentene var lavest for de sendingene som hadde de største innslagene av klassisk musikk.

3.4.3.4. Underholdningsprogrammer

I likhet med kulturprogrammene representerer også underholdningsprogrammene et tilbud om umiddelbar opplevelse. Det som skiller er virkemidlene som brukes, og det at den kunstneriske opplevelsen gjerne blir regnet for å være mer verdifull enn opplevelsen av et underholdningsprogram.

Hovedgruppen Underholdningsprogrammer omfatter naturlig nok programmene med lett underholdningsmusikk og de sammensatte underholdningsprogrammene der musikken veksler med andre underholdende innslag. I tillegg har vi valgt å regne idrettsreportasjene som underholdning, selv om dette i og for seg er programmer med informasjon om faktiske hendelser. Det kan likevel ikke være noen tvil om at både publikum og idrettsreporterne legger stor vekt på at det her dreier seg om opplevelser i øyeblikket, snarere enn forsøk på å utvide lytterens kunnskapsforråd på lengre sikt.

U n d e r h o l d n i n g s m u s i k k

Som underholdningsmusikk har vi regnet all musikk som ikke faller inn under begrepet klassisk musikk, bortsett fra popmusikken, som stort sett brukes av et ungt publikum. For at kategorien skal bli mest mulig homogen, har vi også bare tatt med programposter som utelukkende henter sin underholdningsverdi fra selve musikken. En programpost som Ønskekonserten, der underholdningsverdien også knytter seg til lytternes ønsker og hilsener, er derfor ikke tatt med i denne kategorien.

I tabell 8 har vi lytterprosenter for i alt ni programmer med underholdningsmusikk, ett sendt kl. 1840, fire sendt i tiden mellom kl. 1900 og kl. 2200, og fire programmer med dansemusikk sendt fra kl. 2230 om kvelden. Den gjennomsnittlige lytterprosenten var 28, altså noe over gjennomsnittet for alle programtypene. Spredningen omkring gjennomsnittet var imidlertid svært stor. Dette skyldes først og fremst forskjellene i lyttertall mellom fredagskveldenes Meloditimer, som begge ble hørt av over 50 prosent av de spurte, og resten av musikkprogrammene. Blant disse programmene var det også to sendinger med mer kabaretpreget sang, som hadde såpass beskjedne lytterprosenter som 22 og 24, til tross for at de ble sendt i perioden mellom kl. 1900 og kl. 2200.

Tallene for Meloditimen og de relativt høye lytterprosentene for dansemusikken sendt på sein kveldstid må bety at underholdningsmusikken dengang kunne samle svært store deler av det potensielle publikum foran radioapparatene. Tallene for de to programmene med lettere sang som var plassert i den beste sendetiden om kvelden, viser samtidig at det ikke var all lett musikk som hadde denne egenskapen.

S a m m e n s a t t e u n d e r h o l d n i n g s p r o g r a m m e r

Tendensen til store variasjoner i lyttertallene som vi fant for den seine underholdningsmusikken, finner vi også igjen for de sammensatte underholdningsprogrammene. Lytterprosentene for de 7 postene som er tatt med i tabell 8, varierte således fra 25-26 for tirsdagens Ettermiddagsunderholdning, til over 70 prosent for mandagenes Ønskekonsert. Virkningene av sendetiden kan ikke være den eneste forklaringen på disse forskjellene, i og med at en post som onsdagenes Ungdomsrevy med omtrent samme sendetid som Ettermiddagsunderholdningen, ble hørt av så mye som 38-39 prosent av den voksne befolkningen. Forskjellene mellom lytterprosentene må derfor også bety at for publikum har enkelte underholdningsprogrammer fortont seg som atskillig mer underholdende enn andre.

Selv om det altså kan være betydelige forskjeller i publikumsoppslutningen, blir hovedinntrykket likevel at radioens underholdningsprogrammer må ha betydd mye for publikum i midten av 50-årene. Programmet Ettermiddagsunderholdning nådde tross alt ut til flere lyttere enn de aller fleste andre programmer sendt til samme tid på dagen, og programmer som Den lette kvelden, Døren og Visens venner ble vanligvis hørt av om lag halvparten av den voksne befolkningen. En i og for seg enkel og nokså rutinepreget programpost som Ønskekonserten, dannet på sin side ukens høydepunkt med en lytterprosent på mer enn 70.

I d r e t t

I tabell 8 er det tatt med resultater for tre reportasjer fra ski-VM i Falun. Til tross for at sendetiden ikke var den beste, lå alle lytterprosentene mellom 30 og 40, noe som må tas som tegn på at publikum har oppfattet disse reportasjene som god underholdning.

3.4.3.5. Barne- og ungdomsprogrammer

Ved undersøkelsen i 1953/54 har det først og fremst vært aktuelt å skille barne- og ungdomsprogrammene ut fra programmene som har henvendt seg til hele befolkningen. Som nevnt i beskrivelsen av utviklingen i NRK's programtilbud, var det bare en liten del av sendetiden som ble brukt til slike programmer i 1953/54. Dette avspeiles i tabell 8, der vi blant enkelt- og serieprogrammene fra 10 hverdager bare finner to programmer for eldre barn (Frikvarteret) og to ungdomsprogrammer (Ungdomsrevyen). Sendetidene var omtrent de samme, lytterprosentene viser imidlertid at det undersøkte (voksne) publikum har vært betydelig mer opptatt av Ungdomsrevyen enn av Frikvarteret. Ungdomsrevyen stod faktisk for de høyeste lytterprosentene som ble registrert for perioden fra kl. 1700 til kl. 1900, mens Frikvarteret bare hadde en oppslutning som tilsvarte den vi fant for programmer med opplesing eller seriøs musikk.

Disse forskjellene i lytterprosenter avspeiler trolig forskjeller i programmenes underholdningsverdi. Ungdomsrevyen hadde således flere og mer fengende musikkinnslag, bl.a. i form av den faste Jazzklubben, enn Frikvarteret.

3.4.3.6. Oppsummering

Ut fra beskrivelsen av publikums oppslutning om de programmene som inngikk i de forskjellige programtypene, har vi fått et klart inntrykk av at de til dels store forskjellene i lytterprosenter for enkelt- og serieprogrammene langt på vei kan forklares ved hjelp av opplysninger om sendetid og programtype.

Variasjonene mellom programtypene har videre vist at det for publikum må ha gått et viktig skille mellom underholdningsprogrammene på den ene siden og informasjons- og kulturprogrammene på den andre. Enkelte underholdningsprogrammer har således nådd ut til langt over halvparten av de som hadde radio, mens svært mange informasjons- og kulturprogrammer ikke nådde ut til stort mer enn de 10-15 prosent som nødig slo av radioen så sant det var lyd i den.

Den grove inndelingen mellom hovedkategoriene gir selvsagt ikke noe fullstendig bilde av lyttervanene, det finnes også viktige forskjeller innen hver enkelt av de tre hovedgruppene. Blant de informative

programmene gjaldt forskjellene en hel programkategori, som vi husker skilte de politiske og samfunnsorienterende programmene seg ut ved at de stort sett hadde lytterprosenter som lå over gjennomsnittet for periodene de ble sendt i. Oppslutningen om denne programtypen kan likevel ikke på noen måte måle seg med den vi har funnet for nyhetsprogrammer og programmer med populær underholdning. Blant de kulturelle programposteне var det Radioteatret som representerte avviket. Mens de øvrige kulturprogrammene sjelden samlet mer enn 25 prosent av befolkningen selv i den beste lyttertiden, lå lytterprosentene for radioens teatersendinger mellom 40 og 50. For den siste kategorien, underholdning, kan vi litt enkelt si at skillet gikk mellom de programmene som "slo an" hos publikum, og de som ikke gjorde det.

Hovedskillet mellom underholdning på den ene siden og informasjon og kultur på den andre, går samtidig mellom en minoritet og en majoritet av enkelt- og serieprogrammene. I løpet av de 10 dagene i 1953/54 som danner grunnlaget for tabell 8 ble det således sendt 40 informasjonsprogrammer, 34 programmer som vi har regnet som kulturelle, og 19 underholdnings- eller idrettsprogrammer. De lette programmene kan ut fra dette ha fått en spesiell tiltrekningskraft: I tillegg til at de har vært tilfredsstillende å høre på i seg selv, har de også utgjort markerte brudd med den vanlige programvirksomheten.

3.5. Radiolyttingen på lørdager

Som det går fram av oppstillingen i tabell 9 (side 65) var opplegget av de faste postene det samme på lørdager som på hverdager. Lytterprosentene for disse postene viser videre at publikums radiovaner har vært omtrent de samme på lørdagene som tidligere i uken. Denne likheten i lyttervaner må henge sammen med at lørdagene dengang var ordinære arbeidsdager. Undersøkelsen fra 1953/54 viste da også at tallene på potensielle lyttere på de forskjellige tidspunkter var omtrent de samme på lørdager som på andre hverdager (Norsk Rikskringkasting 1955, s. 29).

Oppslutningen om enkelt- og serieprogrammene fulgte også stort sett det mønsteret vi har funnet for hverdagene, med høye lytterprosenter for underholdningsprogrammene og mer beskjedne tall for de øvrige programmene. De høyeste lytterprosentene fant vi for det blandede underholdningsprogrammet Rundtomkring (71 prosent) og Slagerparaden (67 prosent), men også Barnetimen kl. 1800 hadde et bemerkelsesverdig stort publikum (45-54 prosent). Her må vi imidlertid legge til at undersøkelsen bare dekker fire lørdager, og at det på langt nær ble sendt et større underholdningsprogram hver lørdag. Dette gjør at opplysningene om de forskjellige underholdningsprogrammers popularitet blir nokså tilfeldig, vi

Tabell 9. Gjennomsnittlige lytterprosenter for faste poster sendt på hverdager, lørdager og søndager i 1953/54[1] *Average audience sizes in per cent for regular programmes sent on weekdays, Saturdays and Sundays in 1953/54*[1]

Tidspunkt/programpost *Time/programme*		Hverdager *Weekdays*	Lørdager *Saturdays*	Søndager *Sundays*
0645	Værmelding *Weather forecast*	8	10	.
0645	Økonomiske meldinger *Economic reports*	5	3	.
0700	Morgenmelodier *Music*	20	19	.
0720	Morgengymnastikk *Morning excercise* ...	9	10	.
0730	Morgenmelodier *Music*	28	26	.
0800	Værmelding (0900)[2] *Weather forecast*[2]	44	44	37
	Dagsnytt *News*	43	43	37
0815	Andakt *Sermon*	31	31	.
0835	For husmødre *For housewives*	24	21	.
0840	Barnetimen for de minste *For small children*	22	16	.
0900	Programoversikt *Programme overview* ...	9	8	.
1120	Valutakurser *Exchange rates*	3	4	.
1125	Været til sjøs *Maritime weather forecast*	4	4	.
1135	Hus og heim *Household programme*	11	11	.
1155	Musikk til arbeidet *Music*	27	.	.
1255	Verdipapirer *Stock exchange report* ...	9	10	.
1300	Værmelding *Weather forecast*	34	37	46
	Dagsnytt *News*	35	36	44
	Melding om fisket *Fishery report*	14	14	.
	Andre meldinger *Announcements*	10	9	.
1330	Grammofonkonsert *Music*	8	13	.
1400	Lokale meldinger *Local reports*	7	8	.
1630	Minemeldinger *Report of mines*	4	7	9
	Kulingvarsler *Special weather forecast*	6	9	10
1635	Ord for dagen *Poem*	8	11	10
1645	Ettermiddagskonsert *Music*	19	22	-
1900	Værmelding *Weather forecast*	55	62	45
	Dagsnytt *News*	57	63	51
	Aktuelt *Longer news reports*	46	49	38
	Meldinger *Announcements*	34	37	29
2200	Værmelding *Weather forecast*	38	39	37
	Dagsnytt *News*	39	40	40

1) Personer med radio i boligen. 2) Kl. 0900 på søndager.
1) Persons with radio in the home. 2) 0900 on Sundays.

har f.eks. ikke opplysninger om Lørdagskveld i store studio som avløste Rundtomkring på nyåret i 1954. Tanken om at det burde vært sendt populær underholdning hver lørdag i 1953/54 er vel for øvrig noe som ikke bare har streifet medieforskere med et ufullstendig materiale. Datidens publikum har vel også tenkt sitt når de med jamne mellomrom opplevde at Barnetimen og Dagsnytt kl. 1900 var lørdagskveldens mest tiltrekkende sendinger.

3.6. Radiolyttingen på søndager

I 1953/54 begynte søndagenes radiosendinger først kl. 0815, og startet da som regel med et grunnkurs i engelsk. Den første nyhetssendingen kom kl. 0900, og tilsvarte altså sendingen kl. 0800 på hverdager. Resten av morgenen og formiddagen var det også store forskjeller mellom søndagenes og de øvrige dagenes sendeskjema, først fra og med minemeldingene kl. 1630 kom søndagsprogrammet inn i den rutinen vi kjenner fra hverdagene. Forskjellene i programopplegg må nødvendigvis ha ført til at også lyttervanene på søndager var forskjellige fra de vi har funnet for hverdagene. Dette går også fram når vi ser på oppslutningen om nyhetssendingene, som er de som egner seg best for sammenlikninger. Av de fire nyhetssendingene var det bare den kl. 2200 som hadde noenlunde samme publikum gjennom hele uken. Sendingen kl. 1300 ble hørt av flere og sendingene kl. 0800 (0900) og kl. 1900 av færre på søndager enn på hverdager.

På formiddagen, som var den tiden på søndagen at radioen hadde sitt største potensielle publikum, var det Høgmessen som trakk den største lytterskaren (42 prosent). For de andre programpostene om formiddagen varierte lyttertallene mellom 7 og 30 prosent, og variasjonene fulgte i det store og hele det mønsteret som vi har funnet for hverdagene. Av søndagenesettermiddags- og kveldssendinger, var de eneste postene som skilte seg litt ut, to klassiske kveldskonserter: Konsert fra fiolin og orkester av Mendelsohn (34 prosent), og sang av Jussi Bjørling (31 prosent). For de fleste andre søndagsprogrammene med klassisk musikk har lytterprosentene ligget på det mer vanlige nivået mellom 15 og 20 prosent. De høye lyttertallene for Mendelsohn og Bjørling tyder derfor på at publikum til en viss grad har skilt mellom "populær" og "mindre populær" klassisk musikk.

3.7. Oppsummering

I kapitlet om massemedia i førsteutgaven av samleverket Det norske samfunn, ble tiden for den første lytterundersøkelsen beskrevet på denne måten: "De populære høydepunktene nådde radioen i 1950-årene. Det var de store underholdningsprogrammenes tid, lørdags-showene som tømte gatene og

kinoene". (Torsvik 1968, s. 375.) Denne beskrivelsen er i og for seg gyldig også for den delen av 50-årene som vi har detaljerte opplysninger om - det ble sendt underholdningsprogrammer i form av lørdagsshow (og ikke minst Ønskekonsert), og disse programmene maktet ganske riktig å samle nesten utrolig mange lyttere. Noe fullstendig bilde av datidens lyttervaner gir den siterte beskrivelsen imidlertid ikke. De virkelige populære underholdningsprogrammene, og underholdningen i det hele tatt, utgjorde således bare en liten del av en programvirksomhet som ellers var høyst alvorspreget. Det at underholdningsprogrammene representerte unntakene i en programvirksomhet preget av kultur og folkeopplysning, må vel også være forklaringen på de enorme lyttertallene: Den som gikk glipp av et lørdagsshow eller en Ønskekonsert måtte vente lenge og vel på neste sjanse til å komme i kontakt med lett underholdning.

Mens de populære underholdningsprogrammene utgjorde forholdsvis sjeldne innslag i programvirksomheten, var det først og fremst den store oppslutningen om dagens fire nyhetssendinger som preget de daglige lyttervanene. Nyhetenes dominerende rolle skulle gå nokså klart fram av gjennomgåelsen foran. En ytterligere illustrasjon finner vi i det faktum at det ved undersøkelsen i 1953/54 var en nyhetssending som var dagens mest populære programpost på 16 av 21 hverdager, på 2 av 4 lørdager og på 3 av 4 søndager.

Ved siden av den jamt over høye oppslutningen om nyhetssendingene, har ett av de mest karakteristiske trekk ved datidens radiovaner vært at det nesten alltid var en ikke ubetydelig del av publikum som hørte radio så sant det overhodet ble sendt noe. Med unntak av Valutakurser/Været til sjøs og Minemeldinger/Kulingvarsler, som begge ble sendt umiddelbart etter en lengre sendepause, var det svært få programposter som ble hørt av mindre enn 10 prosent av befolkningen. Til gjengjeld var det altså en lang rekke programposter, fordelt på de fleste informative og kulturelle kategorier, som hadde en lytteroppslutning på eller like over dette minimumsnivået.

Lyttervanene slik de kommer til uttrykk i de forskjellige publikumstallene, viser alt i alt at radioen har vært et svært viktig innslag i folks dagligliv i den første halvdelen av 50-årene. Denne konklusjonen bekreftes av resultatene fra en større postundersøkelse som Egil Nilsen foretok høsten 1953. I undersøkelsen skulle respondentene merke av hvilke av en liste på 18 aktiviteter de helst likte å nytte fritiden til. "Høre på radio" ble valgt av 66 prosent, og kom litt etter "Lese" med sine 72 prosent, men foran de øvrige aktivitetene. Nærmest "Høre på radio" kom for øvrig"Gå turer" (54 prosent), "Samvær med kamerater" (41 prosent - prosenten ville sikkert vært høyere hvis det i stedet hadde vært spurt om f.eks. slekt eller venner), og "Gå på kino" (36 prosent). Ingen av de

øvrige aktivitetene ble nevnt av mer enn 25 prosent. (Nilsen 1958, s. 50.) Selv om resultatene fra undersøkelsen må tas med et visst forbehold på grunn av at frafallet var så høyt som 51 prosent, og selv om det blant de alternative aktivitetene var mange som enten er sjeldne (gå på teater, konsert) eller forholdsvis lite attraktive (gå på kurs, være med i studiering), viser den likevel tydelig at det dengang var en høy radiointeresse.

Radiointeressen må på sin side ha manifestert seg i godt innarbeidde vaner snarere enn i spesifikke reaksjoner på det enkelte program. Resultatene fra lytterundersøkelsen i 1953/54 viser således at lyttingen til de faste postene var svært regelmessig fra dag til dag, og at oppslutningen om enkelt- og serieprogrammer langt på vei var bestemt av kjennemerkene programtype og sendetid. Selv Ønskekonserten, som sett fra publikums side må ha dannet et klart brudd med den vanlige programvirksomheten, trakk omtrent like mange lyttere hver eneste uke.

De systematiske forskjellene i lyttertall som er beskrevet foran, må videre bety at radiovanene har hatt flere ulike komponenter: En regelmessig tilbakevendende entusiasme hos en stor del av befolkningen i tilknytning til underholdningsinnslag som Rundtomkring eller Ønskekonserten, et allment utbredt behov for å holde seg orientert om hendelser i inn- og utland, og en tendens hos enkelte lyttere til å ha radioen stående på nærmest uansett hva slags program som ble sendt.

4. UTVIKLINGEN I RADIOLYTTINGEN FRA 1953/54 TIL 1974

4.1. Innledning

I løpet av de 20 årene som skiller lytterundersøkelsen i 1953/54 fra dagens lytter- og seerundersøkelser, har det skjedd til dels store endringer både i kringkastingens programvirksomhet og blant det publikum kringkastingen henvender seg til. Mange av disse endringene er slik at vi også må vente at de kan ha virket inn på folks radiovaner; dette gjelder såvel endringene i radioens programvirksomhet som innføringen av fjernsynet og den generelle økningen av publikums fritid og kjøpekraft.

Det at utviklingen i den perioden vi skal studere har foregått langs flere dimensjoner, fører selvfølgelig til at det vil være vanskelig å si noe entydig om årsakene til eventuelle endringer i lyttervanene. I en slik situasjon har vi funnet det hensiktsmessig å skille mellom beskrivelse på den ene siden og forsøk på forklaring på den andre. Vi vil altså ta for oss utviklingen av folks radiovaner både i dette kapitlet, som hovedsakelig blir en reinbeskrivelse, og i kapittel 6 der vi ikke minst skal se på hvorledes konkurransen fra fjernsynet kan ha virket inn på radiolyttingen.

4.2. Utviklingen i samlet radiolytting på hverdager

Som vi har sett av omtalen i det forrige kapitlet, kan både tallet på programposter som er hørt i løpet av en dag, gjennomsnittlig lytterprosent, og den samlede lyttertiden brukes som mål for hvor mye publikum har hørt på radio. I og med at det ikke er noen entydig sammenheng mellom de tre størrelsene, vil de til sammen gi et mer uttømmende bilde av radiolyttingen enn vi kan få ved bare å bruke en av dem. Vi har derfor tatt med anslag for alle tre størrelsene i tabell 10, som skal gi en oversikt over utviklingen av den samlede radiolyttingen fra 1953/54 til 1974. For å få et utgangspunkt for vurderingen av tallene, inneholder denne tabellen også oppgaver over antall programposter og samlet sendetid i den enkelte undersøkelsesperiode.

De lytter- og seerundersøkelsene som finnes og som er beskrevet nærmere i kapittel 2, er gjennomført i forskjellige år og til forskjellige årstider. Det metodiske opplegget har heller ikke vært nøyaktig det samme fra undersøkelse til undersøkelse. Siden formålet med oppstillingen i tabellen først og fremst har vært å få et inntrykk av utviklingen over tid, har vi derfor prøvd å unngå resultater som i for stor grad har vært preget av spesielle årstider eller et spesielt metodisk opplegg. For 1953/54 har vi således skilt ut resultatene fra de før nevnte ti hverdagene i desember/mars og fem hverdager i august/september. På tilsvarende måte har vi bare tatt med resultater fra de ti undersøkelsesdagene i 1961 som kom lengst før eller lengst etter sommerferien. Den ene undersøkte hverdagen i juni 1970 (fredag 19. juni), er heller ikke inkludert i oversikten. Når det gjelder undersøkelsene for tirsdag 27. april og onsdag 13. oktober 1965, er resultatene for de faste postene såpass forskjellige fra de vi fant både i 1961 og 1967, at vi ikke kan utelukke at det skyldes særegenheter ved undersøkelsesmetoden.[1] Resultatene fra disse dagene er derfor ikke tatt med i tabellen. Undersøkelsen i 1957 er heller ikke representert, dette skyldes imidlertid at resultatene fra denne undersøkelsen skiller seg så lite fra de vi fant for 1953/54 og 1961, at de virker nokså lite interessante.

---

1) Ut fra den dokumentasjonen som finnes i undersøkelsesrapportene er det imidlertid vanskelig å peke på ett eller flere punkter som nødvendigvis må ha ført til at resultatene er blitt så spesielle. Det som særlig skiller denne undersøkelsen fra de øvrige er det store antall respondenter (ca. 2 000), noe som har ført til at intervjuene kunne foretas 3 dager etter programdagen mot 1 eller 2 i de andre undersøkelsene. Glemsel hos respondentene og hastverk hos intervjuerne er faktorer som muligens kan ha ført til en viss underrapportering av radiolyttingen.

Tabell 10. Omfanget av radiolyttingen på hverdager *Radio listening on weekdays*

	Aug./ sept. 1953 *Aug./ Sept. 1953*	Des./ mars 1953/ 54 *Dec./ March 1953/ 54*	Mai/ sept. 1961 *May/ Sept. 1961*	April 1967 *April 1967*	Sept./ okt. 1968 *Sept./ Oct. 1968*	Februar 1969 *February 1969*	August 1970 *August 1970*	Februar 1971[1] *February 1971*[1]	November 1972 *November 1972*	Februar 1973 *February 1973*	April 1974 *April 1974*
Faste poster sendt pr. dag *Regular programmes sent per day* ...	31	32	33	37	44	44	45	48	52	52	52
Faste poster hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Regular programmes heard. Average per day*	6,5	7,3	6,8	7,4	7,0	7,8	6,3	8,4	7,5	8,0	6,4
Enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt pr. dag *Non-regular programmes sent per day*	9	9	10	19	21	24	25	20	21	22	21
Enkeltprogrammer og serieprogrammer hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Non-regular programmes heard. Average per day*	1,8	2,3	1,5	1,6	1,2	1,5	1,2	1,3	1,1	1,4	0,9
Programposter sendt pr. dag i alt *Number of programmes sent per day, total*	40	41	43	56	65	68	70	68	73	74	73
Programposter hørt i alt. Gjennomsnitt pr. dag *Number of programmes heard, total. Average per day*	8,3	9,6	8,3	9,0	8,2	9,3	7,5	9,7	8,6	9,4	7,3
Gjennomsnittlig lytterprosent *Average audience in per cent*	21	23	19	16	13	14	11	14	12	13	10
Gjennomsnittlig sendetid pr. dag. Timer[2] *Average broadcasting time per day. Hours*[2]	11,6	11,6	12,1	16,3	17,0	17,4	17,4	17,5	17,5	17,5	17,5
Gjennomsnittlig lyttertid pr. dag. Timer *Average listening per day. Hours*	2,3	2,7	2,0	2,4	1,8	2,1	1,6	2,2	1,8	2,0	1,6

1) Tid brukt på forsøkssendinger med nattradio er ikke regnet med. 2) Gjennomsnitt for året. For 1967 - 1973 er sendetiden for lokalprogrammene inkludert. Tallet for april 1974 gjelder programvirksomheten i 1973.
1) Time spent on experimental night programmes is not included. 2) Yearly average. Time for local programmes is included for 1967 - 1973. The figure for April 1974 refers to 1973.

Tallene i tabellen er med ett unntak regnet ut på samme måten for de forskjellige undersøkelsene. Unntaket gjelder lyttertiden, som ble regnet ut etter en noe mindre nøyaktig metode for 1953/54 - 1967 enn for de seinere undersøkelsene (jfr. drøftingen, s.40). Det er imidlertid lite trolig at denne forskjellen i beregningsmåte kan ha hatt noen nevneverdig innvirkning på resultatene. Tabellen skulle således være godt egnet til å gi en oversikt over i hvilken grad radiolyttingen har endret seg i den perioden vi har opplysninger fra.

Av den nederste linjen i tabellen ser vi at den gjennomsnittlige lyttertiden har variert ganske mye fra undersøkelse til undersøkelse, med 2,7 timer i desember/mars 1953/54 som høyeste verdi og 1,6 timer i august 1970 og april 1974 som laveste.

En god del av variasjonene i lyttertiden skyldes årstiden for undersøkelsene. Stort sett ser det ut til at lyttertiden er 0,4 - 0,6 timer høyere for undersøkelser foretatt i den beste lyttertiden på forvinteren enn for undersøkelser som fant sted i lite radiovennlige måneder som mai, august og september. I tillegg kommer så en generell tendens til at folk hørte mindre på radio i slutten av 60-årene og begynnelsen av 70-årene enn de gjorde i 1953/54. Denne tendensen finner vi så vel for vintermånedene, der lyttertiden falt fra 2,7 timer i 1953/54 til 2,0 - 2,2 timer i 1969 - 1973, og for høsten der det er en tilsvarende forskjell mellom de 2,3 timene vi fant i 1953 og de 1,8 timene som daglig ble brukt til radiolytting i september/oktober 1968 og november 1972.

Hvis vi skal prøve å si noe nærmere om når de største endringene i lyttertiden har funnet sted, er det trolig tallene for april som vi gi de beste holdepunktene. Ved undersøkelsen i 1967 var lyttertiden 2,4 timer, altså omtrent det samme nivået som i 1953/54. Ved undersøkelsen i 1974 var det tilsvarende tallet så lavt som 1,6 timer. Det ser altså ut til at endringene i samlet lyttertid først og fremst har skjedd i løpet av de 7 årene som er dekket av Statistisk Sentralbyrås årlige undersøkelser.

Nedgangen i samlet lyttertid fra 1953/54 til i dag er skjedd til tross for at radioens sendetid økte fra under 12 til mer enn 17 timer pr. dag. Dette betyr altså at publikum nå benytter en vesentlig mindre del av radioens programtilbud enn de gjorde tidligere. Mens samlet lyttertid på hverdager i desember/mars 1953/54 tilsvarte om lag 23 prosent av samlet sendetid, var denne andelen således sunket til vel 11 prosent i februar 1973.

Reduksjonen i samlet lyttertid tilsvarer stort sett den reduksjonen vi også finner for den gjennomsnittlige lytterprosenten, her var tallene 23 prosent i desember/mars 1953/54 og 13 prosent i februar 1973. Når de to prosentene for februar 1973 ikke var helt like, er dette et uttrykk for at det i den undersøkte perioden også har skjedd en forskyvning

i forholdet mellom ulike typer programmer. Denne forskyvningen har blant annet bestått i at lyttingen til forholdsvis kortvarige faste poster nå utgjør en relativt større del av den samlede radiolyttingen enn tidligere.

Det beste uttrykket for denne endringen får vi ellers gjennom opplysningene om hvor mange programmer som gjennomsnittlig ble hørt i løpet av en dag. Denne delen av tabellen viser at publikum faktisk hørte flere faste poster i 1969 - 1973 enn de gjorde i radioens storhetstid i 50-årene. Til gjengjeld er altså lyttingen til den øvrige delen av radioens programtilbud gått markert ned. Når vi samtidig tar hensyn til at tallet på sendte enkelt- og serieprogrammer økte betydelig mer enn tallet på faste poster, blir inntrykket av at det har skjedd en forskyvning i lyttervanene enda tydeligere.

Selv om vi ved hjelp av resultatene i tabell 10 har fått et inntrykk av at det i den perioden vi har opplysninger om har foregått endringer både i omfanget og sammensetningen av folks radiolytting, er det klart at de enkle tallseriene i tabellen ikke kan avspeile hele utviklingen. I de neste avsnittene vil vi derfor se nærmere på utviklingen av lyttervanene for henholdsvis faste poster og enkelt- og serieprogrammer.

4.3. Utviklingen i lytting til faste poster sendt på hverdager

4.3.1. Innledning

Mens det i storparten av 1953/54 ble sendt 32 programposter på hverdager som vi har regnet som faste, var tallet på slike poster kommet opp i 52 fra og med undersøkelsen i 1972. Som det går fram av tabell 10 har denne utviklingen først og fremst funnet sted i løpet av siste del av 1960-årene, så seint som i april 1967 var tallet på faste poster ennå ikke høyere enn 37. Dette betyr samtidig at den økningen i radioens sendetid som har foregått i løpet av 60-årene, ikke var jamt fordelt på de forskjellige typer programmer. Tvert imot er det tydelig at ekspansjonen startet med enkelt- og serieprogrammene, og at en først seinere fikk en tilsvarende økning for de faste postene. Fremdeles er det imidlertid slik at de faste postene utgjør en mindre del av alle sendte titler enn de gjorde i 1953/54.

De faste postene som er kommet i tillegg siden 1953/54 må alt i alt sies å være forholdsvis publikumsvennlige. Dette gjelder både de nye nyhetssendingene, distriktsprogrammene, og lettere innslag som Nitimen og Middagsstunden.

Ved siden av den stadige innføringen av nye programmer, har det også skjedd endringer i opplegget for de faste postene ved at enkelte poster er fjernet mens andre har fått en ny sendetid. Endringene i

Tabell 11. Lytterprosenter for faste poster sendt på hverdager. 1953 - 1974[1] *Audience sizes in per cent for regular programmes sent on weekdays. 1953 - 1974*[1]

		Aug./ sept. 1953 *Aug./ Sept. 1953*	Des./ mars 53/54 *Dec./ March 53/54*	Mai/ sept. 1961 *May/ Sept. 1961*	April 1967 *April 1967*	Sept./ okt. 1968 *Sept./ Oct. 1968*	Februar 1969 *February 1969*	August 1970 *August 1970*	Februar 1971 *February 1971*	November 1972 *November 1972*	Februar 1973 *February 1973*	April 1974 *April 1974*	Merknader[2] *Comments*[2]
0600	Dagsnytt *News*	.	.	.	8	7	7	6	8	9	8	9	
	Værmelding *Weather forecast*	.	.	.	8	8	7	6	8	9	8	9	
0610	Morgenmelodier *Music*	.	.	.	11	9	7	7	11	9	9	8	
0645	Morgengymnastikk *Morning excercise*	.	.	.	.	9	7	6	9	7	7	5	
0650	Morgenandakt *Sermon*	.	.	.	.	.	7	9	12	9	10	8	
0700	Værmelding *Weather forecast*	8	8	10	21	21	19	17	23	19	20	19	Kl. 0640 i 1953 - 1961
	Dagsnytt *News*	.	.	10	21	20	19	16	22	18	20	19	
0710	Morgenmusikk *Music*	22	20	12	15	16	14	13	18	16	18	16	Kl. 0645 i 1953 - 1961
0725	Som dagene går *Informal lecture*	.	.	.	.	12	12	14	15	14	16	13	Kl. 0740 i 1968 - 1971
0730	Dagsnytt *News*	.	.	.	.	22	20	20	25	21	23	20	
	Morgenaktuelt *Longer news reports*	.	.	.	.	21	19	19	23	20	22	19	
0740	Musikk *Music*	28	28	21	23	15	12	17	19	18	17	15	Kl. 0730 i 1953 - 1967
0755	Ord i dag *Poem*	.	.	20	23	16	17	17	20	15	16	13	Ord for dagen 1961 - 1971, Fem på åtte 1972 - 1973
0800	Værmelding *Weather forecast*	46	45	41	42	35	39	34	35	28	29	27	
	Dagsnytt *News*	43	44	39	40	34	38	33	33	27	28	26	
0815	Andakt *Sermon*	29	33	27	29	25	28	24	26	19	19	18	
0830	Dagens programmer *Programme overview*	.	.	.	.	.	.	.	18	12	14	11	
0835	Hverdagen *Household information*	22	25	23	19	18	19	17	18	13	14	12	For husmødre 1953 - 1961
0840	Barnetime for de minste *For small children*	.	23	18	24	18	20	16	21	14	16	14	
0900	Nitimen *Light magazine*	.	.	.	33	31	37	30	34	30	33	30	

1) Gjelder personer 16 år og eldre med radio i boligen 1953/54 og 1961, personer 15-79 år i 1967 - 1974. 2) Årstallene gjelder undersøkelsene.
1) Persons 16 years and older with radio in the home 1953/54 and 1961, persons 15-79 years old in 1967 - 1974. 2) The years refers to the time of the different surveys.

Tabell 11 (forts.). Lytterprosenter for faste poster sendt på hverdager. 1953 - 1974[1] *Audience sizes in per cent for regular programmes sent on weekdays. 1953 - 1974*[1]

		Aug./ sept. 1953	Des./ mars 53/54	Mai/ sept. 1961	April 1967	Sept./ okt. 1968	Februar 1969	August 1970	Februar 1971	November 1972	Februar 1973	April 1974	Merknader[2]
1000	Dagsnytt *News*	.	.	.	.	19	21	18	24	20	25	20	
	Nyheter på samisk *News in Lappish*	.	.	.	.	.	9	5	9	6	6	4	
1005	Nå strekker vi oss *Excercise*	.	.	.	14	11	13	7	11	9	9	7	
1120	Valutakurser *Exchange rates*	3	3	2	3	2	4	2	4	3	3	2	
1125	Været til sjøs *Maritime weather forecast*	3	5	3	6	3	5	2	5	4	4	3	
1135	Formiddagsmusikk *Music*	27	27	22	22	9	.	.	9	10	10	8	Musikk til arbeidet 1953 - 1967
1230	Værmelding *Weather forecast*	33	36	32	32	24	29	22	27	22	24	20	Kl. 1300 i 1952 - 1967
	Dagsnytt *News*	33	37	32	32	23	29	22	28	22	24	20	
	Aktuelt *Longer news reports*	.	.	.	.	.	.	.	.	19	22	18	
	Presserunden *Press review* ..	.	.	.	.	.	.	.	.	10	16	13	
	Melding om fisket *Fishery report*	10	17	9	12	7	12	7	13	5	8	6	
	Verdipapirer *Stock exchange report*	6	10	8	6	3	6	4	8	4	6	3	Kl. 1255 i 1953 - 1961
1400	Dagsnytt *News*	.	.	.	.	.	15	10	17	13	15	10	
	Middagsstunden *For older people*	.	.	.	15	12	17	11	19	15	18	11	
1430	Værvarsler for landsdelene *Local weather forecast*	.	.	.	.	.	.	.	.	13	14	10	
	Distriktsprogram *Local programme*	.	.	.	19	15	21	16	24	19	20	14	
1530	Ungdomsprogram *Youth programme*	.	.	.	.	13	13	13	15	14	15	12	
1655	Hverdagen *Household information*	.	.	.	.	.	.	.	8	9	8	7	Kl. 1755 i 1971 - 1973

1) Se note 1, side 73. 2) Se note 2, side 73.
1) See note 1, page 73. 2) See note 2, page 73.

Tabell 11 (forts.). Lytterprosenter for faste poster sendt på hverdager. 1953 - 1974[1] *Audience sizes in per cent for regular programmes sent on weekdays. 1953 - 1974*[1]

		Aug./ sept. 1953	Des./ mars 53/54	Mai/ sept. 1961	Ap- ril 1967	Sept./ okt. 1968	Feb- ruar 1969	Au- gust 1970	Feb- ruar 1971	Novem- ber 1972	Feb- ruar 1973	Ap- ril 1974	Merknader[2]
1700	Kulingvarsler *Special weather forecast*	5	7	5	12	12	15	7	14	16	16	11	Kl. 1630 i 1953 - 1961, kl. 1600 i 1967 - 1968
	Dagsnytt *News*	.	.	.	15	13	17	10	19	20	21	15	
	Aktuelt *Longer news reports*	.	.	.	.	.	.	.	18	19	20	14	
1800	Distriktsprogram *Local programme*	.	.	.	18	15	21	14	20	16	16	12	
1815	Dagens bok *Book of the day* .	.	.	.	9	7	9	6	8	7	7	5	
1820	5 min. musikk *Music*	.	.	.	6	8	8	6	8	6	6	4	
1825	For de små *For small children*	.	.	.	25	19	19	11	11	8	9	5	Godnatt til de små 1967-69, Tema BARN i 1974
1830	Værmelding *Weather forecast*	51	58	52	44	37	37	29	32	25	25	19	Kl. 1900 i 1953 - 1961
	Dagsnytt *News*	53	61	51	45	37	38	29	32	25	25	19	
	Aktuelt *Longer news reports*	38	50	42	41	33	37	26	31	23	23	18	
2200	Værmelding *Weather forecast*	38	40	41	20	11	14	9	10	7	8	6	
2210	Dagsnytt *News*	39	40	40	19	12	15	9	10	8	8	7	
	Kveldsaktuelt *Longer news reports*	.	.	.	.	10	14	-	7	7	7	6	
2400	Dagsnytt *News*	.	.	.	.	1	4	1	4	2	3	2	

1) Se note 1, side 73. 2) Se note 2, side 73.
1) See note 1, page 73. 2) See note 2, page 73.

sendetiden har av og til vært så avgjørende for publikumsoppslutningen at det virker lite naturlig å si at det hele tiden dreier seg om samme programpost. Hvor omfattende endringene i det opprinnelige sendeskjemaet har vært, får vi ellers et inntrykk av ved å se på langtidsoversikten i tabell 11, i kolonnen for 1953/54 finner vi nemlig bare igjen 21 av de i alt 32 faste postene som ble sendt den gangen. Med unntak av Ettermiddagskonserten, og kanskje også Hus og heim, er det imidlertid ingen av de faste postene som ble sløyfet, som representerte noe betydningsfullt innslag i 50-årenes radiotilbud. I de fleste tilfellene har det dreid seg om faste innslag av meldinger, altså programmer som heller ikke dengang nådde fram til noen nevneverdig del av befolkningen. Også når det gjelder sløyfingen av tidligere sendte, faste poster har altså endringene ført til at programtilbudet er blitt mer tiltrekkende sett fra publikums synspunkt.

Det at de faste postene etter hvert er blitt mer publikumsvennlige, har ikke kunnet hindre at det i den undersøkte perioden har vært en betydelig reduksjon i den gjennomsnittlige lytterprosenten for disse programmene. Derimot kan det være en mulig forklaring på at faste poster nå står for en større del av den samlede radiolyttingen enn tidligere.

4.3.2. De enkelte postene

Av de nye faste postene finner vi hele 5 i sendetiden mellom kl. 0600 og kl. 0700 som oppstod da programstart på hverdager ble flyttet fram til kl. 0600 i 1966. De forskjellige programmene som sendes i denne perioden (Dagsnytt, Værmelding, Morgenmelodier, seinere også Morgengymnastikk og Morgenandakt) har stort sett blitt hørt av snaue 10 prosent av befolkningen (tabell 11). For disse programpostene har det ikke vært noen merkbar utvikling mellom 1967, som er året for de første observasjonene, og 1974.

I den neste perioden, fra kl. 0700 til kl. 0800, ble det i 1974 sendt i alt 8 faste poster på hverdager. Sendeskjemaet for denne perioden har stort sett vært uendret fra 1968, da kåseriserien Som dagene går ble innført i tilknytning til nyhetssendingen kl. 0730. I disse årene har publikumsoppslutningen også vært noenlunde stabil, med lytterprosenter som har ligget omkring eller litt under 20 for nyhetssendingene, og noe lavere for de øvrige programmene. Fram til 1968 hadde det imidlertid skjedd nokså omfattende endringer i programvirksomheten. Dette gjør at vi f.eks. ikke bør legge for stor vekt på at det for begge musikksendingene i perioden har vært en viss nedgang i lytterprosentene fra 1953/54 til 1967/68.

Mens forskjellige programendringer har gjort det vanskelig å trekke trådene tilbake til 1953/54 for de programmene som ble sendt før kl. 0800, ligger forholdene godt til rette for slike sammenlikninger når det gjelder programmene sendt mellom kl. 0800 og kl. 0900. Som det går fram av tabell 11, var publikumsoppslutningen for de fem programpostene i perioden praktisk talt uendret fram til 1967. Den viktigste forskjellen bestod ikke i annet enn at oppslutningen om Værmelding og Dagsnytt kl. 0800 sank med noen få prosent fra 1953/54 til 1961. Fra og med 1968 begynte imidlertid lytterprosentene å synke merkbart, dette er en tendens vi finner igjen for alle programpostene i perioden. I april 1974 var oppslutningen om Værmeldingen kl. 0800 kommet ned i 27 prosent mot 42 prosent seks år tidligere, de tilsvarende tallene var 18 og 29 prosent for Andakten kl. 0815, og 14 og 24 prosent for Barnetimen for de minste. De små forskjellene mellom tallene for henholdsvis november 1972/februar 1973 og april 1974 kan på sin side tyde på at endringsprosessen er avsluttet, og at publikumsoppslutningen er i ferd med å stabilisere seg på et nytt og lavere nivå.

Det bemerkelsesverdige ved utviklingen som er beskrevet ovenfor er ellers ikke at programpostene som sendes mellom kl. 0800 og kl. 0900 hadde betydelig færre lyttere i 1974 enn i 1953/54, men at endringene begynte så seint og deretter foregikk så raskt. Når vi seinere skal prøve å se på hva som kan være årsaker til endringer i radiovanene, vil det være viktig å ta hensyn til nettopp slike kjennemerker ved utviklingen.

I tiden mellom kl. 0900 og nyhetene kl. 1230 (tidligere kl. 1300), en periode som tidligere var preget av en lengre sendepause, er det Nitimen som representerer den største nyheten når det gjelder de faste postene. Denne programposten, som startet sendingene 1. februar 1965, har i de forskjellige undersøkelsene fra 1967 fått lytterprosenter som har ligget nokså stabilt mellom 30 og 37. Siden lytterprosentene for de "store" nyhetssendingene har blitt vesentlig redusert i den samme perioden, har Nitimen vært dagens mest populære faste post fra og med undersøkelsen i november 1972.

Rett etter Nitimen er det også kommet til nye faste poster. Kl. 1000 sendes et kort nyhetssammendrag, deretter kommer Nyheter på samisk og Nå strekker vi oss. For de fleste som hører Nitimen innebærer Nyheter på samisk at det er på tide å slå av radioen, i og med at lytterskaren reduseres fra vel 30 til godt under 10 prosent. (Tallene for 1974 var 30 og 4 prosent.) De som fortsetter å ha radioen på, demonstrerer på sin side at lytterprosenter ikke nødvendigvis sier noe om hvor stor del av befolkningen som deltar i en informasjonsformidlingsprosess.

Ved siden av innføringen av Nitimen er det endringene i opplegget av formiddagens lette musikksending som ser ut til å ha hatt de største konsekvensene for radiolyttingen om formiddagen. Fram til og med 1967, da denne musikken kom daglig under tittelen Musikk til arbeidet, ble den hørt av godt og vel 20 prosent av den voksne befolkningen. Musikk til arbeidet som fast post gikk imidlertid inn fra og med 1968, til gjengjeld har det dukket opp en lang rekke enkeltprogrammer med lett musikk i deler av den tiden som før ble brukt til denne programposten. Fra og med 1971 har disse innslagene blitt såpass regelmessige at det har virket naturlig å regne dem som et fast innslag. Navnene har imidlertid variert fra ukedag til ukedag og fra undersøkelse til undersøkelse: Lette formiddagstoner, -melodier eller -rytmer, Fra sveivegrammofonens dager, Melodi non stop, Trimrytmer osv. Lytteroppslutningen om disse sendingene har ligget nokså jamt på 9-10 prosent, altså noe under halvparten av den som Musikk til arbeidet hadde tidligere.

For den neste gruppen programmer, Værmelding og Dagsnytt kl. 1230 (1300), har utviklingen i publikumsoppslutningen fulgt det samme mønsteret som vi fant for programmene mellom kl. 0800 og kl. 0900. Fram til og med undersøkelsen i 1967 ble denne nyhetssendingen hørt av 32-37 prosent av den voksne befolkningen. Fra og med 1968 begynte nedgangen, og i 1973-74 var lytterprosentene nede i 20-24. Sett på bakgrunn av den tidligere stabiliteten, er også dette en nokså betydningsfull endring.

I og med innføringen av ungdomsmagasinet Etter skoletid (sendetid 1530) i 1968, var arbeidet med å fylle den tidligere sendepausen mellom kl. 1400 og kl. 1630 avsluttet. Etter denne tiden har det bare skjedd mindre endringer i sendeskjemaet for denne perioden, ved at det er innført en kort dagsnyttsending kl. 1400 og et innslag med værvarsler for landsdelene kl. 1430.

Publikumsoppslutningen om de forskjellige postene i perioden har variert en god del, fra 11 til 19 prosent for Middagsstunden, og fra 14 til 24 prosent for Distriktsprogrammet. Til tross for disse store forskjellene er det vanskelig å påvise noen entydig langtidsutvikling i publikumsoppslutningen. Det mest karakteristiske er i stedet at lytterprosentene er sterkt påvirket av årstiden for de forskjellige undersøkelsene, med høye tall i februar og lave i april. Denne tendensen er i og for seg ikke overraskende, årstidsvariasjonene i radiolyttingen må jo gi seg sterkest utslag i den tiden på døgnet det er mest fristende å oppholde seg utendørs om sommeren.

Også for Dagsnytt kl. 1700 varierte lytterprosentene tydelig med årstiden for undersøkelsene, med 15 prosent i april 1967 og 1974 og fra 17 til 21 prosent i de mellomliggende februarundersøkelsene.

Det mønsteret vi til nå har funnet for faste poster innført mellom 1961 og 1967/68, nemlig at lytterprosentene har vært påfallende stabile i de årene vi har opplysninger om, holder ikke helt når vi ser på halvtimen mellom kl. 1800 og kl. 1830 med Distriktsprogram, Dagens bok, en kort musikksending og et program for eller om barn.

Utslagene er sterkest for barneprogrammet, som opprinnelig het God-natt til de små. Det ble hørt av 25 prosent av alle voksne i 1967, mens lytterprosenten var sunket til 9 prosent i 1973. I og med at lytteropp-slutningen i 1967 helst må betraktes som en slags kuriositet, blir det vel så viktig å legge merke til tallene som gjelder Distriktssendingen kl. 1800. Denne programposten ble hørt av 18 prosent i april 1967 og 12 prosent i april 1974. En tilsvarende nedgang finner vi også i tallene fra februarundersøkelsene i 1969, 1971 og 1973.

For dagens to siste perioder med faste poster, nyhetssendingene kl. 1900 og kl. 2200, har utviklingen vært preget av en klar nedgang i publikumsoppslutningen. For nyhetene kl. 1900 var lytterprosentene 51 for mai/september 1961, 43 for april 1967, 25 for februar 1973 og 19 for april 1974. Alt i alt er det altså snakk om mer enn en halvering av den opprinnelige lytterskaren. Utviklingen for nyhetene kl. 2200 har vært enda mer drastisk: Lytterandelen falt fra 40 prosent i mai 1961 via 19 prosent i april 1967 til 7 prosent i april 1974. Selv om det som nevnt tidligere ikke alltid er så enkelt å si hva som ligger bak endringene i lyttervanene, kan det ikke være noen tvil om at den siste tallserien er et uttrykk for hvorledes fjernsynet har overtatt det store kveldspubli-kummet som radioen tidligere hadde.

4.3.3. Oppsummering

Av gjennomgåelsen i forrige avsnitt har det gått tydelig fram at publikumsoppslutningen om faste poster sendt før kl. 1800 om ettermid-dagen, har utviklet seg etter to nokså forskjellige mønstre. Det første mønsteret, som gjelder for de faste postene som også var en del av radioens repertoar ved undersøkelsene i 1953/54 og 1961, karakteriseres ved at lytterprosentene har vært noenlunde stabile fram til og med 1967, og at det deretter har vært en jamn nedgang. Det andre mønsteret, som gjelder pro-gramposter som er nye fra midten eller siste del av 60-årene, går ganske enkelt ut på at lytterprosentene har holdt seg på samme nivå fra den første observasjonen og fram til undersøkelsene i 1973-74.

Når det gjelder programpostene sendt etter kl. 1800, har utvik-lingen skilt seg noe fra de to mønstrene som er skissert ovenfor. For-skjellene består først og fremst i at nedgangen i lyttertallene for de etablerte nyhetssendingene kl. 1830 (1900) og ikke minst kl. 2200 begynte

tidligere og har vært mer omfattende enn hva vi har funnet for andre gamle programposter, men vi har også sett at en ny fast post som Distriktsprogram kl. 1800 ikke helt har maktet å holde på sine lyttere ved de siste undersøkelsene.

For nyhetssendingene har konsekvensen av utviklingen som er skissert foran blitt at lytteroppslutningen til de forskjellige sendetidene nå er mye jamnere enn tidligere. Rett etter innføringen trakk de nye sendingene et vesentlig mindre publikum enn de gamle og innarbeidde nyhetene. Etter hvert har det så foregått en utjamning som har ført til at det nå bare er nyhetene kl. 0600, kl. 2210 og kl. 2400 som har en publikumsoppslutning som skiller seg vesentlig fra det vanlige nivået på 15-25 prosent.

Nedgangen i lytterprosenter for de eldste nyhetssendingene har også ført til at forholdet mellom det vi kalte de ulike nivåene i oppslutningen om faste poster, har endret seg noe i den undersøkte perioden. Endringene består først og fremst i at avstanden mellom nivåene er blitt mindre. Ett uttrykk for dette er for eksempel at differansen mellom høyeste og laveste lytterprosent for faste poster har sunket fra 58 i desember/mars 1954 til 30 i februar 1973. Utviklingen har videre ført til at det blant de faste postene ikke lenger er en nyhetssending, men underholdningsprogrammet Nitimen som utgjør hverdagenes lyttertopp.

Ser vi bort fra disse endringene, er imidlertid forholdet mellom programtypene omtrent det samme i 1974 som det var i 1953/54. Nyhetene, som det nå altså er blitt langt flere av enn tidligere, trekker fremdeles et større publikum enn de omkringliggende sendingene med lettere musikk, andakt eller barnetime for de minste. Når vi ser bort fra kveldens to siste nyhetssendinger, finner vi også at på samme måte som tidligere, er det de forskjellige typer av meldinger som representerer et slags minimumsnivå i oppslutningen om de faste postene.

Den utviklingen som har skjedd i lyttingen til de faste postene, vil det ut fra gjennomgåelsen over være naturlig å karakterisere som en kombinasjon av stabilitet og systematiske endringer. Stabiliteten består i at nyinnførte faste poster gjerne har hatt samme lytterprosent fra 1967/1968 til i dag, samtidig som forholdet mellom de forskjellige programtyper ikke har endret seg vesentlig. Endringene består på sin side i at lytterprosentene for de eldste faste postene har gått betydelig ned fra 1967 til 1974, og i at programmene som blir sendt etter kl. 1800 har mistet lyttere uansett om de er gamle eller nye.

4.4. Utviklingen i lytting til enkelt- og serieprogrammer sendt på hverdager

4.4.1. Omfanget av endringene

Den nedgangen i publikumsoppslutning for enkelt- og serieprogrammer som i og for seg gikk klart fram av resultatene i tabell 10, blir kanskje enda tydeligere når vi ser på selve fordelingen av lytterprosentene. I figur 5 er dette gjort for undersøkelsene i 1967, 1971 og 1974. Som et sammenlikningsgrunnlag har vi øverst i figuren tatt med fordelingen for 10 hverdager i desember/mars 1953/54. Denne fordelingen er den samme som i figur 4 i forrige kapittel.

Av fordelingene og av målene for gjennomsnitt og median ser vi at de største endringene har funnet sted allerede før april 1967. Endringene består både i at fordelingen av lytterprosentene er blitt forskjøvet merkbart mot den laveste (venstre) delen av skalaen, og i at spredningen i lytterprosentene er blitt betydelig mindre enn den var i 1953/54.

Selv om den betydeligste endringen i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer fant sted før 1967, har det også skjedd mye i den perioden som er dekket av de årlige lytter- og seerundersøkelsene. Mens medianen, altså oppslutningen om det vi kan kalle det "vanlige" enkelt- eller serieprogram, var på 7 prosent i april 1967, var den tilsvarende størrelsen 3 prosent i april 1974. Ved denne siste undersøkelsen var det hele 75 prosent av enkelt- og serieprogrammene som ble hørt av mindre enn 5 prosent av befolkningen. Den tilsvarende andelen var 22 ved undersøkelsen i 1967. På de 10 utvalgte dagene i desember/mars 1953/54 var det imidlertid ingen enkelt- eller serieprogrammer som hadde et så lite publikum.

Siden de største endringene i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer skjedde mellom 1953/54 og 1967, er det fristende å se litt nærmere på utviklingen i denne perioden. Det tilgjengelige materialet består av resultatene fra tre undersøkelser, foretatt henholdsvis høsten 1957 (3 dager), mai/september 1961 (20 dager) og april/september 1965 (2 dager). Som nevnt tidligere er resultatene fra 1961 sterkt preget av årstiden for undersøkelsen, mens de to øvrige dekker svært få programdager. I tillegg kommer eventuelle virkninger av at undersøkelsesmetoden ikke har vært den samme for alle undersøkelsene. Det bildet vi kan få av endringene mellom 1953/54 og 1967 må derfor nødvendigvis bli nokså uskarpt.

Hvis vi først ser på undersøkelsen i 1957, gav den resultater som stemmer godt overens med den fordelingen av lytterprosenter som vi fant for 1953/54. Det er altså ingen grunn til å tro at endringen i lyttervanene hadde begynt så tidlig som i 1957.

Figur 5. Lytterprosenter for enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt på hverdager
Audience sizes in per cent for non-regular programmes sent on weekdays

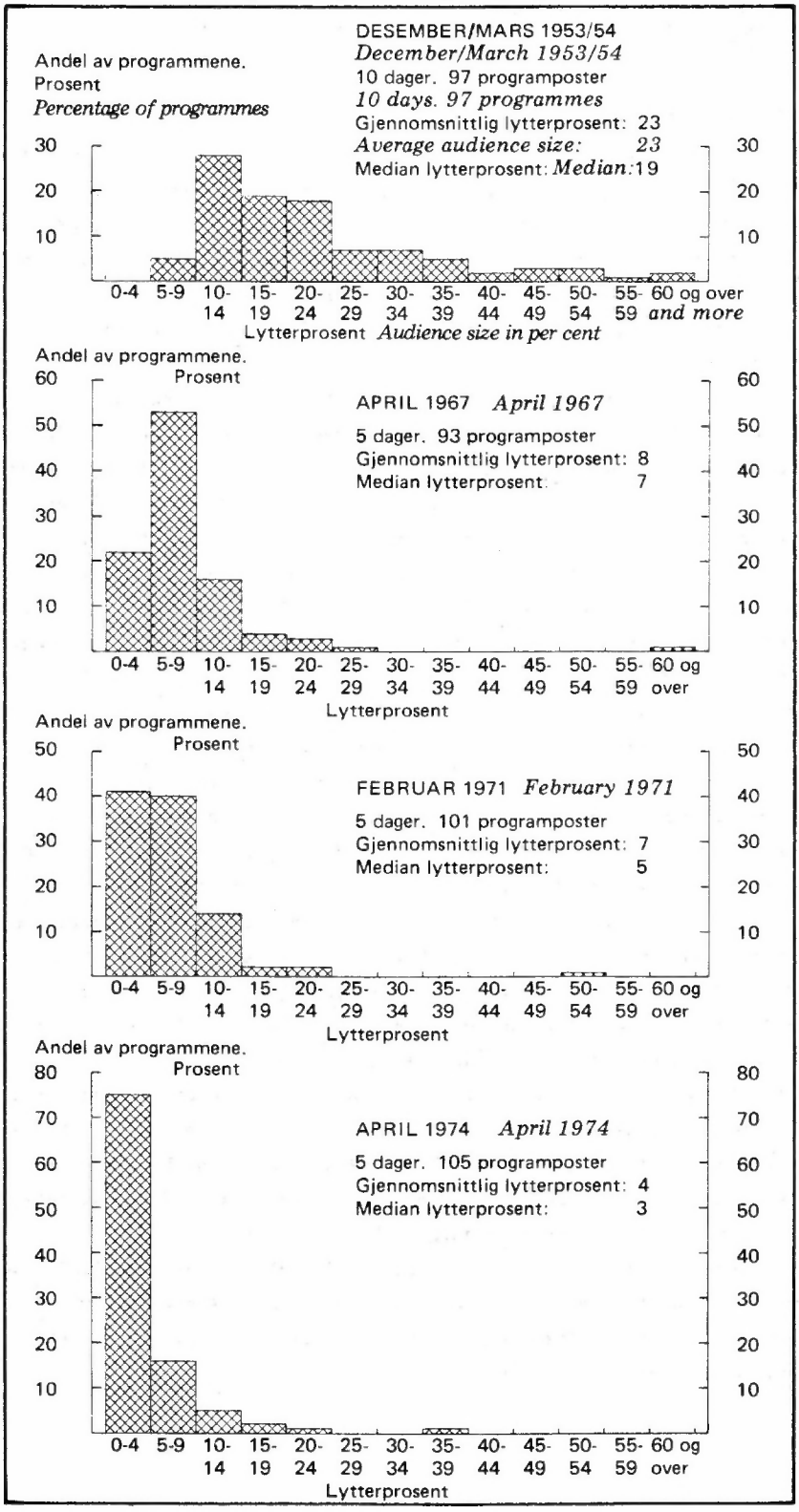

Tallene for 1961 er litt vanskeligere å tolke. Av de programdagene som ble undersøkt dette året, har vi tidligere valgt ut de 10 som lå lengst unna sommerferien og dermed var minst preget av årstiden for undersøkelsen. I løpet av disse 10 programdagene ble det sendt i alt 100 enkelt- eller serieprogrammer. Den gjennomsnittlige lytterprosenten for programmene var 15, mens medianen var 13. Disse resultatene plasserer lytteroppslutningen i mai/september 1961 nokså midt mellom nivåene for desember 1953/54 og april 1967. Nå er det imidlertid klart at selv om vi har valgt ut de mest "normale" programdagene fra 1961-undersøkelsen, er resultatet likevel preget av årstiden. Hvor mye undersøkelsestidspunktet har betydd er det vanskelig å si noe sikkert om. En sammenlikning mellom resultatene fra 1961 og tall fra tilsvarende dager i august/september 1953, viser imidlertid en brukbar overensstemmelse. Ut fra disse resultatene virker det mest sannsynlig at nedgangen i lytterprosentene ikke hadde startet for alvor i 1961, men at endringene i folks bruk av enkelt- og serieprogrammer hovedsakelig fant sted i tiden mellom 1961 og 1967.

Mer enn dette er det heller ikke mulig å si om det ytre forløpet av endringsprosessen. Undersøkelsen fra 1965 viser resultater for enkelt- og serieprogrammer som minner mer om 1971 enn om 1967. Dersom en synes det er lite sannsynlig at utviklingen kan ha gått i bølger, må konklusjonen bli at resultatene fra 1965 ikke er sammenliknbare med resultatene fra de øvrige lytterundersøkelsene.

4.4.2. Endringer i oppslutningen om enkelt- og serieprogrammer sendt til forskjellig tid på dagen

I kapitlet om lyttervanene i 1953/54 så vi at kjennemerkene sendetid og programtype var nyttige hjelpemidler ved en beskrivelse av hvorledes publikum brukte radioens enkelt- og serieprogrammer. Når vi nå skal prøve å se litt nærmere på hvordan nedgangen i publikumsoppslutningen egentlig har artet seg, blir det derfor naturlig å ta utgangspunkt i de samme to kjennemerkene. For 1953/54 ble virkningene av disse kjennemerkene framstilt i samme tabell (tabell 8). Siden det vil bli både plasskrevende og uoversiktlig med en slik tabell for hvert enkelt år, har vi i stedet begrenset oss til to tabeller som viser utviklingen for henholdsvis ulike sendetider og ulike programtyper (tabell 12 og tabell 14). For at resultatene i tabellene skal være minst mulig påvirket av årstidsvariasjonene, er det bare tatt med resultater fra desember/mars 1953/54, april 1967 og 1974, og februar 1969, 1971 og 1973. Siden vi ikke kan utelukke at eventuelle endringer i slike endimensjonale fordelinger som er tatt med i tabellene 12 og 14 kan henge sammen med at enkelte programtyper har fått en ny sendetid, har vi i tabell 13 også tatt med en oversikt over når på dagen de forskjellige programtypene ble sendt.

Tabell 12. Lytterprosenter for enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt til forskjellige tider på dagen på hverdager i 1953 - 1974 *Audience sizes in per cent for non-regular programmes sent at different times of the day in 1953 - 1974*

		Des./ mars 1953/54 *Dec./ March 1953/54*	April 1967 *April 1967*	Feb- ruar 1969 *Feb- ruary 1969*	Feb- ruar 1971 *Feb- ruary 1971*	Feb- ruar 1973 *Feb- ruary 1973*	April 1974 *April 1974*
Kl. 0900- 2400	Laveste og høyeste lytterprosent *Minimum and maximum audience size* ..	8-76	2-62	1-64	1-50	1-49	1-39
	Gjennomsnittlig lytterprosent *Average audience size*	23	8	7	7	6	4
	Standardavvik lytterprosent *Standard deviation, audience size*	14	7	7	6	6	5
	Tallet på programmer *Number of programmes* ...	97	93	113	101	106	105
Kl. 0900- 1300	Laveste og høyeste lytterprosent	8-32	3-16	2-13	3-12	2-12	2-4
	Gjennomsnittlig lytterprosent	17	7	5	6	5	3
	Standardavvik lytterprosent	8	3	3	3	2	1
	Tallet på programmer ...	10	23	33	22	24	22
Kl. 1300- 1530	Laveste og høyeste lytterprosent	11-14	4-10	2-10	3-10	3-11	2-5
	Gjennomsnittlig lytterprosent	13	6	4	6	5	3
	Standardavvik lytterprosent	..	2	2	2	3	1
	Tallet på programmer ...	3	5	10	10	9	10
Kl. 1530- 1700	Laveste og høyeste lytterprosent	..	5-21	3-21	7-21	4-20	4-16
	Gjennomsnittlig lytterprosent	..	9	9	13	12	8
	Standardavvik lytterprosent	..	4	6	5	5	4
	Tallet på programmer ...	0	13	12	9	14	12
Kl. 1700- 1900	Laveste og høyeste lytterprosent	9-39	3-28	3-22	8-13	5-14	2-22
	Gjennomsnittlig lytterprosent	18	11	10	10	11	9
	Standardavvik lytterprosent	8	7	5	2	4	7
	Tallet på programmer ...	30	11	10	8	9	7
Kl. 1900- 2200	Laveste og høyeste lytterprosent	10-76	2-62	2-64	1-50	1-49	1-39
	Gjennomsnittlig lytterprosent	30	10	8	6	6	4
	Standardavvik lytterprosent	16	11	11	8	8	7
	Tallet på programmer ...	42	34	34	37	35	35
Kl. 2200- 2400	Laveste og høyeste lytterprosent	9-37	2-12	1-26	1-6	1-13	1-11
	Gjennomsnittlig lytterprosent	16	4	4	3	3	2
	Standardavvik lytterprosent	8	4	6	2	3	2
	Tallet på programmer ...	12	7	14	15	15	19

Av oversikten i tabell 12 får vi en klar bekreftelse av at de vesentligste endringene i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer skjedde før 1967. For alle seks sendeperiodene er forskjellene mellom gjennomsnittene for 1953/54 og 1967 vesentlig større enn forskjellene mellom tallene fra 1967 og 1974. Vi ser videre at nedgangen i gjennomsnittet som gjelder hele dagen, fra 8 prosent i 1967 til 4 prosent i 1974, ikke er en avspeiling av noen entydig tendens. For de to periodene om ettermiddagen ser det således ut til at lytteroppslutningen har holdt seg noenlunde konstant fra 1967, mens perioden mellom kl. 1900 og kl. 2200 har vært preget av den sterkeste nedgangen i lytterskaren.

Siden utviklingen har vært til dels svært forskjellig for de forskjellige tidene på dagen, og siden programvirksomheten heller ikke har holdt seg konstant fra 1953/54, skal vi nedenfor se litt nærmere på hva som har skjedd i de forskjellige sendeperiodene.

Av tabell 13 ser vi at programvirksomheten i perioden mellom kl. 0900 og kl. 1300 økte vesentlig fra 1953/54 til 1967. I 1953/54 ble det bare sendt 10 programposter med denne sendetiden i løpet av de 10 dagene som er representert i tabellen. Fra 1967 har tallet på programposter derimot ligget godt over 20 selv om undersøkelsene bare gjelder fem hverdager. Programmenes karakter har imidlertid ikke endret seg vesentlig. Oppstillingen i tabell 13 viser at perioden hele tiden har hatt en solid overvekt av tyngre innslag. For 1953/54 dreide det seg hovedsakelig om skolekringkasting, ved de seinere undersøkelsene har perioden også vært preget av betydelige innslag av informasjonsprogrammer og programmer med klassisk musikk. (Vi ser da bort fra 1969, da det som vi husker fra gjennomgåelsen av de faste postene ble sendt en rekke programmer med underholdningsmusikk i stedet for Musikk til arbeidet.)

I 1953/54 hadde programmene i perioden gjennomsnittlig 17 prosent av den voksne befolkningen som tilhørere. I 1967 var gjennomsnittet sunket til 7, og i april 1974 var det så lavt som 3. Dette er en utvikling som svarer godt til den vi finner for alle programmene sett under ett.

Med unntak av 1953/54, da en hadde to idrettssendinger som skilte seg fra de øvrige programpostene når det gjaldt lytterprosenter, har spredningen omkring gjennomsnittet for perioden vært forholdsvis liten, med 1-3 prosent standardavvik. Sett fra publikums synsvinkel ser det altså ut til at den vanlige programvirksomheten i denne perioden har fortont seg som nokså ensartet og heller ikke spesielt tiltrekkende.

Beskrivelsen av fordelingen på programkategorier og publikumsoppslutning for enkelt- og serieprogrammer sendt mellom kl. 0900 og kl. 1300 på hverdager, er stort sett dekkende også for perioden fra kl. 1300 til kl. 1530. Forskjellene består først og fremst i at for den siste perioden

Tabell 13. Enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt på hverdager i 1953 - 1974, etter sendetid og programtype

Kl.		Alle programmer *All programmes*	Politisk, samfunnsorienterende informasjon *Information on politics and society*	Undervisning *Education*	Annen informasjon *Other information*	Informasjon om kunst og kultur *Information on arts and culture*	Opplesing, radioteater *Readings, drama*	Klassisk musikk *Serious music*
0900-2400	Des./mars 1953/54	97	13	13	14	9	5	20
	April 1967	93	14	10	9	6	5	25
	Februar 1969	113	17	20	6	3	5	28
	Februar 1971	101	21	15	7	3	5	20
	Februar 1973	106	16	12	8	6	8	22
	April 1974	105	15	19	4	9	10	24
0900-1300	Des./mars 1953/54	10	0	8	0	0	0	0
	April 1967	23	2	6	3	3	1	7
	Februar 1969	33	1	10	2	1	1	8
	Februar 1971	22	2	9	3	0	2	4
	Februar 1973	24	0	11	2	2	0	6
	April 1974	22	1	12	2	1	1	5
1300-1530	Des./mars 1953/54	3	0	3	0	0	0	0
	April 1967	5	1	1	0	0	0	3
	Februar 1969	10	0	5	0	0	0	5
	Februar 1971	10	0	4	1	0	0	5
	Februar 1973	9	1	0	1	0	0	6
	April 1974	10	1	0	1	2	0	6
1530-1700	Des./mars 1953/54	0	0	0	0	0	0	0
	April 1967	13	2	0	1	0	1	3
	Februar 1969	12	1	0	1	0	1	3
	Februar 1971	9	0	0	1	0	0	2
	Februar 1973	14	0	0	1	0	4	1
	April 1974	12	0	0	0	0	4	2
1700-1900	Des./mars 1953/54	30	6	2	3	3	2	7
	April 1967	11	0	2	1	0	0	1
	Februar 1969	10	0	2	1	0	0	0
	Februar 1971	8	0	0	1	0	1	0
	Februar 1973	9	0	0	1	1	0	0
	April 1974	7	0	0	0	1	0	1

Non-regular programmes sent on weekdays 1953 - 1974, by time of day and programme category

Underholdningsmusikk *Light music*	Sammensatte underholdningsprogrammer *Entertainment*	Idrett *Sports*	Religiøse programmer *Religious programmes*	Ungdoms- og popprogrammer *Programmes for youth, pop music*	Barneprogrammer *Programmes for children*	*Time of day*	
9	7	3	0	2	2	*09.00-*	*Dec./March 1953/54*
12	4	1	2	5	0	*24.00*	*April 1967*
19	6	1	2	5	1		*February 1969*
13	7	1	2	5	2		*February 1971*
5	12	8	2	4	3		*February 1973*
5	10	1	2	3	2		*April 1974*
0	0	2	0	0	0	*09.00-*	*Dec./March 1953/54*
0	1	0	0	0	0	*13.00*	*April 1967*
8	2	0	0	0	0		*February 1969*
1	1	0	0	0	0		*February 1971*
1	0	2	0	0	0		*February 1973*
0	0	0	0	0	0		*April 1974*
0	0	0	0	0	0	*13.00-*	*Dec./March 1953/54*
0	0	0	0	0	0	*15.30*	*April 1967*
0	0	0	0	0	0		*February 1969*
0	0	0	0	0	0		*February 1971*
0	0	0	0	0	0		*February 1973*
0	0	0	0	0	0		*April 1974*
0	0	0	0	0	0	*15.30-*	*Dec./March 1953/54*
5	0	0	1	0	0	*17.00*	*April 1967*
4	1	0	1	0	0		*February 1969*
0	3	0	1	1	1		*February 1971*
1	4	0	1	1	1		*February 1973*
1	2	0	1	1	1		*April 1974*
1	2	0	0	2	2	*17.00-*	*Dec./March 1953/54*
2	0	1	1	3	0	*19.00*	*April 1967*
1	0	1	1	3	1		*February 1969*
1	1	0	1	2	1		*February 1971*
1	2	0	1	2	1		*February 1973*
0	1	0	1	2	1		*April 1974*

Tabell 13 (forts.). Enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt på hverdager i 1953 - 1974, etter sendetid og programtype

Kl.		Alle programmer	Politisk, samfunnsorienterende informasjon	Undervisning	Annen informasjon	Informasjon om kunst og kultur	Opplesing, radioteater	Klassisk musikk
1900-2200	Des./mars 1953/54 ..	42	7	0	10	4	3	9
	April 1967	34	8	0	4	3	3	9
	Februar 1969	34	11	2	1	1	2	11
	Februar 1971	37	18	1	0	1	1	7
	Februar 1973	35	10	1	3	2	2	5
	April 1974	35	11	2	1	3	2	6
2200-2400	Des./mars 1953/54 ..	12	0	0	1	2	0	4
	April 1967	7	1	1	0	0	0	2
	Februar 1969	14	4	1	1	1	1	1
	Februar 1971	15	1	1	1	2	1	2
	Februar 1973	15	5	0	0	1	2	4
	April 1974	19	2	5	0	2	3	4

Non-regular programmes sent on weekdays 1953 - 1974, by time of day and programme category

Underholdningsmusikk	Sammensatte underholdningsprogrammer	Idrett	Religiøse programmer	Ungdoms- og popprogrammer	Barneprogrammer	
						Time of day
4	5	0	0	0	0	*19.00- Dec./March 1953/54*
4	2	0	0	1	0	*22.00 April 1967*
4	2	0	0	0	0	*February 1969*
6	2	1	0	0	0	*February 1971*
2	4	5	0	0	1	*February 1973*
3	5	1	0	0	0	*April 1974*
4	0	1	0	0	0	*22.00- Dec./March 1953/54*
1	1	0	0	1	0	*24.00 April 1967*
2	1	0	0	2	0	*February 1969*
5	0	0	0	2	0	*February 1971*
0	2	0	0	1	0	*February 1973*
1	2	0	0	0	0	*April 1974*

foregikk økningen i tallet på sendte programposter vel så mye mellom 1967 og 1969 som mellom 1953/54 og 1967, og i at undervisning og klassisk musikk har dominert programvirksomheten noe mer enn hva som var tilfelle i den forrige perioden. Siden disse forskjellene ikke kan sies å være særlig betydningsfulle, er det ikke overraskende at utviklingen i så vel gjennomsnittlig lyttertid som spredningen omkring gjennomsnittene har vært svært lik for de to periodene.

I forhold til situasjonen i 1953/54 representerer perioden fra kl. 1530 til kl. 1700 en ny sendetid for enkelt- og serieprogrammer. Ved undersøkelsene i 1967 og 1969 hadde perioden et dominerende innslag av musikkprogrammer, klassisk så vel som underholdningspreget. I de seinere årene er musikken kommet mer i bakgrunnen, mens verbalstoffet i form av opplesing, sammensatte underholdningsprogrammer og barne- og ungdomsprogrammer har fått en større plass.

Ved undersøkelsen i 1967 var den gjennomsnittlige lytterskaren for programmene i perioden 9 prosent, altså ikke vesentlig forskjellig fra gjennomsnittet for hele dagen. Oppslutningen om programpostene som ble sendt mellom kl. 1530 og kl. 1700 har imidlertid holdt seg konstant fram til 1974 (eller muligens gått gjennom en utvikling med økning fram til 1971 og deretter en tilsvarende nedgang), samtidig som gjennomsnittet for hele dagen har gått markert ned. Resultatet av denne utviklingen er blitt at den gjennomsnittlige lytterprosenten for perioden fra kl. 1530 til kl. 1700 var om lag det dobbelte av gjennomsnittet for alle enkelt- og serieprogrammer i 1974.

Tall for spredningen og en mer detaljert gjennomgåelse av resultatene fra de enkelte år, viser videre at det høye gjennomsnittet ikke bare skyldes underholdningsprogrammene. Selv om disse programmene naturlig nok står for de høyeste lytterprosentene, skiller de seg ikke på noen måte ut slik f.eks. Ønskekonserten gjør det om kvelden.

I 1953/54 ble nesten en tredjedel av alle enkelt- og serieprogrammer sendt i perioden mellom kl. 1700 (eller rettere: Etter Ettermiddagskonserten som vanligvis sluttet ca. kl. 1745), og kl. 1900. Som vi ser av tabellene 12 og 13 har tallet på sendte titler i denne sendetiden blitt merkbart mindre fra og med 1967, noe som henger sammen med at de faste postene nå fyller en langt større del av denne sendeperioden enn tidligere. Sammensetningen av programvirksomheten har også endret seg over tid. I 1953/54 lå hovedtyngden på informasjon eller kultur. Fra 1967 har perioden i stedet vært preget av underholdning og programmer som henvender seg til bestemte deler av befolkningen, altså religiøse programmer og barne- og ungdomsprogrammer.

Til tross for denne omleggingen i programsammensetningen ser vi at også for denne perioden har den gjennomsnittlige lytterprosenten vært vesentlig lavere i 1967 enn i 1953/54. Nedgangen fra 18 prosent i gjennomsnitt i desember/mars 1953/54 til 11 prosent i 1967, var imidlertid ikke på langt nær så omfattende som den vi har funnet for de to tidligste sendeperiodene eller for dagen som helhet.

Fra 1967 har den gjennomsnittlige lytterprosenten for programmer sendt mellom kl. 1700 og kl. 1900 holdt seg svært stabil. På samme måten som vi så for sendetiden før kl. 1700, har denne stabiliteten ført til at perioden framstod med en relativt høy lyttertilslutning i begynnelsen av 70-årene.

I 1953/54 var sendeperioden fra kl. 1900 til kl. 2200 den viktigste tiden for enkelt- og serieprogrammer, både fordi den inneholdt mer enn 40 prosent av samtlige slike programmer, og fordi publikumstilslutningen var så høy.

Hvis vi først ser på tallet på programposter, finner vi at det har gått en god del opp fra 1953/54. Dette skyldes at perioden ble helt fri for faste poster etter at kveldens første nyhetssending ble flyttet fram fra kl. 1900 til kl. 1830 i november 1961, og dessuten at programmene gjennomsnittlig er blitt kortere enn de var før. Resultatet av disse endringene er blitt at det fra 1967 har vært sendt 33-37 enkelt- og serieprogrammer i denne perioden i løpet av fem hverdager, mot 42 programmer på ti hverdager i 1953/54. Den sterke økningen av enkelt- og serieprogrammer sendt til andre tider på dagen har likevel ført til at tiden mellom kl. 1900 og kl. 2200 nå inneholder en mindre del av disse programmene enn tidligere.

Blant programmene som ble sendt om kvelden har det i alle undersøkelsene vært en klar overvekt av informative og kulturelle programposter. Bare i 1973, da det i undersøkelsesuken ble sendt fire reportasjer fra en skøytelandskamp mot Nederland, har de øvrige programkategoriene stått for mer enn fjerdeparten av alle sendte programtitler. Når vi ser nærmere på fordelingen i tabell 13, vil vi likevel finne at det har vært visse endringer i programsammensetningen fra år til år. Dette gjelder ikke minst programmene med politisk og samfunnsorienterende informasjon som hadde en markert topp i 1971, programmene med annen informasjon som det ble sendt særlig mange av i 1953/54, og den klassiske musikken som i gjennomsnitt var representert om lag en gang pr. dag ved undersøkelsene i 1953/54 og 1974 og to ganger pr. dag i 1967 og 1969.

Av tabell 12 går det fram at gjennomsnittlig lytteroppslutning for programposter sendt til denne tiden på døgnet har sunket fra 30 prosent i 1953/54 til 10 prosent i 1967 og deretter til 4 prosent i 1974. Spredningen omkring gjennomsnittet har hele tiden vært høy. Fra 1967

skyldes den store spredningen nesten utelukkende Ønskekonserten, som har stått fullstendig i en klasse for seg hva publikumstilslutning angår. Dersom vi ser bort fra denne spesielle programposten, blir verdiene for henholdsvis gjennomsnittlig lytterprosent og standardavvik for lytterprosentene redusert til 8 og 5 prosent i 1967, og til 3 og 3 prosent i 1974.

Mens hverdagens radiosendinger vanligvis sluttet kl. 2300 i 1953/54, er sendetiden etter hvert blitt forlenget slik at nyhetene ved programslutt nå vanligvis sendes kl. 2400. Denne økningen i sendetiden, som hovedsakelig har funnet sted mellom 1963 og 1968, har naturlig nok ført til en økning i tallet på sendte enkelt- og serieprogrammer for denne siste delen av døgnet. Av tabell 13 ser vi at sendetiden jamt over har inneholdt noen flere programposter med informasjon og kultur enn med forskjellige former for underholdning. Overvekten av de "tyngre" programmene var for øvrig markert større ved undersøkelsene i 1973 og 1974 enn tidligere.

Lytterprosentene for programpostene sendt i denne perioden har utviklet seg på en måte som virker nokså kjent fra de tidligere periodene: Et markert fall mellom 1953/54 og 1967, og deretter bare en svak nedgang. Med en gjennomsnittlig lytterprosent på 2-3 prosent fra 1971 og en forholdsvis liten spredning omkring gjennomsnittet, er det ellers klart at for de aller fleste programtyper vil denne sendeperioden være den tiden på døgnet da programmene blir hørt av det minste antall personer. Bare enkelte underholdningsprogrammer som Hørerøret i 1967 (12 prosent), Lett på tråden i 1969 (26 prosent), Natt-ta-ta i 1973 (13 prosent) og Nattlåt i 1974 (11 prosent), har bidratt til å trekke gjennomsnittet for perioden merkbart opp.

I 1953/54 utgjorde perioden mellom kl. 1900 og kl. 2200 dagens desidert beste sendetid, mens det var relativt små forskjeller mellom de øvrige periodene. I 1974 finner vi i stedet de høyeste gjennomsnittlige lytterprosenter for periodene før og etter nyhetssendingen kl. 1700, mens det er små forskjeller i gjennomsnittlig publikumsstørrelse for de fire andre sendeperiodene. Gjennomgåelsen ovenfor har ellers vist at selv om storparten av denne endringen i forholdet mellom sendetidene skjedde før 1967, var utviklingen langt fra avsluttet på dette tidspunktet. Spesielt for den før så gode radiotiden om kvelden har det blitt registrert en nedgang i gjennomsnittlig lytterprosent også ved de siste undersøkelsene.

Det at ettermiddagen nå har overtatt som den mest populære sendetiden for enkelt- og serieprogrammer, må til en viss grad henge sammen med selve programtilbudet. Både den lette underholdningen og ungdomsprogrammene er således bedre representert i periodene kl. 1530 - 1700 og kl. 1700 - 1900 enn i den øvrige sendetiden.

Egenskaper ved programmene kan imidlertid ikke være hele forklaringen. Lytterprosentene må også avspeile at det passer godt for publikum å høre radio på denne tiden av døgnet. Av figur 3 (side 46) går det fram at store deler av befolkningen kom vesentlig tidligere hjem fra arbeidet i 1968 enn de gjorde i 1953/54, slik at andelen av potensielle lyttere har økt ganske sterkt i timene før kl. 1800. Samtidig vet vi at fjernsynet vanligvis ikke starter sine sendinger før kl. 1755. De ytre forholdene ligger dermed godt an for radiolytting i det vi kan kalle den nye fritiden om ettermiddagen.

Selv om de gjennomsnittlige lytterprosentene for enkelt- og serieprogrammer nå er betydelig høyere for ettermiddagens sendeperioder enn for de øvrige deler av dagen, må det likevel være klart at det egentlig ikke dreier seg om noen spesielt stor publikumstilstrømning. Sammenliknet med oppslutningen om de aller fleste av dagens faste poster, er gjennomsnittene for ettermiddagsperiodene nokså beskjedne. Vi bør heller ikke glemme at det nivået på 8-12 prosent som det her dreier seg om, tilsvarer hva vi for 1953/54 regnet som et slags minimumsnivå for lyttertilslutningen.

4.4.3. Endringer i oppslutningen om forskjellige typer enkelt- og serieprogrammer sendt på hverdager

4.4.3.1. Innledning

Det utviklingsmønster vi fant for de forskjellige sendetidene, med store endringer i gjennomsnittlig lytterprosent før 1967 og deretter stabilitet eller en mer beskjeden nedgang, går igjen også når vi ser på fordelingen etter programtype i tabell 14. Siden enkelte programtyper har avveket fra det vanlige mønsteret, skal vi likevel gi en kort oppsummering av utviklingen for de forskjellige hovedgrupper av programmer.

Når det gjelder tallet på sendte programposter, har det for enkelte programkategoriers vedkommende vært forholdsvis store endringer mellom de forskjellige årene. Dersom vi holder oss til de fire hovedkategoriene informasjon, kultur, undervisning og spesielle programmer, blir bildet i mye større grad preget av stabilitet. Det ser altså ut til at for enkelt- og serieprogrammene har endringene vel så mye funnet sted innen hovedkategoriene som mellom dem.

Av slike interne forskyvninger har de mest markerte funnet sted blant informasjonsprogrammene og underholdningsprogrammene. For informasjonsprogrammene var fordelingen på de tre underkategoriene nokså lik ved undersøkelsen i 1953/54. I de seinere årene er det imidlertid sendt vesentlig mer samfunnsorientering og undervisning enn Annen informasjon.

Tabell 14. Lytterprosenter for grupper av enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt på hverdager i 1953 - 1974

	Alle programmer *All programmes*	Politisk, samfunnsorienterende informasjon *Information on politics and society*	Undervisning *Education*	Annen informasjon *Other information*	Informasjon om kunst og kultur *Information on arts and culture*	Opplesing, radioteater *Readings, drama*	Klassisk musikk *Serious music*
DESEMBER/MARS 1953/54							
Laveste og høyeste lytterprosent	8-76	9-41	8-20	12-31	9-23	10-49	9-32
Gjennomsnittlig lytterprosent	23	26	13	21	15	33	15
Standardavvik lytterprosent	14	10	3	6	5	18	6
Tallet på programmer .	97	13	13	14	9	5	20
APRIL 1967							
Laveste og høyeste lytterprosent	2-62	3-18	2-11	5-10	2-10	5-10	2-11
Gjennomsnittlig lytterprosent	8	8	7	8	5	7	5
Standardavvik lytterprosent	7	3	3	2	3	2	3
Tallet på programmer .	93	14	10	9	6	5	25
FEBRUAR 1969							
Laveste og høyeste lytterprosent	1-64	1-11	1-7	2-8	2-5	3-17	1-17
Gjennomsnittlig lytterprosent	7	4	5	5	4	9	4
Standardavvik lytterprosent	7	2	2	2	..	6	3
Tallet på programmer .	113	17	20	6	3	5	28
FEBRUAR 1971							
Laveste og høyeste lytterprosent	1-50	1-12	1-11	1-9	3-5	4-10	1-10
Gjennomsnittlig lytterprosent	7	5	5	5	4	6	5
Standardavvik lytterprosent	6	4	2	3	..	3	3
Tallet på programmer .	101	21	15	7	3	5	20

Audience sizes in per cent for different categories of non-regular programmes sent on weekdays
1953 - 1974

Underholdningsmusikk *Light music*	Sammensatte underholdningsprogrammer *Entertainment*	Idrett *Sports*	Religiøse programmer *Religious programmes*	Ungdoms- og popprogrammer *Programmes for youth, pop music*	Barneprogrammer *Programmes for children*	
						DECEMBER/MARCH 1953/54
18-52	26-76	30-37	..	38-39	14-16	*Maximum and minimum audience size*
28	51	33	..	39	15	*Average audience size*
14	20	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
9	7	3	0	2	2	*Number of programmes*
						APRIL 1967
2-23	12-62	..	14-21	4-28	..	*Maximum and minimum audience size*
8	28	15	18	14	..	*Average audience size*
6	..	..	..	9	..	*Standard deviation, audience size*
12	4	1	2	5	0	*Number of programmes*
						FEBRUARY 1969
2-15	5-64	..	11-20	5-22	..	*Maximum and minimum audience size*
7	24	13	16	11	11	*Average audience size*
3	21	..	..	7	..	*Standard deviation, audience size*
19	6	1	2	5	1	*Number of programmes*
						FEBRUARY 1971
2-8	10-50	..	9-20	1-16	12-13	*Maximum and minimum audience size*
4	19	8	15	9	13	*Average audience size*
2	14	..	..	6	..	*Standard deviation, audience size*
13	7	1	2	5	2	*Number of programmes*

Tabell 14 (forts.). Lytterprosenter for grupper av enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt på hverdager i 1953 - 1974

	Alle program	Politisk, samfunnsorienterende informasjon	Undervisning	Annen informasjon	Informasjon om kunst og kultur	Opplesing, radioteater	Klassisk musikk
FEBRUAR 1973							
Laveste og høyeste lytterprosent	1-49	1-6	2-6	3-14	1-6	1-11	1-6
Gjennomsnittlig lytterprosent	6	3	4	7	4	6	3
Standardavvik lytterprosent	6	1	1	3	2	4	1
Tallet på programmer .	106	16	12	8	6	8	22
APRIL 1974							
Laveste og høyeste lytterprosent	1-39	1-6	1-4	2-4	1-5	1-8	1-5
Gjennomsnittlig lytterprosent	4	3	2	3	3	4	3
Standardavvik lytterprosent	5	2	1	..	1	3	1
Tallet på programmer .	105	15	19	4	9	10	24

Audience sizes in per cent for different categories of non-regular programmes sent on weekdays
1953 - 1974

Underholdningsmusikk	Sammensatte underholdningsprogrammer	Idrett	Religiøse programmer	Ungdoms- og popprogrammer	Barneprogrammer	
						FEBRUARY 1973
3-8	2-49	4-14	5-16	5-16	6-12	*Maximum and minimum audience size*
6	15	9	11	12	8	*Average audience size*
2	12	4	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
5	12	8	2	4	3	*Number of programmes*
						APRIL 1967
1-6	1-39		3-11	10-13	5-7	*Maximum and minimum audience size*
4	13	1	7	11	6	*Average audience size*
2	11	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
5	10	1	2	3	2	*Number of programmes*

Blant underholdningsprogrammene har utviklingen vært mer ujamn. Fra en viss overvekt for den lette musikken i 1953/54, fikk vi en klar dominans av denne typen underholdning i 1967 - 1971. Etter dette har pendelen slått den andre veien, slik at det nå legges størst vekt på verbalprogrammer og underholdningsprogrammer med verbale innslag.

4.4.3.2. Informasjonsprogrammer

For de forskjellige kategoriene av informasjonsprogrammer var de gjennomsnittlige lytterprosentene nokså forskjellige i 1953/54. Særlig var det undervisningsprogrammene som skilte seg ut med en gjennomgående lav lyttertilslutning. Som vi husker gikk de høye tallene for politisk og samfunnsorienterende informasjon igjen for flere sendetider, mens det høye gjennomsnittet for programmene med Annen informasjon først og fremst var en følge av at svært mange av dem ble sendt i den gode sendeperioden om kvelden.

Når vi kommer fram til 1967, ser vi at forskjellene mellom de forskjellige typer informasjonsprogrammer er forsvunnet, lytterprosentene for alle tre kategoriene fordeler seg nokså jamt omkring gjennomsnittet på 7-8 prosent. Ved undersøkelsen i 1971 var gjennomsnittene for alle tre kategoriene sunket til 5 prosent, mens de var 3, 2 og 3 prosent i 1974.

Ett unntak fra denne generelle tendensen har vi imidlertid, ved at gruppen Annen informasjon fikk en gjennomsnittlig lytterprosent på 7 ved undersøkelsen i 1973. Dette høye tallet var blant annet en følge av at det i undersøkelsesuken ble sendt enkelte programmer med praktisk informasjon (Et kvarter med legen, og Ring og svar: Forbrukeren har ordet) som greidde å samle mer enn det "vanlige" radiopublikummet.

4.4.3.3. Kulturelle programmer

Blant de kulturelle programmene var det i 1953/54 kategorien Opplesning og Radioteater som skilte seg ut fra de øvrige, noe som først og fremst hang sammen med den store oppslutningen om radioteatersendingene. Også for de seinere årene ser det ut til at denne kategorien har en noe høyere gjennomsnittlig lytterprosent enn programmene med informasjon om kultur og den klassiske musikken. Tallet på programmer som er representert i den enkelte undersøkelse er imidlertid nokså lite. Dette gjør at høye lytterprosenter for programmer som Ønskediktet (1969 og 1971), radioteaterets kriminalserie Dickie Dick Dickens (1969) og opplesningsserien Det ble ingen sommer (1973), har betydd mye for gjennomsnittene. Ser vi bort fra disse nokså fåtallige postene, blir det ingen

forskjeller i gjennomsnittene mellom de tre kategoriene av kulturelle programmer. For programmene med informasjon om kultur eller klassisk musikk, har de gjennomsnittlige lytterprosentene for øvrig ligget på eller like under det nivået vi har funnet for politisk og samfunnsorienterende informasjon og undervisning.

4.4.3.4. Underholdningsprogrammer

Av tabell 14 ser vi at heller ikke underholdningsprogrammene har unngått å miste storparten av sitt publikum fra 1953/54 til 1974. For underholdningsmusikken har den gjennomsnittlige lytterprosenten sunket fra 28 prosent i 1953/54 via 8 prosent i 1967 til 4-6 prosent i 1971 - 1974. Samtidig ser vi av tallene for standardavviket at spredningen omkring gjennomsnittene er blitt stadig mindre. For de sammensatte underholdningsprogrammene har nedgangen tilsynelatende gått mer gradvis, fra 51 prosent i 1953/54 via 28 prosent (altså ikke engang halvering) i 1967 til 13 prosent i 1974. På grunn av at Ønskekonserten og dens unormalt høye lytterprosenter er tatt med i gjennomsnittene, gir imidlertid ikke disse tallene noe godt bilde av utviklingen. Ser vi bort fra Ønskekonserten, blir gjennomsnittlig lytterprosent for de sammensatte underholdningsprogrammene redusert fra 28 til 16 i 1967, og fra 13 til 10 i 1973. De siste resultatene, som bare viser en beskjeden nedgang fra 1967 til 1974, passer utvilsomt bedre inn i det generelle utviklingsmønsteret enn den tallserien som også har med resultatene fra Ønskekonserten.

Når det gjelder idrettssendingene, som med unntak av 1973 er nokså sparsomt representert i tabellen, ser lytterprosenten hele tiden ut til å ha ligget noenlunde midt mellom tallene for underholdningsmusikken og de sammensatte underholdningsprogrammene.

4.4.3.5. Programmer beregnet på spesielle grupper i befolkningen

På grunn av det lille antall programmer som faller i hver av de tre (nokså forskjellige) programtypene som er tatt med i denne hovedkategorien, blir det nokså vanskelig å si noe mer presist om utviklingen i lyttervanene enn at vi også her ser ut til å finne gjennomgående lavere tall i 1974 enn i 1953/54. Det som går klart fram av tabellen er imidlertid at disse programtypene har hatt et relativt stort publikum ved de siste undersøkelsene. Lytterprosentene for programposter som Salmer og sanger vi gjerne hører eller Ungdommens radioavis, har således ikke ligget noe under de vi har funnet for vanlige underholdningsprogrammer. Denne høye publikumsoppslutningen må for en stor del henge sammen med sendetiden. Som vi ser av tabell 13 har programmene i de tre aktuelle

programkategoriene svært ofte blitt sendt i de gode sendeperiodene før og etter nyhetene kl. 1700.

4.4.3.6. Oppsummering

Resultatet av endringene som er beskrevet foran er først og fremst at de gjennomsnittlige lytterprosenter for alle programtyper nå ligger på et svært lavt nivå sammenliknet med 1953/54. Selv for underholdningsprogrammene var oppslutningen i 1973 ikke større enn hva som i 1953/54 ville blitt karakterisert som et minimumsnivå for radiolyttingen. Med unntak av de sammensatte underholdningsprogrammene, barne- og ungdomsprogrammene og religiøse programmer, ser det videre ut til at forskjellene så vel mellom programtypene som innen samme programtype langt på vei er forsvunnet. For de fleste programkategoriene ligger den gjennomsnittlige lytterprosenten nå mellom 2 og 4 prosent, mens tallene for standardavvik stort sett er kommet ned mot 1-3 prosent. Disse tallene må bety at det er i ferd med å etablere seg et nytt, og i forhold til tidligere, svært lavt minimumsnivå for radiolyttingen, og at bare en meget liten del av enkelt- og serieprogrammene med informasjon eller kultur er i stand til å nå ut til andre lyttere enn den lille skaren som utgjør dette minimumspublikummet.

4.5. Radiolyttingen på lørdager

Hovedtrekkene i folks radiobruk på lørdager går fram av oppstillingen i tabell 15 nedenfor. Tabellen er bygget opp etter samme mønster som den tilsvarende tabellen for hverdager (tabell 10, side 70).

På grunn av at det bare ble samlet inn opplysninger om fire lørdager i 1953/54 og i 1961, har vi sett bort fra eventuelle årstidsvariasjoner og brukt gjennomsnittstall for alle fire lørdagene. Til tross for denne sammenslåingen er det klart at tallene for lørdager vil være sterkere preget av tilfeldigheter i utvalgstrekking eller programvirksomhet enn hva tilfelle var for hverdagene. Disse usikkerhetene gjør seg i enda større grad gjeldende for undersøkelsene for 1967 - 1973, i og med at vi der bruker tallene fra bare en lørdag til å si noe om lørdagslyttingen i det aktuelle året. Når vi så legger til at en del av de undersøkte lørdager er tatt med i undersøkelsene nettopp fordi de var utypiske (f.eks. på grunn av VM på skøyter eller i fotball, reportasje fra måneferd med Apollo XIV), sier det seg selv at disse tallene må brukes mer som en pekepinn enn som en fullstendig beskrivelse av utviklingen. Tendensene i tabellen er likevel såpass klare at det ikke kan være noen tvil om i hvilken retning lørdagens radiovaner har endret seg. Både linjene for gjennomsnittlig lytterprosent og samlet lyttertid viser at det har vært

Tabell 15. Omfanget av radiolyttingen på lørdager *Radio listening on Saturdays*

	Aug./ mars 1953/54 *Aug./ March 1953/54*	Mai/ sept. 1961 *May/ Sept. 1961*	22. april 1967 *22 April 1967*	21. sept. 1968 *21 Sept. 1968*	15. febr. 1969 *15 Febr. 1969*	20. juni 1970 *20 June 1970*	6. febr. 1971[1] *6 Febr. 1971*[1]	11. nov. 1972 *11 Nov. 1972*	3. febr. 1973 *3 Febr. 1973*	20. april 1974 *20 April 1974*
Faste poster sendt pr. dag *Regular programmes sent per day*	32	29	29	34	34	38	39	39	39	39
Faste poster hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Regular programmes heard. Average per day*	7,4	6,2	6,8	6,7	5,2	4,5	6,0	5,0	5,0	4,6
Enkelt- og serie-programmer sendt pr. dag *Non-regular programmes sent per day*	10	13	27	26	20	27	26	23	24	24
Enkelt- og serie-programmer hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Non-regular programmes heard. Average per day*	2,8	3,1	2,9	2,2	1,7	1,6	2,5	1,7	1,6	1,5
Programposter sendt pr. dag i alt *Number of programmes sent per day, total*	42	43	56	60	54	65	65	62	63	63
Programposter hørt i alt. Gjennomsnitt pr. dag *Number of programmes heard, total. Average per day*	10,2	9,3	9,7	8,9	6,9	6,1	8,5	6,7	6,6	6,1
Gjennomsnittlig lytterprosent *Average audience in per cent*	24	22	17	15	13	9	13	11	11	10
Gjennomsnittlig sendetid pr. dag. Timer[2] *Average broadcasting time per day. Hours*[2] ..	11,6	12,1	16,3	17,0	17,4	17,4	17,5	17,5	17,5	17,5
Gjennomsnittlig lyttertid pr. dag. Timer *Average listening time per day. Hours*	3,0	3,0	2,9	2,3	1,9	1,5	1,9	1,8	1,7	1,7

1) Tid brukt på forsøkssendinger med nattradio er ikke regnet med.
2) Gjennomsnitt for året. For 1967 - 1973 er sendetiden for lokalprogrammene inkludert. Tallet for april 1974 gjelder programvirksomheten i 1973.
1) Time spent on experimental night programmes is not included. 2) Yearly average. Time for local programmes is included for 1967 - 1973. The figure for April 1974 refers to 1973.

en sterk nedgang i folks bruk av radioen på lørdager. Lyttertiden var således 3,0 timer både i 1953/54 og i 1961, mens den fra 1969 har ligget under 2,0 timer.

Når det til tross for forskjeller i årstid ikke var noen forskjeller i samlet lyttertid mellom 1953/54 og 1961, er dette delvis en følge av at en populær post som Trafikk og musikk ble sendt i 1961 og ikke i 1953/54. Det at radioen bød på større underholdningsprogrammer om kvelden på alle de undersøkte lørdagene i 1961, må også ha påvirket resultatet noe. I 1953/54 var det som vi husker bare to av de fire lørdagene som hadde slike programmer.

En sammenlikning av resultatene i tabell 15 med de tilsvarende resultater fra tabell 10, slik det er gjort i tabell 19 (side 107), viser at nedgangen i radiolyttingen på lørdager har vært en god del sterkere enn den tilsvarende nedgangen for hverdager. Vi ser således at så vel gjennomsnittlig lytterprosent som samlet lyttertid var høyere på lørdager enn på hverdager fra 1953/54 fram til og med undersøkelsen i 1968. Etter dette har tallene for lørdagene ligget noe under de tilsvarende tall for hverdagene.

For å få et mer dekkende inntrykk av hvordan nedgangen i lørdagslyttingen har foregått, har vi i tabell 16 satt opp en oversikt over lyttingen til lørdagenes faste poster. For enkelthets skyld er ikke alle undersøkelsene inkludert i tabellen, til gjengjeld er resultater fra hverdager i 1953/54 og 1974 tatt med som sammenlikningsgrunnlag. Årsaken til at tabellen ikke inneholder resultater fra 1969 og 1973, som vi har brukt i den tilsvarende langtidsoversikten for hverdager, er at det på de undersøkte lørdagene i disse årene ble sendt omfattende sportsreportasjer i fjernsynet. Denne unormale konkurransen fra fjernsynet har uten tvil virket inn på hvordan folk brukte radioen de aktuelle dagene. (Jfr. også tabell 15, som viser at samlet lyttertid var relativt lav for lørdagene i 1969 og 1973.)

Tabell 16. Lytterprosenter for faste poster sendt på lørdager
Audience sizes in per cent for regular programmes sent on Saturdays

Tidspunkt/programpost[1] *Time/programme*[1]		Hverdager august/mars 1953/54 *Weekdays August 1953/March 1954*	Lørdager august/mars 1953/54 *Saturdays August 1953/March 1954*	Lørdag 22. april 1967 *Saturday 22 April 1967*	Lørdag 6. februar 1971 *Saturday 6 February 1971*	Lørdag 20. april 1974 *Saturday 20 April 1974*	Hverdager april 1974 *Weekdays April 1974*
0600	Dagsnytt *News*	.	.	7	4	4	9
	Værmelding *Weather forecast*	.	.	8	4	4	9
0610	Morgenmelodier *Music*	.	.	13	3	5	8
0645	Morgengymnastikk *Morning excercise* ...	.	.	.	3	3	5
0650	Morgenandakt *Sermon*	.	.	.	6	7	8
0700	Værmelding *Weather forecast*	8	10	25	14	14	19
	Dagsnytt *News*	.	.	25	14	14	19
	Musikk *Music*	20	19	17	8	11	16
0725	Som dagene går *Informal lecture*	.	.	.	13	8	13
0730	Dagsnytt *News*	.	.	.	18	15	20
	Morgenaktuelt *Longer news reports* .	.	.	.	17	14	19
0740	Musikk *Music*	28	26	25	15	10	15
0755	Ord i dag *Poem*	.	.	27	17	12	13
0800	Værmelding *Weather forecast*	44	44	47	31	25	27
	Dagsnytt *News*	43	43	47	32	26	26
0815	Familieandakt *Sermon*	31	31	34	23	16	18
0830	Dagens programmer *Programme overview* ..	.	.	.	16	9	11
0835	Hverdagen *Household information*	24	21	24	15	10	12
0840	Barneprogram *For small children*	22	16	26	16	12	14
0900	Nitimen *Light magazine*	.	.	38	41	36	30
1000	Dagsnytt *News*	.	.	.	27	19	20
	Nyheter på samisk *News in Lappish*	.	.	.	10	3	4
1125	Været til sjøs *Maritime weather forecast*	4	4	7	6	3	3

1) Opplysninger om endringer i sendetider finnes i merknadsrubrikken, tabell 11.
1) Information on changes in programme times is given in the column for comments, table 11.

Tabell 16 (forts.). Lytterprosenter for faste poster sendt på lørdager
Audience sizes in per cent for regular programmes sent on Saturdays

Tidspunkt	Programpost[1]	Hverdager august/mars 1953/54	Lørdager august/mars 1953/54	Lørdag 22. april 1967	Lørdag 6. februar 1971	Lørdag 20. april 1974	Hverdager april 1974
1230	Værmelding *Weather forecast*	34	37	36	26	22	20
	Dagsnytt *News*	35	36	36	26	22	20
	Fiskeriprogram *Fishery report*	14	14	9	13	4	3
1400	Dagsnytt *News*	·	·	·	12	9	10
1430	Værvarsler for landsdelene *Local weather forecasts* ...	·	·	·	·	11	10
	Distriktsprogram *Local programme*	·	·	23	18	13	14
1655	Hverdagen *Household information*	·	·	·	6	5	7
1700	Værvarsler for fiskebankene *Special weather forecast*	6	9	24	13	8	11
	Dagsnytt *News*	·	·	28	18	14	15
1800	Distriktsprogram *Local programme*	·	·	15	13	8	12
1830	Værmelding *Weather forecast*	55	62	30	20	16	19
	Dagsnytt *News*	57	63	31	19	16	19
	Aktuelt *Longer news reports*	46	49	28	19	15	18
2200	Værmelding *Weather forecast*	38	39	14	10	5	6
	Dagsnytt *News*	39	40	14	11	5	7
2400	Dagsnytt *News*	·	·	3	7	3	2

1) Se note 1, side 103.
1) See note 1, page 103.

Ved undersøkelsen i 1953/54 var det liten forskjell i lyttingen til faste poster på lørdager og på hverdager. Av tabell 16 ser vi at dette forholdet har endret seg noe. I de to timene fra sendingene starter til kl. 0800 er det en klar tendens til at lørdagenes lytterskarer er mindre enn de vi har funnet for hverdagene. Til gjengjeld ser det ut til at Nitimen trekker noe flere lyttere på lørdagene enn ellers i uka. For programmene seinere på dagen ser det ut til å være liten forskjell mellom lørdager og andre dager, i hvert fall gjelder dette undersøkelsen i 1974. (Undersøkelsen i 1972 viser derimot noe lavere lytterprosenter fra kl. 1400 og utover for lørdager enn for vanlige hverdager.)

Det rimelig gode samsvaret vi finner mellom hverdagenes og lørdagenes tall både i 1953/54 og 1974, betyr at utviklingen i lyttingen til faste poster på lørdager grovt sett har fulgt det samme mønsteret som vi fant for hverdager. Bare i perioden før kl. 0700 har det vært vesentlige avvik, i og med at lytterprosentene for lørdagene har gått ned, mens lyttingen har holdt seg konstant på hverdagene. Dette avviket må henge sammen med innføringen av lørdagsfri, som gjør at mange nå kan sove lengre denne dagen enn de gjorde tidligere.

Når det gjelder de øvrige programmene sendt på lørdager, vil det føre for langt å gi en fullstendig oversikt over utviklingen over tid. I stedet er det i tabell 17 tatt med tall for lørdagenes kanskje mest karakteristiske innslag: Trafikk og musikk, Barnetimen og lørdagskveldens underholdningsprogram.

Tabell 17. Lytterprosenter for utvalgte programposter sendt på lørdager
Audience sizes in per cent for some programmes sent on Saturdays

		Aug./ mars 1953/54 *Aug./ March 1953/54*	Mai/ sept. 1961 *May/ Sept. 1961*	22. april 1967 *22 April 1967*	21. sept. 1968 *21 Sept. 1968*	15. feb. 1969 *15 Feb. 1969*	20. juni 1970 *20 June 1970*	6. feb. 1971 *6 Feb. 1971*	11. nov. 1972 *11 Nov. 1972*	3. feb. 1973 *3 Feb. 1973*	20. april 1974 *20 April 1974*
1500[1]	Trafikk og musikk *Traffic information and light music*	·	30	48	36	.	24	31	33	.	30
1710[2]	Barnetimen *Children's hour*	49	33	21	18	15	8	18	10	11	9
	Lørdags-kvelds-underhold-ning *Saturday night entertainment*	69	58	17	9	14	21	7	8	.	9

1) Kl. 1530 i 1961. 2) Kl. 1800 i 1953 og 1961, kl. 1700 i 1967 og 1968, kl. 1725 i 1969, kl. 1715 i 1972 og 1973.
1) 15.30 in 1961. 2) 18.00 in 1953 and 1961, 17.00 in 1967 and 1968, 17.25 in 1969, 17.15 in 1972 and 1973.

Vi ser at med unntak av 1967 har Trafikk og musikk hatt et stabilt og stort publikum i hele perioden, at Barnetimen har mistet storparten av sitt voksne publikum fra 1953/54 til i dag, og at lørdagskveldenes en gang så populære radioshow nå bare trekker et publikum som ligger på eller under det vi regnet som et minimumsnivå for lyttertilslutningen i

1953/54. Den siste nedgangen svarer godt til den generelle tendensen vi har funnet også for hverdager, nemlig at radioen ikke lenger makter å trekke et stort publikum om kvelden.

4.6. Radiolyttingen på søndager

Siden oppbyggingen av søndagenes radioprogram er svært forskjellig fra hverdagenes og lørdagenes, vil også skillet mellom faste poster og andre programmer være nokså vanskelig å anvende for søndagenes programmer. Tabell 18, som viser hovedtrekkene i utviklingen av radiolyttingen på søndager, inneholder derfor ikke noen inndeling etter om programpostene er faste eller ikke. Bortsett fra dette er den bygget opp som oversiktstabellene for hverdager og lørdager.

Tabell 18. Omfanget av radiolyttingen på søndager *Radio listening on Sundays*

	Aug./ mars 1953/54 *Aug./ March 1953/54*	Mai/ sept. 1961 *May/ Sept. 1961*	16. april 1967 *16 April 1967*	22. sept. 1968 *22 Sept. 1968*	16. feb. 1969 *16 Feb. 1969*	21. juni 1970 *21 June 1970*	7. feb. 1971[1] *7 Feb. 1971*[1]	12. nov. 1972 *12 Nov. 1972*	4. feb. 1973 *4 Feb. 1973*	21. april 1974 *21 April 1974*
Programposter sendt pr. dag *Number of programmes sent per day*	35	36	40	46	42	54	49	46	44	42
Programposter hørt. Gjennomsnitt pr. dag *Number of programmes heard. Average per day*	8,5	7,0	5,8	4,8	4,4	3,5	4,4	3,4	3,5	3,4
Gjennomsnittlig lytterprosent *Average audience in per cent*	24	19	15	10	10	7	9	7	8	8
Sendetid pr. dag. Timer *Broadcasting time per day. Hours*	14,2	14,7	15,9	16,7	16,8	16,8	16,8	16,8	16,8	16,8
Gjennomsnittlig lyttertid pr. dag. Timer *Average listening time per day. Hours*	3,0	2,3	2,1	1,5	2,0	0,8	1,4	1,0	1,2	1,0

1) Tid brukt på forsøkssendinger med nattradio er ikke regnet med.
1) Time spent on experimental night programmes is not included.

Den tendensen til nedgang i publikumsoppslutning som vi har funnet både for vanlige hverdager og lørdager, går også tydelig fram for søndagene. Også for disse dagene var så vel gjennomsnittlig lytterprosent som samlet lyttertid vesentlig lavere i 1967 enn i 1953/54, og mindre i 1974 enn i 1967. Mønsteret i utviklingen ser imidlertid ikke ut til å ha vært helt det samme som for de andre ukedagene. For å undersøke dette nærmere, har vi i tabell 19 satt sammen hovedtallene for vanlige hverdager, lørdager og søndager.

Tabell 19. Gjennomsnittlig lytterprosent og gjennomsnittlig lyttertid for hverdager, lørdager og søndager *Average audience in per cent and average listening time for weekdays, Saturdays and Sundays*

	Des./ mars 1953/ 54 *Dec./ March 1953/ 54*	Mai/ sept. 1961 *May/ Sept. 1961*	April 1967 *April 1967*	Sept./ okt. 1968 *Sept./ Oct. 1968*	Februar 1969 *February 1969*	Juni/ aug. 1970 *June/ Aug. 1970*	Februar 1971 *February 1971*	November 1972 *November 1972*	Februar 1973 *February 1973*	April 1974 *April 1974*
Gjennomsnittlig lytterprosent *Average audience in per cent*										
Hverdager *Weekdays*	23	19[2]	16	13	14	11	14	12	13	10
Lørdager *Saturdays*	24[1]	22	17	15	13	9	13	11	11	10
Søndager *Sundays*	24[1]	19	15	10	10	7	9	7	8	8
Gjennomsnittlig lyttertid pr. dag. Timer *Average listening time per day. Hours*										
Hverdager	2,7[1]	2,0[2]	2,4	1,8	2,1	1,6	2,2	1,8	2,0	1,6
Lørdager	3,0[1]	3,0	2,9	2,3	1,9	1,5	1,9	1,8	1,7	1,7
Søndager	3,0[1]	2,3	2,1	1,5	2,0	0,8	1,4	1,0	1,2	1,0

1) Gjennomsnitt for 4 lørdager og 4 søndager fra august 1953 til mars 1954.
2) Gjennomsnitt for de 10 hverdager som lå lengst fra sommerferien.
1) Average for 4 Saturdays and 4 Sundays from August 1953 to March 1954.
2) Average for the 10 weekdays most distant from the summer holiday.

Av denne oppstillingen ser vi tydelig at nedgangen i så vel gjennomsnittlig lytterprosent som samlet lyttertid har vært mer utpreget for søndagene enn for de andre ukedagene. I 1953/54 var søndagen faktisk en dag da publikum hørte mye radio, sendetiden var litt lengre enn på hverdagene, og oppslutningen om den enkelte programpost lå litt i overkant av nivået for

hverdagene. Da hullene i hverdagenes sendeskjema var fylt med programmer i løpet av 60-åra, ble det imidlertid søndagene som hadde den korteste sendetiden og det laveste tallet på programposter. Den gjennomsnittlige lytterprosenten for søndagene sank også raskere enn hva tilfelle var for hverdagene. Resultatet av dette er blitt at den gjennomsnittlige lyttertiden på søndager nå bare er litt mer enn halvparten av hva den er på hverdagene.

Nå er det lite sannsynlig at de forskjellene i lyttervaner som etter hvert er oppstått mellom søndagene og de andre ukedager, er likt fordelt over dagen. For å få et inntrykk av dette, har vi i tabell 20 sett på lyttertidene fra undersøkelsene i 1971 og 1973, fordelt etter tid på dagen. For at tallene skal bli mest mulig nøyaktige, er enheten i tabellen minutter og ikke tiendedels timer.

Tabell 20. Lyttertid til forskjellige tider på dagen. Minutter *Listening time at different times of the day. Minutes*

	Februar 1971			April 1974		
	Hverdager *Weekdays*	Søndag *Sunday*	Differanse *Difference*	Hverdager *Weekdays*	Søndag *Sunday*	Differanse *Difference*
I alt *Total*	129	86	43	93	61	32
Kl. 0600 - 0900	28	4	24	22	5	17
" 0900 - 1000	18	5	13	16	7	9
" 1000 - 1300	14	19 [1)]	-5	10	21	-11
" 1300 - 1600	24	32	-8	15	12	3
" 1600 - 1900	27	14	13	18	9	9
" 1900 - 2230	15	9	6	10	5	5
" 2230 - 2400	3	3	0	2	1	1

1) Det høye tallet for denne perioden skyldes blant annet en lengre "Over til"-sending,med innslag fra forskjellige vinteridrettsstevner.
1) The high entry for this period is caused by a long sports programme.

Denne tabellen gir et klart inntrykk av at det særlig er om morgenen, men også til en viss grad i perioden mellom kl. 1600 og kl. 1900, at vi finner de store forskjellene mellom radiobruken på hverdager og søndager. Disse forskjellene må langt på vei oppfattes som en avspeiling av forskjeller i programvirksomheten. På søndager starter sendingene kl. 0700 mot kl. 0600 på hverdager. De fleste postene har også et atskillig tyngre preg enn hverdagens blanding av nyheter, musikk og Nitime. På tilsvarende måte blir perioden mellom kl. 1600 og kl. 1900 brukt til f.eks. folkemusikk og religiøse programmer på søndager, mens det på hverdager oftere kommer mer underholdende programmer.

For periodene om morgenen vil også forskjellene i folks døgnrytme virke inn på omfanget av radiolyttingen, i og med at mange står vesentlig

seinere opp på søndager enn de gjør på de vanlige ukedagene. Denne tendensen går også fram av tabell 21, som viser lytteroppslutningen for noen poster som er felles for søndager og hverdager.

Tabell 21. Lytterprosenter for faste poster sendt på søndager *Audience sizes in per cent for regular programmes sent on Sundays*

		Hverdager aug./mars 1953/54 *Weekdays August/March 1953/54*	Søndager aug./mars 1953/54 *Sundays August/March 1953/54*	Søndag 16. april 1967 *Sunday 16 April 1967*	Søndag 7. februar 1971 *Sunday 7 February 1971*	Søndag 21. april 1974 *Sunday 21 April 1974*	Hverdager april 1974 *Weekdays April 1974*
0700	Værmelding[1] *Weather forecast*[1]	8	.	.	3	5	19
	Dagsnytt *News*	.	.	.	3	5	19
0855	Ord i dag (0755)[2] *Poem*	.	.	13	8	8	13
0900	Værmelding (0800) *Weather forecast*	44	37	37	21	28	27
	Dagsnytt *News*	43	37	37	22	27	26
1230	Værmelding *Weather forecast* .	34	46	40	23	23	20
	Dagsnytt *News*	35	44	38	23	23	20
1700	Værvarsler for fiskebankene *Special weather forecast*	6	10	11	11	7	11
	Dagsnytt *News*	-	-	-	13	10	15
1830	Værmelding *Weather forecast* .	55	45	31	20	14	19
	Dagsnytt *News*	57	51	31	20	15	19
	Aktuelt *Longer news reports* .	46	38	28	18	13	18
2200	Værmelding *Weather forecast* .	38	37	21	11	5	7
	Dagsnytt *News*	39	40	19	11	5	6
2400	Dagsnytt *News*	.	.	2	3	1	2

1) Kl. 0715 i 1953 - 1971. 2) Sendetidene i parentes gjelder hverdager. *1) 07.15 in 1953 - 1971. 2) The numbers in parentheses represent weekdays.*

4.7. Oppsummering

De opplysningene om publikums bruk av radioens programtilbud som er lagt fram i dette kapitlet, har gjort det nokså klart at denne bruken har endret seg vesentlig i løpet av de 20 årene som skiller den første lytterundersøkelsen fra lytter- og seerundersøkelsen i april 1974. Endringene har imidlertid ikke fulgt noe enhetlig mønster. Både takten og til en viss grad også retningen av endringene har variert når vi har skilt mellom forskjellige undergrupper av programposter.

Når vi ser bort fra alle nyanser i utviklingen og holder oss til målene for samlet radiolytting, finner vi en nokså klar nedgang fra 1953/54 til 1974. I desember/mars 1953/54 var gjennomsnittlig lyttertid for en uke nokså nær 20 timer, ved undersøkelsen i februar 1973 var tallet sunket til 13 timer. Når vi ser lyttertiden i forhold til sendetiden, blir nedgangen enda større, i og med at den gjennomsnittlige sendetiden økte med nokså nær 50 prosent i den samme perioden.

Denne reduksjonen i lyttertiden har ikke vært lik for alle ukedager. For hverdagene har endringene vært forholdsvis beskjedne, mens omfanget av søndagslyttingen er blitt mer enn halvert fra 1953/54 til 1974.

I tillegg til de variasjonene over temaet nedgang i publikumsoppslutningen som vi har funnet for de forskjellige ukedagene, har gjennomgåelsen over avdekket noen særpregete trekk ved utviklingen av radiolyttingen på hverdager.

1. Reduksjonen i publikumsoppslutningen startet tidligere og har til nå vært betydelig større for enkelt- og serieprogrammer enn for de faste postene. Til tross for at tallet på enkelt- og serieprogrammer har økt mer enn tallet på faste poster i den perioden vi har opplysninger for, har dette ført til at de faste postene nå står for en atskillig større del av den samlede radiolyttingen enn de gjorde tidligere.

2. Utviklingen har vært forskjellig for forskjellige grupper av faste poster. Når vi ser bort fra postene som sendes etter kl. 1800 om ettermiddagen, ser det ut til å gå et nokså markert skille mellom postene som var en del av radioens repertoar også i 1953/54, og de postene som ble innført i løpet av 60-årene. For den første gruppen av faste poster har lytterprosentene for hverdager vært noenlunde stabile fra 1953/54 til 1967, og deretter blitt gradvis mindre. For de nye faste postene har lytterprosentene stort sett holdt seg nokså konstante fra undersøkelse til undersøkelse. Denne forskjellen i utvikling har kanskje hatt størst konsekvenser for oppslutningen om nyhetssendingene. Mens situasjonen så seint som i 1969 var at de etablerte nyhetssendingene kl. 0800, kl. 1230 og kl. 1830 dannet utpregete publikumstopper, har en nå 8 nyhetssendinger som alle når ut til 15-25 prosent av befolkningen.

3. Forholdet mellom de enkelte kategorier av enkelt- og serieprogrammer har endret seg noe over tid. Selv om mønsteret har vært det samme for de fleste kategoriene, med en drastisk reduksjon av lytterprosentene mellom 1953/54 og 1967 og deretter en ytterligere nedgang, har forskjellene i utviklingstakt likevel ført til at den politiske og samfunnsorienterende informasjonen nå ikke lenger trekker et større publikum enn de andre typene informasjons- eller kulturprogrammer.

De viktigste unntakene fra det mønsteret som er beskrevet over, ser ut til å gjelde programmene som henvender seg til spesielle deler av befolkningen, altså religiøse programmer og barne- og ungdomsprogrammer. For disse programtypene har forskjellene i lytterprosenter mellom 1953/54 og 1973, vært betydelig mindre enn for de øvrige enkelt- og serieprogrammene.

4. Forholdet mellom programmer sendt til forskjellige tider på dagen har endret seg sterkt fra 1953/54 til 1973. I 1953/54 fant vi de høyeste lytterprosentene for programpostene som ble sendt om kvelden. I dag kan tiden etter kl. 1800 ikke lenger regnes som noen god radiotid. Enkelt- og serieprogrammene sendt mellom kl. 1900 og kl. 2200 om kvelden, trekker nå ikke flere lyttere enn programmene som blir sendt om formiddagen. Samtidig ser vi at nedgangen i lytterprosenter har vært større for nyhetene kl. 1830 og kl. 2200 enn for de øvrige faste postene.

Når vi holder oss til de faste postene er situasjonen i dag at svært mange programmer med relativt høye lytterprosenter er konsentrert til periodene fra kl. 0700 til kl. 1000 om morgenen, med en spesiell topp for Nitimen som avslutter perioden, og fra kl. 1400 til kl. 1600 om ettermiddagen. I 1953/54 hadde radioen sine faste sendepauser i deler av disse periodene. For enkelt- og serieprogrammene finner vi på tilsvarende måte de høyeste gjennomsnittlige lytterprosentene for periodene før og etter kl. 1700 om ettermiddagen. Resultatet av disse endringene i sendetider og lytterprosenter er blitt at radiolyttingen nå har fått en helt annen plassering i befolkningens døgnrytme enn den hadde tidligere. Den omfattende kveldslyttingen er i det store og hele forsvunnet, og i stedet ser vi at publikum fortrinnsvis bruker radioen om morgenen og om ettermiddagen. Siden disse nye lyttertidene ikke har samme karakter av fritid som kveldstiden, blir det naturlig å tenke seg at også selve radiolyttingen nå foregår på en annen måte enn tidligere.

I avslutningen av forrige kapittel pekte vi på at lytterprosentene fra 1953/54 gav et inntrykk av et publikum med nokså regelmessige radiovaner. De endringene som er beskrevet i dette kapitlet, har ikke på noen måte avkreftet dette inntrykket. Den relative økningen i lyttingen til faste poster, og tendensen til at de forskjellige informative og kulturelle programmer blir mer og mer like med hensyn til lytterprosenter, betyr at radiolyttingen nå endrer seg mindre fra hverdag til hverdag enn den gjorde tidligere. Utviklingen for de faste postene har videre ført til at de typiske lyttertoppene er forsvunnet, og i stedet har vi fått et stort antall programposter som alle trekker omtrent like mange tilhørere. Det kan altså se ut til at radiovanene nå er mindre preget av programinteresse satt i system, og mer preget av daglig rutine enn de var tidligere.

Når det gjelder enkelt- og serieprogrammene pekte vi i forrige kapittel på at konsentrasjon av lytterprosenter omkring nivået 10-15 prosent kunne tyde på at en ikke ubetydelig del av publikum dengang hørte på radioen så sant det overhodet ble sendt noe program. Denne siden ved lyttervanene har endret seg nokså mye fra 1953/54, i og med at minimumsnivået for oppslutningen om slike poster nå er sunket til godt under 5 prosent. Dagens radiovaner gjelder altså nesten utelukkende programposter eller programtyper som tidligere ville representert høydepunkter i hverdagslyttingen, mens de enkeltstående informasjons- og kulturprogrammene har mistet storparten av det vanestyrte publikum de hadde tidligere.

5. FJERNSYNSSEINGEN 1967 - 1974

5.1. Innledning

De publikumsundersøkelsene som NRK gjennomførte før 1967, inneholder svært få opplysninger om hvordan publikum mottok det nye mediet, fjernsynet. Ved den store undersøkelsen sommeren 1961 ble de få som hadde fjernsyn holdt helt utenfor. Av de spørsmålene som ble tatt med i Gallups månedlige undersøkelser i 1963 - 1965, var det bare et lite antall som gjaldt fjernsynsbruk. Disse spørsmålene dekket også nokså spesielle sider ved folks forhold til fjernsynet: Når de mente sendingene burde slutte om kvelden, om de hadde behov for teksting av danske og svenske programmer, om mor og far så barneprogrammer sammen med barna osv. Noe inntrykk av hvilken plass fjernsynet hadde i folks dagligliv, er det ikke mulig å danne seg ut fra svarene på slike spredte og tilfeldige spørsmål.

Det er først undersøkelsen av to programdager i april og oktober 1965, som inneholder noen generell registrering av fjernsynsseingen. Siden undersøkelsen ligger såpass nær den i 1967, siden den bare dekker to programdager, og siden lytterprosentene fra undersøkelsen gjorde det naturlig å sette et spørsmålstegn ved påliteligheten av resultatene, har vi likevel valgt å se bort fra opplysningene i denne undersøkelsen. Det blir altså de undersøkelsene som Statistisk Sentralbyrå har gjennomført fra 1967 som danner grunnlaget for beskrivelsen av publikums seervaner.

Disse undersøkelsene dekker alle den siste og trolig minst dramatiske delen av fjernsynets innføringsfase. Som det gikk fram av tabell 2 i innledningskapitlet, var det allerede 62 prosent av de spurte som sa de hadde skaffet seg fjernsyn i bolîgen da den første undersøkelsen ble gjennomført i 1967. Ved undersøkelsen i 1974 var denne andelen steget til 88 prosent. Resultatene av en beregning på grunnlag av lisenstallet

som er gjengitt i tabell 22 nedenfor, viser videre at i den perioden vi har seerundersøkelser fra, har de helt ferske fjernsynsinnehaverne aldri utgjort noen majoritet av de som har hatt fjernsyn i boligen.

Ved utgangen av 1966, det nærmeste vi kan komme til tidspunktet for lytter- og seerundersøkelsen i april 1967, hadde om lag halvparten av lisensbetalerne hatt fjernsyn i tre år eller mer. Denne delen av seerne må vi regne med har skaffet seg ganske innarbeidde fjernsynsvaner i løpet av de årene de har hatt tilgang til fjernsyn. De helt ferske fjernsynseierne,

Tabell 22. Personer med fjernsynslisens etter hvor lenge de har hatt lisensen.[1] Prosent *Persons with television licences by number of years they have had the licences.*[1] *Per cent*

Lisensinnehavere ved utgangen av *Persons with licences at the end of*	I alt *Total*	Tid siden første registrering av fjernsynsapparat *Time since first registration of television set*			
		Mindre enn 1 år *Less than 1 year*	1-2 år *years*	3-7 år *years*	8 år og mer *8 years and more*
1960	100	87	13	.	.
1961	100	55	45	.	.
1962	100	47	50	3	.
1963	100	30	53	17	.
1964	100	28	46	26	.
1965	100	17	41	42	.
1966	100	15	34	51	.
1967	100	13	25	61	1
1968	100	10	23	60	7
1969	100	7	21	58	14
1970	100	7	16	53	24
1971	100	4	13	50	33
1972	100	6	10	41	43
Intervjudata fra februar 1973 *Survey data from February 1973*	100	6	8	43	43

1) Tabellen bygger på beregninger som er beskrevet i Arbeidsnotatet "Spredningen av fjernsynet i Norge". (IO 74/3.)
1) The table is based on calculations described in the Working Paper "Spredningen av fjernsynet i Norge". (The Spread of Television in Norway.) (IO 74/3, Central Bureau of Statistics.)

de som hadde skaffet seg apparat i løpet av året, utgjorde på samme tid 15 prosent eller om lag en sjuendedel av seerne. Situasjonen for disse nye seerne kan imidlertid ikke sammenliknes med den de som kjøpte fjernsyn i begynnelsen av 60-årene må ha befunnet seg i. Etter hvert som fjernsynet

er blitt mer og mer utbredt, må det ha dannet seg visse standarder for hva som har utgjort normal fjernsynsatferd: Hvor mye det er rimelig å se pr. dag, hvilke programmer det er viktig å ha sett og hvilke en like gjerne kan unnvære osv. For de som skaffer seg fjernsyn etter at slike standarder er etablert i deres nærmeste miljø, må det være naturlig å vente at tilpasningen til det nye mediet tar kortere tid enn hva som var tilfelle for fjernsynspionerene. At slike standarder allerede var alminnelige i 1967, og at fjernsynet dermed var blitt en naturlig del av den norske hverdag, går ellers fram av en artikkel av Per Torsvik fra begynnelsen av dette året: "Mens det (fjernsynet) ennå er nytt og uvanlig er det ikke utelukkende en familiesentrert aktivitet å se fjernsyn. Det er TV-selskapenes tid da det er akseptabelt å stikke innom for å se på et bestemt program eller å invitere folk til å se på. En flittig annonseleser vil ha lagt merke til at markedsføringen av "TV-asjetter", "TV-stoler" og andre parafernalia som hører hjemme i TV-kultusen, praktisk talt er forsvunnet. De finnes hjemme i en viss periode, men de forsvinner oftest fort. Etter som fjernsynet blir alminnelig kan man faktisk se på uten særlige foranstaltninger". (Torsvik 1967a, s. 3.)

Det at undersøkelsene alle stammer fra den siste delen av fjernsynets innføringsfase betyr likevel ikke at vi kan regne med at seervanene har vært stabile fra 1967 til 1974. Vi vet for det første at fjernsynsspredningen så langt fra skjedde tilfeldig i befolkningen (jfr. kapittel 1). Dette betyr at fjernsynets potensielle publikum ikke har samme sosiale, geografiske og interessemessige sammensetning i 1974 som det hadde i 1967. Økningen av fjernsynets sendetid vil være en annen kilde til endringer i den gjennomsnittlige fjernsynsseingen. Som nevnt tidligere økte den gjennomsnittlige sendetiden fra 4,2 timer pr. dag i 1967 til 6,5 timer pr. dag i 1972. Vi kan heller ikke se bort fra at en god del i og for seg etablerte seere ikke har hatt helt stabile seervaner, men at det har foregått mindre justeringer i disse vanene over tid.

Mens publikums bruk av radioen viste liten variasjon fra hverdag til hverdag, samtidig som tallene fra de fleste lørdager og søndager også så ut til å falle inn i et noenlunde fast mønster, er det liten grunn til å vente samme stabilitet når det gjelder fjernsynet. Dette henger sammen med at fjernsynet ikke har noe fast sendeskjema slik som radioen, i stedet kan både sammensetningen av programtilbudet og den samlede sendetiden variere nokså mye fra dag til dag.

Litt forenklet kan vi si at fjernsynet har tre typer programmer: De faste innslagene, vanlige ikke-faste programmer, og ekstraordinære sendinger. De faste innslagene har i første rekke vært Dagsrevyen kl. 2000 (sendt alle dager utenom søndag fra 1964, sendt også søndager fra

1966), Ettermiddagsnytt kl. 1755 (innført 1. oktober 1970), og barneprogrammene som i 1974 ble sendt kl. 1800 alle dager unntatt mandager. Dagens tredje nyhetssending, Kveldsnytt, blir derimot sendt til så varierende tider at det er vanskelig å regne den som noen fast post i vanlig forstand. Regelmessige innslag i programvirksomheten er ellers spillefilmene på mandager, Detektimen på fredager, underholdningsprogrammene som sendes de fleste lørdager, og Sportsrevyen søndag kveld. Sendetidene for enkelte av disse innslagene kan imidlertid variere fra uke til uke. For spillefilmene og Fjernsynsteatret kan også de innholdsmessige variasjonene være nokså store.

Med betegnelsen vanlige ikke-faste programmer har vi tenkt på alle de programmene som sendes i fjernsynets vanlige sendetid. Dette betyr først og fremst alle programmer mellom kl. 1755 om ettermiddagen og ca. kl. 2330 om kvelden, men også barneprogrammene og skolefjernsynet som sendes om formiddagen. Både når det gjelder varighet og publikumsappell kan denne delen av programtilbudet variere nokså mye fra dag til dag.

I tillegg til den vanlige programvirksomheten blir det av og til sendt reportasjer (svært ofte i form av direkte overføringer) fra forskjellige begivenheter som oppfattes som viktige. Disse reportasjene kommer i de fleste tilfeller utenom fjernsynets vanlige sendetid. Reportasjene fra opptellingene etter stortings- eller kommunevalgene er eksempler på slike ekstraordinære sendinger. Det samme er reportasjer fra viktige politiske hendelser (f.eks. regjeringskriser), eller fra sentrale seremonier i tilknytning til kongefamilien.

Den mest vanlige kilden til slike avvik fra den vanlige programvirksomheten er likevel idretten. I tilknytning til større idrettsbegivenheter som olympiske leker, verdensmesterskap, landskamper i sentrale idrettsgrener osv., blir det gjerne sendt langvarige direkte overføringer. Fjernsynet tok således sikte på å sende 113 timer eller gjennomsnittlig ca. 7 timer pr. dag fra de olympiske sommerlekene i 1972. Når vi ser bort fra sommerlekene, er det mest vanlig å finne slike lange idrettssendinger på lørdager og søndager, og da fortrinnsvis i vinterhalvåret. I de siste årene er slike helgesendinger om vinteren blitt så alminnelige at kringkastingen har samlet reportasjene under fellestittelen Sport i dag. Ser vi hele året under ett, vil imidlertid de lange sportssendingene fremdeles representere unntakene og ikke regelen.

Det sier seg selv at med en slik struktur i sendeskjemaet, kan det være vanskelig å bruke resultatene fra et lite antall programdager til å si noe om de "normale" fjernsynsvanene. Enda vanskeligere blir det selvsagt dersom undersøkelsene med hensikt er lagt nettopp til uker som inneholder slike ekstraordinære sendinger. Dette siste er tilfelle for enkelte av de norske undersøkelsene. De i februar 1969 og februar 1973 dekket begge

store sportshelger, mens den i februar 1971 dekket reportasjene fra måneferden med Apollo XIV.

Hvis vi tar hensyn til hvilke programdager som har slike ekstraordinære innslag, er det likevel klart at seerprosenter og tall for gjennomsnittlig seertid kan si en god del om omfanget og sammensetningen av den vanlige fjernsynsbruken. Dette gjelder spesielt for hverdagene, der innslaget av ekstraordinære sendinger er mer beskjedent enn for lørdagene og søndagene.

5.2. Omfanget av fjernsynsseingen på hverdager

Tabell 23 på neste side, som inneholder noen hovedtall for fjernsynsbruken på hverdager, følger stort sett mønsteret fra oversiktstabellene i forrige kapittel. Siden de faste postene ikke er like viktige for fjernsynet som de var for radioen, er det ikke skilt mellom faste poster og andre programmer i tabellen. I stedet er det skilt mellom programposter sendt før og etter kl. 1755, altså sendetiden for Ettermiddagsnytt. Vi har heller ikke tatt med noen opplysninger om gjennomsnittlig seerprosent i tabellen. Dette er fordi seerprosentene varierer så sterkt med sendetiden at eventuelle gjennomsnittsverdier først og fremst ville si noe om hvorledes programpostene i den enkelte undersøkelsesuke fordelte seg på de forskjellige sendetider. I og med at seervanene vil være svært forskjellige for personer med og uten fjernsyn, samtidig som fjernsynsdekningen har endret seg merkbart i perioden som dekkes av tabellen, er noen av hovedtallene regnet ut både for personer med og uten fjernsyn i boligen.

I tabellen er opplysningene om sendetiden regnet ut som et gjennomsnitt av de faktiske sendetidene for de aktuelle dagene. Når vi sammenlikner sendetidene for de undersøkte hverdagene med gjennomsnittstallene som gjelder året (tabell 4, side 22), finner vi en rimelig overensstemmelse for fem av de sju undersøkelsene som er representert i tabellen. For undersøkelsene i 1968 og 1970 viser det seg imidlertid at den gjennomsnittlige sendetiden på de undersøkte hverdagene har vært betydelig lavere enn hva vi skulle ventet ut fra årsgjennomsnittene. Disse avvikene har trolig vært av en viss betydning for publikumsoppslutningen, som vi ser av de nederste linjene i tabell 23 var det nettopp ved undersøkelsen i 1968 at vi fikk registrert den laveste gjennomsnittlige seertiden.

Tabell 23. Omfanget av fjernsynsseingen på hverdager *Television wiewing on weekdays*

	April 1967 *April 1967*	Sept./ okt. 1968 *Sept./ Oct. 1968*	Februar 1969 *February 1969*	August 1970 *August 1970*	Februar 1971 *February 1971*	November 1972 *November 1972*	Februar 1973 *February 1973*	April 1974 *April 1974*
Programposter sendt før kl. 1755 pr. dag *Number of programmes sent before 17.55 per day*	2	2	3	1	3	5	5	5
Programposter sendt før kl. 1755 sett pr. dag *Number of programmes sent before 17.55 viewed per day*	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Programposter sendt etter kl. 1755 pr. dag *Number of programmes sent after 17.55 per day*	8	7	8	7	9	10	11	10
Programposter sendt etter kl. 1755 sett pr. dag *Number of programmes sent after 17.55 viewed per day*	2,3	2,2	3,0	2,2	2,8	2,8	3,5	2,6
Programposter sendt pr. dag i alt *Number of programmes sent per day, total*	10	9	11	8	12	15	16	15
Programposter sett pr. dag i alt *Number of programmes viewed per day, total*								
Personer med fjernsyn i boligen *Persons with television*	3,5	3,0	4,0	2,8	3,4	3,3	3,3	2,6
Personer uten fjernsyn i boligen *Persons without television*	0,4	0,5	0,6	0,4	0,7	0,3	0,5	0,4
Alle personer *All persons*	2,3	2,2	3,1	2,2	2,9	2,9	3,6	2,6
Gjennomsnittlig sendetid pr. dag. Timer *Average broadcasting time per day. Hours*	3,8	3,6	5,2	3,9	5,7	6,5	6,8	6,0
Gjennomsnittlig seertid pr. dag. Timer *Average viewing time per day. Hours*								
Personer med fjernsyn i boligen *Persons with television*	1,4	1,1	1,9	1,4	1,6	1,5	1,8	1,1
Personer uten fjernsyn i boligen *Persons without television*	0,2	0,2	0,3	0,2	0,4	0,1	0,2	0,1
Alle personer *All persons*	0,9	0,8	1,5	1,1	1,4	1,4	1,6	1,0

Når vi ser på tallene for samlet seertid for den delen av befolkningen som har hatt fjernsyn i boligen, finner vi først og fremst at resultatene varierer nokså mye fra undersøkelse til undersøkelse. De høyeste tallene gjelder undersøkelsene som er foretatt i februar: 1,9 timer pr. dag i 1969, 1,6 timer i 1971 og 1,8 timer i 1973. For undersøkelsene foretatt til andre årstider, varierte seertidene fra 1,1 til 1,5 timer. Disse tallene må bety at årstiden virker inn på den gjennomsnittlige seertiden, men de viser også at det er variasjoner fra undersøkelsesuke til undersøkelsesuke som ikke lar seg forklare ved hjelp av referanser til årstid eller langtidsutvikling i fjernsynsvanene. Den siste typen variasjoner gjør også at det blir vanskelig å si noe sikkert om hvor store forskjeller det egentlig er mellom de forskjellige årstidene.

For å få et bedre inntrykk av årstidsvariasjonene i fjernsynsseingen enn det lytter- og seerundersøkelsene kan gi, vil vi se på resultatene fra den tidsnyttingsundersøkelsen som Statistisk Sentralbyrå gjennomførte i 1971-72. I denne undersøkelsen førte et utvalg på i alt 3 040 personer tidsdagbøker i perioder på to eller tre dager. For hvert kvartersintervall på dagen skulle det noteres hva som var hovedaktivitet, eventuelt også hva som var biaktivitet. De dagbøkene som ble ført var jamt fordelt over tidsrommet 1. september 1971 - 31. august 1972. På denne måten vil resultatene ikke være påvirket av hva som ble sendt på bestemte programdager. Sammenhengen mellom årstid og omfanget av fjernsynsseingen går fram av tabell 24 nedenfor.

Tabell 24. Fjernsynsseing til forskjellige årstider.[1] Timer *Television viewing at different times of the year.*[1] *Hours*

	Året sept. 1971- aug. 1972 *The year Sept. 1971- Aug. 1972*	September/oktober 1971 *September/October 1971*	November/desember 1971 *November/December 1971*	Januar/februar 1972 *January/February 1972*	Mars/april 1972 *March/April 1972*	Mai/juni 1972 *May/June 1972*	Juli/august 1972 *July/August 1972*
Fjernsynsseing i alt *Television viewing, total*	1,2	1,1	1,3	1,5	1,3	0,9	0,8
Fjernsynsseing som hovedaktivitet *Television viewing as a primary activity*	1,0	1,0	1,1	1,3	1,1	0,8	0,7
Fjernsynsseing som biaktivitet *Television viewing as a secondary activity*	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

1) Resultater fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971 - 1972.
1) Results from the Bureau's Time Budget Survey 1971 - 1972.

Nå er tallene i tabellen ikke helt sammenliknbare med resultatene fra lytter- og seerundersøkelsene, i og med at det er grunn til å tro at en del faktisk fjernsynsseing ikke blir registrert i dagbøkene. (Høst 1975a, kap. VII.) Det inntrykket som tabellen gir av årstidsvariasjonene skulle imidlertid være pålitelig nok. Det stemmer også godt overens med resultatene fra svenskenes kontinuerlige seerundersøkelser. (Wachtmeister 1972, s. 157.)

Selv om tabellen gir et godt uttrykk for den faktiske variasjonen i seertiden, kan den ikke uten videre brukes til å dokumentere en årsaks-sammenheng av typen "folk ser så og så mye mindre fjernsyn om sommeren fordi det da er fristende å oppholde seg utendørs". Resultatene er nemlig også preget av at kringkastingen selv oppfatter sommerhalvåret som en dårlig fjernsynstid, og tilpasser programtilbudet etter dette.

I og med at de gir et uttrykk for den normale årstidsvariasjonen i fjernsynsbruken, kan resultatene fra Tidsnyttinngsundersøkelsen også gjøre det lettere å finne ut om det bak seertidene i tabell 23 ligger noen langsiktige endringer i fjernsynsbruken. Ved å sammenlikne de to settene av opplysninger, finner vi at tallene fra undersøkelsene i februar 1973 er noe høyere enn vi kunne ventet. På tilsvarende måte skiller undersøkelsene i 1968 og 1974 seg ut ved seertider som ser ut til å være lavere enn det normale for årstiden. Siden det ikke var noen systematisk tendens til at resultatene fra de tidlige lytter- og seerundersøkelsene plasserte seg på en spesiell måte i forhold til årstidsnormalen, er det altså ingen grunn til å anta at den tiden som fjernsynsinnehaverne gjennomsnittlig bruker foran skjermen har endret seg vesentlig fra 1967 til 1974.

Blant de som ikke har hatt fjernsyn i boligen, har fjernsynsbruken hele tiden vært nokså beskjeden. De gjennomsnittlige seertidene varierte mellom 0,4 timer (februar 1971) og 0,1 timer (november 1972 og april 1974). Heller ikke for denne gruppen er det mulig å påvise at det har skjedd noen systematiske endringer i seervanene i den perioden som dekkes av lytter- og seerundersøkelsene.

Når vi går over til å se på linjen som gjelder hele befolkningen, finner vi at den økte fjernsynsdekningen først og fremst har ført til at tallene her skiller seg mindre og mindre fra tallene som gjelder fjernsynsinnehaverne. Bortsett fra de to første undersøkelsene, da den gjennomsnittlige seertiden for den voksne befolkning sett under ett utgjorde mindre enn en time, har imidlertid økningen i gjennomsnittlig seertid som skyldes den fortsatte spredningen av fjernsynet, vært såpass beskjeden at den nærmest forsvinner i en tallserie som også er preget av årstidsvariasjoner og mer tilfeldige utslag av programsammensetningen.

Det at den samlede seertiden blant personer med fjernsyn har holdt seg på samme nivå gjennom en periode preget av sterk økning i fjernsynets sendetid, betyr at den gjennomsnittlige fjernsynsinnehaver nå ser en vesentlig mindre del av det som sendes enn tidligere. I undersøkelsesuken i april 1967 utgjorde de 1,4 timene som fjernsynsinnehaverne så fjernsyn på en gjennomsnittlig hverdag mer enn en tredjedel av sendetiden på 3,8 timer. Ved undersøkelsene i 1972 og 1973 utgjorde seertiden ikke mer enn omtrent en fjerdedel av sendetiden, og i 1974 var andelen under en femtedel.

En viktig årsak til at publikum etter hvert ser en mindre del av det som sendes, er at mye av økningen i fjernsynets programvirksomhet har funnet sted om morgenen og om formiddagen, altså tider da den delen av befolkningen som dekkes gjennom lytter- og seerundersøkelsene praktisk talt ikke ser fjernsyn. Hvis vi holder morgen- og formiddagsprogrammene utenfor ved bare å se på programpostene sendt etter kl. 1755, finner vi en atskillig mindre nedgang i forholdet mellom sendte og sette programposter enn den som er beskrevet ovenfor. De forskjellene som blir igjen (gjennomsnittlig seerprosent for programposter sendt etter kl. 1755 varierte mellom 44 og 49 i 1967 - 1969, mellom 27 og 40 i 1971 - 1974) er likevel store nok til at vi ved gjennomgåelsen i det neste avsnittet også skal prøve å se om selve oppslutningen om det enkelte program har endret seg over tid. Siden tallet på så vel sendte programposter pr. dag som faste poster er mindre for fjernsynet enn hva tilfelle var for radioen, kan vi imidlertid ikke regne med å få øye på annet enn helt klare endringer i fjernsynsbruken.

5.3. Oppslutningen om de enkelte programposter sendt på hverdager

5.3.1. Innledning

I og med at inndelingene etter sendetid og programtype lot til å være et brukbart hjelpemiddel for en mer detaljert beskrivelse av publikums radiovaner, blir det naturlig å bruke tilsvarende inndelinger når vi nå skal se litt nærmere på oppslutningen om de fjernsynsprogrammene som er dekket av lytter- og seerundersøkelsene. Dette er gjort i tabell 26 (side 124), som er bygget opp etter noenlunde samme mønster som de tilsvarende tabellene som gjaldt radiolyttingen.

Noen forskjeller er det likevel. Tabellen bygger for det første bare på svarene fra de som hadde tilgang til fjernsyn. Inndelingene etter sendetid og programtype er heller ikke helt de samme som vi brukte for radioprogrammene, dette er en nødvendig avspeiling av forskjellene i programvirksomhet mellom de to mediene. Til slutt kommer at forsøkene på

å registrere endringer over tid denne gangen er bygget inn i den samme tabellen som viser sammenhengen mellom sendetid, programtype og publikumsoppslutning.

Den inndelingen i sendeperioder som ble brukt for radiolyttingen, tok utgangspunkt i nyhetssendinger som var sentrale innslag i hverdagens radiovaner. For fjernsynet vil vi bruke den samme framgangsmåten, ved å la de faste nyhetssendingene Ettermiddagsnytt kl. 1755 og Dagsrevyen kl. 2000 være skille mellom forskjellige sendeperioder. I tillegg vil vi skille mellom programmer sendt før og etter kl. 2200 om kvelden. Det siste skillet er noe mer vilkårlig valgt enn de to første, men har i hvert fall den fordel at det er det samme som vi brukte for radioen. Vi blir altså stående igjen med fire sendeperioder: Før kl. 1755, mellom kl. 1755 og kl. 2000, mellom kl. 2000 og kl. 2200, og etter kl. 2200. Siden det ikke er noen fast fjernsynssending kl. 2200, som sikrer at programposteneenten begynner eller slutter kl. 2200, vil det være en del programmer som strengt tatt hører hjemme i begge de to siste kategoriene. I praksis har vi derfor valgt å regne alle programmer som begynner kl. 2150 eller seinere, og der mer enn halvparten av programmet sendes etter kl. 2200, som programmer sendt etter kl. 2200.

Inndelingen etter programtype er så langt det er mulig den samme som ble brukt for radioprogrammenes vedkommende. De forskjellene som det har vært nødvendig å foreta av hensyn til de to medienes egenart, går ellers tydelig fram av oppstillingen i tabell 26 og av omtalen av resultatene for hver enkelt programtype.

I tillegg til inndelingen etter sendetid og programtype, vil vi også bruke en inndeling som kan vise eventuelle endringer i fjernsynsvanene over tid. På grunn av at det sendes relativt få fjernsynsprogrammer pr. dag, vil det imidlertid ikke være mulig å sette opp resultater for hvert eneste år slik det ble gjort for radiolyttingen. I stedet må vi foreta en grovere inndeling av undersøkelsene. En slik inndeling vil gi et større antall observasjoner i hver kategori, og den kan samtidig innpasses i tabellen med opplysninger om sendetid og programtype. For å kunne avgjøre hvilken inndeling som er mest hensiktsmessig, vil vi ta utgangspunkt i seerprosentene for Dagsrevyen slik de er framstilt i tabell 25.

Tabell 25. Seerprosenter for Dagsrevyen på hverdager. 1967 - 1974
Audience sizes in per cent for Dagsrevyen, the main news programme, on weekdays. 1967 - 1974

	April 1967 *April 1967*	Sept./ okt. 1968 *September/ October 1968*	Februar 1969 *February 1969*	August 1970 *August 1970*	Februar 1971 *February 1971*	November 1972 *November 1972*	Februar 1973 *February 1973*	April 1974 *April 1974*
Alle personer *All persons*	46	47	53	47	52	54	55	51
Har fjernsyn *Persons with television*	69	64	69	59	62	61	63	58
Har ikke fjernsyn *Persons without television*	8	9	9	9	12	6	7	8

Blant de med fjernsyn i boligen finner vi de høyeste gjennomsnittlige seerprosenter (69 prosent) ved undersøkelsene i 1967 og 1969. Gjennomsnittet for undersøkelsen i 1968 ligger også høyere enn resultatene fra undersøkelsene i 1970 - 1974. Det blir ut fra dette naturlig å behandle resultatene fra disse tre første undersøkelsene under ett. Av de fem undersøkelsene som blir igjen, er den i 1970 litt spesiell ved at den ble foretatt i en såpass lite fjernsynsvennlig måned som august. For å unngå at årstidsvariasjonene virker for sterkt inn på resultatene av en sammenlikning som tar sikte på å si noe om endringer over tid, vil vi derfor holde resultatene fra denne undersøkelsen utenfor den videre analysen. Det blir altså resultatene fra 1971 - 1974 som skal sammenliknes med de fra 1967 - 1969. De årstidsvariasjonene som likevel blir igjen i materialet, burde slå ut i favør av den siste undersøkelsesgruppen. Vi kan derfor være nokså sikre på at dersom sammenlikningen av resultatene viser lavest seertall for de siste undersøkelsene, må dette være uttrykk for reelle endringer.

I tabell 26 er inndelingen etter undersøkelsesår tatt med for alle perioder unntatt den før kl. 1755. Grunnen til at denne første sendeperioden blir behandlet annerledes enn de andre, er at seerprosentene er så små, og dermed så like, at det er vanskelig å bruke dem til å måle eventuelle endringer over tid.

I tillegg til den ekstra inndelingen etter undersøkelsesår, skiller oppstillingen i tabell 26 seg fra den tilsvarende tabellen for radiolyttingen i 1953/54, ved at det ikke er tatt med gjennomsnittstall som gjelder hele dagen. Årsaken til dette er at seerprosentene varierer såpass mye etter sendetid at slike tall først og fremst ville si noe om når på dagen de forskjellige programtypene ble sendt.

Av de programposteне vi har fått registrert seerprosenter for, faller værmeldingen i tilknytning til Dagsrevyen kl. 2000 i en særstilling, ved at seerprosentene først og fremst er en avspeiling av oppslutningen om Dagsrevyen. Dette betyr at hvis tallene for værmeldingen kommer med ved oppstillingen av tabell 26, blir virkningen nøyaktig den samme som vi ville fått ved å gi Dagsrevyen dobbelt vekt ved utregningen av f.eks. gjennomsnittlige seerprosenter. For å unngå denne effekten har vi valgt å se bort fra resultatene som gjelder værmeldingen.

Tabell 26. Seerprosenter for fjernsynsprogrammer[1] sendt til forskjellige tider på dagen på hverdager[2]

	Alle programmer *All programmes*	Nyheter *News*	Politisk, samf.-orient. inform. *Information on politics and society*	Undervisning *Education*	Annen informasjon *Other information*	Fjernsynsteater *Television drama*	Klassisk musikk *Serious music*	Andre kulturprogr. *Other culture*
Før kl. 1755								
Laveste og høyeste seerprosent	0-18	..	1-6	0-6	1-3	..	..	..
Gjennomsnittlig seerprosent	2	..	3	1	2	..	..	..
Standardavvik seerprosent	2	..	..	1	1	..	..	..
Tallet på programmer	120	0	4	89	7	0	0	0
Kl. 1755-2000 i alt								
Laveste og høyeste seerprosent	3-39	7-23	7-39	3-31	9-30	..	7-10	7-15
Gjennomsnittlig seerprosent	16	14	17	11	18	..	9	11
Standardavvik seerprosent	7	4	7	7	6	..	..	3
Tallet på programmer	119	20	16	15	13	0	3	6
Kl. 1755-2000 i alt								
Laveste og høyeste seerprosent	4-38	..	13-27	4-31	13-30	..	..	..
Gjennomsnittlig seerprosent	20	..	19	14	23	..	..	11
Standardavvik seerprosent	9	..	..	9	..	..	..	..
Tallet på programmer	30	0	3	7	4	0	0	1
Kl. 1755-2000: 1971-1974								
Laveste og høyeste seerprosent	3-39	7-23	7-39	3-18	9-22	..	7-10	7-15
Gjennomsnittlig seerprosent	14	14	16	8	16	..	9	11
Standardavvik seerprosent	6	4	8	5	5	..	..	3
Tallet på programmer	89	20	13	8	9	0	3	5
Kl. 2000-2200 i alt								
Laveste og høyeste seerprosent	17-84	56-75	30-73	..	37-70	33-61	..	28-48
Gjennomsnittlig seerprosent	55	64	48	..	51	44	17	39
Standardavvik seerprosent	13	5	11	..	10	10	..	..
Tallet på programmer	109	35	21	0	13	9	1	4

1) Seerprosentene for værmelding i tilknytning til Dagsrevyen kl. 2000 er ikke tatt med i denne oppstillingen. 2) Personer med fjernsyn i boligen.

Audience sizes in per cent for television programmes[1] sent in different periods on weekdays[2]

Sammensatte underholdn.-progr. *Entertainment*	Spillefilmer *Movies*	Seriefilmer *Series, including detective stories*	Idrett *Sports*	Progr. for små barn *Programmes for small children*	Progr. for eldre barn *Programmes for older children*	Ungdoms- og popprogr. *Youth and pop programmes*	
							Before 17.55
..	..	..	..	1-5	..	..	*Maximum and minimum audience size*
..	..	..	18	3	10	..	*Average audience size*
..	..	..	..	1	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	0	0	1	18	1	0	*Number of programmes*
							17.55-20.00, total
30-30	..	..	8-38	7-26	14-38	10-29	*Maximum and minimum audience size*
30	..	28	18	15	27	17	*Average audience size*
..	..	..	8	5	12	8	*Standard deviation, audience size*
2	0	1	8	22	8	5	*Number of programmes*
							17.55-20.00: 1967-1969
..	..	..	..	7-25	16-38	..	*Maximum and minimum audience size*
30	..	..	24	17	30	29	*Average audience size*
..	..	..	..	6	10	..	*Standard deviation, audience size*
1	0	0	1	7	5	1	*Number of programmes*
							17.55-20.00: 1971-1974
..	..	..	8-38	9-26	14-22	10-19	*Maximum and minimum audience size*
30	..	28	17	15	17	14	*Average audience size*
..	..	..	10	5	..	..	*Standard deviation, audience size*
1	0	1	7	15	3	4	*Number of programmes*
							20.00-22.00, total
37-82	42-84	56-76	..	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
52	65	62	52	..	..	..	*Average audience size*
11	15	7	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
11	7	7	1	0	0	0	*Number of programmes*

1) Audience sizes for the weather forecast in connection with the main news programme are not included. 2) Persons with television in the home.

Tabell 26 (forts.). Seerprosenter for fjernsynsprogrammer[1] sendt til forskjellige tider på dagen på hverdager[2]

	Alle programmer	Nyheter	Politisk, samf.-orient. inform.	Undervisning	Annen informasjon	Fjernsynsteater	Klassisk musikk	Andre kulturprogr.
Kl. 2000-2200: 1967-1969								
Laveste og høyeste seerprosent	28-82	61-75	30-73	..	48-70	33-61	..	..
Gjennomsnittlig seerprosent	58	68	50	..	57	48	..	28
Standardavvik seerprosent	13	4	12	..	9	..	..	..
Tallet på programmer	48	15	11	0	6	4	0	1
Kl. 2000-2200: 1971-1974								
Laveste og høyeste seerprosent	17-84	56-66	32-59	..	37-62	34-47	..	38-48
Gjennomsnittlig seerprosent	52	61	45	..	45	41	17	43
Standardavvik seerprosent	12	3	10	..	9	6	..	..
Tallet på programmer	61	20	10	0	7	5	1	3
Etter kl. 2200 i alt								
Laveste og høyeste seerprosent	4-72	14-47	16-50	4-5	..	..	11-22	14-38
Gjennomsnittlig seerprosent	31	30	32	4	72	..	16	27
Standardavvik seerprosent	15	10	13	..	..	..	..	..
Tallet på programmer	61	35	7	3	1	0	4	4
Etter kl. 2200: 1967-1969								
Laveste og høyeste seerprosent	4-71	20-45	..	..	..	..	11-15	29-38
Gjennomsnittlig seerprosent	33	33	27	4	..	..	13	34
Standardavvik seerprosent	14	8	..	..	..	..	..	..
Tallet på programmer	24	15	1	1	0	0	2	2
Etter kl. 2200: 1971-1974								
Laveste og høyeste seerprosent	4-72	14-47	16-50	4-5	..	..	15-22	14-27
Gjennomsnittlig seerprosent	29	28	33	5	72	..	19	21
Standardavvik seerprosent	15	11	14	..	..	..	..	..
Tallet på programmer	37	20	6	2	1	0	2	2

1) Se note 1, side 124. 2) Se note 2, side 124.

Audience sizes in per cent for television programmes[1] sent in different periods on weekdays[2]

Sammensatte underholdn.-progr.	Spillefilmer	Seriefilmer	Idrett	Progr. for små barn	Progr. for eldre barn	Ungdoms- og pop-progr.	
							20.00-22.00: 1967-1969
45-82	58-73	61-76	..	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
56	65	66	..	..	..	..	*Average audience size*
16	..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
5	3	3	0	0	0	0	*Number of programmes*
							20.00-22.00: 1971-1974
37-60	42-84	56-63	..	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
48	65	59	52	..	..	..	*Average audience size*
9	..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
6	4	4	1	0	0	0	*Number of programmes*
							After 22.00, total
..	..	..	37-71	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
..	..	..	50	..	..	..	*Average audience size*
..	..	..	13	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	0	0	7	0	0	0	*Number of programmes*
							After 22.00: 1967-1969
..	..	..	47-71	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
..	..	..	56	..	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	0	0	3	0	0	0	*Number of programmes*
							After 22.00: 1971-1974
..	..	..	37-61	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
..	..	..	45	..	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	0	0	4	0	0	0	*Number of programmes*

1) See note 1, page 125. 2) See note 2, page 125.

5.3.2. Virkningene av sendetiden

De gjennomsnittlige seerprosentene som finnes i kolonnen helt til høyre i tabell 26, viser at det er store forskjeller i gjennomsnittlig seeroppslutning mellom de fire sendeperiodene vi har valgt å dele dagen inn i. De samme forskjellene går for øvrig enda klarere fram av figur 6 (side 129), der vi har vist hvorledes programmene sendt i de forskjellige periodene fordelte seg med hensyn til seerprosenter. Som vi ser er det nesten ingen overlapping mellom fordelingene for de tre første periodene, i og med at gjennomsnittene er svært forskjellige samtidig som det er en nokså sterk opphopning av seerprosenter omkring gjennomsnittene. Bare for perioden etter kl. 2200, er det vanskelig å avgrense et område som representerer "typiske" seerprosenter.

De store forskjellene i gjennomsnittlige seerprosenter må uten videre kunne tas som et uttrykk for at sendetiden betyr mye for hvor mange som kommer til å følge et gitt program. Vi kan imidlertid ikke bruke forskjellene i tabell 26 og figur 6 som direkte mål for virkningene av sendetiden, i og med at også programvirksomheten varierer en god del mellom de forskjellige tidene på dagen. I resten av dette avsnittet skal vi derfor se litt nærmere på hva som ble sendt i de forskjellige periodene, og prøve å få et inntrykk av hvordan programvirksomheten kan ha virket inn på seeratferden til forskjellige tider på døgnet.

Av de i alt 409 programposten som ligger til grunn for beregningene i tabell 26, ble 120 eller om lag 30 prosent sendt før kl. 1755 om ettermiddagen. Av disse 120 programmene var hele 89 skolefjernsynssendinger, de fleste sendt mellom kl. 0940 og kl. 1300 om formiddagen. Det andre betydelige innslaget i denne sendeperioden dannet de i alt 18 småbarnprogrammene sendt kl. 0910 om morgenen. Ut over dette har det i perioden vært sendt noen informasjonsprogrammer, en reportasje fra NM på ski og et program med film "for gutter og jenter". Seerprosentene for fjernsynsprogrammene i denne perioden har gjennomgående vært svært lave. Når vi ser bort fra idrettsreportasjen (18 prosent) og filmen for gutter og jenter (sendt kl. 1730, sett av 10 prosent av de voksne fjernsynsinnehaverne) var det faktisk ingen av programmene som hadde seerprosenter høyere enn 6. Den gjennomsnittlige seerprosenten var så lav som 2, mens det empiriske standardavviket av samme størrelse bekrefter at variasjonene i seerreaksjoner har vært svært beskjedne.

Selv om programvirksomheten i perioden har vært ensidig og lite tiltrekkende overfor et vanlig voksent publikum, betyr disse resultatene likevel at nordmenn vanligvis er lite innstilt på å se fjernsyn

Figur 6. Seerprosenter for fjernsynsprogrammer sendt i forskjellige perioder på hverdager *Audience sizes in per cent for television programmes sent in different periods on weekdays*

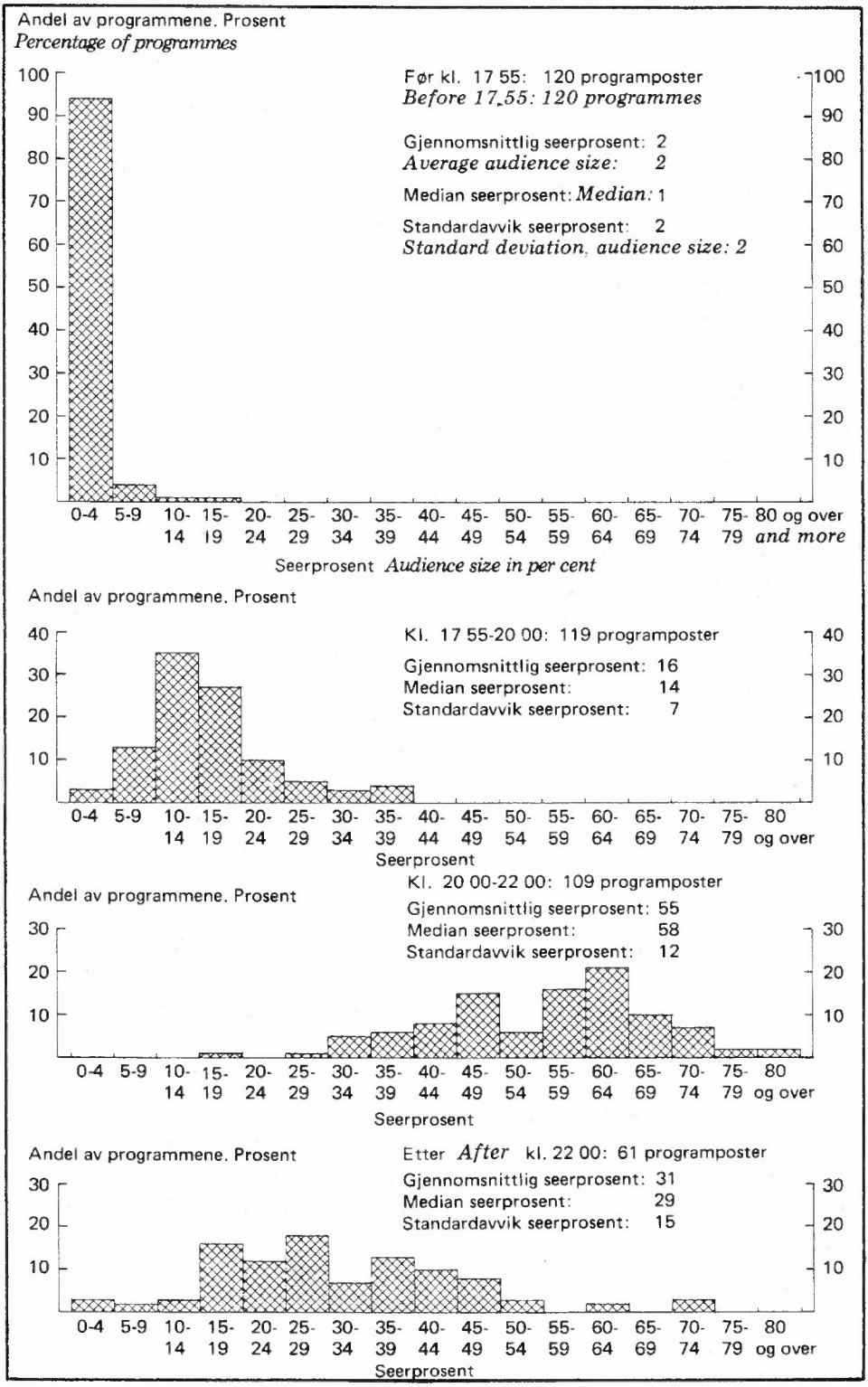

om formiddagen. Det eneste bruddet med denne vanen representerer oppslutningen om den før nevnte idrettsreportasjen, altså den sendingen som vi kan si var et ekstraordinært innslag i programvirksomheten.

For den neste sendeperioden, de drøye to timene fra og med Ettermiddagsnytt fram til Dagsrevyen kl. 2000, har vi registrert opplysninger om publikumsstørrelser for 119 programposter sendt på hverdager. Av disse 119 postene stammer hele 89 fra undersøkelsene i 1971 - 1974, noe som avspeiler at tiden mellom de to faste nyhetssendingene i stadig sterkere grad blir fylt med programmer. Oversikten over fordelingen etter programtype viser at denne perioden har hatt et langt mer variert programtilbud enn perioden foran, i og med at det er sendt ett eller flere programmer fra i alt 11 av de 14 programtypene vi opererer med. Hovedtyngden av programmene som er sendt mellom Ettermiddagsnytt og Dagsrevyen faller likevel på de fire kategoriene av informasjonsprogrammer og på programmene for barn og ungdom.

Seerprosentene for de 119 programmene vi har opplysninger om varierer fra 3 (ett av programmene i en serie om Moderne matematikk) til 39 (svensk reportasje om U-2 saken). Den gjennomsnittlige seerprosenten var 16, mens standardavviket var 7 prosent. Av figur 6 ser vi at nærmere to tredjedeler av observasjonene faller i området 10-19 prosent, mens seerprosenter under 10 eller over 25 må betraktes som forholdsvis sjeldne. Det er videre slik at de aller fleste programkategoriene som er noenlunde hyppig representert i denne sendeperioden har en publikumsoppslutning som skiller seg lite fra gjennomsnittet. Seervanene for denne første delen av fjernsynskvelden er altså sterkt preget av regelmessighet fra dag til dag så sant det ikke sendes helt spesielle programmer.

I den tredje perioden, som begynner med Dagsrevyen kl. 2000 og som vi litt vilkårlig har regnet som avsluttet kl. 2200, finner vi omtrent like mange programposter som i de to foregående periodene. Utvalget av programposter er konsentrert om informasjonsprogrammer (de tre kategoriene Nyheter, Politisk og samfunnsorienterende informasjon og Annen informasjon står for 69 av de 109 programmene i perioden), kultur (spesielt Fjernsynsteater), underholdningsprogrammer og film. Den gjennomsnittlige seerprosenten var så høy som 55, mer en annenhver nordmann i alderen 15-79 år med adgang til fjernsyn i boligen så altså det gjennomsnittlige fjernsynsprogram i denne perioden. Variasjonen omkring dette gjennomsnittet har riktignok vært stor, noe som blant annet kommer til uttrykk ved at standardavviket var så høyt som 12 prosent. Det var likevel bare to av de 109 programpostene som nådde ut til mindre enn 30 prosent av de voksne fjernsynsinnehaverne. Selv nokså alvorspregede programmer som sendes etter Dagsrevyen får altså et stort publikum.

Perioden etter kl. 2200 har på sin side stått for en nokså beskjeden del av programvirksomheten på de undersøkte hverdagene. Av de i alt 409 programpostene som danner grunnlag for tabell 26, var det 61 som ble sendt etter kl. 2200. Av disse utgjorde imidlertid Kveldsnytt godt over halvparten. Oversikten over fordelingen av programtyper viser ellers at programvirksomheten i denne perioden skiller seg noe fra det som blir sendt tidligere på kvelden. Perioden inneholder verken sammensatte underholdningsprogrammer, seriefilmer eller spillefilmer, i stedet finner vi innslag med undervisning og idrett (ikke minst kunstløp). Når vi ser bort fra idrettssendingene, er programvirksomheten et tydelig uttrykk for at kringkastingen ikke ønsker å samle publikum foran fjernsynet i en tid mange har behov for å sove. Norge har altså ingen paralleller til f.eks. amerikanernes "late"- eller "late-late show". Ønsket om å avslutte sendingene i rimelig tid om kvelden var for øvrig en av årsakene til at Dagsrevyen ble flyttet fram til kl. 1930 fra 1/1-1975. (Mathisen 1975.)

Den gjennomsnittlige seerprosenten for programmene som ble sendt etter kl. 2200 var 31, altså betydelig lavere enn for perioden foran, men likevel omtrent det dobbelte av gjennomsnittet for perioden før Dagsrevyen. Det mest karakteristiske ved publikumstallene fra denne perioden er imidlertid at de varierer så mye fra programpost til programpost, noe så vel spredningen i figur 6 som standardavviket på 15 prosent (20 prosent når vi ser bort fra Kveldsnytt), gir godt uttrykk for. Den laveste seeroppslutningen for programmene i perioden var ikke på mer enn 4 prosent (gjaldt franskundervisning og et program om Moderne matematikk). En overføring fra måneferden med Apollo XIV maktet derimot å samle hele 72 prosent av fjernsynsinnehaverne foran apparatet i en forholdsvis sein kveldsstund.

Gjennomgåelsen over bekrefter at forskjellene i publikumsoppslutning mellom dagens tre første sendeperioder først og fremst skyldes selve sendetiden. Noen systematiske forskjeller i programvirksomhet finnes det riktignok mellom periodene. Den første perioden med de lave seerprosentene er således for det meste en tid for skole- og småbarnprogrammer, mens tiden etter Dagsrevyen blant annet inneholder populære innslag som mandagsfilmene og Detektimen. Det er likevel tydelig at det vanligvis er vesentlig større forskjeller i seerprosenter mellom programmer av samme type sendt til forskjellig tid, enn mellom programmer av forskjellig type sendt til samme tid.

For den siste gruppen av programmer, de sendt etter kl. 2200, finner vi ikke samme tendensen til at nivået i publikumstallene bestemmes av sendetiden, mens programtypen eller andre egenskaper ved programmet bare fører til en slags finjustering av seerprosenten. De store

variasjonene fra program til program tyder på at i denne perioden er andre egenskaper enn sendetiden helt avgjørende for publikumsoppslutningen. Hvis et program som sendes på sein kveldstid er spesielt tiltrekkende, kan det bli sett av omtrent like mange som et tilsvarende program sendt i perioden foran. Er det ikke særlig tiltrekkende, kan vi i stedet få publikumstall som minner om de vi fant for programmer sendt mellom kl. 1755 og kl. 2000.

5.3.3. Publikums oppslutning om forskjellige programtyper i fjernsynet

5.3.3.1. Informative programmer

N y h e t s s e n d i n g e r

I denne kategorien har vi bare tatt med de rene nyhetssendingene Ettermiddagsnytt, Dagsrevyen og Kveldsnytt, mens andre sendinger av nyhetsmessig karakter som f.eks. overføringene fra måneferden med Apollo XIV eller ekstrasendinger fra Stortinget er plassert i andre kategorier. De tre programmene som er inkludert er likevel svært forskjellige. Ettermiddagsnytt, som bare dekker fem minutter i programoversikten og som i praksis ofte er enda kortere, består vanligvis av korte sammendrag av de viktigste nyhetene. Dagsrevyen er derimot en omfattende sending på 30 minutter (40 minutter fra 1975), som inneholder så vel nyhetstelegrammer som mer omfattende nyhetsinnlag fra inn- og utland.[1] Den tredje sendingen, Kveldsnytt, er først og fremst preget av variasjon fra dag til dag. Sendetiden er sjelden den samme to dager i strekk, innholdet kan også variere ved at det enkelte dager blir sendt lengre reportasjer, mens det andre dager bare sendes korte nyhetssammendrag av samme type som Ettermiddagsnytt. Den gjennomsnittlige varigheten av Kveldsnytt var ca. 10 minutter i 1971 (Norsk Rikskringkasting 1972, s. 106).

Med slike forskjeller i innhold og varighet sier det seg selv at fjernsynets nyhetssendinger ikke kan oppfattes som "samme program" sendt til forskjellig tid på dagen. Seerprosentene for de tre nyhetssendingene er en bekreftelse på dette.

Oppslutningen om Ettermiddagsnytt er nokså beskjeden, den gjennomsnittlige seerprosenten for programposten var 14 på de undersøkte hverdagene i 1971 - 1974. Denne seerprosenten er litt lavere enn gjennomsnittet for alle programmer sendt mellom kl. 1755 og kl. 2000 i disse årene, den skiller seg også svært lite fra tallene for Barne-TV som sendes umiddelbart etterpå. Ut fra dette blir det naturlig å tenke seg at mange seere oppfatter Ettermiddagsnytt først og fremst som et tegn på at den tidligere fjernsynskvelden er begynt, og at de slår apparatet på kl. 1755 dersom de er innstilt på å se fjernsyn i timene fram til kl. 2000.

1) For en nærmere beskrivelse av innholdet i Dagsrevyen vises til rapporten: "En veckas TV-nyheter i Norden - en jämförande innehållsanalys" (Bonnevier 1971).

Noen tilsvarende beskjeden plassering i hverdagenes fjernsynsvaner finner vi ikke for Dagsrevyen. Denne programposten danner ikke bare innledningen til den egentlige fjernsynskvelden, med sin gjennomsnittlige seerprosent på 64, representerer den også et utpreget høydepunkt når det gjelder publikumsoppslutningen. Av de andre programtypene som er representert i perioden mellom kl. 2000 og kl. 2200, var det faktisk bare spillefilmene som hadde en like høy gjennomsnittlig seerprosent som Dagsrevyen. Et annet tegn på Dagsrevyens sentrale stilling hos publikum, er det at denne programposten fikk notert dagens høyeste seerprosent på i alt 29 av de 40 hverdagene som er dekket av lytter- og seerundersøkelsene fram til 1974.

Den tredje nyhetssendingen, Kveldsnytt, blir som tidligere nevnt sendt til forskjellige tider på kvelden. I de hverdagene som er dekket av lytter- og seerundersøkelsene varierte sendetiden mellom kl. 2200 og kl.2320, med en viss konsentrasjon om tiden fra kl. 2230 til kl. 2240. Seerprosentene har også variert nokså sterkt, standardavviket omkring gjennomsnittet på 30 prosent var så høyt som 10 prosent. (Til sammenlikning er standardavviket for Ettermiddagsnytt og Dagsrevyen henholdsvis 4 og 5 prosent.) En nærmere gjennomgåelse av resultatene for de enkelte dager viser at det er et tydelig samsvar mellom seerprosenten for Kveldsnytt og seerprosenten for de foregående programmer. Opplysninger om hvor mange som slår av og på i tilknytning til de enkelte programmene, viser videre at de som har fulgt Kveldsnytt som regel også har sett programmet før, eller eventuelt programmet etter dersom dette er populært. I likhet med Ettermiddagsnytt er altså Kveldsnytt et program mange tar med seg når de likevel ser fjernsyn, snarere enn et program de oppsøker av spesiell interesse.

Politisk og samfunnsorienterende informasjon

På samme måten som det ble gjort for radioprogrammene, har vi også for fjernsynsprogrammene valgt å gi kategorien for politiske og samfunnsorienterende programmer nokså vide grenser. I tillegg til programmene om innen- og utenrikspolitiske emner, har vi også tatt med programmer som gir kunnskap om spesielle sider ved det norske eller andre samfunn, programmer som tar opp spesielle samfunnsgruppers problemer etc. Med en slik vid definisjon av kategorien sier det seg selv at avgrensningen i forhold til kategorien Annen informasjon må bli noe skjønnspreget. Et kriterium som er brukt i enkelte grensetilfelle er om programmet tar sikte på å belyse et problemområde mer generelt, eller om det tar sikte på å gi seerne konkret kunnskap som kan komme til nytte i dagliglivet. Er det siste tilfellet, blir programposten regnet som

Annen informasjon. Det er et slikt kriterium vi har brukt når vi har skilt mellom f.eks. det samfunnsorienterende programmet Åpen post, og Erik Byes mer praktisk innrettede Idebank. Tilsvarende har vi regnet diskusjonsprogrammet Fysisk fostring - hobby eller samfunnssak som et samfunnsorienterende program, mens et opplæringsprogram som Familietrim er tatt med i kategorien Annen informasjon.

Av de programposteне som danner grunnlaget for tabell 26, er i alt 48 regnet som politisk og samfunnsorienterende informasjon. Programkategorien er representert i alle fire sendeperiodene. Hovedtyngden av programmene ble imidlertid sendt i perioden kl. 1755 - 2000 (16 programmer) og kl. 2000-2200 (21 programmer). I alle fire sendeperiodene faller de gjennomsnittlige seerprosentene for programmer med politisk og samfunnsorienterende informasjon ganske godt sammen med gjennomsnittene for alle programmene i perioden. Det største avviket finner vi for perioden fra kl. 2000 - 2200, der var gjennomsnittet 48 prosent for de politiske og samfunnsorienterende programmene, mot 55 prosent for alle programmer. Det siste tallet er imidlertid sterkt påvirket av den store seeroppslutningen for Dagsrevyen. Holder vi denne programposten utenfor blir gjennomsnittet for de øvrige programmer 52 prosent, altså nokså nær tallet for de politiske og samfunnsorienterende programmene.

Av tabellen ser vi videre at programmer med samme sendetid har nådd ut til publikum av nokså varierende størrelse. For programmene sendt i perioden før Dagsrevyen var høyeste seerprosent hele 39, mens den laveste var 7, og spredningen omkring gjennomsnittet var på 7 prosent. For perioden etter Dagsrevyen, varierte seerprosentene fra 30 til 73, mens spredningen omkring gjennomsnittet var 11 prosent. En nærmere inspeksjon av seerprosentene viser at disse variasjonene i publikumsstørrelse langt fra kan kalles tilfeldige. Av de politiske programmene som ble sendt før Dagsrevyen var det en svensk reportasje om U-2 saken som hadde den høyeste seerprosenten. Denne reportasjen var sterkt omtalt på forhånd og ble dermed en slags politisk begivenhet. Etter Dagsrevyen stod den dramatiske og show-pregete programposten Åpen post på tilsvarende måte i en særstilling med sine 73 prosent. I den andre enden av skalaen finner vi stort sett programmer som tar opp emner som kan virke perifere for mange, samtidig som det ikke er noe ved formen som kan trekke publikum. Eksempler på slike programmer er reportasjen Problemfritt universitetsliv fra nye universiteter i England (sendt onsdag 2. oktober 1968 kl. 2055, sett av 30 prosent av de med fjernsyn), eller studiosamtalen om Fysisk fostring - hobby eller samfunnssak (sendt onsdag 5. februar 1969 kl. 2115, sett av 35 prosent).

De politiske og samfunnsorienterende programmene som har kommet med i de årlige lytter- og seerundersøkelsene, kan alle ses som nokså tilfeldige, og dermed forhåpentligvis representative, utsnitt av fjernsynets løpende programvirksomhet. De viktigste bruddene i denne kontinuerlige produksjonen av politiske og samfunnsorienterende programmer utgjøres av de programmene som lages i tilknytning til stortings- og kommunevalgene.

På grunn av den spesielle interessen som knytter seg til disse programmene, har Kringkastingen bestilt egne spørsmål om fjernsynsseing og radiolytting i de valgundersøkelsene som Byrået har foretatt fra 1969. Noen resultater som gjelder fjernsynsprogrammer er tatt med i tabell 27.

Tabell 27. Seerprosenter for valgprogrammer i fjernsynet[1] *Audience sizes in per cent for electoral programmes in television*[1]

Programpost *Programme*	Stortingsvalg 1969 *Parliamentary election*	Kommunevalg 1971 *Municipal council election*	Stortingsvalg 1973 *Parliamentary election*
Partiene svarer *Answers from the parties* (kl. 2030 - 2115 i 1969 og 1971, kl. 2115 - 2200 i 1973)			
Det norske arbeiderparti *Labour Party*	44 (57)	49 (58)	43 (47)
Høyre *Conservative Party*	45 (59)	53 (63)	36 (40)
Kristelig Folkeparti *Christian Democratic Party*	39 (51)	44 (52)	45 (50)
Norges Kommunistiske Parti *Communist Party* .	42 (55)	54 (64)	- -
Senterpartiet *Centre Party*	31 (40)	48 (58)	32 (35)
Sosialistisk Folkeparti (Valgforbund) *Socialist People's Party (Socialistic Association for the election)*	41 (53)	58 (69)	48 (53)
Venstre *Liberal Party*	39 (51)	52 (62)	32 (35)
Anders Langes Parti *Anders Lange's Party* ...	.	.	53 (59)
Det Nye Folkepartiet *The New Liberal Party* .	.	.	43 (47)
Rød Valgallianse *Red Electoral Alliance*	.	.	36 (40)
Avsluttende partilederdebatt *Debate between party leaders* (kl. 1900 - 2200)	- ..	52 (62)	61 (67)
Reportasje valgnatten (fra kl. 2100) *Election night programme (from 21.00)*	- ..	57 (67)	77 (85)

1) Resultater fra valgundersøkelser 1969, 1971 og 1973. Tall i parentes gjelder personer med fjernsyn i boligen.
1) Results from special election surveys 1969, 1971 and 1973. Figures in parentheses are for persons with television in the home.

For hver programpost er det tatt med to seerprosenter. Den til venstre er hentet direkte fra tabellpublikasjonene og gjelder hele utvalget, som omfatter personer i alderen 20-79 år. Tallet til høyre i parentes er et anslag for seerprosenten blant personer med fjernsyn i boligen. Noe annet er det ikke mulig å gi siden undersøkelsene ikke inneholdt spørsmål om tilgang til fjernsyn.[1)]

Mens intervjuene i de vanlige lytter- og seerundersøkelsene som regel ble foretatt en eller to dager etter programdagen, ble intervjuene til valgundersøkelsen foretatt opp til en måned etter valgdagen, som på sin side kom om lag tre uker etter det første av programmene i serien Partiene svarer. Med et slikt undersøkelsesopplegg sier det seg selv at mulighetene for at folks glemsel kan ha påvirket svarene så absolutt er til stede. Vi har imidlertid ingen holdepunkter for å avgjøre hvor mye glemselen eventuelt har betydd for resultatene. På det nåværende tidspunkt kan vi derfor ikke gjøre annet enn å advare mot å legge særlig vekt på den nøyaktige størrelsen av seerprosentene i tabell 27.

Når dette er sagt, må det legges til at seertallene for innslagene i serien Partiene svarer, stort sett stemmer godt overens med det nivået for seeroppslutning som vi tidligere har funnet for mer ordinære politiske og samfunnsorienterende programmer. De anslåtte seerprosentene for personer med fjernsyn varierte fra 35 til 69, med flest lave prosenter i 1973, da sendingene startet kl. 2115, og flest høye prosenter i 1971. Forskjellene mellom 1969 og 1971 kan på sin side muligens skyldes at spørreskjemaet for 1971 gav folk bedre anledning til å tenke etter hvilke programmer de hadde fulgt enn skjemaet for 1969.

De variasjonene i seertall som finnes mellom de forskjellige programmene sendt i samme år, ser ut til å være helt uavhengige av partienes velgertilslutning. Mer detaljerte tabeller viser videre at det bare er svake sammenhenger mellom faktisk stemmegivning og oppslutning om de forskjellige programmene. Publikum setter seg altså ikke først og fremst for å se representanter som kan gi uttrykk for deres eget politiske syn. Mer sannsynlig ser det ut til å være at en del seere trekkes til apparatet av nysgjerrighet eller forventninger om politisk underholdning. Vi ser i hvert fall at ytterpartier som Sosialistisk Folkeparti og Norges Kommunistiske Parti trakk mange seere i 1971, mens Anders Lange gjorde det samme i 1973. Det ser imidlertid ikke ut til at slike referanser til partienes nyhetsverdi eller de deltakende politikeres personlige tiltrekningskraft utgjør noen fullstendig forklaring på forskjellene i seerprosenter.

---

1) Beregningene bygger på den forutsetning at forholdet mellom fjernsynsseingen blant personer med og uten tilgang til fjernsyn, er det samme for valgprogrammene som for andre programmer sendt på hverdager. Prosenten av utvalget med tilgang til fjernsyn er anslått til 73 ved valget i 1969, 82 ved valget i 1971 og 89 ved valget i 1973.

Av de øvrige valgprogrammene er det tydelig at reportasjen fra opptellingen etter Stortingsvalget 1973 har stått i noe av en særstilling, med en seerprosent på 77 for hele den voksne befolkningen og anslagsvis 85 prosent tilslutning blant de med fjernsyn. I tillegg kom 8 prosent som utelukkende fulgte reportasjen i radioen.[1] En slik høy seerprosent kan ikke på noen måte sies å være overraskende, i og med at det her var tale om både en sentral politisk begivenhet og et utpreget dramatisk utviklingsforløp. Det endelige resultatet ble som kjent et sosialistisk flertall på ett mandat.

U n d e r v i s n i n g

Denne kategorien omfatter både de rene skolekringkastingssendingene, og programmer med undervisning beregnet på andre enn skoleelever, slik som f.eks. serien Moderne matematikk beregnet på "lærere i ungdomsskolen og spesielt interesserte". Skoleprogrammene er imidlertid i klart flertall. Dette går ikke minst fram av fordelingen etter sendetid, som viser at 89 av de i alt 107 programmene i kategorien ble sendt i den første perioden på dagen som jo inneholder den ordinære skoletiden. For denne delen av undervisningsprogrammene er seerprosentene gjennomgående svært like. Variasjonsbredden går fra 0 til 6 prosent og spredningen omkring gjennomsnittet på 1 prosent er 1 prosent. Det er ellers liten grunn til å feste seg ved at den gjennomsnittlige seeroppslutningen er såpass lav som 2 prosent, dette gjennomsnittet skiller seg ikke særlig frå gjennomsnittene for de fleste andre programtyper som er representert i perioden.

Når vi går over til undervisningsprogrammene sendt mellom kl. 1755 og kl. 2000, er bildet først og fremst preget av en større spredning enn det vi fant for de tidlige skolekringkastingssendingene. Seerprosentene varierte her fra 3 til 31, mens standardavviket var på 8 prosent. På samme måten som for den foregående programkategorien,viser det seg også her at det er en tydelig sammenheng mellom seerprosenten og egenskaper ved programmene. De laveste seerprosentene finner vi for programmene om moderne matematikk og ett program med undervisning i fransk. Den

---

1) Ved undersøkelsen i tilknytning til stortingsvalget i 1969 var det 79 prosent som oppgav at de fulgte valgnattsreportasjen i radio eller fjernsyn, altså noe lavere tall enn hva vi får ved å legge sammen de 77 prosentene som så fjernsynsreportasjen i 1973 med de 8 prosent som bare hørte radioreportasjen. Tall fra tidligere undersøkelser tyder på at oppslutningen om valgreportasjene har variert noe fra år til år, men at den aldri har vært så høy som i 1973. Ved Faktas undersøkelse i 1957 var det 72 prosent som oppgav at de hørte reportasjen fra opptellingen mellom kl. 2100 og kl. 2200, mens 53 prosent hørte opptellingen etter kl. 2200. I 1965 var det 62 prosent som fulgte reportasjen valgnatten i radio eller fjernsyn. (Torsvik 1967b, tabell 4.)

dramatiserte engelskserien Slim John (18 prosent) og den nokså underholdningspregede serien Vi spiller gitar - men hvordan (31 prosent), trakk på sin side et publikum som var større enn gjennomsnittet for denne perioden. Ser vi bort fra disse ytterpunktene, blir inntrykket at undervisningsprogrammene gjennomgående har et noe mindre publikum enn andre programmer sendt til samme tid.

De tre undervisningsprogrammene som ble sendt i perioden etter kl. 2200, skilte seg med sine seerprosenter på 4 og 5 nokså markert fra de andre programmene med denne sendetiden. Siden det dreide seg om to programmer med Moderne matematikk og ett program i den franskserien som hadde så få seere om ettermiddagen, må disse resultatene bety at enkelte undervisningsprogrammer med vanskelige og litt uvedkommende emner virkelig er effektive når det gjelder å få det vi kan kalle vaneseerne til å slå av fjernsynsapparatene.

A n n e n i n f o r m a s j o n

Som navnet sier er denne kategorien en samlekategori som inneholder alt fra Trim for eldre til reportasjer fra måneferden med Apollo XIV. Noen temaer er likevel felles for flere programmer, det gjelder f.eks. forbrukerprogrammene og sosiale programmer der vekten legges på individuelle problemer og individuell tilpasning.

I alt er det 34 programmer som er tatt med i denne kategorien. Av disse ble 13 sendt i perioden før og 13 i perioden etter Dagsrevyen. Når vi ser bort fra reportasjen fra Apollo XIV's landing, som ble sendt fra kl. 2155 til kl. 2315 tirsdag 9. februar 1971 og sett av 72 prosent av de med fjernsyn, ligger seeroppslutningen om disse informasjonsprogrammene stort sett på det nivået som tilsvarer gjennomsnittet for alle programmer.

Spredningen omkring gjennomsnittene er på sin side nokså lik den vi fant for politiske og samfunnsorienterende programmer. Det ser imidlertid ikke ut til at programmenes aktualitet og utforming virker like sterkt inn på seerprosentene som tilfellet var for de politiske programmene.

Av resultatene for de enkelte programposter virker det kanskje mest overraskende at Trafikkposten representerte både toppnivået (70 prosent seere i 1967) og bunnivået (37 prosent seere i 1972) blant de 13 programmene i denne kategorien som ble sendt i perioden etter Dagsrevyen. Noe av disse forskjellene må uten tvil skyldes sendetid og programkontekst. I 1967 kom Trafikkposten rett etter Dagsrevyen og foran den meget populære Holmgang, mens den i 1972 kom etter På direkten (40 prosent som så hele programmet) og foran en debatt om Svalbard som hadde enda færre seere enn Trafikkposten. Det ser altså ut til at et kort,

enkelt og uprovoserende program som Trafikkposten kan virke "nøytralt" overfor publikum i den forstand at seerprosenten først og fremst bestemmes av oppslutningen om programposterne før og etter. Også for det hyggelige, men ikke utpreget spennende programmet Dyreliv på nært hold som ble sendt mellom Dagsrevyen og mandagsfilmen i 1972 og 1973, ser det ut til at seerprosentene har variert med oppslutningen om det etterfølgende program. Programmet hadde i hvert fall en seerprosent på 51 i 1972 da den etterfølgende I could go on singing ble sett av 60 prosent. I 1973 da Bør Børson nådde ut til 84 prosent av de med fjernsyn, var det samtidig 62 prosent som så Dyreliv på nært hold. Et informasjonsprogram som A4 - om standardisering som praktisk hjelpemiddel i hverdagen, ser derimot ikke ut til å ha vært like nøytralt. Til tross for at det bare varte 25 minutter og ble sendt mellom Dagsrevyen (60 prosent seere) og Detektimen (63 prosent seere), var seerprosenten såpass beskjeden som 40.

5.3.3.2. Kulturelle programmer

F j e r n s y n s t e a t e r

I de sju ukene som danner grunnlag for oppstillingen i tabell 26, sendte Fjernsynsteatret i alt 9 forestillinger, sju på tirsdager og to på torsdager. Alle stykkene ble sendt i sendeperioden mellom kl. 2000 og kl. 2200. Den gjennomsnittlige seerprosenten var 44, altså markert lavere enn gjennomsnittet for alle programposter sendt i denne perioden. Spredningen i seerprosentene var forholdsvis stor også for denne programkategorien, i og med at standardavviket omkring gjennomsnittet var på 10 prosent mens variasjonsområdet gikk fra 33 til 61 prosent.

Siden tallet på programposter var såpass lite som 9, får vi et bedre inntrykk av publikums forhold til denne programtypen ved også å ta med resultatene fra lytter- og seerundersøkelsen i 1970 og den spesielle seerundersøkelsen om Fjernsynsteatret som ble foretatt i 1972. Vi får dermed opplysninger om reaksjonene på i alt 15 forskjellige stykker. Seerprosentene for disse stykkene er framstilt i tabell 28.

Ved Fjernsynsteaterundersøkelsen i 1972 ble en del av utvalget intervjuet en uke etter at de aktuelle fjernsynsteaterstykkene var sendt. På grunn av glemselen er seerprosentene trolig blitt litt for lave, særlig gjelder dette stykkene Som dag og natt og Kong Oidipus som mange av seerne bare så deler av. Det er imidlertid lite sannsynlig at seerprosentene for disse stykkene ville blitt mer enn 2-4 prosent høyere om alle respondentene var blitt intervjuet rett etter at programmet var sendt, jfr. diskusjonen i innledningen til tabellrapporten fra undersøkelsen. Tendensene i tabell 28 kan altså ikke være merkbart påvirket av forskjellene i datainnsamlingsopplegg.

Tabell 28. Seerprosent for fjernsynsteaterstykker sendt på hverdager
Audience sizes in per cent for theatre plays sent on weekdays

Forfatter *Author*	Tittel *Title*	Sendetid *Broadcasting time*	Seerprosent *Audience size in per cent*
J. Falkberget	Den fjerde nattevakt (reprise fra 1960 *reprise from 1960)*	18/8-70 kl. 2030	68
A. Strindberg	Faderen	18/2-69 " 2115	61
M. Mathisen	De blanke knappene	18/4-67 " 2100	58
H. Ibsen	En folkefiende	14/3-72 " 2030	57
V. Moberg	Enkemannen Jarl (svensk *Swedish)*	7/3-72 " 2045	54
S. Lenz	Tysktime del I (tysk *German)*	14/11-72 " 2110	47
S. Lenz	Tysktime del II (tysk *German)*	16/11-72 " 2030	45
J. Allen	Havnestreik (engelsk *British)*	9/2-71 " 2030	44
J. Smetanova	En epoke er forbi (tsjekkisk *Chechoslovakian)*	24/9-68 " 2105	39
G. Kelling	Arbeidsgivere	22/2-72 " 2055	37
E. Robles	Montserrat	23/4-74 " 2055	35
C. J. L. Almqvist	Drottningens juvelsmycke (svensk serie *Swedish series)*	20/4-67 " 2105	33
A. Strindberg	Spøksonaten (svensk *Swedish)*	6/2-73 " 2110	31
P. H. Haugen	Som dag og natt	15/2-72 " 2030	27
Sofokles	Kong Oidipus	29/2-72 " 2050	26

Av oppstillingen får vi et nokså klart inntrykk av at variasjonene i seerprosentene avspeiler publikums reaksjoner på nokså generelle kjennemerker ved stykkene. Av de fem framførelsene som ble sett av mer enn 50 prosent av de med fjernsyn, og som altså hadde en høyere seerprosent enn det gjennomsnittlige program sendt i perioden etter Dagsrevyen, var fire realistiske stykker skrevet av meget kjente nordiske forfattere. Det eneste stykket som skiller seg ut er De blanke knappene av den dengang unge og relativt ukjente Mathis Mathisen.

Neste nivå i publikumsoppslutningen dannes av den tyske produksjonen Tysktime og det engelske dokumentarstykket Havnestreik - også dette stykker med en klar handling og et realistisk formspråk. Når vi kommer til stykkene med de laveste seerprosentene - Strindbergs Spøksonaten,

Paal-Helge Haugens Som dag og natt (av Fjernsynsteatret selv karakterisert som "ikke lett tilgjengelig" (Norsk Rikskringkasting 1973, s. 103), og Kong Oidipus av Sofokles finner vi så de mest markerte innslagene av symbolpreget handling og/eller modernistisk formspråk. Det ser altså ut til at stykker uten en tydelig dramatisk handling og naturalistisk skildrede personer nærmest skremmer seerne fra skjermen, mens kjente forfatternavn og handlinger lagt til gjenkjennelige norske eller nordiske miljøer virker spesielt tiltrekkende.

Variasjonene i publikumsatferd er for øvrig atskillig sterkere enn hva seerprosentene gir uttrykk for, i og med at disse prosentene gjelder både de som har sett stykket helt og de som bare har sett deler av det. Hvis vi bare hadde tatt hensyn til de som hadde sett hele programmet, ville seerprosenten til et stykke som En folkefiende blitt redusert fra 57 til 38, for Kong Oidipus er de tilsvarende prosentene 26 og 10 (Statistisk Sentralbyrå 1972, tabell 1).

K l a s s i s k m u s i k k

I løpet av de sju undersøkelsesukene som danner grunnlaget for oppstillingen i tabell 26 ble det sendt i alt 8 programmer med klassisk musikk. Av disse ble 3 sendt i perioden før Dagsrevyen, ett ble sendt rett før kl. 2200, og 4 kom i perioden etter kl. 2200. Seerprosentene for alle de 8 sendingene lå godt under gjennomsnittene for de respektive perioder. I seerundersøkelsen om Fjernsynsteatret fikk vi videre registrert den laveste seerprosenten (24) for Purcells opera Dido og Aeneas sendt 21/3-72 kl. 2110.

Selv om tallet på observasjoner alt i alt er nokså lite, er resultatene likevel såpass entydige at de ikke kan skyldes tilfeldigheter ved programutvalget, sendetiden eller programkonteksten. De må i stedet tas som et uttrykk for at programmer med klassisk musikk ikke makter å samle, eventuelt holde på, det vi kan kalle et vanlig stort fjernsynspublikum.

A n d r e k u l t u r p r o g r a m m e r

I denne kategorien har vi tatt med programmer som presenterer forskjellige former for kultur (Kortfilm 67, Studio 71, Bokhøst), sammen med kulturelle programmer som f.eks. ballett eller konserter med moderne jazz. To programmer i serien Tanker om tvil og tro er også plassert i denne kategorien, som dermed er blitt nokså uensartet rent innholdsmessig. Publikums oppslutning om programmene har derimot vært nokså ensartet. Med unntak av ett av innslagene i serien om tvil og tro (sendt onsdag 5. februar 1969 kl. 2155 og sett av 38 prosent, etterfulgt av EM i kunstløp kl. 2215 som ble sett av 51 prosent), lå seerprosentene for disse programmene lavere enn gjennomsnittene for de periodene de ble sendt i.

5.3.3.3. Underholdningsprogrammer

S a m m e n s a t t e u n d e r h o l d n i n g p r o g r a m m e r

Selv om de forskjellige typer sammensatte underholdningsprogrammer som show, revyer, kabareter, artistportretter osv. kanskje først og fremst assosieres med lørdagskvelden, går det fram av tabell 26 at slike programmer også har hatt sin faste plass i hverdagenes programopplegg. I de sju ukene som danner grunnlaget for tabellen ble det i alt sendt 13 slike underholdningsprogrammer på hverdager, 2 i perioden før og 11 i perioden etter Dagsrevyen. For de to programmene sendt før kl. 2000 var seerprosentene atskillig høyere enn gjennomsnittet for perioden. Programmene sendt i perioden etter Dagsrevyen hadde derimot så og si samme gjennomsnittlige seerprosent som alle programmene sendt mellom kl. 2030 og kl. 2200. Oppgavene over spredningen viser imidlertid at dette gjennomsnittstallet ikke gir noe dekkende uttrykk for hvorledes publikum forholdt seg til denne typen underholdningsprogrammer, til det er variasjonene alt for store. For å få et bedre inntrykk av publikumsreaksjonene, har vi i tabell 29 ført opp tittel og seerprosenter for de forskjellige underholdningsprogrammene som ble sendt mellom kl. 2030 og kl. 2200 på hverdager.

Tabell 29. Seerprosenter for underholdningsprogrammer sendt mellom kl. 2030 og kl. 2200 på hverdager *Audience sizes in per cent for entertainment programmes sent between 2030 and 2200 on weekdays*

Sendetid *Broadcasting time*		Programpost *Programme*	Seerprosent *Audience size in per cent*
Onsdag *Wednesday*	19/4-67 kl. 2050	Holmgang v. Knut Bjørnsen	82
Torsdag *Thursday*	20/4-67 " 2030	Copenhagen Design. Dansk Montreux-bidrag *(Danish)*	62
Onsdag	15/11-72 " 2030	"På direkten" besøker Norsk Hydro i Porsgrunn	60
Onsdag	24/4-74 " 2100	Å langt i fra ved Trond Kirkvaag og Jon Skolmen	58
Onsdag	2/10-68 " 2030	At last the 1948 show (engelsk *British)*	46
Onsdag	5/2-69 " 2050	Typer og taster. Av en skrivemaskins erindringer	46
Torsdag	3/10-68 " 2035	Toner fra strimmelen - om filmkomponisten Bent Fabritius-Bjerre (dansk *Danish)*	45
Onsdag	7/2-73 " 2115	Dick Cavett intervjuer filmregissøren Alfred Hitchcock (amerikansk *American)*	45
Torsdag	25/4-74 " 2030	Ardy og Lasses optiske labyrint. Svensk Montreux-bidrag *(Swedish)*	45
Onsdag	10/2-71 " 2110	En aften med Burt Bacharach (amerikansk *American)*	41
Torsdag	8/2-73 " 2115	Torsdagstoner m. sangerinnen Ursula May	37

Som vi ser av tabellen var det faktisk bare fire av programmene: Holmgang, Copenhagen Design, På direkten og Å langt i fra som hadde en seertilslutning over gjennomsnittet. For de resterende sju programmene, der fire var av typen artistportrett, må seeroppslutningen karakteriseres som forholdsvis beskjeden. Det ser altså ut til at de norske fjernsynsseere har sine helt spesielle preferanser når det gjelder underholdning, med stor interesse for levende show som Holmgang eller På direkten og mindre sans for blankpussede artistportretter av typen En aften med Burt Bacharach eller Torsdagstoner.

S p i l l e f i l m e r

Mandagenes spillefilmer har i de fleste tilfelle trukket et stort publikum, den gjennomsnittlige seerprosenten var således 65 eller litt over det tilsvarende tallet for Dagsrevyen. Det er likevel tydelig at mandagsfilmen ikke har noe fast stort publikum, men at oppslutningen varierer sterkt alt etter hva slags film som sendes. Den høyeste registrerte seerprosenten (84) finner vi for den gamle norske filmen om Bør Børson. En moderne bulgarsk film (Ettertanke, sendt i april 1974) danner det andre ytterpunktet, med sin publikumsoppslutning på 42 prosent. Filmen, som er en psykologisk studie av ungjenta Maria, er ifølge Programbladet "preget av en ukonvensjonell fortellerteknikk, den kan virke abrupt og ved første øyekast forvirrende". Av de andre filmene kan det særlig være verdt å nevne den norske Ut av mørket, som til tross for at den behandler et så alvorlig og kanskje skremmende tema som sinnssykdom, ble sett av hele 74 prosent av de med fjernsyn i boligen.

På grunnlag av de få filmene som til nå er dekket av de norske lytter- og seerundersøkelsene, er det selvsagt ikke mulig å få noen fullstendig oversikt over hvilke faktorer som fører til høye eller lave seertall. Det ser likevel ut til at vi kan trekke visse paralleller mellom oppslutningen om spillefilmene og oppslutningen om henholdsvis fjernsynsteater og sammensatte underholdningsprogrammer. For alle tre kategoriene finner vi de høyeste seerprosentene for norske eller nordiske programmer med personer som har en bred publikumsappell, mens de lave publikumsprosentene er knyttet til utenlandske programmer og/eller ukjente, fremmedartede eller "vanskelige" personer.

S e r i e f i l m e r

De seriefilmene som er representert i tabell 26 er sju utgaver av fredagskveldens detektime, og en episode i den engelske beretningen om Onedin-linjen som ble sendt onsdag 24. april 1974 kl. 1905. Så vel Onedin-linjen med sine 28 prosent seere som de forskjellige detektimeinnslagene trakk et mer enn gjennomsnittlig stort publikum. Den

forholdsvis moderate spredningen omkring gjennomsnittet for Detektimen er på sin side et uttrykk for at publikum har reagert nokså ensartet overfor de forskjellige innslagene, enten heltene nå har vært Maigret (1967), Paul Temple (1971), McCloud (1972 og 1973), eller Owen Marshall (1974).

I d r e t t

Oversikten i kapitlet om radioens og fjernsynets programtilbud viser at i årene fra 1967 til 1972 utgjorde idrettssendingene fra 9,7 til 17,1 prosent av sendetiden i fjernsynet. Som vi tidligere har vært inne på, er disse sendingene langt fra likt fordelt på de enkelte programdager. I stedet finner vi en sterk konsentrasjon om enkelte perioder på året og om ukedagene lørdag og søndag.

Med en slik ujamn sendevirksomhet sier det seg selv at seerprosenter fra et relativt begrenset antall hverdager vanskelig kan gi noe dekkende bilde av hvorledes idrettsstoffet som helhet mottas av publikum. Utvalget av programposter som ligger til grunn for tabell 26 er et godt eksempel på hvorledes skjevheter kan oppstå, i og med at hele 6 av de i alt 17 sendingene som er tatt med i tabellen er reportasjer fra europamesterskapene i kunstløp i 1969 og 1973, mens 4 er repriser av søndagenes sportsrevy. Oppstillingen i tabell 26 gir heller ikke noe godt inntrykk av det som vel er mest karakteristisk for idrettsprogrammene, nemlig kombinasjonen av uvanlige sendetider og høye seerprosenter. (Jfr. Høst 1975b.) Strengt tatt er det bare ett program, nemlig reportasjen fra NM på ski onsdag 7. februar 1973 kl. 1335, seerprosent 18, som kan sies å representere noe brudd med det vanlige seermønsteret på hverdager. Seerprosentene for enkelte kunstløpssendinger på sein kveldstid ligger imidlertid også godt over det som er vanlig for denne sendeperioden.

For å skaffe et mer dekkende inntrykk av hvorledes publikum kan bruke idrettssendingene på hverdager, må vi supplere resultatene fra de årlige lytter- og seerundersøkelsene med tall fra to ekstraordinære undersøkelser. Undersøkelsen av radio- og fjernsynsreportasjene fra sommerlekene i 1972 gir seerprosenter for i alt 4 programmer sendt før kl. 1755 på hverdager, og 7 programmer sendt etter kl. 2200. For den første gruppen var den gjennomsnittlige seerprosenten så høy som 30, altså en helt annen størrelsesorden enn det gjennomsnittet på 2 prosent som vi ellers har funnet for programmer sendt før kl. 1755 på hverdager. For programmene sendt etter kl. 2200 var gjennomsnittet 41 prosent. At det ikke ble høyere skyldtes blant annet en olympiarevy som ble sendt fra kl. 0030 og utover. Tross den uvanlige sendetiden ble denne programposten likevel sett av såpass mange som 21 prosent av de med fjernsyn.

Den mest overbevisende dokumentasjon av idrettssendingenes evne til å få folk til å bryte med sin vante døgnrytme har vi imidlertid når det gjelder sendingene fra de olympiske vinterlekene i Sapporo i 1972. Spørsmål om morgensendingene fra disse vinterlekene ble stilt i tilknytning til Fjernsynsteaterundersøkelsen i februar/mars 1972. Det viste seg at såpass mange som 39 prosent av de med fjernsyn og 33 prosent av alle spurte oppgav at de hadde sett en eller flere reportasjer før kl. 0600 om morgenen. Til sammenlikning kan nevnes at det på undersøkte hverdager i september/oktober 1968 bare var 15 prosent av den voksne befolkningen som hadde stått opp før kl. 0600 om morgenen.

5.3.3.4. Barne- og ungdomsprogrammer

I oversikten i tabell 26 har vi delt barne- og ungdomsprogrammene inn i tre kategorier etter alderen på det publikum de hovedsakelig har henvendt seg til.

Som vi ser av oversikten er det programmene for små barn (Barne-TV) som er de mest alminnelige. I alt ble det sendt 18 slike programmer om morgenen og 22 om ettermiddagen på de undersøkte hverdagene. De gjennomsnittlige seerprosentene var 3 for morgenprogrammene og 15 for programmene sendt om ettermiddagen, dette er tall som skiller seg svært lite fra gjennomsnittene for alle programmer sendt i disse periodene. Her må vi imidlertid presisere at prosentene gjelder voksne. Blant de barna programmene er beregnet på viser andre undersøkelser at seeroppslutningen er svært høy. (Werner 1975, s. 331.) Av tabell 30, som gir noen resultater fra lytter- og seerundersøkelsen i 1967, ser vi for øvrig at det ikke bare er voksne med barn i husholdningen som følger disse småbarnprogrammene.

Når vi går over fra småbarnprogrammene til programmene "for jenter og gutter", kommer vi samtidig fra en programkategori med en nokså jamn seeroppslutning til en kategori der seerprosentene varierer sterkt fra program til program. Den relativt høye gjennomsnittlige seerprosenten (27) for de 8 programmene i kategorien, skyldes således de tre opplysningsprogrammene Naturmagasinet, Sport'n og Trafikkduellen som alle ble sett av mer enn en tredjedel av de spurte. For de øvrige fire programmene var seerprosentene mer normale. De høye seerprosentene Naturmagasinet, Sport'n og Trafikkduellen fikk blant et voksent publikum må ellers sies å være nokså oppsiktsvekkende, som vi husker var det ikke så svært mange opplysningsprogrammer for voksne som hadde seerprosenter som lå vesentlig over gjennomsnittet for den perioden de ble sendt i.

Tabell 30. Seerprosenter for barneprogrammer sendt på hverdager i 1967
Audience sizes in per cent for children's programmes sent on weekdays in 1967

		Alle personer *All persons*	Voksne i småbarnshusholdning *Adults in household with small children*	Voksne i husholdning med små og eldre barn *Adults in household with small and older children*	Voksne i husholdning med eldre barn *Adults in household with older children*	Voksne i husholdning uten barn under 15 år *Adults in household without children less than 15 years old*
Småbarnprogrammer *Programmes for small children*						
Mandag *Monday* 17/4 kl. 0910	Eventyrstund. Bambi	3	2	4	2	3
Torsdag *Thursday* 20/4 kl. 0910	Lekestue for de minste ..	3	2	.	3	1
Onsdag *Wednesday* 19/4 kl. 1800	Lekestue for de minste ..	15	40	26	10	8
Fredag *Friday* 21/4 kl. 1800	Kosekroken .	20	28	42	16	14
Programmer for eldre barn *Programmes for older children*						
Tirsdag *Tuesday* 18/4 kl. 1900	Trafikkduellen	38	45	55	37	33
Torsdag *Thursday* 20/4 kl. 1855	Alvar og Pilmar i byen	16	17	28	23	10

Programmene for ungdom er i tabell 26 representert ved fem innslag, tre popkonserter og to utgaver av ungdomsmagasinet Flimra. Alle programmene ble sendt i perioden mellom kl. 1755 og kl. 2000. Seerprosentene som gjelder hele den voksne befolkning varierte fra 10 til 29. Det ser imidlertid ikke ut til å ligge andre systematiske tendenser bak disse variasjonene enn en viss nedgang i publikumsoppslutningen over tid. De mest interessante resultatene får vi i stedet når vi sammenlikner seeroppslutningen blant ungdommen, her representert ved aldersgruppen 15-24 år, med atferden til resten av befolkningen. Vi finner da at det

er popkonsertene som er typiske ungdomsprogrammer i den forstand at de hovedsakelig appellerer til de yngste. Flimra hadde derimot ingen overrepresentasjon av ungdom blant sitt publikum.

5.3.3.5. Oppsummering

Ut fra gjennomgåelsen foran har det gått klart fram at ikke bare sendetiden, men også egenskaper ved det enkelte program har vært avgjørende for hvor stor del av publikum som valgte å følge det i fjernsynet. De egenskaper som trekker publikum eller får store deler av det til å holde seg vekk fra skjermen, ser i noen tilfelle ut til å være felles for alle eller de fleste programmene i en programkategori. Vi ser således at mandagsfilmene og Detektimen gjennomgående har høye seerprosenter, mens det motsatt er tilfelle for de aller fleste kulturprogrammene. Mer vanlig har det likevel vært at forskjellene i seerprosenter ikke først og fremst følger de grensene som er brukt ved konstruksjonen av programkategorier, slik at vi har fått til dels store variasjoner i seerprosenter innen den enkelte kategori. Vi har videre sett at for de aller fleste kategorier har disse forskjellene virket nokså rimelig ut fra vurderinger av programmenes innhold og form.

For at et fjernsynsprogram skal få en seerprosent som ligger nevneverdig over det relativt høye nivået vi f.eks. finner for Dagsrevyen, må innholdet eller kombinasjonen av innhold og form være slik at det skiller seg ut fra den vanlige programvirksomheten. Publikum må også kjenne til at programmet skal sendes, og vite litt om hva de kan vente seg. Denne kunnskapen kan skyldes at programmet inngår i en serie, eller at aviser o.l. har spesiell omtale av programmet eller den begivenheten programmet dekker.

Kombinasjonen av spesielt innhold og omfattende forhåndsomtale er kanskje mest tydelig for programmer som reportasjene fra opptellingen etter stortings- og kommunevalgene og overføringen fra Apollo XIV's landing. Tilsvarende tendenser har vi også for overføringen fra større idrettsbegivenheter, i og med at avisenes sportssider i lengre tid har vært opptatt av disse begivenhetene. Et litt mer spesielt tilfelle av forhåndsomtale har vi for den gamle norske filmen om Bør Børson, i og med at publikums interesse ble vakt av Rolv Wesenlunds og ikke Toralf Sandøs versjon av Falkbergets komediefigur. Kombinasjonen av underholdende handling (kjent fra musicalversjonen som var aktuell akkurat da filmen ble sendt), gammel norsk film (kjent ikke minst fra tidligere fjernsynsforestillinger), og en generell tendens til å se mandagsfilmene, har så gjort denne forestillingen til litt av en begivenhet sett fra publikums side.

For serier som Åpen post og Holmgang har trolig omtalen av det konkrete program hatt mindre å si for publikumsoppslutningen. Her er det tilstrekkelig at publikums interesse er vakt gjennom tidligere sendinger. Programegenskapene som ligger bak den store interessen har selvsagt ikke vært nøyaktig den samme for de to seriene, Åpen post tok opp mer eller mindre sentrale samfunnsspørsmål mens Holmgang var et rent underholdningsprogram. I begge tilfellene er det imidlertid nærliggende å tenke seg at ikke bare innholdet, men også programmenes form, medregnet programledernes personlighet, kan ha betydd en del for publikumsinteressen.

Dersom programmet i stedet har fått det vi kan kalle en jamn høy seerprosent, f.eks. mellom 55 og 65 dersom det er sendt i den beste sendetiden om kvelden, er det mindre trolig at seerne har hatt noen følelse av at programmet representerer noe spesielt. For en slik publikumsoppslutning er det nok at programmet i seg selv er tiltrekkende, dvs. at det har en dramatisk handling og tydelig persontegning dersom det dreier seg om teater eller film, eller tar opp et aktuelt og helst ikke for komplisert emne i en levende form dersom det er et informasjonsprogram. Når det gjelder Dagsrevyen, som dag ut og dag inn samler et stort publikum, kommer i tillegg at dette er en fast post som dermed kan bygges inn i en daglig rutine.

De helt lave seerprosentene (under 7-8 prosent dersom programmet er sendt mellom kl. 1755 og kl. 2000, under 40 prosent dersom programmet er sendt i perioden etter Dagsrevyen) får vi stort sett for programmer som på grunn av sin form eller sitt innhold nærmest virker avskrekkende på deler av publikum. Beskrivelsen av slike programmer blir omtrent det motsatte av den som gjaldt for de populære postene. Blant teaterstykkene finner vi ofte stillestående og abstrakt eller symbolpreget handling og uklar eller urealistisk persontegning, mens de minst populære informasjons- og kulturprogrammene gjerne behandler perifere og helst kompliserte emner i en lite engasjerende form.

I tillegg til variasjonene etter egenskaper ved programmet selv, har vi for enkelte programmer (Kveldsnytt og enkelte informasjonsprogrammer) sett at også programkonteksten kan virke inn på seerprosentene dersom programmet er kortvarig og uten noe sterkt særpreg.

5.3.4. Endringer i fjernsynbruken over tid

Tidligere i dette kapitlet har vi sett at den tiden som de med fjernsyn tilbringer foran skjermen på en gjennomsnittlig hverdag, ikke ser ut til å ha endret seg systematisk fra 1967 til 1974. De gjennomsnittlige seerprosentene for programmene sendt etter kl. 1755 har imidlertid sunket noe i den samme perioden. Det ser altså ut til at den

stabiliteten vi har funnet for den samlede seertiden skyldes at økningen i sendetiden har oppveid tendensen til redusert oppslutning om det enkelte program. En slik utvikling ville i tilfelle være parallell til de endringene som fant sted i radiovanene fra 50-årene og fram til ca. 1967-68.

Ved hjelp av den tidsdimensjonen som også er bygd inn i tabell 26, får vi muligheter til å kontrollere og utdype et slikt grovt inntrykk av hvorledes utviklingen kan ha foregått over tid.

De gjennomsnittene som er regnet ut for hver enkelt sendeperiode, tyder alle på at oppslutningen om det enkelte program er gått noe ned fra 1967 - 1969 til 1971 - 1974. I perioden fra kl. 1755 til kl. 2000 var den gjennomsnittlige seerprosenten 20 ved undersøkelsene i 1967 - 1969 og 14 ved undersøkelsene i 1971 - 1973. De tilsvarende tallene var 58 og 52 for perioden fra kl. 2000 og 33 og 29 prosent for perioden etter kl. 2200. Nedgangen for den midterste perioden skyldes ikke utelukkende Dagsrevyen, der vi på forhånd vet at seerprosentene har endret seg. Holder vi denne programposten utenfor, får vi nemlig gjennomsnitt på 54 og 47 prosent for programmene med den beste sendetiden.

På grunn av de store variasjonene i tallene som ligger til grunn for disse gjennomsnittene, kan vi ikke uten videre bruke sammenlikningene ovenfor til å si at det virkelig har vært noen endringer i seervanene. Vi må for det første forsikre oss om at forskjellene er statistisk signifikante, dvs. at de ikke skyldes tilfeldigheter ved ett eller et lite antall programposter. I tillegg bør vi også kontrollere om tendensene finnes igjen innen de enkelte programkategorier. Gjør de ikke det, kan jo endringene i gjennomsnittlig seerprosenter bare være en konsekvens av at det nå sendes flere "tunge" programmer enn tidligere.

En enkel signifikanstest (der vi bruker de empiriske standardavvikene fra tabell 26) viser at både for perioden fra kl. 1755 til kl. 2000 og for perioden etter Dagsrevyen, er forskjellene i gjennomsnitt mellom de tidligere og de seinere undersøkelsene så store at de ikke kan skyldes tilfeldigheter ved programvirksomheten (0,05 signifikansnivå). For perioden etter kl. 2200 er imidlertid tallet på programposter så lite og spredningen i seerprosenter så stor at vi ikke kan trekke noen tilsvarende sikker konklusjon.

For å teste om nedgangen i seerprosenter også finnes innen den enkelte programkategori, har vi sammenliknet i alt 14 kombinasjoner av programkategori og sendetid som er representert med minst tre programmer fra så vel undersøkelsene i 1967 - 1969 som undersøkelsene i 1971 - 1974. For 13 av disse kombinasjonene var den gjennomsnittlige seerprosenten lavest for undersøkelsene i 1971 - 1974. Bare for én kombinasjon, spillefilmer sendt mellom kl. 2000 og kl. 2200, fant vi samme gjennomsnittlige

seerprosent for de to gruppene av undersøkelser. Når vi så legger til at årstidsvariasjonene i hvertfall ikke slår ut i de eldste undersøkelsenes favør, jfr. diskusjonen side 122, blir det helt klart at det faktisk har vært en viss generell nedgang i oppslutningen om den enkelte programpost blant de som har fjernsyn i boligen. Gitt de forandringene som ellers har skjedd fra 1967 til 1974: En økning i fjernsynsdekningen fra 62 til 88 prosent, en betydelig økning i sendetiden, og god tid for den gjennomsnittlige fjernsynsinnehaver til å venne seg til mediet og til å bli lei enkelte programmer, må det imidlertid være lov å karakterisere den aktuelle nedgangen som forholdsvis moderat.

I tillegg til det bildet den gir av nedgangen i oppslutningen om det enkelte program, viser inndelingen etter undersøkelsesår i tabell 26 også at økningen i sendetiden har ført til en viss forskyvning av seervanene. Vi ser nemlig at økningen i programvirksomheten etter kl. 1755 særlig har funnet sted i perioden før Dagsrevyen. På de hverdagene som er dekket av de første tre undersøkelsene, ble det i alt sendt 30 programmer til denne tiden på døgnet. For hverdagene i de fire siste undersøkelsene var tallet 89 (69 hvis vi ser bort fra Ettermiddagsnytt). At utvidelsen kom nettopp i denne perioden er ellers svært naturlig. Tiden mellom kl. 2000 og kl. 2200 var jo allerede full, og tiden etter kl. 2200 er lite gunstig av hensyn til folks sengetid. I perioden før Dagsrevyen var det imidlertid mange og lange sendepauser på hverdagene i slutten av 60-årene, pauser som det var naturlig å fylle etter hvert som programproduksjonen tillot det.

I og med at denne nye delen av programvirksomheten har trukket et ikke ubetydelig publikum, har det altså funnet sted en vridning i fjernsynsvanene i den forstand at en økende del av samlet fjernsynsseing nå skjer før kl. 2000 om kvelden. I og med at Dagsrevyen ble flyttet fram til kl. 1930 fra 1. januar 1975, er denne forskyvningen av fjernsynsseingen for øvrig blitt enda mer markert enn den var for årene fram til 1975.

5.4. Fjernsynsseingen på lørdager og søndager

5.4.1. Innledning

Tidligere i dette kapitlet har vi vært inne på at noen av lytter- og seerundersøkelsene med hensikt er lagt til perioder med ekstraordinære sendinger, og at dette spesielt har ført til at seertidene for enkelte lørdager og søndager er lite karakteristiske for de normale fjernsynsvanene. For å få et best mulig inntrykk av forholdet mellom ukedagene, har vi derfor i tabell 31 tatt med resultater både fra lytter- og

seerundersøkelsene og fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. I den siste undersøkelsen er alle programdagene i perioden 1. september 1971 - 31. august 1972 gitt lik vekt. Selv om tidene fra denne undersøkelsen ikke er noe helt riktig anslag for den samlede seertiden (Høst 1975a, kap. VII), burde de likevel gi et godt uttrykk for den gjennomsnittlige forskjellen mellom fjernsynsbruken på hverdager, lørdager og søndager. Som vi ser ligger seertidene for de to siste ukedagene 60 prosent over seertiden for vanlige hverdager.

Tabell 31. Gjennomsnittlig seertid på hverdager, lørdager og søndager.[1] Timer *Average viewing time for weekdays, Saturdays and Sundays.[1] Hours*

	April 1967 *April 1967*	September/ oktober 1968 *September/ October 1968*	Februar 1969 *February 1969*	Juni/ august 1970 *June/ August 1970*	Februar 1971 *February 1971*	November 1972 *November 1972*	Februar 1974 *February 1974*	April 1974 *April 1974*	Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72 *Time Budget Survey 1971-72*
Hverdager *Weekdays*	0,9	0,8	1,5	1,1	1,4	1,4	1,6	1,0	1,0
Lørdager *Saturdays* ...	1,9	1,2	3,8	1,6	3,6	3,2	4,1	1,7	1,6
Søndager *Sundays*	2,0	1,1	4,1	1,8	1,9	1,9	3,8	1,4	1,6

1) Resultater fra lytter- og seerundersøkelser 1967 - 1974, og Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72.
1) Results from radio and television surveys 1967 - 1974, and the Time Budget Survey 1971-72.

Resultatene fra de forskjellige lytter- og seerundersøkelsene viser til dels svært store avvik fra dette gjennomsnittsmønsteret. Vi finner således at på i alt 5 av de 8 undersøkte lørdagene var seertiden minst det dobbelte av gjennomsnittet for hverdagene, mens det samme er tilfelle for tre av søndagene. For to av dagene (søndag 16. februar 1969 og lørdag 3. februar 1973) var den gjennomsnittlige seertiden for hele den voksne befolkningen mer enn 4 timer. Dette tallet kan kanskje best sammenliknes med det gjennomsnittet på 4,5 timer som den samme delen av befolkningen brukte til arbeid og arbeidsreiser på en vanlig hverdag (Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, tabell 2).

De særegenhetene ved fjernsynsbruken på lørdager og søndager som er beskrevet ovenfor, gjør altså at vi bør være litt forsiktige med å

bruke resultatene fra lytter- og seerundersøkelsene til å trekke generelle slutninger om hvorledes folk pleier å bruke fjernsynet i helgene. Det vi taper i muligheter for sikre generaliseringer oppveies imidlertid av den kunnskapen vi får om hvorledes publikum kan bruke mediet i spesielle situasjoner, som f.eks. når det sendes lange reportasjer fra et skøytemesterskap der en nordmann har godt muligheter til å gå til topps.

5.4.2. Fjernsynsseingen på lørdager

Hovedtallene for fjernsynsseingen på de undersøkte lørdagene er framstilt i tabell 32 på neste side, som er bygget opp etter samme mønster som den tilsvarende tabellen for hverdager (tabell 23).

Blant personer med fjernsyn var den laveste seertiden 1,7 timer (1968). Dette tilsvarer omtrent den tiden som ble brukt til fjernsyn på gjennomsnittlige hverdager ved undersøkelsene i 1971 og 1972 (jfr. tabell 23). For de øvrige lørdagene har fjernsynet lagt beslag på lengre, til dels betydelig lengre tid enn det vi har funnet for hverdagene. Den høyeste registrerte seertiden var hele 5,0 timer[1)], dette vil si at på den undersøkte lørdagen i februar 1969 brukte den gjennomsnittlige fjernsynsinnehaver nærmere en tredjedel av sin våkne tid foran fjernsynsskjermen. Mye av denne seingen foregikk i tiden før kl. 1755. 5,0 timer for de med fjernsyn tilsvarer 3,8 timer for hele befolkningen, av disse 3-8 timene skyldes 2,1 timer eller litt over halvparten sendingene før kl. 1755. For undersøkelsen i 1971 var det tilsvarende tallet 1,3 av 3,6 timer, i 1972 0,7 av 3,2 timer og i 1973 1,8 av 4,1 timer. Ser vi bort fra fjernsynsseingen før kl. 1755, vil altså variasjonene i seertid mellom de forskjellige lørdager som vi finner i tabell 32, bli redusert nokså kraftig.

Mer detaljerte opplysninger om fjernsynsbruken på lørdager finnes i tabell 33, der seerprosentene fra undersøkelsene i 1967 - 1969 og 1971 - 1974 er gruppert etter samme prinsipper som tidligere er brukt for hverdagens programmer. For enkelhets skyld er en del programkategorier slått sammen, dette er kategorier som på hverdager så ut til å bli møtt med noenlunde like publikumsreaksjoner. Siden tallet på undersøkte programmer er lite, er det heller ikke gjort noe forsøk på å bruke tabeller til å se om fjernsynsbruken på lørdager har endret seg over tid.

---

1) I og med at et lite antall lange sendinger betyr så mye for den samlede seertiden ved undersøkelsene i 1969, 1971 og 1973, samtidig som vi ikke kan være sikre på at svarene "sett helt" og "sett delvis" betyr nøyaktig det samme for slike sendinger som for kortere programmer, må vi regne med at tallene for disse lørdagene ikke er fullt så nøyaktige som tallene for dager uten slike lange sendinger.

Tabell 32. Omfanget av fjernsynsseingen på lørdager *Television viewing on Saturdays*

	22. april 1967 *22 April 1967*	21. september 1968 *21 September 1968*	15. februar 1969 *15 February 1969*	20. juni 1970 *20 June 1970*	6. februar 1971 *6 February 1971*	11. november 1972 *11 November 1972*	3. februar 1973 *3 February 1973*	20. april 1974 *20 April 1974*
Programposter sendt før kl. 1755 *Number of programmes sent before 1755*	2	-	4	-	6	4	5	1
Prograpost sendt før kl. 1755 sett *Number of programmes sent before 1755 viewed*	0,0	-	0,9	-	0,7	0,4	0,7	0,0
Programposter sendt etter kl. 1755 *Number of programmes sent after 1755*	9	9	9	11	15	10	11	10
Programposter sendt etter kl. 1755 sett *Number of programmes sent after 1755 viewed*	3,5	3,0	4,2	2,9	6,3	4,4	5,0	3,6
Programposter sendt i alt *Number of programmes sent, total*	11	9	13	11	21	14	16	11
Programposter sett i alt *Number of programmes viewed, total*								
Personer med fjernsyn i boligen *Persons with television*	4,8	4,1	6,6	3,6	8,2	5,5	6,3	4,0
Personer uten fjernsyn i boligen *Persons without television*	0,8	0,7	1,4	0,5	2,3	1,4	1,0	0,8
Alle personer *All persons*	3,5	3,0	5,1	2,9	7,0	4,8	5,7	3,6
Sendetid. Timer *Broadcasting time. Hours*	5,8	3,8	9,9	5,9	13,0	10,1	12,7	5,2
Seertid. Timer *Viewing time. Hours*								
Personer med fjernsyn i boligen	2,4	1,7	5,0	2,0	4,2	3,6	4,6	1,9
Personer uten fjernsyn i boligen	0,5	0,3	1,0	0,3	1,1	0,9	0,6	0,3
Alle personer	1,8	1,2	3,8	1,6	3,6	3,2	4,1	1,7

Tabell 33. Seerprosenter for fjernsynsprogrammer sendt på lørdager. 1967 - 1974

	Alle programmer *All programmes*	Nyheter *News*	Annen informasjon *Other information*	Kulturprogram *Culture*	Sammensatte underholdningsprogram *Entertainment*
Før kl. 1755					
Laveste og høyeste seerprosent	1-69	..	1-34	..	..
Gjennomsnittlig seerprosent	15	..	7	..	..
Standardavvik seerprosent	20	..	11	..	..
Tallet på programmer	22	0	13	0	0
Kl. 1755-2000					
Laveste og høyeste seerprosent	15-67	15-33	44-59	..	42-63
Gjennomsnittlig seerprosent	42	26	52	..	53
Standardavvik seerprosent	15	..	..	..	..
Tallet på programmer	29	4	4	0	2
Kl. 2000-2200					
Laveste og høyeste seerprosent	43-76	62-74	43-62	..	53-76
Gjennomsnittlig seerprosent	60	67	54	48	65
Standardavvik seerprosent	9	5	..	..	7
Tallet på programmer	26	7	3	1	9
Etter kl. 2200					
Laveste og høyeste seerprosent	20-40	26-40	..	..	..
Gjennomsnittlig seerprosent	33	33	..	20	35
Standardavvik seerprosent	6	6	..	..	..
Tallet på programmer	11	7	0	1	1

Audience sizes in per cent for television programmes sent on Saturdays. 1967 - 1974

Film *Film*	Idrett *Sports*	Program for små barn *Programmes for small children*	Andre barne- og ungdoms-program *Programmes for older children and youth*	
				Before 17.55
..	27-69	2-7	..	*Maximum and minimum audience size*
7	45	4	..	*Average audience size*
..	15	..	..	*Standard deviation, audience size*
1	5	3	0	*Number of programmes*
				17.55-20.00
..	..	20-57	24-67	*Maximum and minimum audience size*
..	57	35	44	*Average audience size*
..	..	13	13	*Standard deviation, audience size*
0	1	6	12	*Number of programmes*
				20.00-22.00
45-59	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
51	..	..	..	*Average audience size*
5	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
6	0	0	0	*Number of programmes*
				After 22.00
..	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
40	37	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
1	1	0	0	*Number of programmes*

For programmene før kl. 1755 ser vi at seerprosentene varierte fra 1 til 69. Den gjennomsnittlige seerprosenten var 15, altså betydelig høyere enn det gjennomsnittet på 2 som vi fant for hverdagene. Det høye gjennomsnittet skyldes først og fremst de fem idrettssendingene (seerprosenter mellom 27 og 69) og to reportasjer fra måneferden med Apollo XIV. Ser vi bort fra disse postene (og et skolefjernsynsprogram sendt i pausen mellom Apollo-reportasjene),finner vi ingen programmer med mer enn 7 prosent seere. For denne delen av dagen går det altså et tydelig skille i publikumsoppslutningen mellom den normale og den mer ekstraordinære delen av programvirksomheten.

For de 29 programmene i perioden fra kl. 1755 til kl. 2000 er variasjonene i publikumsoppslutningen ikke så framtredende som i den foregående perioden. Laveste registrerte seerprosent for denne delen av lørdagen var 15, den høyeste var 67, mens gjennomsnittet var på 42. Dette vil si at den gjennomsnittlige seerprosenten på lørdager var nesten tre ganger så stor som den vi fant for samme sendetid på hverdager, og at 28 av de 29 programmene sendt i denne perioden på lørdager trakk flere tilskuere enn det som tilsvarer gjennomsnittet for hverdagene. Vi ser videre at denne høye seeroppslutningen på lørdager ikke skyldes noen spesiell type programmer, i og med at seerprosentene ligger relativt høyt for alle programkategoriene som er representert i tabell 33.

Sammenliknet med hverdagene skiller lørdagenes sendinger i tiden før Dagsrevyen seg først og fremst ut gjennom de omfattende innslagene av barne- og ungdomsprogrammer. Konsekvensen av dette programopplegget og de voksnes oppslutning om disse programmene blir altså at svært mange har innledet den berømte lørdagskosen med uskyldig underholdning som f.eks. Pippi Langstrømpe, Skippy, Teskjekjerringa eller Lille Rosin.

I perioden fra kl. 2000 til kl. 2200 ser lørdagens programvirksomhet ut til å være dominert av underholdningsprogrammer og film ved siden av Dagsrevyen. Denne vekten på lettere programmer er trolig den viktigste årsaken til at den gjennomsnittlige seerprosenten for programmer sendt på denne delen av lørdagskvelden var såpass høy som 60. Oppslutningen om det enkelte program er imidlertid nokså lite oppsiktsvekkende, dette gjelder også såpass omtalte programmer som Hylands Morokul (69 prosent) eller Her og nå! (62 prosent). Bare et program fra 1967, Som De vil. På Ønskekvisten med Finn Gustavsen, greidde med sine 76 prosent seere å samle mer enn det vi tidligere har kalt et jamt stort publikum.

Den seine lørdagskvelden ser heller ikke ut til å ha vært noen viktig tid for det norske fjernsynspublikum. På de 7 lørdagene som

danner grunnlaget for tabellen ble det sendt i alt 11 programposter etter kl. 2200, av disse var det 7 kveldsnyttsendinger. Ingen av sendingene ble sett av mer enn 40 prosent av de med fjernsyn. Den gjennomsnittlige seerprosenten var 33, altså nesten nøyaktig det samme som vi fant for de seine sendingene på hverdager.

Ut fra gjennomgåelsen over får vi et klart inntrykk av at det først og fremst er i tiden før Dagsrevyen at fjernsynsbruken på lørdagene skiller seg vesentlig ut fra den vi har funnet for hverdagene. Etter Dagsrevyen er det hovedsakelig fraværet av tyngre informasjons- og kulturprogrammer som gjør at lørdagens seerprosenter ligger noe høyere enn gjennomsnittet for hverdager. Det spesielle ved lørdagen er altså at store deler av publikum begynner å se fjernsyn forholdsvis tidlig på dagen, enten det nå skjer i forbindelse med spesielle idrettssendinger, eller ved at de lar Ettermiddagsnytt og ikke Dagsrevyen danne begynnelsen på fjernsynskvelden.

5.4.3. Fjernsynseingen på søndager

Av oppstillingen i tabell 34 på neste side ser vi at tiden brukt til fjernsyn på lørdager varierer minst like sterkt som de tilsvarende tidene for lørdager. Den korteste seertiden var såpass beskjeden som 1,5 timer (1969). Søndag den 16. februar 1969 var registrert seertid til gjengjeld hele 5,2 timer.

Denne bestemte søndagen hadde da også litt å by det idrettsinteresserte publikum. Kl. 1300 startet nemlig en fem timers vekselsending fra VM på skøyter (som Dag Fornæss vant), og NM på ski. Også søndagen i februar 1973 hadde omfattende idrettsreportasjer. Det er imidlertid liten grunn til å tro at idrettssendingene alene kan være årsak til den høye gjennomsnittlige seertiden for søndager, som ble funnet i Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Vi ser således at på de idrettsløse søndagene i 1971 og 1972 var seertidene en halv time høyere enn gjennomsnittet for de etterfølgende hverdagene (tabell 31).

Av tabell 35, som gir en mer detaljert oversikt over resultatene fra de undersøkte søndagene i 1967 - 1969 og 1971 - 1974, ser vi at på disse dagene ble det sendt i alt 9 programposter før kl. 1755 om ettermiddagen.

Seeroppslutningen for disse 9 postene har variert sterkt, fra 84 prosent for reportasjen fra VM på skøyter og NM på ski i 1969 via 47 prosent for den minst populære av de fire idrettsreportasjene (turnlandskamp i 1967) til under 20 prosent for Høgmessene og 3 prosent for Søndagsmatineen. Tallet for reportasjen fra ski-NM og skøyte-VM tilsvarer det vi tidligere fant for mandagsfilmen Bør Børson. Noen

Tabell 34. Omfanget av fjernsynsseingen på søndager *Television viewing on Sundays*

	16. april 1967 *16 April 1967*	22. september 1968 *22 September 1968*	16. februar 1969 *16 February 1969*	21. juni 1970 *21 June 1970*	7. februar 1971 *7 February 1971*	12. november 1972 *12 November 1972*	4. februar 1973 *4 February 1973*	21. april 1974 *21 April 1974*
Programposter sendt før kl. 1755 *Number of programmes sent before 1755*	1	1	1	-	1	3	2	-
Programposter sendt før kl. 1755 sett *Number of programmes sent before 1755 viewed*	0,3	0,1	0,7	-	0,2	0,4	1,1	-
Programposter sendt etter kl. 1755 *Number of programmes sent after 1755*	9	10	10	11	10	10	11	11
Programposter sendt etter kl. 1755 sett *Number of programmes sent after 1755 viewed*	3,1	3,1	4,0	3,8	4,3	3,6	4,1	4,2
Programposter sendt i alt *Number of programmes sent, total*	10	11	11	11	11	13	13	11
Programposter sett i alt *Number of programmes viewed, total*								
Personer med fjernsyn i boligen *Persons with television*	5,2	4,4	6,0	4,7	5,2	4,6	5,8	4,6
Personer uten fjernsyn i boligen *Persons without television*	1,0	0,7	1,5	0,9	1,7	0,7	0,9	0,8
Alle personer *All persons*	3,4	3,2	4,7	3,8	4,5	4,0	5,2	4,2
Sendetid. Timer *Broadcasting time. Hours*	6,3	5,0	8,9	4,9	5,8	7,1	9,3	4,2
Seertid. Timer *Viewing time. Hours*								
Personer med fjernsyn i boligen	2,9	1,5	5,2	2,2	2,3	2,2	4,2	1,6
Personer uten fjernsyn i boligen	0,6	0,3	1,4	0,4	0,7	0,4	0,7	0,3
Alle personer	2,0	1,1	4,1	1,8	1,9	1,9	3,8	1,4

direkte sammenlikning av interessen for de to programmene er det imidlertid vanskelig å foreta, siden Bør Børson hadde en god sendetid om kvelden, mens idrettssendingen i 1969 var svært lang og derfor gav mange muligheter til i hvert fall å se en del av programmet. 32 prosent av seerne til VM-reportasjen oppgav således at de bare hadde sett deler av programmet, mens andelen av delvis-seere var 10 prosent for Bør Børson.

For idrettssendingene ser vi videre at seerprosentene på søndagene gjennomgående ligger noe høyere enn de vi fant for lørdagene. I 1969 ble reportasjene fra ski-NM og skøyte-VM sett av 69 prosent av fjernsynsinnehaverne lørdagen og av 84 prosent søndagen. De tilsvarende tallene for reportasjene fra sprint-VM i 1973 var 47 og 66 prosent.

I den neste perioden, fra kl. 1755 til kl. 2000, ble det sendt i alt 29 programmer i løpet av de sju søndagene som danner grunnlaget for tabell 36. Storparten av disse programmene var Barne-TV og andre programmer for barn og ungdom. Den gjennomsnittlige seerprosenten var 35, altså litt lavere enn den tilsvarende prosenten for lørdager, men godt over gjennomsnittet for hverdagene. Det er altså tydelig at ikke bare på lørdager, men også på søndager er det mange som gjerne setter seg ned foran fjernsynet tidlig på kvelden selv om det i og for seg ikke blir sendt spesielt spennende programmer.

Siden seeratferden i fjernsynets viktigste sendetid stort sett var den samme på lørdager og på hverdager, er det liten grunn til å vente spesielle publikumsreaksjoner på programmene som sendes etter kl. 2000 på søndager. Dette viser seg å holde stikk. De gjennomsnittlige seerprosentene virker svært så normale både for perioden fra kl. 2000 - 2200, og for programmene sendt etter kl. 2200.

De eneste nevneverdige unntakene fra det vi kan kalle vanlige seeroppslutning utgjøres av fire programmer som alle ble sett av minst 70 prosent av de med tilgang til fjernsyn. Av disse fire programmene var det to idrettssendinger, en reportasje fra EM i kunstløp i 1971 som ble sett av 72 prosent, og en sportsrevy som ble sett av 71 prosent. Det er trolig ikke tilfeldig at det siste tallet ble registrert nettopp ved undersøkelsen i 1969. De mange som i time etter time hadde sett konkurransen som endte med at Dag Fornæs ble verdensmester, hadde tydeligvis behov for en liten repetisjon av de største øyeblikkene.

De to andre populære programmene var en av episodene i den svenske fjernsynsserien Et kjøpmannshus i skjærgården (70 prosent), og det norske bidraget til underholdningsfestivalen i Montreux 1974, Sing Sala Bim med Dizzie Tunes (73 prosent). Siden serien om kjøpmannshuset i skjærgåden så absolutt hører hjemme i den letteste delen av fjernsynsteatrets repertoar (lettfattelig dramatikk, klar typetegning, romantisk miljø), passer den karakteristikken vi tidligere har prøvd å gi av det publikumsvennlige program godt på disse to postene.

Tabell 35. Seerprosenter for fjernsynsprogrammer sendt på søndager. 1967 - 1974

	Alle programmer *All programmes*	Nyheter *News*	Annen informasjon *Other information*	Kulturprogram *Culture*	Sammensatte underholdningsprogram *Entertainment*
Før kl. 1755					
Laveste og høyeste seerprosent	3-84	..	..	..	..
Gjennomsnittlig seerprosent	37	..	26	3	..
Standardavvik seerprosent	28	..	..	..	..
Tallet på programmer	9	0	1	1	0
Kl. 1755-2000					
Laveste og høyeste seerprosent	13-57	..	24-52	13-40	46-57
Gjennomsnittlig seerprosent	35	..	39	23	53
Standardavvik seerprosent	13	..	..	..	..
Tallet på programmer	24	0	3	4	3
Kl. 2000-2200					
Laveste og høyeste seerprosent	31-74	62-74	52-65	31-70	64-73
Gjennomsnittlig seerprosent	59	66	58	43	69
Standardavvik seerprosent	12	4	5	..	..
Tallet på programmer	26	7	5	4	2
Etter kl. 2200					
Laveste og høyeste seerprosent	18-50	18-36	30-33	19-26	42-50
Gjennomsnittlig seerprosent	31	26	32	23	46
Standardavvik seerprosent	10	6	..	..	..
Tallet på programmer	14	7	2	2	2

Audience sizes in per cent for television programmes sent on Sundays. 1967 - 1974

Film *Film*	Idrett *Sports*	Religiøse program *Religious programmes*	Program for små barn *Programmes for small children*	Andre barne- og ungdoms-program *Programmes for older children and youth*	
					Before 17.55
..	47-84	12-18	..	..	*Maximum and minimum audience size*
..	64	16	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	4	3	0	0	*Number of programmes*
					17.55-20.00
..	..	..	23-46	26-53	*Maximum and minimum audience size*
..	..	24	31	39	*Average audience size*
..	..	..	8	9	*Standard deviation, audience size*
0	0	1	8	5	*Number of programmes*
					20.00-22.00
..	49-72	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
..	59	..	..	..	*Average audience size*
..	9	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
0	8	0	0	0	*Number of programmes*
					After 22.00
..	..	..	..	..	*Maximum and minimum audience size*
48	..	..	..	..	*Average audience size*
..	..	..	..	..	*Standard deviation, audience size*
1	0	0	0	0	*Number of programmes*

5.5. Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at selv om størrelsen av fjernsynets publikum varierer sterkere fra program til program og fra dag til dag enn det som er tilfelle for radioen, er det likevel mulig å finne fram til en del nokså stabile trekk. Vi har for det første funnet at den tiden som brukes foran fjernsynsskjermen varierer en del fra årstid til årstid, og mellom de forskjellige dagene i uken. Sammenlikningen mellom årstidene viser at fjernsynsbruken er mest omfattende på forvinteren, mens sommermånedene er den dårligste tiden for fjernsynsseing. Selv om programvirksomheten i de forskjellige årstidene nok varierer en del etter kringkastingens egen oppfatning av hva som er gode og dårlige fjernsynsmåneder, er det likevel klart at de observerte årstidsvariasjonene er noe mer enn avspeilinger av forskjeller i programtilbudet.

En sammenlikning mellom ukedagene, basert på resultater fra såvel lytter- og seerundersøkelsene som Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72, viser på sin side at folk gjennomgående ser mer fjernsyn på lørdager og søndager enn på vanlige hverdager. Disse forskjellene skyldes stort sett programmene før kl. 2000. Utslagene er størst for de ekstraordinære sendingene som kommer før kl. 1755, men forskjellene finnes også for mer normale innslag som Barne-TV og de filmene for gutter og jenter som sendes i perioden mellom Ettermiddagsnytt og Dagsrevyen.

Gjennomgåelsen av de forskjellige seerprosenter har videre vist at publikumsstørrelsene er nokså forskjellige for programmer sendt til forskjellig tid på dagen. Perioden før kl. 1755 er vanligvis en dårlig fjernsynstid, i og med at de aller fleste sendingene bare når ut til 0-2 prosent av det voksne fjernsynspublikummet. Ekstraordinære sendinger, og da særlig de som kommer i helgene, kan likevel samle et stort publikum bare den begivenheten som blir dekket er interessant nok. Dette var f.eks. tilfelle ved undersøkelsene i 1969 og 1973, da fjernsynet sendte lange reportasjer fra store vinteridrettsstevner.

For perioden mellom kl. 1755 og kl. 2000 finner vi også nokså markerte forskjeller mellom publikums atferd i helgene og på vanlige hverdager. På de vanlige hverdagene når de fleste programmene i denne perioden ut til mellom 10 og 20 prosent av de med fjernsyn, mens det på lørdager og søndager er mest vanlig med publikumsstørrelser mellom 30 og 50 prosent. Noe av disse forskjellene må skyldes programvirksomheten. På lørdager og søndager sendes ofte serier "for jenter og gutter", lette og underholdende innslag som tydeligvis appellerer også til et voksent publikum. Det kan videre tenkes at disse seriene fører

til at også Barne-TV og Ettermiddagsnytt får flere seere i helgene: For den som nå engang har tenkt å se en serie som begynner f.eks. kl. 1815 eller kl. 1830 kan det være nærliggende å innlede fjernsynskvelden med Ettermiddagsnytt kl. 1755.

Det er imidlertid ikke bare programvirksomheten som skiller lørdagene og søndagene fra de andre ukedagene. Publikums arbeidsforpliktelser er også svært forskjellige. På vanlige hverdager kommer en stor del av befolkningen såpass seint hjem fra arbeidet at det virker lite naturlig å begynne fjernsynsseingen allerede kl. 1755. På lørdager og søndager, når de fleste har mye fritid og dessuten lite press i retning av å bruke tiden til "noe nyttig", blir det mer naturlig å sette seg ned i fjernsynsstolen så tidlig som kl. 1755. I enkelte helger er det for øvrig slik at mange allerede er på plass foran skjermen når Ettermiddagsnytt begynner, i og med at de først har sett skøyteløp, Tippekamp eller andre ekstraordinære sendinger.

Selv om enkelte sendinger før kl. 2000 kan trekke mange seere, spesielt i helgene, er det likevel perioden fra og med Dagsrevyen til ca. kl. 2200 som er fjernsynets store sendetid. Programmene som sendes i denne perioden blir sjelden sett av mindre enn 30 prosent av fjernsynsinnehaverne, og det er ikke uvanlig med seerprosenter på 70 eller mer. For denne perioden ser det ellers ut til at ukedagen betyr lite for publikumsstørrelsen. I stedet finner vi at de store variasjonene i seerprosenter langt på vei kan forklares ved hjelp av referanser til programmenes innhold og form. De samme tendensene finner vi for øvrig også for programmene som sendes etter kl. 2200: Ukedagen betyr lite eller ingenting for publikumsoppslutningen mens vi finner store forskjeller mellom tiltrekkende og lite tiltrekkende programmer.

Hvilke faktorer det er som fører til henholdsvis høye og lave seerprosenter, har vi allerede prøvd å beskrive i tilknytning til gjennomgåelsen av oppslutningen om forskjellige programtyper. Høye seerprosenter finner vi først og fremst for programmer som tar opp forholdsvis enkle, konkrete og gjerne dramatiske problemstillinger eller intriger, fortrinnsvis knyttet til miljøer publikum kan kjenne seg igjen i. Publikum ser videre ut til å sette pris på levende og gjerne litt fargerike personer, hva enten de opptrer i fiksjon, som programledere eller som debattanter. I tillegg har vi registrert høye seertall for programmer som det har knyttet seg sterke forhåndsforventninger til, f.eks. ved at det dreier seg om direkte reportasjer fra sentrale begivenheter med ukjent utfall, slik som store idrettskonkurranser, opptelling etter stortingsvalg, eller overføring fra måneferder.

De lave seerprosentene finner vi på sin side for programmer med abstrakte eller fremmede problemstillinger, presentert på en stillestående og fargeløs måte.

Disse faktorene virker til dels på tvers av innholdskategorier. Enkelte samfunnsorienterende programmer eller fjernsynsteaterstykker kan således være både levende og dramatiske, mens andre er abstrakte i formen og/eller tar opp emner som har liten interesse for den vanlige seer. Det er likevel tydelig at programtype og form ikke er uavhengige størrelser, programmer som tar opp samme type emne får gjerne noenlunde samme utforming og når dermed ut til omtrent like store deler av publikum.

De opplysningene som er lagt fram i dette kapitlet har også gitt et visst inntrykk av i hvilken grad fjernsynsbruken har endret seg fra 1967 til 1974. Selve seertiden blant de med fjernsyn i boligen har vært så stabil at det ikke er mulig å påvise noen utvikling ved hjelp av det forholdsvis grove måleinstrumentet som lytter- og seerundersøkelsene representerer. Siden perioden har vært preget av en økning i programtilbudet, ser publikum imidlertid en mindre del av det som sendes enn de gjorde tidligere. En sammenlikning mellom resultater fra tidlige og seine undersøkelser viser at den gjennomsnittlige seerprosent innen hver enkelt seerperiode har gått noe ned, og at nedgangen trolig har vært noenlunde lik for de forskjellige typer programmer. Økningen i programvirksomheten, som særlig har funnet sted i de to periodene før Dagsrevyen, har dermed ført til at fjernsynsseingen etter hvert er blitt noe mindre konsentrert om den gode seertiden etter kl. 2000.

De fjernsynsvanene som er framstilt i dette kapitlet, har lite til felles med radiovanene fra slutten av 60-årene og begynnelsen av 70-årene. I stedet er det enkelte trekk som minner om radiolyttingen i 50-årene, slik den er beskrevet i kapittel 3 foran. Som en avslutning skal vi derfor foreta en sammenlikning mellom disse to formene for mediebruk. I denne sammenlikningen vil vi holde oss til kveldstiden, altså den tiden da radioen tidligere hadde sitt største publikum. Ved å begrense sammenlikningen på denne måten forsvinner riktignok to viktige forskjeller, nemlig at radiolyttingen i mye større grad enn fjernsynsseingen er fordelt over hele dagen, og at den samtidig er mye sterkere konsentrert om de faste postene.

Grunnlaget for sammenlikningen er tabell 36, som inneholder noen hovedtall for henholdsvis radiolytting og fjernsynsseing om kvelden. Tallene er stort sett de samme som finnes i tabellene 8 og 26 foran. De viktigste forskjellene er at enkelte programkategorier er slått sammen for å gjøre det hele mer oversiktlig, og at Dagsnytt kl. 1900, men ikke Værmelding, Aktuelt og Meldinger, er tatt med i den delen av tabellen som gjelder radiolyttingen i 1953/54.

Ved sammenlikningen av de to kolonnene er det nødvendig å ta visse metodiske forbehold. Vi kan for det første ikke være sikre på at lytterne i 1953/54 oppfattet spørsmålet om de hadde fulgt bestemte

Tabell 36. Publikumsstørrelser i prosent[1] for radioprogrammer sendt kl. 1900-2200 på hverdager i desember 1953/mars 1954, og for fjernsynsprogrammer sendt kl. 2000-2200 på hverdager i 1967 - 1974[2] *Audience sizes in per cent[1] for radio programmes sent 7.00-10.00 p.m. on weekdays in December 1953/March 1954, and for television programmes sent 8.00-10.00 p.m. on weekdays in 1967 - 1974[2]*

	Radiolytting på hverdager i 1953/54 *Radio listening on weekdays 1953/54*	Fjernsynsseing på hverdager i 1967 - 1974 *Television viewing on weekdays 1967 - 1974*
Alle programmer *All programmes*		
Minste og største publikum *Maximum and minimum audience size*	10-76	17-84
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse *Average audience size*	36	55
Standardavvik publikumsstørrelse *Standard deviation, audience size*	19	13
Tallet på programmer *Number of programmes*	52	109
Nyheter *News*		
Minste og største publikum	55-65	56-75
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse	61	64
Standardavvik publikumsstørrelse	3	5
Tallet på programmer	10	35
Politisk, samfunnsorienterende informasjon *Information on politics and society*		
Minste og største publikum	27-41	30-73
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse	34	48
Standardavvik publikumsstørrelse	4	11
Tallet på programmer	7	21
Annen informasjon *Other information*		
Minste og største publikum	12-31	37-70
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse	22	51
Standardavvik publikumsstørrelse	6	10
Tallet på programmer	10	13
Teater *Theatre*		
Minste og største publikum	42-49	33-61
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse	47	44
Standardavvik publikumsstørrelse	..	10
Tallet på programmer	3	9
Annen kultur *Other culture*		
Minste og største publikum	10-32	17-48
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse	18	35
Standardavvik publikumsstørrelse	6	12
Tallet på programmer	13	5
Underholdning, underholdningsmusikk, film *Entertainment, light music, film*		
Minste og største publikum	22-76	37-84
Gjennomsnittlig publikumsstørrelse	50	58
Standardavvik publikumsstørrelse	18	13
Tallet på programmer	9	26

1) For personer med tilgang til henholdsvis radio eller fjernsyn.
2) Unntatt 1970.
1) Among persons with access to radio or television, respectively.
2) 1970 excluded.

programposter på nøyaktig samme måte som fjernsynsinnehaverne gjorde det i 1967 - 1974, og bør derfor ikke legge for stor vekt på størrelsen av den enkelte differanse. Selve mønsteret i resultatene er imidlertid så tydelig at det ikke kan skyldes forskjeller i svartilbøyelighet. Årstidsvariasjonene i radio- og fjernsynsbruken kan også ha påvirket resultatene. Tallene fra 1953/54 gjelder hverdager i de radiovennlige månedene desember-mars, mens de seinere undersøkelsene også er foretatt i april, september og november. Det er altså grunn til å tro at de forskjellene som finnes i tabell 36 ville blitt noe større dersom de to settene av opplysninger hadde stammet fra undersøkelser foretatt til nøyaktig samme tid på året.

I 1953/54 begynte den egentlige radiokvelden vanligvis med Dagsnytt og værmelding kl. 1900, og den sluttet med nyhetssendingen kl. 2200. På de 10 dagene i 1953/54 som ligger til grunn for oppstillingen i tabell 36, hadde Dagsnytt kl. 1900 en gjennomsnittlig lytterskare på 61 prosent. Nyhetssendingen kl. 2200 nådde på sin side ut til 40 prosent av radiolytterne. Programmene mellom disse to nyhetssendingene hadde en gjennomsnittlig lytterprosent på 30.

Fjernsynets store sendetid begynner på tilsvarende måte med Dagsrevyen, og slutter vanligvis omkring kl. 2200. Det er ellers påfallende hvor liten forskjell det er mellom den gjennomsnittlige seerprosenten for Dagsrevyen (64) og den tilsvarende lytterprosenten for Dagsnytt kl. 1900. Vi kan altså trygt gå ut fra at Dagsnytt kl. 1900 dengang hadde samme plass i publikums fritidsvaner som Dagsrevyen har i dag.

For fjernsynsprogrammene sendt mellom Dagsrevyen og kl. 2200 var den gjennomsnittlige seerprosenten 51, altså vesentlig høyere enn det gjennomsnittet på 30 prosent som vi fant for radiolyttingen i 1953/54. Forskjellene er imidlertid ikke jamt fordelt på programmer og programtyper. Vi ser således at Ønskekonserten, som var det mest populære radioprogrammet på hverdager, med sitt gjennomsnitt på 76 prosent godt kan måle seg med selv de mest publikumsvennlige fjernsynsprogrammer. De tre radioteatersendingene som er representert i tabellen, nådde på sin side ut til et vel så stort publikum som den gjennomsnittlige fjernsynsteaterforestilling. På den annen side finner vi svært store forskjeller i fjernsynets favør når det gjelder oppslutningen om informasjonsprogrammer og programmer med annen kultur enn teater. Alt i alt ser det altså ut til at radioens populære programmer dengang kunne trekke et like stort publikum som tilsvarende fjernsynsprogrammer gjør i dag, slik at det er i oppslutningen om middels og lite populære sendinger vi finner den store forskjellen mellom de to mediene.

Det mønsteret som er beskrevet ovenfor, gjør det naturlig å tenke seg at oppslutningen om en bestemt programpost skyldes et samspill mellom interessen for programmet selv og en generell interesse knyttet til selve radiolyttingen eller fjernsynsseingen. For de populære programmene vil det være den første faktoren som dominerer. Det viktigste blir altså ikke hvilket medium som benyttes, men at personen får tilgang til den aktuelle informasjonen eller kan delta i den aktuelle opplevelsen. En annen sak er det selvfølgelig at dersom personen kan velge, vil han eller hun bruke det mediet som gir det rikeste inntrykket. Sett på denne måten blir det altså ikke overraskende at Dagsnytt kl. 1900 hadde omtrent like mange lyttere som Dagsrevyen har seere, eller at lørdagenes sammensatte underholdningsprogrammer, som egentlig ville gjort seg best i fjernsyn, nådde ut til en vel så stor del av befolkningen som dagens fjernsynsshow.

For den mer vanlige delen av programvirksomheten vil selve mediebruken og de gleder den kan by på, bety vel så mye for publikumsstørrelsene som interessen for innholdet i det enkelte program. Det blir altså for de ordinære og ikke minst de lite tiltrekkende programmene at vi får demonstrert fjernsynets spesielle tiltrekningskraft.

Siden de innledende nyhetssendingene om kvelden nådde ut til omtrent like store deler av befolkningen, har denne forskjellen i tiltrekningskraft først og fremst betydd at gårsdagens radiopublikum var raskere til å slå av apparatene enn dagens fjernsynsseere.

6. BRUK AV UTENLANDSK RADIO OG FJERNSYN

6.1. Innledning

I kapitlet om radio og fjernsyn i Norge er det pekt på at NRK har et begrenset programtilbud med bare en kanal i radio og fjernsyn, og at det i begge medier legges mindre vekt på underholdningsstoffet enn hva tilfelle er i mange andre land. Samtidig vet vi fra oversiktene over publikumsoppslutningen om de forskjellige radio- og fjernsynsprogrammer at den gjennomsnittlige nordmann setter stor pris på lettere underholdning. I denne situasjonen er det naturlig å vente at deler av publikum vil vende seg til utenlandske stasjoner og deres underholdningstilbud. En slik tendens vil i tilfelle ikke være noe særnorsk fenomen, det finnes tvertimot en lang rekke eksempler på at ulikevekt mellom nabolands programtilbud fører til en god del lytting eller seing over landegrensene. (Se f.eks. Nordiske utredninger 1974 nr. 19, s. 111-119, Green 1972, kap. 3 og 15.)

I resten av dette kapitlet skal vi se litt nærmere på hva de undersøkelsene som er foretatt fram til nå, kan si om nordmenns bruk av utenlandsk radio og fjernsyn. En oversikt over seingen på utenlandsk fjernsyn, basert på resultater fra Lytter- og seerundersøkelsen 1974, finnes allerede i utredningen "TV över gränserna", Nordiske utredninger nr. 19, 1974. Interessen for opplysninger om nordmennenes bruk av utenlandsk fjernsyn er ellers blitt aktualisert på grunn av planene om en nordisk fjernsynssatelitt, og det er i denne forbindelse foretatt en spesiell seerundersøkelse i Østlandsområdet høsten 1977.

6.2. Utenlandsk radio

I radioen vil underholdningstilbudet fra utlandet først og fremst bestå av underholdnings- og popmusikk. Denne musikken har som regel et internasjonalt preg, og stiller således ikke særlige krav til språkkunnskaper eller evne til å sette seg inn i fremmede uttrykksformer. Mulighetene til å høre på utenlandsk radio kan imidlertid være begrenset av tekniske årsaker. Når det gjelder FM-sendingene, så har de omtrent samme bølgelengde som fjernsynssignalene, og når på tilsvarende måte bare fram til steder med tilnærmet luftlinje til senderen. Dette betyr at det først og fremst er nordmenn bosatt innen en rimelig avstand fra svenskegrensen som har muligheter til å ta inn utenlandsk FM-radio på hjemstedet. For AM-sendingene vil mottakerforholdene være mindre avhengig av avstanden til senderstasjonene. Til gjengjeld vil mange stasjoner bare kunne tas inn skikkelig etter mørkets frembrudd. Dette gjelder f.eks. for en populær mellombølgestasjon som Radio Luxembourg.

I radioens såkalte glanstid, altså før fjernsynet ble innført, ser det ut til at mulighetene til å ta inn utenlandske radiostasjoner ble flittig benyttet. Ved en Gallup-undersøkelse i 1948 var det således 72 prosent av lytterne som oppgav at de hadde hørt noe program fra Sverige i løpet av den siste uken før de ble intervjuet. Av disse var det igjen 83 prosent som sa at de hørte på musikk. Tilsvarende tall for dansk radio var henholdsvis 53 og 82 prosent. (Alstad 1969, s. 135.)

Fem år seinere, ved radioundersøkelsen i 1953/54, oppgav 25 prosent av de med radio i leiligheten at de hadde hørt på utenlandsk radio dagen før intervjuet fant sted. Gjennomsnittlig lyttertid ble oppgitt til om lag en time og ti minutter. Ved siden av Sverige (46 prosent av lytterne) var det først og fremst Tyskland (30 prosent) og England (21 prosent) folk hørte på.

Fra og med 1968 har det vært tatt med spørsmål om lytting til utenlandsk radio i de årlige lytter- og seerundersøkelsene. Ved undersøkelsen høsten 1968 gjaldt spørsmålene utenlandsk radio generelt.

Andelene som hadde hørt slik radio varierte fra 12 til 16 prosent for de forskjellige undersøkelsesdagene. Disse variasjonene holder seg innenfor vanlige usikkerhetsgrenser omkring gjennomsnittet på 14 prosent, de gir oss altså ingen grunn til å tro at det finnes systematiske forskjeller mellom ukedagene når det gjelder utenlandslytting. Heller ikke i de seinere undersøkelsene ser det ut til å ha vært systematiske forskjeller mellom ukedagene.

Blant de som oppgav at de hadde hørt på utenlandsk radio ved undersøkelsen i 1968, ble gjennomsnittlig lyttertid pr. dag oppgitt til hele 110 minutter eller 1,8 timer. (Høst 1970, s. 93.) Dette høye tallet er det rimelig å ta som en indikasjon på at det fremdeles er den lette musikken som trekker publikum til de utenlandske stasjonene.

Når vi sammenlikner resultatene fra 1953/54 med de fra 1968, ser vi at det har vært en klar nedgang i tallet på utenlandslyttere. Mens det i 1953/54 var 25 prosent som hadde hørt slik radio dagen før de ble intervjuet, var den tilsvarende andelen for 1968 sunket til 14 prosent. Samtidig ser det imidlertid ut til å ha skjedd en økning i den tiden den enkelte utenlandslytter hørte på disse stasjonene, en økning som langt på vei har oppveid nedgangen i tallet på lyttere. Den anslåtte lyttetiden som gjelder hele befolkningen, var således 18 minutter i 1953/54 og 15 minutter i 1968, altså omtrent samme nivå.

For å få litt bedre kjennskap til nordmenns utenlandslytting enn det de enkle tallene fra 1968 kunne gi, ble det i de neste undersøkelsene skilt mellom lytting til Sveriges melodiradio og lytting til annen utenlandsk radio. Som det går fram av tabellene 37 og 38 har melodiradioen hatt en helt dominerende plass blant de utenlandske radiosendingene. Denne ene kanalen ble gjennomsnittlig hørt av 6-9 prosent av befolkningen i alderen 15-79 år ved undersøkelsene i 1969 - 1974, mens de øvrige stasjonene til sammen vanligvis har nådd ut til 5-7 prosent. For begge typer stasjoner ser det ut til at publikumsoppslutningen, målt ved hjelp av antall lyttere, har holdt seg på noenlunde samme nivå fra 1969 til 1974. Den samlede lyttetiden for utenlandsk radio har imidlertid gått noe ned, fra 14 minutter i 1969 til 11 minutter i 1973 og 9 minutter i 1974.

Siden Sveriges melodiradio sendes over FM-nettet, vil den bare nå ut til den delen av befolkningen som bor innenfor rekkevidde av de svenske FM-senderne og dessuten har tilgang til en FM-mottaker. Denne gruppen utgjør uten tvil et mindretall av befolkningen, og de gjennomsnittlige lytterprosentene gir dermed et nokså misvisende inntrykk av interessen for melodiradioen. For å få et riktig bilde av denne interessen, må vi i stedet se på lyttingen blant melodiradioens potensielle publikum.

I lytter- og seerundersøkelsene er det ikke tatt med direkte spørsmål om mulighetene til å lytte på Sveriges melodiradio. I stedet har vi i tabell 37 brukt svarene på spørsmål om mulighetene til å ta inn svensk fjernsyn for å skille mellom de som bor innenfor og utenfor rekkevidden av de svenske FM-signalene. Svakheten ved dette målet er selvsagt at en del uten fjernsyn kan ta inn svensk FM-radio, og at en del av de som tar inn svensk fjernsyn ikke har egen FM-mottaker.

Tabell 37. Lytting til Sveriges melodiradio. Prosent pr. dag
Listening to Sweden's music radio. Per cent listeners per day

	Alle personer *All persons*	Kan ta inn svensk fjernsyn *Can receive Swedish television*	Kan ikke ta inn svensk fjernsyn *Can not receive Swedish television*
1969 Prosent lyttet *Per cent listeners*	8	25	4
Tallet på personer *Number of persons*	4 180	808	3 372
1970 Prosent lyttet	7	12	6
Tallet på personer	3 274	665	2 609
1971 Prosent lyttet	9	30	4
Tallet på personer	3 969	803	3 166
1972 Prosent lyttet	8	24	5
Tallet på personer	3 981	778	3 203
1973 Prosent lyttet	7	21	3
Tallet på personer	3 905	784	3 121
1974 Prosent lyttet	6	18	4
Tallet på personer	3 756	650	3 106

Til tross for disse svakhetene må det være lov å si at den inndelingen vi har valgt, skiller mellom to grupper av personer som bruker svensk melodiradio i nokså forskjellig grad. Blant de som kan ta inn svensk fjernsyn finner vi i de fleste undersøkelsene gjennomsnittlige lytterprosenter mellom 20 og 30. Dette er omtrent det tredobbelte av gjennomsnittet beregnet for hele befolkningen. Denne oppslutningen på 20-30 prosent tilsvarer også omtrent den som ble funnet for utenlandsk radio generelt ved undersøkelsene i 1953/54. Blant de som har anledning til det, er altså lytting til Sveriges melodiradio i høyeste grad et aktuelt alternativ til bruken av NRK's programtilbud.

Mens det i prinsippet er lett å avgjøre om en person har muligheter til å høre på Sveriges melodiradio eller ikke, er situasjonen mer uklar når det gjelder "andre utenlandske stasjoner". Her vil vi i stedet få en kontinuerlig overgang fra de som kan ta inn et stort antall stasjoner med god kvalitet på signalene, til de som bare kan ta inn få stasjoner og

ofte får mottakingen forstyrret av radiostøy. I de årlige lytter- og seerundersøkelsene har vi heller ikke noen opplysninger om mulighetene for å ta inn utenlandsk radio. Vi må imidlertid anta at lyttermulighetene alt i alt er best i Sør-Norge, der avstanden til de tallrike stasjonene på kontinentet og i Storbritannia er minst. Ut fra denne tankegangen har vi i tabell 38 skilt mellom lyttere bosatt i Østre og Vestre handelsfelt og lyttere bosatt i resten av landet.

Tabell 38. Lytting til annen utenlandsk radio enn Sveriges melodiradio. Prosent pr. dag *Listening to other foreign radio than Sweden's music radio. Per cent listeners per day*

		Alle personer *All persons*	Østre og vestre handelsfelt *Eastern and Western trade region*	Midtre og nordre handelsfelt *Central and Northern trade region*
1969	Prosent lyttet *Per cent listeners*	6	7	3
	Tallet på personer *Number of persons*	4 146	3 093	1 070
1970	Prosent lyttet	5	6	1
	Tallet på personer	3 276	2 525	746
1971	Prosent lyttet	6	6	4
	Tallet på personer	3 963	2 983	980
1972	Prosent lyttet	7	7	5
	Tallet på personer	3 981	3 277	704
1973	Prosent lyttet	6	7	4
	Tallet på personer	3 905	3 243	662
1974	Prosent lyttet	5	6	2
	Tallet på personer	3 756	2 829	927

Som det går fram av tabellen er det ganske riktig forskjeller i bruken av de andre utenlandske stasjonene mellom personer bosatt i de to geografiske områdene. Forskjellene er imidlertid ikke på langt nær så store som de forskjellene vi fant i tabell 37. Dette må være en avspeiling av det forholdet vi var inne på tidligere, nemlig at mulighetene for å ta inn utenlandsk radio over vanlig kort-, mellom- og langbølge på langt nær vil være så avhengig av geografiske forhold som mottakingen av FM-radio.

6.3. Utenlandsk fjernsyn

På grunn av fjernsynssignalenes korte rekkevidde er det bare de som bor innen en forholdsvis kort avstand fra utenlandske sendestasjoner som har muligheter til å ta inn utenlandsk fjernsyn. Tabell 39 viser

hvor stor del av fjernsynsinnehaverne som hadde slike muligheter i april 1974.

Tabell 39. Personer med fjernsyn iboligen, etter mulighet for å se sendinger fra Sverige, Danmark og Finland i april 1974. Prosent *Persons with television in the home, by access to television from Sweden, Denmark and Finland in April 1974. Per cent*

	I alt *Total*	Kan ta inn sendinger fra *Can receive signals from*	Kan ikke ta inn sendinger fra *Can not receive signals from*	Vet ikke *Don't know*	Tallet på personer *Number of persons*
Sverige *Sweden*	100	20	80	0	1 764
Danmark *Denmark* ...	100	1	96	3	1 764
Finland *Finland* ...	100	0	96	4	1 764

Som vi ser er det bare et mindretall av fjernsynsinnehaverne som kan ta inn programmer fra andre nordiske land. I alt 20 prosent oppgav at de kunne ta inn Sverige. Dette tallet liggere litt lavere enn resultatene fra 1969 - 1973. Ved disse undersøkelsene var det 19-20 prosent av hele den voksne befolkningen som svarte at de kunne se svensk fjernsyn. Det var videre omkring 1 prosent, vesentlig på Sørlandet, som mente de kunne få inn Danmark, mens mindre enn 1 prosent kunne se finsk fjernsyn.

Av de som kunne få inn svensk fjernsyn, var de fleste bra fornøyd med selve mottakerforholdene. På spørsmål om billedkvaliteten, var det således ikke mer enn om lag en fjerdedel som mente at den var dårligere enn for norsk fjernsyn.

For å få et nærmere inntrykk av hvorledes seermulighetene var fordelt rent geografisk, ble det ut fra 1969-undersøkelsen laget en oversikt over hvor stor del av fjernsynseierne i det enkelte utvalgsområde som kunne ta inn svensk fjernsyn. Selv om det i alt bare var med 93 utvalgsområder, ble det geografiske mønsteret likevel nokså tydelig. Best seerforhold ble funnet for områder som enten lå i grensetraktene mot Sverige (eks. Kongsvinger), ved eller i nærheten av ytre Oslofjord (eks. Fredrikstad, Tønsberg) eller øst for indre Oslofjord (eks. Lambertseter i Oslo). Seerforholdene var noe mer vekslende i områder som lå lenger syd i ytre Oslofjord (eks. Skien), og nord eller vest for indre Oslofjord (eks. Drammen, Bærum). Også i innlandsstrøk noe lenger vekk fra svenskegrensen som f.eks. vestsiden av Mjøsa, var det en del av

befolkningen som hadde muligheter til å ta inn svensk fjernsyn (Høst 1970, kap. 9).

Hvordan disse seermulighetene har blitt utnyttet, får vi et visst inntrykk av gjennom oppstillingen i tabell 40.

Tabell 40. Seing på svensk fjernsyn. Prosent pr. dag *Viewing of Swedish television. Per cent per day*

	Har fjernsyn *With television*											
		Kan ta inn svensk fjernsyn *Can receive Swedish television*									Kan ikke ta inn svensk fjernsyn *Can not receive Swedish television*	Har ikke fjernsyn *Without television*
	I alt *Total*	Alle dager *All days*	Lørdag *Saturday*	Søndag *Sunday*	Mandag *Monday*	Tirsdag *Tuesday*	Onsdag *Wednesday*	Torsdag *Thursday*	Fredag *Friday*	Variasjon mellom dagene[1] *Variation between days*[1]		
1969												
Prosent seere *Per cent viewers*	6	29	43	25	23	41	25	20	23		0	0
Tallet på personer *Number of persons*	4 180	805	106	148	99	113	113	113	113	9,4	2 185	1 190
1970												
Prosent seere	3	14	7	10	13	17	23	13	16		0	0
Tallet på personer	3 274	665	71	71	112	107	105	103	96	5,2	1 839	770
1971												
Prosent seere	8	35	49	31	18	19	41	43	41		1	1
Tallet på personer	3 970	804	117	176	110	104	98	98	101	12,2	2 340	826
1972												
Prosent seere	6	27	24	32	16	34	25	25	35		0	0
Tallet på personer	3 981	778	93	151	112	116	113	98	95	6,8	2 625	536
1973												
Prosent seere	6	28	25	17	22	31	28	31	43		0	1
Tallet på personer	3 905	784	110	166	109	109	108	93	89	8,3	2 569	495
1974												
Prosent seere	5	26	22	32	29	29	15	28	26		0	1
Tallet på personer	3 756	650	97	133	84	89	82	81	84	5,7	2 631	448

1) Standardavvik.
1) Standard deviation.

For de potensielle svenskeseerne ser vi at andelen som faktisk har utnyttet de foreliggende mulighetene, har variert nokså sterkt fra dag til dag og fra årstid til årstid. Den høyeste seerandelen var 49 prosent, den laveste ikke høyere enn 7 prosent. I de samme undersøkelsene varierte andelen av fjernsynsinnehavere som hadde sett norsk fjernsyn mellom 95 og 60 prosent. Disse tallene må bety at svensk fjernsyn ikke på noen måte fungerer som et likeverdig alternativ til de norske sendingene, men at de heller kommer inn som et supplement som folk benytter seg av når forholdene ligger spesielt godt til rette for det.

Ved undersøkelsen i 1974 ble det, ved siden av generelle spørsmål om seing på svensk fjernsyn, også samlet inn seerprosenter for samtlige programposter som ble sendt om ettermiddagen og kvelden på de undersøkte dagene. I figur 7 har vi gitt en oversikt over disse seerprosentene for de samme sendetidskategoriene som ble brukt ved beskrivelsen av seingen på norsk fjernsyn. I figuren er det ikke skilt mellom de forskjellige ukedagene eller mellom de to kanalene TV 1 og TV 2. Dette skyldes dels at materialet er såpass lite at slike inndelinger ville gi nokså usikre resultater, dels at det ikke ser ut til å være vesentlige forskjeller mellom ukedagene eller i bruken av de to forskjellige kanalene.

Resultatene i figuren bekrefter nokså tydelig at svensk fjernsyn har en helt annen og mer perifer plass i publikums fritidsbruk enn de norske sendingene. For alle sendeperiodene finner vi at den overveiende delen av programmene er blitt sett av mindre enn 5 prosent av det potensielle publikummet. Den høyeste seerprosenten var såpass beskjeden som 20, og gjaldt en episode i den amerikanske westernserien Kruttrøyk. Hadde den samme episoden blitt sendt i norsk fjernsyn, ville seertallet sannsynligvis vært mer enn tre ganger så stort.

At det nettopp var et program som Kruttrøyk som fikk registrert den høyeste seerprosenten, er ellers langt fra noen tilfeldighet. Også de andre høye seerprosentene gjelder underholdningsprogrammer eller spillefilmer: 18 prosent for den danske filmen Farlige kyss, 17 prosent for Circus Benneweiss, 13 prosent for kriminalkommissar Keller og 12 prosent for henholdsvis en kanadisk spillefilm og The Dave Allen Show.

Nå er det klart at resultatene fra en enkelt undersøkelse ikke kan gi noe fullstendig bilde av i hvilken grad nordmennene utnytter mulighetene for å ta inn svenske programmer. En sammenlikning av resultatene i tabell 41 viser tydelig at enkelte undersøkelsesdager i 1969, 1971 og 1973 hadde vesentlig større andeler av svenskeseere enn de undersøkte dagene i 1974. Ut fra dette må vi gå ut fra at seerprosenten for Kruttrøyk ikke danner noen øvre grense for oppslutningen om programmene i

Figur 7. Seerprosenter[1] for svenske fjernsynsprogrammer sendt i forskjellige perioder på dagen i april 1974 *Audience sizes in per cent[1] for Swedish television programmes sent in different periods of the day April 1974*

Andel av programmene. Prosent
Percentage of programmes

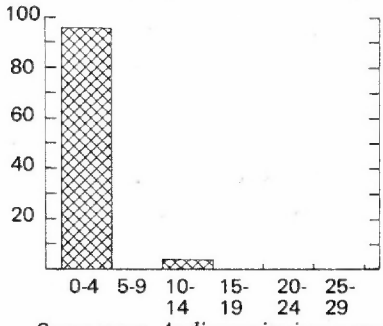

Før kl. 18 00: 27 programposter
Before 18.00:27 programmes
Gjennomsnittlig seerprosent: 1
Average audience size: 1
Median seerprosent: 0
Median: 0
Standardavvik seerprosent: 2
Standard deviation, audience size: 2

Andel av programmene. Prosent

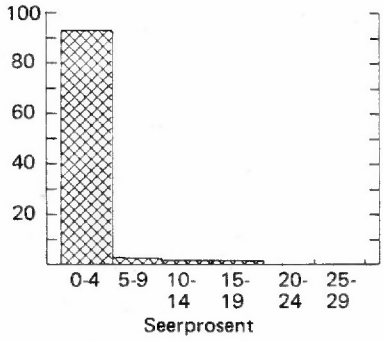

Kl. 18 00-20 00: 66 programposter
Gjennomsnittlig seerprosent: 2
Median seerprosent: 1
Standardavvik seerprosent: 3

Andel av programmene. Prosent

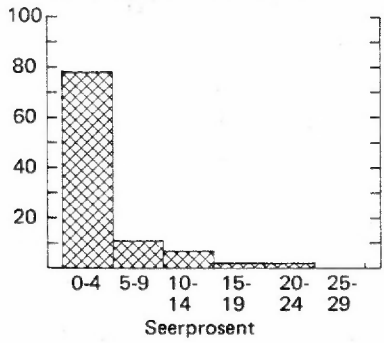

Kl. 20 00-22 00: 54 programposter
Gjennomsnittlig seerprosent: 3
Median seerprosent: 2
Standardavvik seerprosent: 4

Andel av programmene. Prosent

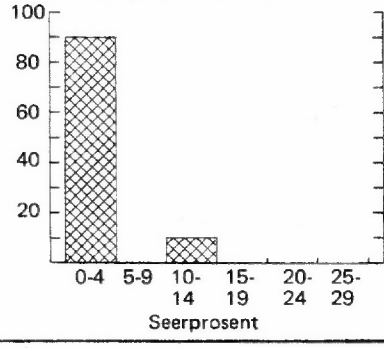

Etter kl. 22 00: 10 programposter
After 22.00: 10 programmes
Gjennomsnittlig seerprosent: 2
Median seerprosent: 2
Standardavvik seerprosent: 3

1) Personer som kan se svensk fjernsyn. *1) Persons who can receive Swedish television*

svensk fjernsyn. Undersøkelsesdagene i 1974 ser likevel ut til å være såpass "normale" at det ikke er noen grunn til å tro at tendensene i figur 7 gir noe misvisende uttrykk for seeratferden.

I tillegg til forskjellene i gjennomsnittlig publikumsoppslutning, ser vi at også forholdet mellom de enkelte programposteне blir et annet for svensk enn for norsk fjernsyn. Som vi husker fra kapitlet om seing på norsk fjernsyn, så det ut til at selve sendetiden på en måte bestemte nivået av seerprosenten, mens egenskaper ved programmet selv som regel bare førte til en slags finjustering av publikumsstørrelsen. For svensk fjernsyn finner vi i stedet at de gjennomsnittlige seerprosentene er nokså like for de forskjellige sendetidene, samtidig som enkelte underholdningsprogrammer trekker et publikum som er flere ganger større enn gjennomsnittet for den aktuelle perioden. Denne tendensen ser ut til å være uavhengig av sendetiden, vi finner i hvert fall programmer med relativt høye seertall i alle de fire aktuelle sendeperiodene.

De beskjedne gjennomsnittlige seerprosentene må bety at det vanligvis ikke er noen direkte konkurranse mellom norsk og svensk fjernsyn om seernes gunst. En slik konkurransesituasjon vil i tilfelle bare oppstå i tilknytning til en liten og helt spesiell del av de sendte programmene, og gjelde bare en liten del av de potensielle svenskeseerne.

Svensk fjernsyn kan heller ikke oppfattes som et viktig supplement til den norske programvirksomheten, til det er seerprosentene alt for lave både før kl. 1800 når det vanligvis ikke sendes norske programmer, og i den beste sendetiden om kvelden. Som det gikk fram av gjennomgåelsen i forrige kapittel er det mange av de programmene som sendes i perioden etter Dagsrevyen som ikke makter å holde på et vanlig stort publikum. Den beskjedne bruken av svensk fjernsyn i denne perioden må dermed bety at svenskeseerne vanligvis velger å slå av apparatet snarere enn å skifte kanal når de synes det norske tilbudet er for lite engasjerende.

7. FORHOLDET MELLOM INNFØRINGEN AV FJERNSYNET OG ENDRINGER I LYTTERVANENE

7.1. Innledning

I kapitlene 4 og 5 foran har vi sett at radioen etter hvert har mistet storparten av sitt tidligere kveldspublikum, samtidig som fjernsynet samler en meget stor seerskare i timene fra og med kl. 2000. Disse tendensene er så klare at det ikke er nødvendig med noen nærmere dokumentasjon av årsaksforholdet: Fjernsynet har virkelig utkonkurrert radioen om kvelden.

Den utviklingen i lyttervanene som har funnet sted fra 1953/54 til 1974 har imidlertid vært noe langt mer enn en nedgang i lytterprosenter for programmer som kolliderer med fjernsynets sendinger. Det har også skjedd store endringer i lyttingen om morgenen og om formiddagen, dette gjelder både omfanget av lyttingen og forholdet mellom programposter eller grupper av programposter. Disse endringene kan vi ikke på samme måte oppfatte som noen direkte følge av konkurransen fra fjernsynet. Det er mer sannsynlig at de er et resultat av sammensatte prosesser, der innføringen av fjernsynet bare går inn som en av flere faktorer. Før vi går over til å se på de opplysningene fra lytter- og seerundersøkelsene som viser sammenhengen mellom fjernsynstilgang og radiovaner, skal vi derfor prøve å gi en oversikt over noen av de andre faktorene som kan ha hatt betydning for lytteratferden.

En første og nokså nærliggende grunn til endringer i lyttervanene vil være de endringene som har funnet sted i radioens egen programvirksomhet. Som vi har vært inne på tidligere økte varigheten av sendingene nokså kraftig i løpet av 60-årene, altså parallelt med at fjernsynet gjorde sitt inntog. Samtidig skjedde det en viss omlegging av programsammensetningen. Det virker rimelig at slike endringer i programvirksomheten kan ha hatt betydning for publikums bruk av de forskjellige typer programmer. Den generelle nedgangen i lyttertiden må imidlertid ha andre årsaker, folk hører ikke mindre radio som følge av at sendetiden har økt og det er blitt innført nye populære poster.

I tillegg til konkurransen fra norsk fjernsyn, har radioen i hvert fall i prinsippet hatt konkurranse fra utenlandsk radio og utenlandsk fjernsyn. Resultatene i forrige kapittel viser imidlertid at disse to formene for konkurranse ikke kan ha betydd mye for nedgangen i samlet lyttertid. Den tiden som ble brukt til lytting på utenlandsk radio gikk snarere ned enn opp fra 1953/54 til 1968, og det ser ut til å ha vært en ytterligere nedgang fra 1968 til 1974. I stedet for å forårsake eller eventuelt kompensere for nedgangen i lyttingen til norsk radio, ser det altså ut til at bruken av utenlandsk radio har utviklet seg noenlunde parallelt med lyttingen til de norske sendingene.

Tallet for svensk fjernsyn viste på sin side at disse sendingene vanligvis bare nådde ut til et høyst beskjedent publikum. Det er altså ingen grunn til å tro at seing på svensk fjernsyn, som i og for seg kan foregå også når norsk fjernsyn ikke har noen sendinger, har hatt noen direkte konsekvenser for folks radiobruk.

Mer sannsynlig er det at endringene i publikums sammensetning, opplevelsesbakgrunn, arbeidsforpliktelser og materielle vilkår kan ha virket mer eller mindre direkte inn på lytteratferden.

Årene etter krigen, og da også perioden fra 1953/54 til 1974, har vært preget av en rask økonomisk vekst. Konsekvensene av denne veksten har blant annet vært en sterk økning av den materielle levestandarden og en merkbar nedsettelse av arbeidstiden.

I de 17 årene fra 1953 til 1970 økte det private konsumet målt i faste priser med om lag 87 prosent. (Biørn 1972, s. 46.) Som en følge av den økte kjøpekraften har også sammensetningen av forbruket endret seg. Nødvendighetsartikler som mat og klær utgjør nå en mindre del av det gjennomsnittlige husholdningsbudsjett enn tidligere, samtidig brukes det mer til varer som først og fremst kommer til nytte i fritiden. Enkelte av disse nye varene kan komme inn som direkte konkurrenter til radioen. Dette gjelder spesielt fjernsynet, men også f.eks. alternative kilder til musikkunderholdning som platespillere og båndopptakere. Av oppstillingen i tabell 41 ser vi at de to siste apparatene nå er i ferd med å bli vanlige innslag i norske hjem. At økningen i de siste årene har vært spesielt stor for båndopptakernes vedkommende, må henge sammen med utviklingen av billige og etter hvert også gode kassettspillere.

Tabell 41. Spredningen av platespillere og håndopptakere. 1958 - 1974
The spread of grammophones and tape recorders. 1958 - 1974

	Platespillere *Grammophones*		Båndopptakere *Tape recorders*	
	Husholdninger med platespiller. Prosent *Households with grammophone. Per cent*	Solgte apparater *Grammophones sold*	Husholdninger med båndopptaker. Prosent *Households with tape-recorder. Per cent*	Solgte apparater *Tape recorders sold*
1958	..	23 800[1)]	..	13 300
1960	..	36 500[1)]	..	12 700
1962	15	31 200[1)]	8	10 300
1964	18	30 800[1)]	9	11 600
1966	24	43 100	10	17 300
1968	32	53 700	15	21 200
1970	35	65 900	18	34 400
1972	42	72 700	24	62 200
1974	44	78 600	28	84 500

1) Radiokabinetter er ikke medregnet.
1) Radio cabinets are not included.

K i l d e: Norges Elektriske Materiellkontroll og Fakta, Institutt for markedsforskning og meningsmåling.
Source: Norges Elektriske Materiellkontroll and Fakta, Institute for Market Research and Opinion Surveys.

I de siste årene har for øvrig bestanden av fullstendige stereoanlegg (musikkilde, forsterker og separate høyttalere) økt vesentlig sterkere enn bestanden av platespillere og båndopptakere. Sammenliknbare undersøkelser foretatt av Fakta-instituttet viser således at det var 9 prosent av husholdningene som hadde stereoanlegg i 1971, i februar/mars 1975 var andelen steget til 31 prosent.

Andre utslag av den nye velstanden kan virke inn på folks fritidsbruk generelt og dermed få indirekte konsekvenser for radiolyttingen. Dette gjelder ikke minst bilen, som har gjort folk mye mer mobile enn de var tidligere. Fra lytter- og seerundersøkelsen i 1968 vet vi at radiolytting er en utpreget hjemmeaktivitet, i og med at bare 10 minutter av en gjennomsnittlig daglig lyttertid på 109 minutter var lytting utenfor hjemmet. Dersom folks tilgang til personbil redusere den tiden de oppholder seg hjemme, kan resultatet også bli en nedgang i radiolyttingen. På den andre siden må vi regne med at noen av de 10 minuttene med radiolytting utenfor hjemmet nettopp fant sted i en personbil, så virkningene går uten tvil begge veier.

I årene etter 1953/54 har det skjedd markerte endringer i den lovbestemte arbeidstiden. Fram til 1959 var 48-timers uken det vanlige, slik den hadde vært det i nærmere 40 år. Fra 1959 ble så arbeidstiden redusert til 45 timer, mens 42,5-timers uken ble innført i 1968. Den siste reduksjonen av arbeidstiden har samtidig ført til at ordningen med lørdagsfri er blitt innført i stadig flere yrker. I den perioden som dekkes av lytter- og seerundersøkelsene har altså svært mange opplevd både en økning i daglig fritid, og at helgene er blitt lange sammenhengende friperioder. Disse endringene har ikke bare vært viktige for den yrkesaktive delen av befolkningen, også døgnrytmen til ikke-yrkesaktive husholdningsmedlemmer kan bli påvirket av at de som skal på arbeid går ut og kommer hjem til nye tider eller at det er lettere å reise bort i helgene.

Hvilke endringer som har funnet sted i døgnrytmen på hverdager går ellers fram av figur 3 (side 46), som gir en oversikt over hvor mange som var hjemme og våkne til forskjellige tider på dagen i 1953/54 og 1968. Kurvene for de to årene er stort sett påfallende like. Den delen av figuren som gjelder tiden mellom kl. 1500 og kl. 1800 viser imidlertid at folk kom hjem nærmere en time tidligere i 1968 enn de gjorde i 1953/54. Som vi allerede har vært inne på kan denne endringen i døgnrytmen være en av grunnene til at ettermiddagen nå hører til blant radioens beste sendetider. I løpet av den perioden vi er interessert i har det også skjedd visse endringer i folks tilknytning til arbeidslivet, men de er sannsynligvis ikke så store at de har hatt noen vesentlig innvirkning på lyttervanene. Blant kvinnene, som er spesielt interessante fordi de utgjør en så stor del av radioens potensielle publikum om formiddagen, var yrkesfrekvensen for aldersgruppen 15-69 år 28,2 prosent ved folketellingen i 1950, 26,3 prosent

i 1960 og 29,4 prosent i 1970 (Rasmussen 1975, s. 31).

I tillegg til endringene i kringkastingens programtilbud og publikums arbeidsforpliktelser og materielle vilkår, har det også skjedd store endringer i selve sammensetningen av radiopublikummet fra 1953/54 til 1974. De eldste fra undersøkelsen i 1953/54 er enten døde eller så gamle at de faller utenfor populasjonen for de siste undersøkelsene. I stedet er det kommet til en ny generasjon der de yngste ikke engang var født da den første norske lytterundersøkelsen ble gjennomført. Denne utskiftingen av generasjoner har vært så omfattende at det bare var om lag 60 prosent av 15-79-åringene fra 1974 som også tilhørte den voksne befolkningen 20 år tidligere. Med en slik endring av person-sammensetningen sier det seg selv at publikums opplevelsesbakgrunn også er blitt vesentlig forandret. Utslagene er sannsynligvis sterkest for ungdommens vedkommende. De yngste medlemmene av utvalget fra 1953/54 var født i 1937, de var altså 8 år da krigen sluttet og 10 år før halvparten av befolkningen hadde rukket å skaffe seg radio. Deres motparter fra undersøkelsen i 1974 er født i 1959, de har alltid hatt en radio i huset, og de opplevde stort sett innføringen av fjernsynet nokså tidlig i barndommen. De har videre vokst inn i en veletablert ungdoms- og popkultur, som for en stor del formidles nettopp gjennom medier som radio, grammofonplater og ukeblader. Med slike forskjeller i bakgrunn vil det være rimelig om mediebruken blir nokså forskjellig, også i det tenkte tilfellet at alle andre faktorer enn opplevelses-bakgrunnen ble holdt konstant.

Av de faktorene som er nevnt ovenfor, er det bare endringene i radioens programtilbud og spredningen av fjernsynet vi har fullstendige opplysninger om. Slik de forekommer i materialet tilfredsstiller de to settene av opplysninger imidlertid ikke gjengse metodiske krav.

Endringene i programtilbudet gjelder alle. For å kunne si noe om virkningene av disse endringene blir vi altså nødt til å sammenlikne befolkningens lytteratferd på to forskjellige tidspunkter. Mellom disse to tidspunktene kan det imidlertid ha skjedd mye annet enn at radioen har endret sitt repertoar: Noen har skaffet seg fjernsyn og/eller båndopptaker, andre har fått lørdagsfri eller kortere arbeidstid på lørdager osv. Eventuelle forskjeller i lytteratferd mellom de to tidspunktene behøver altså ikke nødvendigvis skyldes de aktuelle endringer i programvirksomheten. Det er likevel klart at når det gjelder f.eks. endringer i sendetid for populære poster, altså endringer som publikum nærmest tvinges til å reagere på, vil slike "før-og-etter" undersøkelser gi nøyaktige opplysninger om hvordan selve tilpasningen til den nye sendetiden har foregått. (En slik undersøkelse

er f.eks. utført i tilknytning til flyttingen av Dagsrevyen, se Høst 1976.) Hvilke virkninger slike endringer kan få på lengre sikt for oppslutningen om så vel programposten selv som andre poster, vil det være vanskeligere å si noe sikkert om.

Fjernsynets virkninger på radiolyttingen kan heller ikke bli tilfredsstillende belyst gjennom en sammenlikning av atferden til de som er fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse på et gitt tidspunkt. Dette henger sammen med at det langt fra er tilfeldig når den enkelte familie skaffer seg fjernsyn, de to gruppene som sammenliknes vil altså være forskjellige med hensyn til faktorer som f.eks. økonomi, bosted (jfr. omtalen i kapittel 1), og interesse for mediebruk. Reintlogisk kan vi tenke oss to forskjellige sammenhenger mellom selve den lytteratferden som studeres og sannsynligheten for fjernsynskjøp. Den ene muligheten er at de som er mest fornøyde med radioen vil være tilbøyelige til å vente med å skaffe seg fjernsyn, mens den andre går ut på at omfattende radiolytting vil være et utslag av en generell medieinteresse som igjen fører til at personen kjøper fjernsyn så fort som mulig. Av disse to hypotesene er det for øvrig den siste som stemmer best med eksisterende kunnskaper på området.

De metodiske vanskelighetene som oppstår dersom en vil bruke en sammenlikning mellom fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse til å si noe om virkningene av fjernsynet, er nærmere behandlet bl.a. av Belson i boka The Impact of Television (Belson 1968, kap. 21). Belsons løsning er en nokså omfattende prosedyre for veiing av resultatene fra de to undergruppene, en prosedyre som tar sikte på å gjøre gruppene så like som mulig med hensyn til alle andre kjennemerker enn tilgangen til fjernsyn. Med det materialet som finnes i de norske lytter- og seerundersøkelsene har vi ikke muligheter til å foreta noen tilsvarende kontroll for å avgjøre hvilke av forskjellene mellom fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse som skyldes fjernsynet selv, og hvilke som skyldes virkninger av faktorer som økonomi, familietype, bosted eller medieinteresse.

Ut fra det foreliggende materialet er det altså ikke mulig å gi noen tilfredsstillende forklaringer på endringer i lytteratferden ved hjelp av vanlige statistiske metoder. I stedet vil vi sammenlikne selve mønsteret i utviklingen for henholdsvis personer med og uten fjernsyn, og så bruke de forskjeller og likheter vi finner som utgangspunkt for spekulasjoner om årsaksforhold. Kriteriet for om de resultatene vi kommer fram til på denne måten har noen verdi, vil være om de bidrar til å organisere forskjellige tendenser i materialet på en rimelig måte.

I resten av dette kapitlet skal vi altså se nærmere på utviklingen i lyttervanene for personer med og uten fjernsyn. For at bildet ikke skal bli alt for komplisert, vil vi konsentrere oppmerksomheten om den delen av materialet som gjelder hverdagene. På denne måten vil vi i hvert fall få begrenset virkningene av faktorer som økt fritid og økt mobilitet. Som det gikk fram av figur 3 (side 46), var hovedtrekkene i døgnrytmen noenlunde lik på hverdager i 1953/54 og 1968. Tilsvarende tall for helgene ville vist vesentlig større forskjeller.

7.2. Omfanget av radiolyttingen på hverdager

For å få et første inntrykk av sammenhengen mellom radiovaner og tilgang til fjernsyn, har vi i tabell 42 satt opp tall som viser noen hovedtrekk i utviklingen av lyttervanene for personer med og uten fjernsyn. Tabellen er bygd opp på samme måte som oversiktstabellene i kapitlet om radiolytting, men for enkelhets skyld inneholder den bare resultater fra undersøkelsene i 1953/54, 1967, 1969, 1973 og 1974.

De tallene for samlet lyttertid som ble lagt fram i kapittel 4 foran, viste at den tiden som folk hørte på radio, holdt seg noenlunde konstant fra 1953/54 til 1967. Fra 1967 til 1974 har det så vært et markert fall i den gjennomsnittlige lyttertiden. Opplysningene i tabell 42 gir tydelig uttrykk for at denne utviklingen er et resultat av nokså forskjellige tendenser blant de med og uten fjernsyn.

Den lyttertiden på 2,4 timer fra april 1967 som vi tidligere har vurdert som noenlunde likeverdig med resultatet på 2,7 timer fra vinteren 1953/54, er et gjennomsnitt av en lyttertid på 2,1 timer for fjernsynsinnehaverne og 2,9 timer for de fjernsynsløse. Det ser altså ut til at i 1967 hørte de med fjernsyn noe mindre på radio enn gjennomsnittspublikummet fra 1953/54, de uten fjernsyn hørte til gjengjeld en god del mer. Økningen i lyttertiden for den siste gruppen må uten tvil henge sammen med at sendetiden ble utvidet med drøye 40 prosent i disse årene, og at programtilbudet alt i alt ble en god del mer publikumsvennlig.

Etter 1967 har det skjedd en nedgang i lyttertiden for begge gruppene. Blant de med fjernsyn later det til at de største endringene har foregått i årene rett etter 1967. Vi ser i hvert fall at lyttertiden målt i februar 1969 var så lav som 1,7 timer, dette tallet skiller seg ikke nevneverdig fra resultatene for 1973 og 1974 når vi tar hensyn til usikkerheten i målingene og årstidsvariasjonene i lytteratferden.

Blant de uten fjernsyn ser det ut til at nedgangen i lyttertid har begynt noe seinere. Det er først når vi sammenlikner resultatene fra 1969 med de fra 1973 at vi finner klare forskjeller. Det store spranget fra 2,7 timer i februar 1973 til 1,9 timer i april 1974 må på sin side ses som uttrykk for både en underliggende nedgang i radiobruken, og den vanlige årstidsvariasjonen i lyttertidene. I tillegg er det mulig at selve utvalgsusikkerheten kan ha betydd en del. Resultatene for de som ikke har fjernsyn bygger på svar fra stadig færre personer, og vil dermed bli tilsvarende sterkere utsatt for tilfeldige variasjoner.

På grunn av at nedgangen i radiolyttingen ikke begynte samtidig, har forskjellene mellom de to gruppene så langt fra vært den samme fra år til år. Ved undersøkelsen i 1967 var differansen i gjennomsnittlig lyttertid 0,8 timer, den økte til 1,4 timer i februar 1969, var nede i 0,8 timer igjen i februar 1973, og i april 1974 var den såpass beskjeden som 0,4 timer. Hvis vi legger sammen den gjennomsnittlige lytter- og seertiden i de forskjellige undersøkelsene slik det er gjort i tabell 43, vil vi finne at nedgangen i samlet lyttertid er atskillig mindre enn den økningen i mediebruken som skyldes det nye mediet, fjernsynet. I 1967 brukte både fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse en god del mer tid på etermediene enn radiolytteren gjorde i 1953/54, med henholdsvis 3,5 og 3,1 timer i april 1967 mot 2,7 timer vinteren 1953/54. I årene etter 1967 har så fjernsynsbruken holdt seg noenlunde konstant i de to gruppene, slik at utviklingen for samlet tid avspeiler utviklingen som gjelder radiolyttingen. Nedgangen i radiolytting blant de fjernsynsløse har dermed ført til at de to gruppene er blitt stadig mer ulike når det gjelder radio- og fjernsynsbruk. Nedgangen er også så stor at de fjernsynsløse nå bruker mindre tid på de to mediene samlet enn radiolytterne brukte på radioen i 1953/54.

Spesielt for de uten fjernsyn, må utviklingen fra 1967 til 1974 være noe annet enn en direkte reaksjon på det nye mediet. For fjernsynsinnehaverne kan heller ikke nedgangen i samlet lyttertid fra 2,1 timer i april 1967 til 1,5 timer i 1974 skyldes fjernsynet, siden gjennomsnittlig seertid i hvertfall ikke har økt i den samme perioden. Det er derfor all grunn til å fortsette med den framgangsmåten som er skissert i innledningen til dette kapitlet, nemlig å bruke en mer detaljert beskrivelse av utviklingen i lyttervanene som utgangspunkt for letingen etter årsaker til den samme utviklingen.

Tabell 42. Omfanget av radiolyttingen på hverdager for personer med og uten fjernsyn i boligen

	Desember/ mars 1953/54 *December/ March 1953/54*	April 1967 *April 1967*	
	Personer med radio i boligen *Persons with radio in the home*	Har fjern-syn *With tele-vision*	Har ikke fjern-syn *With-out tele-vision*
Faste poster sendt pr. dag	32	37	37
Faste poster hørt. Gjennomsnitt pr. dag	7,3	6,4	9,1
Enkeltprogrammer og serieprogrammer sendt pr. dag	9	19	19
Enkeltprogrammer og serieprogrammer hørt. Gjennomsnitt pr. dag	2,3	1,2	2,1
Programposter sendt pr. dag i alt	41	56	56
Programposter hørt i alt. Gjennomsnitt pr. dag	9,6	7,6	11,2
Gjennomsnittlig lytterprosent	23	14	20
Gjennomsnittlig sendetid pr. dag. Timer	11,6	16,3	16,3
Gjennomsnittlig lyttertid pr. dag. Timer	2,7	2,1	2,9
Andel av den voksne befolkningen. Prosent	93	62	38

Radio listening for persons with and without television in the home

Februar 1969 *February 1969*		Februar 1973 *February 1973*		April 1974 *April 1974*		
Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	
44	44	52	52	52	52	*Regular programmes sent per day*
6,5	10,9	7,5	10,8	6,2	8,1	*Regular programmes heard. Average per day*
24	24	22	22	21	21	*Non-regular programmes sent per day*
1,1	2,6	1,2	2,3	0,8	1,2	*Non-regular programmes heard. Average per day*
68	68	74	74	73	73	*Number of programmes sent per day, total*
7,6	13,5	8,7	13,1	7,0	9,3	*Number of programmes heard, total. Average per day*
11	20	12	18	10	13	*Average audience in per cent*
17,4	17,4	17,5	17,5	17,5	17,5	*Average broadcasting time per day. Hours*
1,7	3,1	1,9	2,7	1,5	1,9	*Average listening time per day. Hours*
72	28	87	13	88	12	*Percentage of adult population*

Tabell 43. Samlet tid for radiolytting og fjernsynsseing på hverdager. Timer *Time spent on radio and television on weekdays. Hours*

	Radiolytting *Radio listening*			Fjernsynsseing *Television viewing*			Radiolytting og fjernsynsseing *Radio listening and television viewing*		
	Har fjern-syn *With tele-vision*	Har ikke fjern-syn *With-out tele-vision*	I alt *Total*	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	I alt	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	I alt
August/sep-tember 1953 *August/Sep-tember 1953*	-	2,3	2,3	-	-	.	.	2,3	2,3
Desember 1953/mars 1954 *Dec-ember 1953/ March 1954*	-	2,7	2,3	-	-	-	-	2,7	2,7
April 1967 *April 1967*	2,1	2,9	2,4	1,4	0,2	0,9	3,5	3,1	3,3
September/ oktober 1968 *September/ October 1968*	1,6	2,3	1,8	1,1	0,2	0,8	2,7	2,5	2,6
Februar 1969 *February 1969*	1,7	3,1	2,1	1,9	0,3	1,5	3,6	3,4	3,6
August 1970 *August 1970*	1,5	2,0	1,6	1,4	0,2	1,1	2,9	2,2	2,7
Februar 1971 *February 1971*	2,0	2,8	2,2	1,6	0,4	1,4	3,6	3,2	3,6
November 1972 *November 1972*	1,7	2,4	1,8	1,5	0,1	1,4	3,2	2,5	3,2
Februar 1973 *February 1973*	1,9	2,7	2,0	1,8	0,2	1,6	3,7	2,9	3,6
April 1974 *April 1974*	1,5	1,9	1,6	1,1	0,1	1,0	2,6	2,0	2,6

Ved siden av nedgangen i samlet lyttertid, har utviklingen i lyttervanene for befolkningen sett under ett vært preget av at de faste postene står for en stadig større del av den samlede radiolyttingen (jfr. side 110). Enkelt- og serieprogrammene utgjorde i alt 25 prosent av de programmene som ble hørt i 1953/54. Andelen var redusert til 18 prosent i 1967 selv om tallet på slike poster hadde økt vesentlig sterkere enn tallet på faste poster, og den sank ytterligere fra 1967 til 1974. I denne siste perioden bestod endringene i programvirksomheten

stort sett i at det ble innført nye faste poster, mens tallet på enkelt- og serieprogrammer holdt seg nokså konstant.

Forskyvningen i forholdet mellom enkelt- og serieprogrammene og de faste postene finner vi igjen både for de med og de uten fjernsyn. Tendensen har riktignok vært noe mer utpreget for den første gruppen. I 1967 utgjorde enkelt- og serieprogrammene 1,2 (16 prosent) av de i alt 7,6 programmene den gjennomsnittlige fjernsynsinnehaver hørte på i løpet av en dag. De uten fjernsyn hørte samtidig 2,1 slike programmer, dette utgjorde 19 prosent av de i alt 11,2 programmene som ble hørt. Tilsvarende tall for 1974 var 0,8 (11 prosent) av 7,0 programmer blant de med fjernsyn, 1,2 av 9,3 programmer (13 prosent) blant de uten fjernsyn. Disse forskjellene mellom gruppene må langt på vei skyldes at en stor del av enkelt- og serieprogrammene sendes om kvelden, altså når radioen er utsatt for direkte konkurranse fra fjernsynet. Den viktigste tendensen blir altså at begge gruppene har sviktet enkelt- og serieprogrammene i mye sterkere grad enn de faste postene.

7.3. Lytting til faste poster blant personer med og uten fjernsyn

Den detaljerte gjennomgåelsen av lytterprosentene som gjaldt hele utvalget, viste at lytteroppslutningen om de faste postene har utviklet seg i henhold til tre nokså forskjellige mønstre. Det første, som gjaldt de fleste faste postene som ble innført i løpet av 60-årene, bestod ganske enkelt i at lytterprosentene stort sett har holdt seg konstant. Det andre mønsteret gjaldt faste poster sendt før kl. 1800 som også var representert i 1953/54. For disse postene holdt den gjennomsnittlige lytterskaren seg noenlunde stabil fram til undersøkelsen i 1967, for så å synke nokså markert. De faste postene som blir sendt etter kl. 1800 har fulgt et tredje mønster, som består i at lytterprosenten har gått ned uansett om programposten er ny eller gammel.

I tabell 44 har vi sett nærmere på hvordan lyttingen til de faste postene har vært for personer med og uten fjernsyn. For enkelhets skyld har vi bare tatt med et utvalg av programposter, og dessuten begrenset oversikten til de samme årene som var representert i tabell 42 foran. Det utvalget av programposter som er gjort, burde imidlertid være tilstrekkelig til at vi kan få et dekkende bilde av utviklingen.

For de nye postene sendt før kl. 1800 ser det ut til å være en viss tendens til at lytterprosentene er høyest for de uten fjernsyn, spesielt gjelder dette programmene som sendes tidlig om morgenen eller om ettermiddagen. Disse forskjellene er likevel såpass beskjedne at det må være riktig å si at såvel nivået i oppslutningen som mønsteret

Tabell 44. Lytterprosenter for enkelte faste poster sent på hverdager for personer med og uten fjernsyn i boligen *Audience sizes in per cent for some regular programmes sent on weekdays, among persons with and without television in the home*

Tidspunkt *Time*	Programpost *Programme*	Tilgang til fjernsyn *Access to television*	Des./mars 1953/54 *Dec./March 1953/54*	April 1967 *April 1967*	Februar 1969 *February 1969*	Februar 1973 *February 1973*	April 1974 *April 1974*
0600	Dagsnytt *News*	Har fjernsyn *With television* ..	.	7	7	7	8
		Har ikke fjernsyn *Without television*	.	10	8	10	13
0610	Morgenmelodier *Music*	Har fjernsyn	.	10	6	9	8
		Har ikke fjernsyn	.	13	8	11	9
0700	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	19	17	19	19
		Har ikke fjernsyn	.	24	22	25	22
0710	Morgenmusikk *Music*	Har fjernsyn	.	15	13	18	16
		Har ikke fjernsyn	20	15	16	20	14
0730	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	.	19	23	20
		Har ikke fjernsyn	.	.	22	23	18
0800	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	40	36	27	26
		Har ikke fjernsyn	44	44	44	33	31
0815	Andakt *Sermon*	Har fjernsyn	.	27	25	18	17
		Har ikke fjernsyn	33	33	37	26	25
0900	Nitimen *Light magazine*	Har fjernsyn	.	33	35	33	31
		Har ikke fjernsyn	.	31	41	30	24
1135	Formiddagsmusikk *Music*	Har fjernsyn	.	21	.	11	9
		Har ikke fjernsyn	27	22	.	10	6
1230	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	28	24	23	19
		Har ikke fjernsyn	37	38	42	33	27
1400	Middagsstunden *For older people*	Har fjernsyn	.	14	15	18	11
		Har ikke fjernsyn	.	16	23	23	12
1430	Distriktsprogram *Local programme*	Har fjernsyn	.	17	19	20	13
		Har ikke fjernsyn	.	22	30	24	18
1530	Ungdomsprogram *Youth programme*	Har fjernsyn	.	.	11	16	12
		Har ikke fjernsyn	.	.	14	10	10
1700	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	13	13	20	15
		Har ikke fjernsyn	.	18	26	27	18
1800	Distriktsprogram	Har fjernsyn	.	12	15	14	11
		Har ikke fjernsyn	.	28	35	28	18
1830	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	35	29	21	16
		Har ikke fjernsyn	61	61	59	48	39
2210	Dagsnytt	Har fjernsyn	.	8	6	4	4
		Har ikke fjernsyn	40	38	38	32	24

i utviklingen har vært svært likt for de to gruppene.

Når vi går over til de gamle faste postene sendt før kl. 1800, i tabellen representert ved Dagsnytt kl. 0800, Andakt kl. 0815, og Dagsnytt kl. 1230, finner vi imidlertid at utviklingen har vært nokså forskjellig blant personer med og uten fjernsyn. Blant de med fjernsyn var lytterprosentene noe lavere i april 1967 enn i desember/mars 1953/54. For nyhetene kl. 0800 er forskjellen ikke større enn at den kan skyldes årstiden for undersøkelsene, tallene for de andre to postene må imidlertid være uttrykk for reelle forskjeller. De lytterprosentene fra 1967 som gjelder personer uten fjernsyn, viser på sin side en forbløffende overensstemmelse med resultatene fra 1953/54. Tallene var 44 og 44 prosent for Dagsnytt kl. 0800, 33 og 33 prosent for Andakt kl. 0815, og 37 og 38 prosent for Dagsnytt kl. 1230. Når vi tar hensyn til årstidsvariasjonene i lyttervanene, betyr dette at de fjernsynsløse i 1967 må ha vært vel så ivrige til å høre på disse tre programpostene som radiopublikumet var i 1953/54.

Resultatene fra de neste årene viser at for fjernsynsinnehaverne fortsatte den nedgangen i lytteroppslutning som allerede så ut til å være begynt i 1967. Oppslutningen om Dagsnytt kl. 0800 var således nede i 26 prosent ved undersøkelsen i april 1974, mot 40 prosent i april 1967. De tilsvarende tallene var 17 og 27 prosent for Andakt kl. 0815, og 19 og 29 prosent for Dagsnytt kl. 1230. Blant de uten fjernsyn holdt publikumsstørrelsene seg noenlunde konstante til og med undersøkelsen i 1969. Etter dette har så de tre programpostene mistet mye av sitt tidligere publikum også blant de fjernsynsløse. For de faste postene sendt før kl. 1800 ser det altså ut til at de fjernsynsløse har ligget 5-6 år etter fjernsynsinnehaverne når det gjelder utviklingen av lyttervanene.

I den tredje gruppen av faste poster, de som sendes etter kl. 1800, finner vi så de største forskjellene mellom personer med og uten fjernsyn. Mønsteret i utviklingen har imidlertid vært noe forskjellig for de to nyhetssendingene og Distriktsprogrammet kl. 1800.

Virkningene av fjernsynet har naturlig nok vært størst for Dagsnytt kl. 2210, som jo blir sendt etter at fjernsynet "har overtatt" om kvelden. Denne programposten ble i april 1967 hørt av 8 prosent av de med fjernsyn, og av 38 prosent av de fjernsynsløse. De tilsvarende tall for Dagsnytt kl. 1830 var 35 og 61 prosent. Begge prosentene for personer uten fjernsyn stemmer svært godt overens med tallene fra undersøkelsen i 1953/54. Resultatene fra undersøkelsene etter 1967 viser videre at lytteroppslutningen blant de fjernsynsløse har fulgt det samme mønsteret som vi har funnet for de "gamle" faste postene sendt tidligere på dagen, med stabile lytterprosenter fra 1953/54 til 1969, og deretter en rask nedgang.

Blant de med fjernsyn har lytterprosentene, som var relativt lave i 1967, blitt ytterligere redusert i de siste årene. Når vi samtidig vet at det er blitt flere og flere som har skaffet seg fjernsyn, sier det seg selv at de samlede lytterprosentene for de to nyhetssendingene om kvelden er blitt drastisk redusert i løpet av de årene som dekkes av Statistisk Sentralbyrås lytter- og seerundersøkelser.

På samme måte som for nyhetssendingene har også de samlede lytterprosentene for Distriktsprogrammet kl. 1800 vært preget av en viss nedgang, fra 18 prosent i april 1967 til 12 prosent i april 1974. Denne programposten har alltid hatt en vesentlig større lyttertilslutning blant de fjernsynsløse enn blant fjernsynsinnehaverne, lyttertallene var således henholdsvis 12 og 28 prosent i april 1967. I de seinere årene har lyttertilslutningen holdt seg noenlunde konstant blant de med fjernsyn, blant de uten fjernsyn har det imidlertid vært et fall i publikumsstørrelsene etter 1969. Denne siste nedgangen må høyst sannsynlig henge sammen med den tilsvarende utviklingen for Dagsnytt kl. 1830. Alt i alt skyldes altså nedgangen i de samlede lyttertallene for Distriktsprogrammet dels at det er blitt færre fjernsynsløse, dels at lytterprosentene har gått en god del ned for denne gruppen.

7.4. Lytting til enkelt- og serieprogrammer blant personer med og uten fjernsyn

Av gjennomgåelsen i kapittel 4 gikk det tydelig fram at den viktigste nedgangen i gjennomsnittlig lytteroppslutning for enkelt- og serieprogrammer skjedde allerede før 1967. Det var videre tydelig at kvelden hadde mistet sin posisjon som beste sendetid for enkelt- og serieprogrammer, og at denne posisjonen etter hvert er overtatt av periodene om ettermiddagen. Utviklingen har videre vært preget av en utjamning av tidligere forskjeller i lytteroppslutning for forskjellige programtyper.

I hvilken grad utviklingen i de forskjellige sendeperiodene har vært den samme for personer med og uten fjernsyn, går fram av oppstillingen i tabell 45. Denne tabellen viser at i dagens fire første sendeperioder, altså tiden fram til kl. 1900, har de to gruppene av lyttere stort sett brukt radioens enkelt- og serieprogrammer på samme måte. Selve nivået i lytteroppslutningen har vært nokså likt blant fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse. Der lytterprosentene har endret seg fra 1967 til 1974, har også utviklingen hatt samme forløp i de to delene av befolkningen. De store forskjellene vi finner mellom resultatene fra 1953/54 og 1967, betyr altså at både fjernsynsinnehaverne og de fjernsynsløse nokså tidlig utviklet et helt nytt forhold til de av radioens enkelt- og serieprogrammer som sendes om formiddagen og ettermiddagen.

Lytterprosentene har likevel ikke vært helt identiske for de to gruppene. Når vi ser på de gjennomsnittlige lytterprosentene i de 16 rutene i tabell 45 som representerer en kombinasjon av en sendeperiode før kl. 1900 og et undersøkelsesår, finner vi at i 9 av dem er forskjellen mellom tallene for fjernsynsinnehaverne og tallene for de fjernsynsløse minst 2 prosentpoeng. I alt 8 av disse forskjellene gir uttrykk for at lytteroppslutningen var størst blant de uten fjernsyn. De fleste forskjellene er riktignok små, den største er på 6 prosentpoeng og 4 av dem er på 2 prosentpoeng. Konklusjonen blir altså at selv om lytteratferden blant de to gruppene i hovedtrekk har vært den samme, er det likevel en svak men gjennomgående tendens i materialet som viser at de fjernsynsløse hørte noe oftere på enkelt- og serieprogrammer om dagen enn fjernsynsinnehaverne. Denne forskjellen svarer for øvrig godt til de tendensene vi fant for nye faste poster sendt før kl. 1800, for disse postene var også lytteroppslutningen noe høyere blant personer uten fjernsyn.

Når vi går over til å se på resultatene som gjelder radioens tidligere storhetstid om kvelden, finner vi naturlig nok vesentlig større forskjeller mellom lyttergruppene.

Blant de med fjernsyn var den gjennomsnittlige publikumsstørrelsen for programmene som ble sendt i denne perioden så lav som 5 prosent ved undersøkelsen i 1967. Siden dengang har lytteroppslutningen holdt seg noenlunde konstant, gjennomsnittet var således 4 prosent både i februar 1969 og april 1974.

Blant de uten fjernsyn hadde det gjennomsnittlige kveldsprogram en publikumsoppslutning på 17 prosent i 1967. Dette er vesentlig høyere enn det tilsvarende gjennomsnittet for fjernsynsinnehavere, det er likevel ikke mer enn vel halvparten av den gjennomsnittlige lytterprosenten fra 1953/54. I tiden etter 1967 har det så skjedd en ytterligere nedgang i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer blant de fjernsynsløse. Vi ser således at gjennomsnittet for februar 1969 var det samme som for april 1967 (17 prosent) til tross for årstidsforskjellen, og at lyttertallet var sunket til 9 prosent i april 1974. Den utviklingen som vi tidligere har beskrevet for hele befolkningen er altså et resultat dels av at stadig flere har skaffet seg fjernsyn mellom 1967 og 1974, dels av at de gjenværende fjernsynsløse etter hvert hører mindre og mindre på radio om kvelden. Resultatene for enkelt- og serieprogrammene passer på denne måten godt inn i det mønsteret for utvikling over tid som vi tidligere har beskrevet for Distriktsprogrammet kl. 1800.

Tabell 45. Lytterprosenter for enkelt- og serieprogrammer sendt til forskjellig tid på dagen for personer med og uten fjernsyn i boligen

		Des./mars 1953/54 *Dec./March 1953/54*	April 1967 *April 1967*	
		Personer med radio i boligen *Persons with radio in the home*	Har fjernsyn *With television*	Har ikke fjernsyn *Without television*
kl. 0900-1300	Laveste og høyeste lytterprosent	8-32	3-15	2-17
	Gjennomsnittlig lytterprosent	17	7	7
	Standardavvik lytterprosent	8	3	3
	Tallet på programmer	10	23	23
kl. 1300-1530	Laveste og høyeste lytterprosent	11-14	4-9	4-12
	Gjennomsnittlig lytterprosent	13	6	7
	Standardavvik lytterprosent	..	2	3
	Tallet på programmer	3	5	5
kl. 1530-1700	Laveste og høyeste lytterprosent	..	4-17	4-29
	Gjennomsnittlig lytterprosent	..	8	10
	Standardavvik lytterprosent	..	3	6
	Tallet på programmer	0	13	13
kl. 1700-1900	Laveste og høyeste lytterprosent	9-39	2-29	3-26
	Gjennomsnittlig lytterprosent	18	10	12
	Standardavvik lytterprosent	8	8	7
	Tallet på programmer	30	11	11

Audience sizes in per cent for non-regular radio programmes sent at different times of the day, for persons with and without television in the home

Februar 1969 *February 1969*		Februar 1973 *February 1973*		April 1974 *April 1974*		
Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	
2-10	2-21	2-11	0-21	2-4	0-6	*Maximum and minimum audience size* *09.00 13.00*
4	7	4	5	3	2	*Average audience size*
2	4	2	5	1	2	*Standard deviation, audience size*
33	33	24	24	22	22	*Number of programmes*
2-9	3-15	3-10	2-21	2-5	0-7	*Maximum and minimum audience size* *13.00-15.30*
4	6	5	9	3	3	*Average audience size*
2	4	2	5	1	2	*Standard deviation, audience size*
10	10	9	9	10	10	*Number of programmes*
2-18	6-29	4-21	5-20	4-16	0-13	*Maximum and minimum audience size* *15.30-17.00*
8	14	12	11	8	6	*Average audience size*
5	8	5	5	4	4	*Standard deviation, audience size*
12	12	14	14	12	12	*Number of programmes*
3-20	5-27	5-14	5-18	2-22	3-23	*Maximum and minimum audience size* *17.00-19.00*
9	14	9	11	9	9	*Average audience size*
5	7	3	4	7	7	*Standard deviation, audience size*
10	10	9	9	7	7	*Number of programmes*

Tabell 45 (forts.). Lytterprosenter for enkelt- og serieprogrammer sendt til forskjellig tid på dagen for personer med og uten fjernsyn i boligen

		Des./mars 1953/54	April 1967	
		Personer med radio i boligen	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn
kl. 1900-2200	Laveste og høyeste lytterprosent	10-76	1-52	7-76
	Gjennomsnittlig lytter-prosent	30	5	17
	Standardavvik lytter-prosent	16	9	13
	Tallet på programmer	42	34	34
kl. 2200-2400	Laveste og høyeste lytterprosent	9-37	0-11	3-14
	Gjennomsnittlig lytter-prosent	16	3	6
	Standardavvik lytter-prosent	8	4	4
	Tallet på programmer	12	7	7
kl. 0900-2400	Laveste og høyeste lytterprosent	8-76	0-52	2-76
	Gjennomsnittlig lytter-prosent	23	6	11
	Standardavvik lytter-prosent	14	7	10
	Tallet på programmer	97	93	93

Audience sizes in per cent for non-regular radio programmes sent at different times of the day, for persons with and without television in the home

Februar 1969		Februar 1973		April 1974			
Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn	Har fjern-syn	Har ikke fjern-syn		
0-58	5-81	0-48	4-59	0-38	0-48	*Maximum and minimum audience size*	*19.00-20.00*
4	17	5	16	4	9	*Average audience size*	
10	14	8	10	7	9	*Standard deviation, audience size*	
34	34	35	35	35	35	*Number of programmes*	
0-26	2-29	0-14	2-16	0-11	0-6	*Maximum and minimum audience size*	*20.00-00.00*
4	6	2	7	2	3	*Average audience size*	
7	7	4	5	2	2	*Standard deviation, audience size*	
14	14	15	15	19	19	*Number of programmes*	
0-53	2-81	0-48	0-59	0-38	0-48	*Maximum and minimum audience size*	*21.00-00.00*
5	11	6	11	4	5	*Average audience size*	
7	10	6	8	5	7	*Standard deviation, audience size*	
113	113	106	106	105	105	*Number of programmes*	

Etter kl. 2200 er det også forskjeller i lytterprosentene mellom de med og uten fjernsyn, forskjellene er imidlertid ikke på langt nær så store som de vi fant for perioden før kl. 2200. Dette henger sammen med at en del seine underholdningsprogrammer (Hørerøret, Natt-ta-ta osv.) som drar gjennomsnittene opp, er omtrent like populære blant de med og uten fjernsyn. Tallene for disse programmene viser at i spesielle tilfeller klarer radioen å fylle den plassen som blir ledig når fjernsynets sendinger er slutt om kvelden. Det vanlige er likevel at hverken fjernsynsinnehavere eller fjernsynsløse hører de seine kveldsprogrammene, i og med at de gjennomsnittlige lytterprosentene er forholdsvis beskjedne for begge grupper av lyttere.

7.5. Årsaker til endringer i radiolyttingen

I innledningen til dette kapittel pekte vi på at utviklingen i radiobruken for befolkningen sett under ett gav et tydelig uttrykk for at fjernsynet måtte ha utkonkurrert radioen om kvelden. Resultatene i dette kapitlet, der vi har sammenliknet lytteratferden til personer med og uten fjernsyn, gir en helt entydig bekreftelse på denne antakelsen. Om kvelden, og da spesielt i tiden etter kl. 2000, er det svært få fjernsynsinnehavere som benytter seg av radioens i og for seg rikholdige programtilbud.

Det som kanskje er litt mer overraskende, er at også de fjernsynsløse nå hører vesentlig mindre på radio om kvelden enn radiopublikummet gjorde i 1953/54. Utviklingen begynte først og har vært mest markert for enkelt- og serieprogrammenes vedkommende. I de siste årene har også oppslutningen om Dagsnytt kl. 1830 og kl. 2210 gått tydelig tilbake blant de fjernsynsløse. Endringene i radiolyttingen om kvelden blant de uten fjernsyn minner på denne måten mye om de endringsmønstrene vi har funnet for programmene som sendes tidligere på dagen.

Før kl. 1800 er forskjellene i radiobruk mellom fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse langt mer beskjedne. Dette må bety at fjernsynet ikke på noen måte har gjort radioen overflødig: I den tiden fjernsynet ikke sender eller det ikke passer å se fjernsyn har fjernsynsinnehaverne vært nesten like flittige radiolyttere som de fjernsynsløse. Resultatene bekrefter dermed også det vi har vært inne på tidligere, nemlig at endringene i lyttervanene før kl. 1800 ikke kan være like lette å forklare som utviklingen i folks radiobruk om kvelden.

På grunnlag av gjennomgåelsen foran kan vi peke på tre hovedmønstre i utviklingen av lyttervanene før kl. 1800.

Den første tendensen gjelder enkelt- og serieprogrammene, som opplevde en drastisk nedgang i lyttertilslutning allerede før 1967. Etter 1967 har utviklingen vært preget av en forholdsvis beskjeden nedgang når

det gjelder sendeperiodene om formiddagen, mens lytteroppslutningen har vært noenlunde stabil for periodene om ettermiddagen. Tallene fra 1967 og seinere har videre ligget på omtrent samme nivå for de med og uten fjernsyn, selv om gjennomsnittene for de fjernsynsløse gjerne har vært litt høyere enn gjennomsnittene for resten av befolkningen.

Det andre mønsteret gjelder faste poster som også ble sendt i 1953/54. For disse postene har det vært en viss nedgang i publikumsoppslutningen, slik at lytterprosentene som tidligere var svært høye etter hvert er kommet ned på et nivå som samsvarer bedre med lytterprosentene for nyinnførte faste poster. Denne nedgangen begynte først og er kommet lengst blant de med fjernsyn. Litt forenklet kan vi si at de fjernsynsløse har ligget 5-6 år etter fjernsynsinnehaverne når det gjelder oppslutningen om de gamle faste postene.

Det tredje mønsteret i radiovanene før kl. 1800 gjelder de faste postene som ble innført i løpet av 60-årene. For disse postene har lytterprosentene holdt seg stabile både for de med og de uten fjernsyn. Det har samtidig vært en svak men gjennomgående tendens til at de uten fjernsyn har hørt noe oftere på disse postene enn fjernsynsinnehaverne.

Av de utviklingslinjene som er beskrevet foran, vil vi konsentrere oppmerksomheten om de som er felles for personer med og uten fjernsyn. Disse endringene vil høyst sannsynlig være forårsaket av faktorer som er felles for de to gruppene av lyttere. Når vi legger størst vekt på denne delen av endringene er det både fordi fellestrekkene i utviklingen alt i alt betyr mer for lyttervanene enn forskjellene, og fordi det materialet som finnes gir små muligheter for å teste alternative forklaringer på at de som har skaffet seg fjernsyn bruker radioen litt annerledes før kl. 1800 enn de fjernsynsløse.

I innledningen til dette kapitlet har vi nevnt en del endringer som har skjedd fra 1953 til 1974, og som kan ha hatt konsekvenser for alle radiolyttere. Dette gjelder for eksempel endringene i folks tidsbruk, livssituasjon og erfaringsbakgrunn, økt konkurranse fra platespillere og båndopptakere, og økningen i radioens eget programtilbud.

Hvis vi begynner med å se på nedgangen i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer, er det lite rimelig å tro at den skyldes en generell endring i publikums livssituasjon. Det er således vanskelig å tenke seg at f.eks. endringer i omfanget av fritiden om ettermiddagen skulle føre til at de begynte å høre sjeldnere på en type radioprogrammer. Det er heller ikke sannsynlig at konkurransen fra platespillere og båndopptakere kan ha betydd særlig mye. Nedgangen i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer skjedde nemlig stort sett før 1967, mens spredningen av disse apparatene først skjøt fart fra midten av 60-årene (tabell 41). Forklaringen må heller være at publikum utviklet

en ny måte å bruke radioen på i begynnelsen av 60-årene, og at lytting til enkelt- og serieprogrammer passet dårlig inn i denne nye radiobruken.

Det er heller ikke vanskelig å tenke seg hvorfor en slik endring skulle skje nettopp i første halvdel av 60-årene. Av gjennomgåelsen i kapittel 4 gikk det tydelig fram at denne perioden var preget av en sterk økning i radioens daglige sendetid, en økning som førte til at de tidligere "hullene" i sendeskjemaet etter hvert ble fylt med programmer. Målt i antall programtitler var økningen sterkest for enkelt- og serieprogrammenes vedkommende, det gjennomsnittlige tallet på slike poster var således 10 pr. dag ved undersøkelsen i 1961 og 19 pr. dag i 1967 (tabell 10, side 70). Vel så viktig var det imidlertid at det samtidig ble innført en del populære faste magasinprogrammer: Nitimen, Distriktsprogrammet, Middagsstunden og Etter skoletid.

Fram til denne programutvidelsen var det naturlig å oppfatte hvert enkelt program som et sjeldent gode. Det var ikke alltid det ble sendt noe, den som f.eks. gikk hjemme og hadde behov for avveksling eller avkopling måtte altså følge med i det som ble sendt og benytte anledningen når det kom noe av interesse. En lettvint måte å følge med på, ville selvsagt være å ha apparatet stående på i den tiden sendingene pågikk, og så regulere oppmerksomheten og/eller lydstyrken alt etter hvor interessert en var i det enkelte program. Som det gikk fram av gjennomgåelsen av radiovanene i 1953/54, var det mange som lot til å bruke radioen nettopp på denne måten.

Da sendepausene midt på dagen ble fylt igjen, mistet det enkelte program preget av å være en sjelden begivenhet. Sett fra publikums side ble det i stedet et innslag i et stående programtilbud, et innslag som det ble naturlig å sammenlikne direkte med resten av det som ble sendt.

Årsaken til at denne nyvurderingen av programtilbudet gjennomgående falt ut til de nye postenes fordel, må til en viss grad henge sammen med programinnholdet og dets tiltrekningskraft overfor publikum. De nye faste postene har alle vært relativt publikumsvennlige, mens enkelt- og serieprogrammene i langt større grad har bestått av informasjon, undervisning og kultur. Det virker imidlertid ikke sannsynlig at forskjellene i innhold kan være den eneste forklaringen, siden også de underholdende enkelt- og serieprogrammene har fått et stadig mindre publikum. Vi må i stedet tenke oss at utvidelsen av programtilbudet har gjort det mulig for de fleste å innarbeide faste vaner som innebærer at de kan få dekket sitt behov for radiolytting uten å gå veien om de mer uberegnelige ikke-faste postene.

Sett på denne måten, blir vridningen i forholdet mellom faste og ikke-faste poster en videreutvikling av sentrale trekk ved radiobruken i 50-årene snarere enn overgang til en ny måte å bruke radioen på.

Den tids lytting til enkelt- og serieprogrammer var for en stor del ledd i en innarbeidd daglig rutine tilpasset et begrenset programtilbud. Da det faste innslaget ble større, triveligere og mer variert, ble det naturlig at publikum konsentrerte seg om disse postene og unngikk enkeltprogrammene som jo nettopp er preget av at innholdet varierer fra dag til dag og fra uke til uke.

Resonnementet ovenfor innebærer at en persons radiovaner representerer en slags helhetsløsning, et forsøk på å dekke visse behov ved hjelp av et gitt programtilbud og innenfor praktiske rammer satt av f.eks. arbeidstid, familieforpliktelser, konkurranse fra alternative aktiviteter osv. Ved å betrakte den enkeltes lyttevaner som en helhet, blir det videre naturlig å tenke seg at en bestemt forandring (f.eks. at det innføres et nytt program som vedkommende begynner å høre) kan ha konsekvenser for oppslutningen om helt andre programmer sendt til helt andre tider på dagen.

I denne sammenhengen skal vi ikke prøve å gi noen oversikt over hvilke behov som kan dekkes gjennom en slik rutinepreget radiolytting. (For en oversikt, se Anders Gahlin (1975): Några svenskar lyssnar på radio.) Det eneste vi skal peke på er at behovet til en viss grad må være knyttet til selve omfanget av radiolyttingen og ikke bare til form og innhold i de programmer som faktisk blir hørt. Vi ser således at nordmenn, som bare har en kanal å velge fra, ikke hører vesentlig mindre enn svenskene, som har tre kanaler, og mer enn britene, som har fire. Samlet lyttertid på hverdager i desember var snaue 2 timer i Sverige (Gahlin et.al. 1975, s. 8), mens den er mindre enn 10 timer pr. uke i Storbritannia (Emmett 1972, s. 200-203). Her i landet har lyttertiden vært om lag 2 timer på hverdager om vinteren, noe lavere resten av året. Svenskenes erfaringer med innføringen av musikk-kanalen P3 viser også at dens popularitet ikke førte til noen nevneverdig økning av lyttertiden, men at oppslutningen om denne kanalen først og fremst har skjedd på bekostning av lytting til P1 (Schulman 1972, s. 139).

Den utviklingen vi tidligere har beskrevet for de faste postenes vedkommende, nemlig stabilitet for nye faste poster, nedgang for etablerte poster inntil lytteroppslutningen kommer omtrent ned på nivået for de nye postene, bekrefter troen på at den enkeltes lyttervaner bør betraktes som en helhet. Dette går kanskje tydeligst fram når det gjelder nyhetssendingene.

I 1953/54 kunne behovet for ferske nyheter bare dekkes fire ganger i løpet av dagen, kl. 0800, kl. 1300, kl. 1900 og kl. 2200. Hver av disse sendingene hadde da ganske riktig et stort publikum, fra 35 prosent for sendingen kl. 1300 til 57 prosent for den kl. 1900 (tabell

7, s. 42). Etter at tallet på nyhetssendinger økte til 11 fra slutten av 60-årene, slik at behovet for informasjon også kunne dekkes til andre tider, var det naturlig at de fire "gamle" sendingene etter hvert mistet en god del av sine tidligere lyttere. Denne nedgangen er imidlertid mer enn oppveid av oppslutningen om de nye sendingene. Tallene fra vinteren 1953/54 innebar at gjennomsnittsnordmannen hørte 1,8 nyhetssendinger i løpet av en vanlig hverdag. Ved undersøkelsen i februar 1969, altså rett etter at den ellevte sendingen var introdusert, var det tilsvarende gjennomsnittet 2,2 sendinger, mens det var nede i 2,0 i februar 1973. I tillegg kommer så 0,9 - 1,0 nyhetssending i fjernsynet. Alt i alt ser vi altså at utbyggingen av nyhetssendingene og endringene i lyttervanene har ført til at dagens gjennomsnittslytter blir noe oftere orientert om begivenheter i inn- og utland enn sin motpart fra 50-årene, men samtidig at forskjellen er atskillig mindre enn den ville vært dersom bruken av de nye postene var kommet "på toppen" av de gamle og etablerte lyttervanene.

Når vi oppfatter radiovanene som en helhet, blir det heller ikke overraskende at de uten fjernsyn etter hvert bruker radioen annerledes om kvelden enn befolkningen gjorde det i 50-årene. De endringsmønstrene vi har funnet for denne gruppen er da også de samme som gjelder for resten av dagen, nemlig en relativt markert nedgang i lyttingen til enkelt- og serieprogrammer, og en mer moderat nedgang i lyttingen til nyhetssendingene. Det er imidlertid fremdeles slik at Dagsnytt kl. 1830 er dagens mest populære faste post for de fjernsynsløse, samtidig som perioden etter kl. 1900 fremdeles er en vel så god sendetid som periodene på ettermiddagen. For de fjernsynsløse blir altså kveldens radiovaner preget både av at dette i og for seg er tid det passer å høre radio, og av en vurdering av selve programtilbudet som de tar med seg fra periodene tidligere på dagen. Selv en programpost som Ønskekonserten blir noe annet i 70-årene når den må sammenliknes med f.eks. Norsktoppen, Etter skoletid eller Salmer og sanger vi gjerne hører (litt avhengig av hvilke lyttergrupper det gjelder), enn den var i 50-årene da den nærmest hadde monopol på å presentere dagens mest populære musikk på en trivelig måte.

Utviklingen i publikums oppslutning om de "gamle" faste postene viste ikke bare at folks lyttervaner danner en helhet som gjør at programendringer gjerne får flere konsekvenser enn de en kan lese ut av lytterprosentene for de aktuelle programpostene. Vi har også sett at de endringene i lyttervanene som er indirekte effekter av omleggingen av programvirksomheten, gjerne skjer forholdsvis langsomt. Tregheten blir altså en sentral egenskap ved lyttervanene.

Oppslutningen om nyhetssendingen kl. 0800 gir et nokså typisk eksempel på dette. For denne programposten, som tidligere var det eneste nyhetstilbudet om morgenen, kom de nye sendingene kl. 0730 og kl. 0700 inn som viktige og nokså direkte konkurrenter. Selv om begge de nye sendingene var innført og hadde begynt å virke på oppslutningen om 0800-nyhetene allerede ved undersøkelsen i 1968, ser det ikke ut til at endringsprosessen var avsluttet før i 1972.

Den "tregheten" som er et viktig kjennemerke ved radiovanene, ser ikke ut til å være like sterk blant de med og uten fjernsyn. Vi fant således at de fjernsynsløse lå 5-6 år etter resten av befolkningen når det gjaldt å tilpasse seg endringene i opplegget av de faste postene.

Mulige forklaringer på denne forskjellen mellom fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse vil være av to typer. Den ene typen vil gå ut på at det er selve konkurransen fra fjernsynet som er årsaken til forskjellen mellom gruppene. Vi kan f.eks. tenke oss at den som har fått et fjernsynsapparat inn i stua og dermed brutt med radiovanene etter kl. 1800, vil ha et mer fleksibelt forhold til radioen også om morgenen og formiddagen.

En annen type forklaring vil gå ut på at det er mer som skiller fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse enn tilgangen til et fjernsynsapparat, og at det er disse andre forskjellene som fører til forskjellene i radiobruken. Det at enkelte ikke har skaffet seg fjernsyn kan f.eks. være et utslag av at de ikke ønsker å legge om sin måte å bruke fritiden på, altså den samme personlige konservatisme som seinere gjør at de fortsetter å høre de "gamle" faste postene.

Også når det gjelder den svake men gjennomgående tendensen til at oppslutningen om så vel nye faste poster som enkelt- og serieprogrammer sendt før kl. 1800 er størst blant de fjernsynsløse, er det mulig å lansere alternative hypoteser som bygger på temaene "direkte virkninger av fjernsynet" og "bakenforliggende forskjeller mellom personer". Siden det materialet som finnes ikke gjør det mulig å komme fram til noe skikkelig svar på hvilken forklaringstype som passer best, vil vi imidlertid ikke gå nærmere inn på slike problemstillinger i denne framstillingen.

7.6. Oppsummering og vurdering

I dette kapitlet har vi sett at den utviklingen i lyttervanene som gjelder hele befolkningen, er en kombinasjon av tendenser som er felles for de med og uten fjernsyn, og tendenser som skaper forskjeller mellom de to lyttergruppene. Likheten dominerer bildet før kl. 1800, i

denne tiden består forskjellene bare i at de uten fjernsyn gjennomgående hører litt oftere på radio og dessuten er noe langsommere til å endre etablerte lyttervaner enn fjernsynsinnehaverne. Eventuelle mistanker om at konkurransen fra fjernsynet har gjort radioen overflødig, blir altså grundig avkreftet når vi ser på opplysningene om hvordan folk bruker radioen om morgenen, formiddagen og ettermiddagen.

En annen sak er det at begge gruppene av lyttere nå bruker radioen annerledes enn befolkningen gjorde før. Både blant fjernsynsinnehavere og fjernsynsløse er radiolytting i stadig sterkere grad blitt lytting til faste poster, vi har dessuten sett at oppslutningen om "gamle" faste poster har en tendens til å synke ned mot nivået for oppslutningen om nyere poster av samme type.

Etter kl. 1800 er det forskjellene mellom de to gruppene som er mest iøynefallende. De som har fjernsyn foretrekker så helt åpenbart dette mediet, mens de fjernsynsløse fremdeles hører en god del på radioen om kvelden. Det er imidlertid langt fra slik at de som i dag har radioen som eneste etermedium, bruker kveldens programtilbud på samme måte som 50-årenes radiolyttere. Vi har i stedet funnet at kveldslyttingen for denne gruppen lyttere er preget av de samme tendensene som gjelder før kl. 1800, altså en viss nedgang i oppslutningen om de etablerte faste (nyhets-) sendingene og en mer utpreget nedgang i lyttingen til enkelt- og serieprogrammene.

Gjennomgåelsen av de tendensene i lyttervanene som har vært felles for personer med og uten fjernsyn, har gjort det naturlig å oppfatte den enkeltes lyttervaner som en helhetsløsning, en måte å dekke en del behov ved hjelp av et gitt programtilbud og innenfor rammer satt av yrkes- og familieforpliktelser, konkurranse fra alternative aktiviteter, behov for søvn og hvile osv. Dersom selve programtilbudet endres, endres samtidig grunnlaget som de eksisterende lyttervanene bygger på, og det kan bli nødvendig med en omfattende omstrukturering av radiobruken.

Når vi betrakter den enkeltes lyttervaner på denne måten, faller i grunnen alle bitene i puslespillet på plass. Vridningen i forholdet mellom faste og ikke-faste poster, forskjellen i utvikling for nye og gamle faste poster og endringene i radiolyttingen om kvelden blant de uten fjernsyn, alt blir naturlige konsekvenser av den økning og omlegging av radioens programtilbud som fant sted i løpet av 60-årene. Forklaringen forutsetter heller ikke annet enn at radiovanene har en viss innebygd treghet, dvs. at endringsprosessen ikke er avsluttet umiddelbart etter den programendringen som har utløst den. En slik forutsetning virker også rimelig, det som skjer er altså at nye innslag etter

hvert svekker interessen for enkelte av de gamle postene snarere enn at folk setter seg ned rett etter en programendring og bestemmer seg for hvilke poster de skal følge i framtiden.

Både utviklingen i nordmenns lyttervaner og erfaringene fra andre land tyder på at omfattende endringer i programtilbudet har mer å si for hva slags programmer det er som blir hørt enn for selve omfanget av radiolyttingen. Endringene i radioens programtilbud og den utvikling av lyttervanene som henger sammen med dem, har således ført til at dagens radiopublikum hører relativt mer på nyheter og forskjellige former for underholdningsprogrammer og mindre på informasjons-, undervisnings- og kulturprogrammer enn befolkningen i 50-årenes Norge. Selve omfanget av radiolyttingen før kl. 1800 har imidlertid ikke endret seg vesentlig i den samme perioden.

I denne forbindelse blir det nærliggende å spekulere over hvordan dagens lyttere hadde oppført seg dersom programsammensetningen hadde vært en annen enn den er i dag, og hva som vil bli konsekvensen av eventuelle endringer i framtiden. Ett rimelig utgangspunkt for slike spekulasjoner vil være at en tenker seg at programtilbudet ble holdt konstant fra 50-årene til i dag. Et annet utgangspunkt vil være innføringen av et Program 2, noe som etter planene skal skje i 1981.

Den første situasjonen vil det være vanskeligst å si noe sikkert om. Den tendensen vi har funnet tidligere, at endringer i programsammensetning og programtilbud betyr mer for hva folk hører enn hvor mye de lytter, har trolig bare gyldighet når det er et rimelig samsvar mellom det radioen tilbyr og lytternes smak og vaner når det gjelder informasjon og underholdning. Det at 50-årenes sparsomme og nokså alvorspregede programvirksomhet ble godt mottatt dengang, betyr altså ikke at de samme sendingene nødvendigvis ville nådd ut til tilsvarende deler av dagens lyttere, vant som de er med et omfattende, lett tilgjengelig og variert informasjons- og underholdningstilbud fra fjernsyn, aviser, grammofonplater, musikk-kassetter eller billigbøker. Hvor store eventuelle forskjeller i lytteroppslutningen ville blitt, er det imidlertid ikke mulig å gi noe fornuftig anslag for.

Planene om Program 2 er for tiden under utarbeiding, og detaljene i sendeskjemaet er langt fra avklart. Noen hovedretningslinjer finnes imidlertid, det heter således både at "de to programmene skal være ulike i den forstand at de skal gi et forskjellig tilbud til enhver tid" og at de skal være "mest mulig likeverdige når det gjelder nivå og kvalitet generelt". (Programbladet nr. 43, 1978, s. 54.) Ved hjelp av disse to stikkordene, variasjon på det enkelte tidspunkt og generell likeverdighet i nivå, burde det være mulig å trekke ganske

sikre slutninger om hovedlinjene i utviklingen.

Det vi kan gå ut fra, er for det første at lyttingen til det økte programtilbudet, hva enten det plasseres i P 1 eller P 2, ikke vil føre til noen vesentlig økning i samlet radiolytting. Det kan selvfølgelig hende at enkelte programmer, for eksempel på sein kveldstid, klarer å nå ut til en del nye lyttere uten at dette går ut over deres interesse for andre programmer. Hovedregelen vil likevel bli at lyttingen til den nye delen av radioens repertoar, direkte eller indirekte vil føre til en tilsvarende reduksjon i oppslutningen om de eksisterende programmene.

Vi kan videre gå ut fra at de faktorene som gjør at et program samler lyttere i dag, vil være de samme som avgjør om den nye delen av programtilbudet får mange eller få lyttere. Det avgjørende blir altså i hvilken grad de nye programmer kommer i form av faste poster, og i hvilken grad de inneholder populært stoff som nyheter (nasjonale eller lokale) og underholdning.

I vurderingen av hvilke programmer det vil bli som kommer til å avgi lyttere til eventuelle nye populære poster, vil det være mest fruktbart å betrakte programvirksomheten i de to kanalene under ett. Undersøkelser fra land med flere kanaler har riktignok vist at lytterne har en viss grad av kanallojalitet, dvs. at de ikke alltid skifter kanal når det som sendes i den kanalen de har begynt å høre på, er mindre tiltrekkende enn programmet i den konkurrerende kanalen. Dersom det er vesentlige forskjeller mellom det som sendes i de to kanalene på et gitt tidspunkt, vil imidlertid kanallojaliteten spille mindre rolle.

På bakgrunn av de utviklingslinjene vi har funnet ved studiet av lyttingen til vårt nåværende riksprogram, kan vi være nokså sikre på at publikumsoppslutningen om nye poster av en type vil gå på bekostning av oppslutningen om etablerte poster av samme type. En økning i det samlede antall nyhetsinnslag vil således føre til en viss nedgang i lyttingen til de 11 nyhetssendingene vi har i dag, flere ønskeprogrammer vil gi en nedgang i publikumstall for den nåværende Ønskekonserten osv. Det er imidlertid rimelig å anta at innføringen at nye poster også vil virke inn på lyttervanene generelt, og dermed ha indirekte konsekvenser for oppslutningen om helt andre typer programmer.

Hvilke programmer dette vil gå ut over, avhenger mye av hvordan innslagene i de to kanalene plasseres i forhold til hverandre. Dersom sendeskjemaene i de to kanalene, slik det er foreslått, tar sikte på at lytteren til enhver tid skal kunne velge mellom programmer av ulike typer, vil oppslutningen om de nye postene særlig gå på bekostning av lyttingen til de sendingene som i dag har en beskjeden og gjerne minkende

publikumsoppslutning. Dette vil dreie seg om storparten av enkelt- og serieprogrammene i den grad de fremdeles har lyttere å avgi, og om den minst populære delen av de faste postene.

For å unngå en slik utvikling, vil det være nødvendig å legge sendeskjemaet opp slik at alle nye programposter som er mer populære enn de mest utsatte av de "gamle" postene kommer parallelt med et etablert program som er minst like populært og som appellerer til de samme lyttergruppene. Innføres det f.eks. et nytt program som minner om Nitimen, må dette også sendes fra kl. 0900, kommer det et nytt magasinprogram for eldre, må dette sendes parallelt med Middagsstunden osv.

En programpolitikk som skissert ovenfor bryter nokså klart med ønsket om variasjon på det enkelte tidspunkt, og den vil heller ikke være mulig å gjennomføre i praksis. Den mest sannsynlige konsekvensen av et Program 2 i radioen blir dermed at lyttervanene vil fortsette å endre seg i samme retning som de har gjort de siste 10-15 år, altså at lyttingen konsentreres mer og mer om faste poster og om nyheter og underholdning.

SUMMARY IN ENGLISH

Radio and television in Norway is the responsibility of a state monopoly, the Norwegian Broadcasting Corporation, which was founded in 1933. Both for radio and television there is only one channel or programme. Total broadcasting time for the national radio programme was 6 025 hours in 1973, which corresponds to 16.5 hours per day (table 1). In addition there was approximately one hour per day with local programmes. Total broadcasting time for television was 2 282 hours in 1973, or 6.3 hours per day (table 4). The television programming is concentrated to the period between 5.55 p.m. and 10.30 or 11.00 p.m. Both in radio and television more than half of the programmes can be classified as information, education or culture.

Television is still a fairly new medium in Norway. Regular programmes started in 1960 and most of the first decade was marked by the construction of a nationwide system of television transmitters, and by the gradual increase in broadcasting time and posession television sets. (tables 2 and 4). 50 per cent of the adult population had television sets in the home in 1965 and the coverage had increased to 88 per cent in 1974.

Since the Norwegian Broadcasting Corporation has no audience research organization of their own, their audience surveys have been conducted initially by private market research organizations and later by the Central Bureau of Statistics. The first, rather extensive survey was made in 1953/54. Other surveys were made in 1957, 1961 and 1965 and the current system with surveys covering one week each year was introduced in 1967. Several special surveys covering particular programmes or audience groups have also been conducted in the years after 1967.

The survey from 1953/54 gives estimates for daily listening time on weekdays that varies between 2.3 hours in August to 2.7 hours in the winter months. Total broadcasting time in that period was 11.6 hours per day. 60 per cent of the radio listening was listening to regular programmes, i.e. programmes that are sent each day at the same time and with the same kind of content.

On most weekdays the largest audiences were registered for some of the news programmes of which the evening programme, which reached more than 50 per cent of the adult population, was as the most popular (table 7). A music request programme sent on Mondays, and entertainment programmes sendt on Saturdays were even more popular, with audience

figures of 70 per cent or more. Another characteristic of the listening habits was that very few programmes reached less than 10 per cent of the adult population. In sum, one can say that the radio use in the fifties was a combination of three different elements:

1) a recurring enthusiasm for a few entertainment programmes,
2) a wide-spread interest for news and other information, and
3) a tendency among a considerable part of the audience to have their receivers on as long as there was some programme on the air.

Comparisons between audience figures from different periods of the day showed that the evening hours were the best time for radio listening (table 8). The average audience size for programmes sent between 7 p.m. and 10 p.m. was as high as 30 per cent.

The period from 1953 to 1974 has been marked by great changes in the use of radio. Average listening time has been reduced, from 20 hours per week in the winter of 1953/54 to 13 hours in February 1973. At the same time the broadcasting time increased by more than 50 per cent (table 10). The decrease in daily listening has been greatest for Sundays (table 19). Other important characteristics of the development are:

1. The decrease in audience size started earlier and has been greater for non-regular than for regular programmes. The consequence is that radio listening is even more concentrated on regular programmes now than it was in 1953/54.

2. There is no longer a minimum audience for non-regular programmes. These programmes used to have audiences of at least 10 per cent in 1953/54, now the average is reduced to 4 per cent (figure 4), and programmes will often have audiences of 2, 1 or even 0 per cent.

3. The changes in audience sizes have been different for different groups of regular programmes. For programmes sent before 6 p.m. which existed in 1953/54, the audience sizes were rather stable up to 1967 and then decreased. Programmes sent before 6 p.m. which were introduced in the sixties, have had almost the same audience in all the surveys where they have been represented. Finally, both older and newer programmes sent after 6 p.m. have had a reduction of their audiences throughout the late sixties and early seventies (table 11).

4. The evening, which used to be the best time for radio listening, is now characterized by low audience figures. The peak listening periods are instead the morning between 8 a.m. and 10 a.m., and the afternoon from about 4 p.m. to 6 p.m.

The decrease in radio listening in the eventing is no doubt a consequence of the introduction of television. All changes in audience behaviour after 6 p.m. have been more rapid among persons with access to television (tables 43 and 44). The changes are not, however, restricted to television owners. Among persons without television we will also find that the radio is now less used in the evening than it was in the fifties.

In the morning and afternoon the radio is used in almost the same way and to the same extent by persons with and persons without access to television. There is, however, a tendency for persons without television to change their listening habits somewhat slower than persons with television. When the audience for a programme or group of programmes has reached a stable level, there is also a small but consistent tendency for this level to be somewhat higher among persons without television.

The main cause of the changes in listening habits before 6 p.m. can probably be found in the radio programming itself. The broadcasting time has increased considerably in the sixties and the new programmes have very often been newscasts or light magazines. These new programmes have been well received by the audience and thus, indirectly, interest in both the non-regular programmes and the older regular programmes has been reduced. This development indicates that the radio habits must be considered as a whole, and that changes in one part will have consequences for other parts. This connection between programmes is seen most clearly for the news. When the number of daily newscasts increased from 4 to 11, the use of the new programmes did not come in addition to the use of the older ones. What we find is rather that the audience for a new programme very soon reached a stable level, and that the audience figure for older programmes sent in the same period of the day, decreased until it approached the level for the new programme.

Average television viewing time for persons with sets in the homes has been almost 2 hours per day in the winter months, somewhat lower in other seasons (table 23). The viewing is usually concentrated to a few evening hours (table 26, figure 6).

If a programme is sent in the morning or afternoon, the audience size will usually be 2 per cent or less. Some special programmes can, however, reach a far greater audience. This is especially the case for sports programmes sent during the weekend. If the competition which is covered is interesting enough, the programme can be seen by more than three quarters of the persons with television.

For programmes sent in the early evening, between the short news programme "Ettermiddagsnytt" (5.55 p.m.) and the main news programme "Dagsrevyen" (8.00 p.m. until 1974, 7.30 from 1975), there are also marked differences in audience behaviour between weekdays and weekends. On weekdays most of the programmes sent in this period reach from 10 to 20 per cent of persons with television, while the figure for Saturdays and Sundays is more likely to be between 30 and 50 per cent. The high percentages for Saturdays and Sundays to some extent reflect the popularity of special programmes for the whole family sent on these days.

The main television time starts with the news programme "Dagsrevyen" and is finished around 10 p.m. Programmes sent in this period are seldom seen by less than 30 per cent, and it is not unusual with audience sizes of 70 or more. "Dagsrevyen" had a daily audience of almost 70 per cent in the late sixties, and approximately 60 per cent in the early seventies (table 25). In this period there is no systematic difference between weekdays and weekends.

The audience sizes for the period after "Dagsrevyen" are a good indicator of the attraction of different programmes. High audience figures are usually found for movies, detective series and some other entertainment programmes. Programmes with the smallest audiences are mainly cultural or informational. There is, however, a good deal of variation within the different programme categories. Some entertainment programmes will reach a relatively small audience, while some cultural programmes can be rather popular. This variation within categories is illustrated in tables 28 and 29.

The greatest variation in audience size will be found in the period after 10 p.m. If a programme in this period is attractive, it can draw an audience of about the same size as a similar programme sent in the previous period. If the programme is not attractive, people will go to bed instead of watching television, and the audience will more likely be of the same size as for programmes sent before "Dagsrevyen".

Among persons with television in the home, the time spent in front of the screen has been constant or almost constant from 1967 to

1974. In the same years there has been a marked increase in the output of programmes. Most of the extra programmes are sent before "Dagsrevyen", i.e. before the main viewing period. A comparison of audience sizes from surveys conducted in the late sixties and early seventies (table 26), shows that the average audience has been reduced for all periods of the day, and that the reduction has been approximately the same for all kinds of programmes. The consequence of the increase in television output is therefore that the viewing is a little less concentrated to the hours after 8 p.m. than it used to be, while the total viewing time and the kind of programmes watched has remained constant.

The combination of one channel with a high proportion of "serious" programmes, and viewing habits concentrated to a few evening hours, ensures that the Norwegians are getting more varied impressions from the television than viewers in countries with several channels and easier access to televised entertainment. If one wants to watch Norwegian television for almost two hours on an average winter day, it simply is not possible to do this without supplementing the entertainment and the news with more serious programmes.

With only one channel in radio and television, programmes from other countries will give the listener or viewer a wider choice of material. Results from different questions included in the surveys shows that this opportunity is not used to a great extent. In radio, the use of programmes from abroad seems to have reached the peak in the forties and fifties, and then decreased. In the 1953/54 survey, 25 per cent of the population reported that they had listened to foreign radio the previous day. In 1968, the corresponding figure was 14 per cent. The most popular foreign programme is the light channel (P3) from Sweden. Among persons who could receive signals from the Swedish FM stations, the daily audience for this programme was 18 per cent i 1974 (table 37).

The use of foreign television is restricted to a minority of 20 per cent who can receive signals from Sweden (table 39). Among this minority, approximately 25 per cent watched some programme from Sweden on an average day (table 40). The viewing is concentrated to a small number of popular programmes (figure 6). These results indicate that there usually is no real competition between Norwegian and Swedish television, the viewing habits are instead characterized by a rather strong loyalty towards the national channel.

LITTERATUR *REFERENCES*

Belson, William A. (1968): The Impact of Television. Methods and Findings in Program Research. Crosby Lockwood, London.

Biørn, Erik (1972): Det private konsum i MODIS IV. Arbeidsnotat IO 72/14, Statistisk Sentralbyrå.

Bonnevier, Hans (1971): En veckas TV-nyheter i Norden. Stensil nr. 160/70, PUB, Sveriges Radio, Stockholm.

Burns, Tom (1970): Public Service and Private World. I Jeremy Tunstall (red.): Media Sociology. Constable, London.

Emmett, B.P. (1972): The Television and Radio Audience in Britain. I Denis McQuail (red.): Sociology of Mass Communications. Penguin, Harmondsworth.

Fakta (1974): Fra markedet for stereo-/musikkanlegg. Stensilert rapport, Fakta-Instituttet, Oslo.

Gahlin, Anders (1975): Några svenskar lyssnar på radio. Stensil nr. 5/73, PUB, Sveriges Radio, Stockholm.

Gahlin, Anders, Karin Hallberg og Riccard Montén (1975): Ljudradions publik. Frekvensundersökning vecka 49, 1975. Stensil nr. 29 - 75/76, PUB, Sveriges Radio, Stockholm.

Green, Timothy (1972): The Universal Eye. World Television in the Seventies. Bodley Head, London.

Hegtun, Halfdan (1975): Radio i en TV-tid. Artikkel i Norsk Rikskringkasting: Om verksemda i Norsk Rikskringkasting i budsjettåret 1974. Stortingsmelding nr. 66, 1974-75.

Høst, Sigurd (1970): Publikums bruk av radio og fjernsyn. En analyse av radio- og fjernsynsundersøkelsen september/oktober 1968. Upublisert magistergradsavhandling, Universitetet i Oslo.

Høst, Sigurd (1974): Spredningen av fjernsynet i Norge. Arbeidsnotat IO 74/3, Statistisk Sentralbyrå.

Høst, Sigurd (1975a): Omfanget av massemediabruk og teaterbesøk: en vurdering av noen opplysninger fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72. Arbeidsnotat IO 75/39, Statistisk Sentralbyrå.

Høst, Sigurd (1975b): Fjernsynsidrettens publikum. En analyse av data fra norske lytter- og seerundersøkelser 1967-1973. Stensil SigH/GHu, 12/6-75, Statistisk Sentralbyrå.

Høst, Sigurd (1976): Seervaner og sendetid. Noen konsekvenser av at Dagsrevyen ble flyttet fra kl. 20.00 til kl. 19.30. Stensil nr. 42, Institutt for presseforskning, Oslo.

Høst, Sigurd (1977): Mediabruk som fritidsaktivitet. Pressens Årbog. C.A. Reitzels Boghandel, København. Også utgitt som Artikkel nr. 100, Statistisk Sentralbyrå.

Ivre, Ivar (1972): Sveriges Radios massmedieforskning. I Sveriges Radio (red.): Radio och TV möter publiken. Sveriges Radios förlag, Stockholm.

Lagesen, Ole Chr. (1973): Hva vil folk ha? Svar til Sigurd Høst. OmKring NRK, tidsskrift for radio og fjernsyn, nr. 6.

Martinussen, Willy, Sigurd Høst og Helge Østbye (1977): Lytter- og seerundersøkelser i Norge. Rapport til NRK's kontaktutvalg med samfunnsforskningen. Stensil, Norsk Rikskringkasting.

Mathisen, Gunnar (1975): "Oktoberrevolusjonen i NRK". En beskrivelse av omleggingen av Dagsrevyen m.h.t. konsekvenser for sender, budskap og mottaker, og beslutningsprosessen. Stensil nr. 38, Institutt for presseforskning, Oslo.

Nilsen, Egil (1958): Interesser hos voksne. En kartlegging av fritidsinteressene innen den norske befolkning i alderen 15-69 år. Universitetsforlaget, Oslo.

Nordiske utredninger (1974): TV över gränserna. Slutrapport. Nordisk utredningsserie nr. 19.

Norsk Rikskringkasting (1955): Lyttervaner. Resultat av Norsk Rikskringkastings undersøkelser august 1953 - mars 1954. Norsk Rikskringkasting, Oslo.

Norsk Rikskringkasting (1972): Om verksemda i Norsk Rikskringkasting i budsjettåret 1971. Stortingsmelding nr. 22, 1972-73.

Norsk Rikskringkasting (1973): Om verksemda i Norsk Rikskringkasting i budsjettåret 1972. Stortingsmelding nr. 114 (1972-73).

Norsk Rikskringkastings kontaktutvalg med samfunnsforskningen (1977): Synspunkter på NRK's forskningspolitikk. Stensil, Norsk Rikskringkasting, Oslo.

Pleasants, Henry (1969): Serious Music and all that Jazz. Gollancz, London.

Rasmussen, Tor Fr. (1975): Yrkesbefolkningen i Norge. Artikkel nr. 76, Statistisk Sentralbyrå.

Robinson, John P. og Philip E. Converse (1972): The impact of television on mass media usages: A cross-national comparison. I Alexander Szalai (red.): The use of time. Mouton, Haag.

Schulman, Jannecke (1972): Radiopubliken. I Sveriges Radio (red.): Radio och TV möter publiken. Sveriges Radios Förlag, Stockholm.

Statistisk Sentralbyrå (1972): Seerundersøkelse om fjernsynsteatret februar/mars 1972. Rapport nr. 18 fra kontoret for intervjuundersøkelser, Statistisk Sentralbyrå.

Szalai, Alexander (1966): Multinational Comparative Social Research. American Behavioral Scientist vol. 10 nr. 4.

Torsvik, Per (1966): Fem år med fjernsyn. Markedkommunikasjon, vol. 3 nr. 2, s. 24-33.

Torsvik, Per (1967a): Folk og fjernsyn. Minervas kvartalsskrift.

Torsvik, Per (1967b): Valgkampen i fjernsyn og radio i 1965. Tidsskrift for samfunnsforskning. Vol. 8 nr. 2-3, s. 143-162.

Torsvik, Per (1968): Massemedia. I Natalie Ramsøy (red.): Det norske samfunn. Gyldendal, Oslo.

United States Congress, House Committee on Interstate and Foreign Commerce (1963): Broadcast Ratings, Hearings. Government Printing Office, Washington.

Ustvedt, Hans Jacob (1969): Kringkastingens målsetting. Foredrag på kringkastingsrådets møte 30.1.1969. Gjengitt i Programbladet vol. 23 nr. 7.

Wachtmeister, Anne Margrete (1972): Televisionens publik. I Sveriges Radio (red.): Radio och TV möter publiken. Sveriges Radios förlag, Stockholm.

Werner, Anita (1972): Norsk Rikskringkasting og forskning vedrørende radio og fjernsyn. Stensil, Institutt for Presseforskning, Oslo.

Werner, Anita (1975): Barn og massemedier. I Mie Berg (red.): Massemedier i Norge. Gyldendal, Oslo.

Østbye, Helge (1972): Om innføring av fjernsyn i Norge. Stensil, NAVF's sekretariat for mediaforskning, Bergen.

Utkommet i serien SØS

Issued in the series Social Economic Studies (SES)

Nr. 1 Det norske skattesystems virkninger på den personlige inntektsfordeling *The effects of the Norwegian Tax System on the Personal Income Distribution* 1954 Sidetall 103 Pris kr 3,00

\- 2 Skatt på personleg inntekt og midel *Tax on Personal Income and Capital* 1954 Sidetall 120 Pris kr 3,00

\- 3 Økonomisk utsyn 1900-1950 *Economic Survey* 1955 Sidetall 217 Pris kr 4,00

\- 4 Nasjonalregnskap Teoretiske prinsipper *National Accounts Theoretical Principles* 1955 Sidetall 123 Pris kr 3,00

\- 5 Avskrivning og skattlegging *Depreciation and Taxation* 1956 Sidetall 85 Pris kr 3,00

\- 6 Bedriftsskatter i Danmark, Norge og Sverige *Corporate Taxes in Denmark, Norway and Sweden* 1958 Sidetall 101 Pris kr 4,00

\- 7 Det norske skattesystemet 1958 *The Norwegian System of Taxation* 1958 Sidetall 159 Pris kr 6,50

\- 8 Produksjonsstruktur, import og sysselsetting *Structure of Production, Imports and Employment* 1959 Sidetall 129 Pris kr 5,50

\- 9 Kryssløpsanalyse av produksjon og innsats i norske næringer 1954 *Input-Output Analysis of Norwegian Industries* 1960 Sidetall 614 Pris kr 10,00

\- 10 Dødeligheten og dens årsaker i Norge 1856-1955 *Trend of Mortality and Causes of Death in Norway* 1962 Sidetall 246 Pris kr 8,50

\- 11 Kriminalitet og sosial bakgrunn *Crimes and Social Background* 1962 Sidetall 194 Pris kr 7,00

\- 12 Norges økonomi etter krigen *The Norwegian Post-War Economy* 1965 Sidetall 437 Pris kr 15,00

\- 13 Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960 *Marriages, Births and Migrations in Norway* 1965 Sidetall 221 Pris kr 9,00

\- 14 Foreign Ownership in Norwegian Enterprises *Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter* 1965 Sidetall 213 Pris kr 12,00

\- 15 Progressiviteten i skattesystemet 1960 *Statistical Tax Incidence Investigation* 1966 Sidetall 95 Pris kr 7,00

\- 16 Langtidslinjer i norsk økonomi 1865-1960 *Trends in Norwegian Economy* 1966 Sidetall 150 Pris kr 8,00

Nr. 17 Dødelighet blant spedbarn i Norge 1901-1963 *Infant Mortality in Norway* 1966 Sidetall 74 Pris kr 7,00

- 18 Storbyutvikling og arbeidsreiser En undersøkelse av pendling, befolkningsutvikling, næringsliv og urbanisering i Oslo-området *Metropolitan Growth, Commuting and Urbanization in the Oslo Area* 1966 Sidetall 298 Pris kr 12,00

- 19 Det norske kredittmarked siden 1900 *The Norwegian Credit Market since 1900* 1967 Sidetall 395 Pris kr 11,00

- 20 Det norske skattesystemet 1967 *The Norwegian System of Taxation* 1968 Sidetall 146 Pris kr 9,00

- 21 Estimating Production Functions and Technical Change from Micro Data An Exploratory Study of Individual Establishment Time-Series from Norwegian Mining and Manufacturing 1959-1967 *Estimering av produktfunksjoner og tekniske endringer fra mikrodata Analyser på grunnlag av tidsrekker for individuelle bedrifter fra norsk bergverk og industri* 1971 Sidetall 226 Pris kr 9,00

- 22 Forsvarets virkninger på norsk økonomi *The Impact of the Defence on the Norwegian Economy* 1972 Sidetall 141 Pris kr 9,00

- 23 Prisutvikling og prisatferd i 1960-årene En presentasjon og analyse av nasjonalregnskapets prisdata 1961-1969 *The Development and Behaviour of Prices in the 1960's Presentation and Analysis of the Price-Data of the Norwegian National Accounts* 1974 Sidetall 478 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0279-5

- 24 Det norske skattesystemet I Direkte skatter 1974 *The Norwegian System of Taxation I Direct Taxes* 1974 Sidetall 139 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0399-6

- 25 Friluftsliv, idrett og mosjon *Outdoor Recreation, Sport and Exercise* 1975 Sidetall 114 Pris kr 8,00 ISBN 82-537-0469-0

- 26 Nasjonalregnskap, modeller og analyse En artikkelsamling til Odd Aukrusts 60-årsdag *National Accounts, Models and Analysis To Odd Aukrust in Honour of his Sixtieth Birthday* 1975 Sidetall 320 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0530-1

- 27 Den repræsentative undersøgelsesmethode *The Representative Method of Statistical Surveys* 1976 Sidetall 64 Pris kr 8,00 ISBN 82-537-0538-7

- 28 Statistisk Sentralbyrå 100 år 1876-1976 *Central Bureau of Statistics 100 Years* 1976 Sidetall 128 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0557-3

- 29 Statistisk Sentralbyrås 100-årsjubileum Prolog og taler ved festmøtet i Universitetets aula 11. juni 1976 *Central Bureau of Statistics Prologue and Addresses at the Centenary Celebration, University Hall* 1976 Sidetall 32 Pris kr 7,00 ISBN 82-537-0637-5

- 30 Inntekts- og forbruksbeskatning fra et fordelingssynspunkt - En modell for empirisk analyse *Taxation of Income and Consumption from a Distributional Point of View - A Model for Empirical Analysis* 1976 Sidetall 148 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0647-2

Nr. 31 Det norske skattesystemet II Indirekte skatter og offentlige trygdeordninger 1976 *The Norwegian System of Taxation II Indirect Taxes and Social Security Schemes* 1977 Sidetall 124 Pris kr 13,00
ISBN 82-537-0713-4

- 32 Inntekt og forbruk for funksjonshemma *Income and Consumer Expenditure of Disabled Persons* 1977 Sidetall 166
Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0732-0

- 33 Prinsipper og metoder for Statistisk Sentralbyrås utvalgsundersøkelser *Sampling Methods Applied by the Central Bureau of Statistics of Norway* 1977 Sidetall 105 Pris kr 11,00
ISBN 82-537-0771-1

- 35 Flyttemotivundersøkelsen 1972 *Survey of Migration Motives* 1978 Sidetall 233 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0783-5

- 36 Konjunkturbølger fra utlandet i norsk økonomi *International Cycles in Norwegian Economy* 1979 Sidetall 141 Pris kr 13,00
ISBN 82-537-0910-2

- 37 Norske lytter- og seervaner *Radio Listening and Television Viewing in Norway* Sidetall 216 Pris kr 13,00
ISBN 82-537-0931-5

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co. og Universitetsforlaget, Oslo,
og er til salgs hos alle bokhandlere.
Pris kr 13,00.

ISBN 82-537-0931-5
Engers Boktrykkeri A/S - Otta